MATTHIAE DE JANOV

DICTI

MAGISTER PARISIENSIS

REGULAE VETERIS ET NOVI TESTAMENTI.

PRIMUM IN LUCEM EDIDIT

VLASTIMIL KYBAL.

VOLUMEN I.

SUBSIDIO ACADEMIAE SCIENTIARUM, ARTIUM ET LITTERARUM BOHEMICAE PRAGENSIS.

OENIPONTE.

SUMPTIBUS LIBRARIAE UNIVERSITATIS WAGNERIANAE.

1908.

MATTHIAE DE JANOV

DICTI

MAGISTER PARISIENSIS

REGULAE VETERIS ET NOVI TESTAMENTI.

PRIMUM IN LUCEM EDIDIT

VLASTIMIL KYBAL.

VOLUMEN I.

SUBSIDIO ACADEMIAE SCIENTIARUM, ARTIUM ET LITTERARUM BOHEMICAE PRAGENSIS.

OENIPONTE.

SUMPTIBUS LIBRARIAE UNIVERSITATIS WAGNERIANAE.

1908.

Admonitio librariae atque editoris.

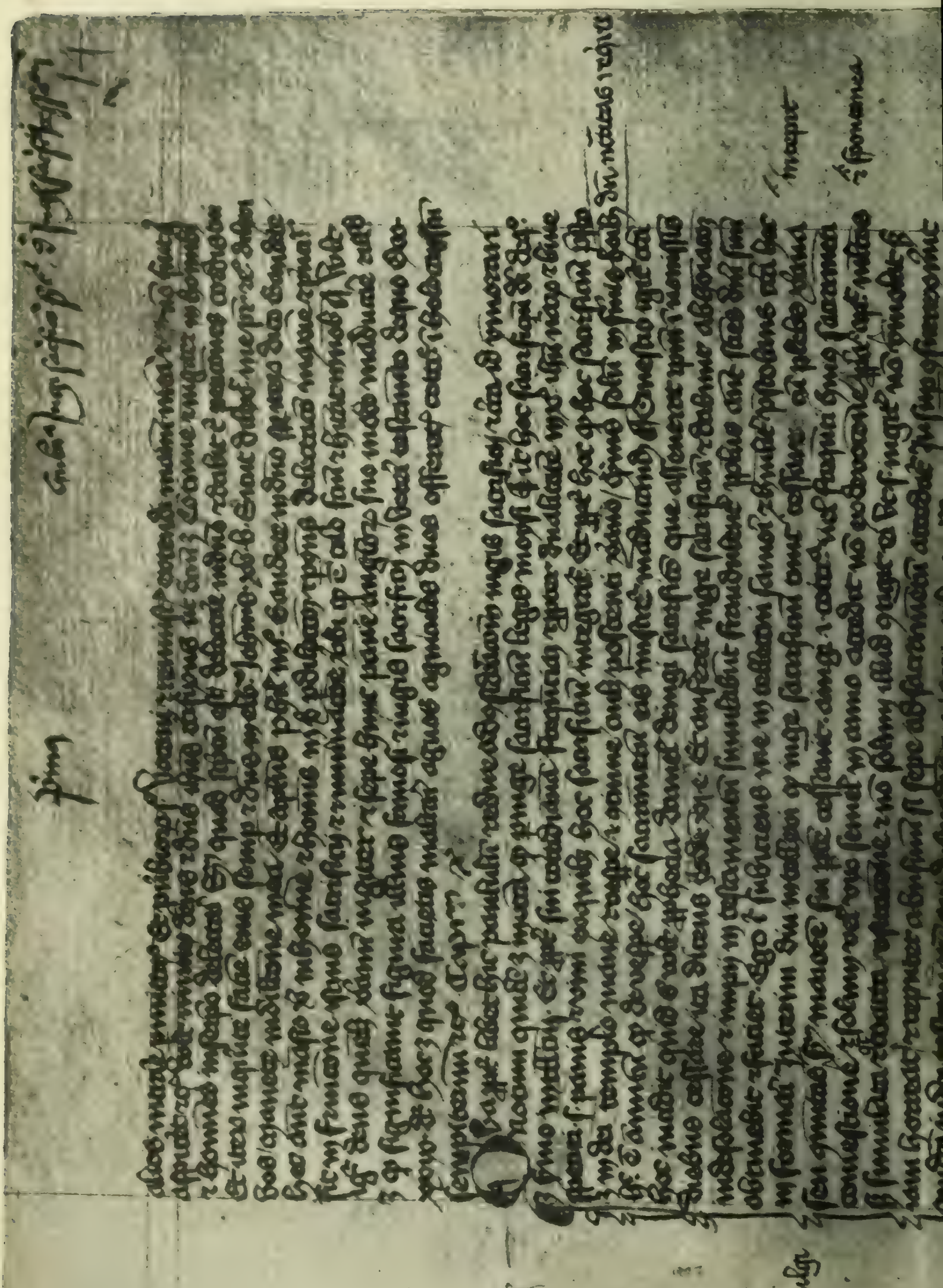
„Regulae Veteris et Novi Testamenti" Mag. Matthiae de Janov prodeunt in duabus editionibus: altera est tota latina, altera titulum atque praefationem in lingua bohemica continet.

Volumen secundum typis excudetur initio a. 1909. Volumina sequentia, scilicet vol. III, IV, V et VI, postea annis continuis, quantum fieri poterit, in lucem prodibunt.

SPECIMEN SCRIPTURAE REGUL

SUMPTUM E COD. MUSEI REGNI BOHEMIAE, XII

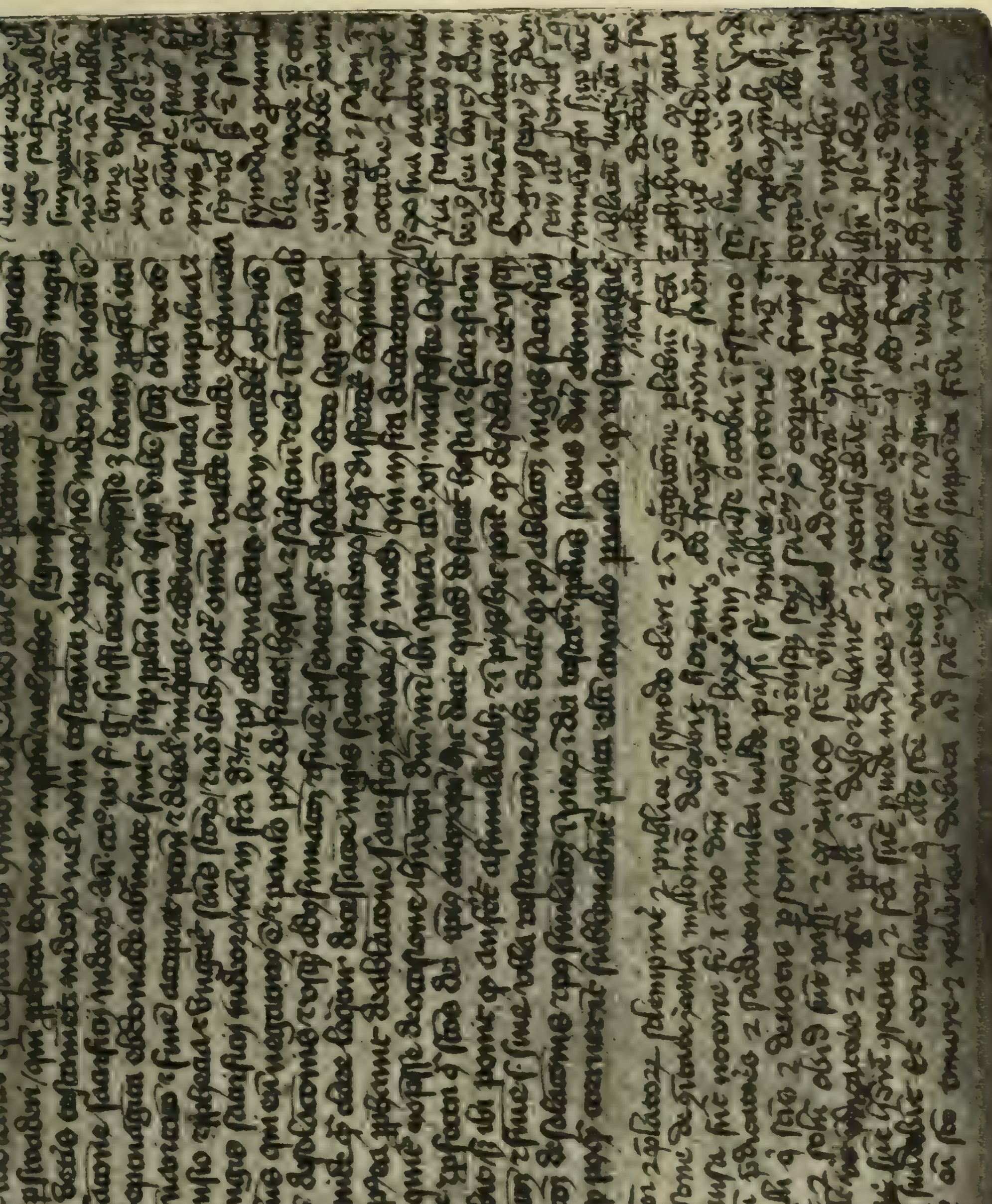
CONTINENS NOTAM MARGINALEM PROBABILITER IPSIUS AUCTOR

UM M. MATTHIAE DE JANOW

13, FOL. 17a (CF. HUIUS EDITIONIS PAG. 76—77)

ANU SCRIPTAM DE SYNODO PRAGENSI, A. 1388, 19. OCT. HABITA.

Praefatio.

Matthias de Janow, dictus Magister Parisiensis *(* ante a. 1355, † a. 1393)*[1]*, cum scriptis suis tum sententiis in iis expositis inter maxime insignes auctores illorum studiorum et consiliorum est numerandus, quae in Bohemia saeculo XIV. et XV. ad reformandam religionem catholicam pertinebant, quatenus quidem studia haec ex illorum temporum ratione de religione et moribus cogitandi nascebantur. Natura autem ipsa perinde ac voluntate et iudicio ad opus illud* Johannis Milicii *(† 1374) continuandum ductus, ea elementa, ex quibus saeculo XIV. exeunte studia illa bohemica crescebant, scriptis suis comprehendit et ad summum adduxit, ut ea perfecta assectatoribus suis discipulisque porro curanda traderet, imprimis* Magistro Jacobello de Misa *(† 1429), qui post mortem Magistri Johannis Hus clarissimum fuit columen dogmaticae husiticae.*

Scripta Matthiae de Janow, quantum viri docti adhuc pervestigaverunt, haec nostris quoque temporibus exstant: 1) Trac-

---

[1] *Vide ampliorem librum bohemicum editoris, qui inscribitur:* M. Matěj z Janova. Jeho život, spisy a učení *(Ex libris praemio saeculari a Regia Societate Scientiarum Bohemica donatis num. XVII). Pragae, 1905, gr. 8°, pp. XXI † 330. — Nomen „Magister Parisiensis" ortum est ex studiis Matthiae in universitate Parisiensi, in qua tres annos artibus et sex annos theologiae studuit (intra a. 1373—1381).*

tatus „Super passione Christi", quem a. 1378, cum adhuc in universitate Parisiensi studiorum causa versabatur, scripsit. 2) Tractatus „De decem praeceptis", qui post a. 1381 compositus esse videtur. 3) Sermones, quorum tempora non constant (fortasse post a. 1389 sunt scripti), et ex quibus tantum novem fragmenta servata sunt. 4) Opus potissimum atque amplissimum, quod „Regulae Veteris et Novi Testamenti" inscribitur.

„Regulae Veteris et Novi Testamenti" principale opus Magistri Parisiensis iure dici possunt, nam gravissima iudicia eius summasque sententias, quae ad theologiam et doctrinam moralem pertinent, complectuntur. Quas certis de causis et ad certum finem et secundum certas formas vel regulas esse conscriptas iam earum argumentum atque divisio, quae in Prooemio ab auctore intexta sunt, luculenter demonstrant. Constat autem totum hoc Regularum corpus ex quinque libris, quorum quisque aliquot tractatus vel distinctiones continet. Singuli libri secundum tredecim regulas scripturae sacrae dispositi sunt. Primus quattuor praecepta exponit ex Vetere Testamento sumpta et ad „discretionem variorum spirituum in prophetis" (tractatus 1.) atque ad communionem venerabilis sacramenti Eucharistiae pertinentes (tractatus 2.). Alter octo regulas Novi Testamenti complectitur, quarum quattuor falsos christianos, praecipue clericos (tractatus 1.), quattuor veros praedicatores et doctores (tractatus 2., deperditus) iudicare et cognoscere docent. In libro tertio una tantum regula ex vita ac doctrina Jhesu Christi sumpta inest (tractatus 1.), eaque ad testes veritatis (tractatus 2.), ad communionem sacramenti Eucharistiae (tractatus 3.), ad unitatem et communitatem ecclesiae (tractatus 4.), ad Antichristum (tractatus 5.), ad abominationem stantem in loco sancto (tractatus 6.) applicatur. Liber quartus regulam tertiam decimam ad raram et frequentem laicorum communionem sacramenti Eucharistiae re-

vocat, idemque liber quintus facit, quantum ad ministros sacramenti Eucharistiae attinet.

Ex illa summa Regularum hoc primo volumine in lucem editur praefatio vel prooemium, tractatus 1. et 2. libri primi, tractatus 2. libri alteri (tractatus secundus huius libri deperiit). Ut lectores benevoli de his Regularum partibus aliquantum instruantur, accuratae notae bibliographicae, quae sequuntur, additae sunt.

Prooemium.

(Editionis nostrae p. 1—18).

1. Prooemium, cum ad omnes Regularum partes pertineat, in earum initio est collocatum. Ab auctore in eo cum causae et consilia totius operis exponuntur (cuius declarationis fundamentum sunt verba sacrae scripturae I. Thess. II. 4, quae simul tamquam signum Regularum sunt), tum etiam tenor atque distinctio totius operis subicitur. Cum hac prooemii materia etiam divisio eius in duas partes concordat, quarum alteram capitulum primum, alteram capitulum secundum continet, in quo praeterea etiam protestatio auctoris inest.

2. Prooemium et ideo totum quoque opus his verbis incipit: „Ecce ex deo et coram deo loquimur, non quasi hominibus placentes, sed deo, qui probat corda nostra". I. Thess. 2°. Ista verba erant in illo tempore beati Pauli dicta" ɔc. Explicit autem prooemium verbis his: „in execucione patebunt perlegenti usque finem."

3. Quo tempore prooemium scriptum sit, neque ex contextu ipso, neque aliunde satis accurate colligi potest. Sed dubium esse nequit, quin ea forma iisque verbis ac litteris, quibus prooemium in codice primario Musei Regni Bohemiae (cod. A) scriptum legimus, ante reliquos Regularum libros sit compositum. Quintum autem librum Regularum a. 1389 scriptum esse con-

stat, quin etiam certissimum est ante 19. Octobrem 1388 id factum esse, cum eo die synodus Pragensis habita esset, cuius decretis auctor propria manu in secundo tractatu libri primi contrariam sententiam suam postmodo opponit. (Cf. infra p. 76—77 et scripturae specimen ad volumen hoc adligatum).

4. Prooemium exstat in his libris manu scriptis:

A) Codex Musei Regni Bohemiae, sign. XIII. E. 13. (antea signatus N. 289 et II, C, 12), f. 1ª—6ᵇ (secundum ultimam totius codicis paginarum notationem); in hac editione littera A est insignitus (litteris AP intellegendum est apographon, quod dicitur, quattuor foliorum ex codice A evulsorum (f. 1, 2, 5, 6), quae Franciscus Palacký supplendi codicis causa propria manu exscripsit). Codex est chartaceus, simpliciter quidem, sed solide ligatus, tegitur enim tabellis ligneis, quarum pars tertia perinde ac dorsum voluminis obductum est corio coloris fusci, ornamentis impressis. Scriptus autem est saeculo XIV. exeunte, continet 369 folia (secundum recentem computationem), modorum ratio est 20·5 × 14·5 cm. Caracteres scripturae ostendunt tenues ductus gothicarum litterarum cursivarum, quae commoda magnitudine maximam partem accurate, sed nimium conferte et spisse, neque semper aequabiliter pictae sunt. Codex Regulas integras excepto libri secundi tractatu secundo et libro quinto continens, sub oculis auctoris confectus est, qui ipse eum ad finem perductum correxisse ac supplevisse videtur. Cum fundamentum reliquorum codicum sit, editio haec subtiliter eum reddit, ex varietate lectionum reliquorum codicum tantum ea, quae necessario opus sunt, reficiens. Cf. de hoc codice Palacký, Die Vorläufer des Husitenthums in Böhmen, 1846, p. 51—52, et Kybal, M. Matěj z Janova, 1905, p. 49—50.

B) Codex bibliothecae aulicae Vindobonensis N. 4747 (Theol. 563, olim 207), chartaceus, invenusta ligatura lignea tectus; in superiore parte frontis eius titulus est agglutinatus, cuius inscriptio in eodem tempore ponenda est, quo codex ipse exstitit. Verba inscriptionis sunt: „Diversi tractatus

Magistri Mathei (sic) Parisiensis.“ Constat secundum antiquam foliorum computationem ex 221 foliis, quorum magnitudo est 16·5 × 11 cm. Scriptus est saeculo XIV. exeunte vel potius XV. ineunte; ex plurimis exemplis in editione ipsa allatis manifestum est eum ex codice A esse transcriptum, priusquam complures loci in A correcti erant. Continet autem codex hic in foliis 1^a—219^b prooemium, librum primum integrum (ad quem folia 7^a—10^a etiam accuratum indicem praebent a voce „Abstinentes“ usque ad vocem „Xristus“), ex libro altero tractatum 1., ex libro tertio tractatus 1., 2., 3., 4. (sed ex tractatu quarto distinctionis quintae capitula 29—29 [sic] desunt). Cf. de codice hoc Denis, Catal. I. DLII, Tabulae cod., III., p. 373; Palacký, Vorläufer des Husitenthums in Böhmen, p. 52, Kybal, l. c., p. 50. In editione nostra significat eum littera B.

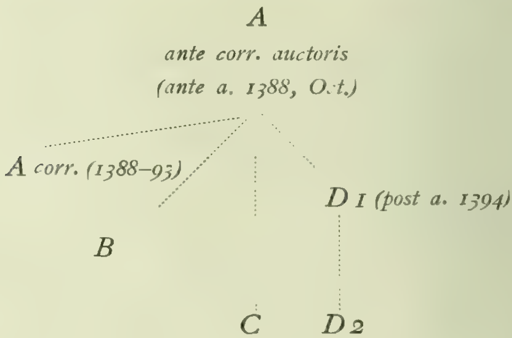
C) Codex Capituli Pragensis, sign. O 11. est chartaceus, magnitudo eius 21·5 × 15·5 cm. facit, scriptus est saeculo XV. Legitur in eo in foliis 1—154 liber I. integer et tractatus 1., 2., 4. libri tertii, admodum mendose transcripti. Cf. Palacký, l. c., p. 52, Kybal, l. c., p. 51 et Patera-Podlaha, Catal. cod. ms. capituli metropolitani Pragensis, sub sign. O 11. In editione hac designatur littera C.

D 1.) Codex Capituli Pragensis, sign. D 55. continet in foliis 1^a—187^b, quorum magnitudo est 22 × 14·5 cm, tantum excerpta cum prooemii (f. 1^a—1^b) tum reliquarum partium Regularum, quae diligenter ex codice A confecta sunt brevi, postquam A conscriptus est. Cf. Kybal, l. c., p. 52 et Patera-Podlaha, l. c., sub sign. D 55. In editione hac notatur littera D 1.

D 2.) Codex Gersdorfensis (Budissinus), sign. 8⁰, n. 7 (antiqua sign. OO/36), constans e 362 foliis chartaceis et ex parte membranacaeis, ad cuius ligaturam tabellae ligneae adhibitae sunt, quae integrae corio obductae sunt. Magnitudo eius est 10·5 × 7 cm. Confectus est saeculo XV., sed ex verbis scriptoris minorem partem comprehendit quam codex D 1,

ex quo absque dubio est transcriptus, nam in foliis 246[a] – 362[b] praebet tantum excerpta ex prooemio, ex 2. tractatu libri I., ex 1. tractatu libri III, ex libris III. et IV. Excerpta ad finem non sunt perducta. Cf. Kybal, l. c., p. 52. In editione hac significatur littera D 2.

Quo cognationis vinculo codices commemorati sint coniuncti, sequens tabula indicat, quam haud longe a vero abhorrere variae lectiones in editione adnotatae satis confirmant.

Liber primus.

Tractatus primus.

(Editionis huius p. 19—50).

1. Verba tituli totius libri primi in codicibus A, B, C haec sunt: „Incipit liber primus de discrecione spirituum et prophetarum secundum regulas traditas ad hoc in Veteri Testamento.“ (Cf. infra p. 19). Titulum primi tractatus indicant verba prooemii, quae tractatum hunc „de regulis in se“ (cf. infra p. 17) agere dicunt.

2. Summam libri auctor ipse in prooemio adfert, cum totius operis ratione habita dicit: „Nam in primo (sc. libro) agitur de quatuor regulis sumptis de Veteri Testamento, a domino deo traditis solempniter suo populo pro discrecione spiri-

tuum variorum in prophetis. Et secundum hoc primus liber continet duos tractatus et octo distincciones, scilicet 4or distincciones de regulis in se et 4or de venerabili sacramento." (Cf. infra p. 16—17).

3. Divisio huius tractatus talis est, ut, praemissa brevi praefatione de origine atque natura prophetarum verorum et pseudoprophetarum (c. 1.), primum quattuor regulae falsos prophetas concernentes eorumque signa exponantur (c. 2—7), tum deinceps eaedem regulae in „doctores veritatis" convertantur (I. reg. c. 8, II. reg. c. 9, III. reg. c. 10, IV. reg. c. 11). Cf. etiam conspectum argumenti.

4. Tractatus his verbis incipit: „Karissimi, nolite omni spiritui credere". Explicit autem ita: „vel a Christi Jhesu servicio tapescere. Hec de regulis antiquorum iurium seu Veteris Testamenti, quantum dominus Jhesus crucifixus concessit, recolegi, humiliter me submittens iudicio et informacioni patrum meorum et doctorum." (Cf. infra p. 50).

5. Tempus, quo tractatus hic compositus sit, ex textu qui dicitur, non apparet, sed si rationem, quae inter eum et inter prooemium et sequentem tractatum intercedit, reputamus, ante 19. Octobrem a. 1388 scriptus esse videtur. (Cf. supra p. VI).

6. Codices non sunt alii atque ii, qui prooemium continent (exceptis D 1. 2.) [1]*; quare eos describere et eorum cognationis vincula denuo explicare supersedemus, et satis habemus folia, in quibus tractatus hic legitur, enumerare:*

a) Cod. A, f. 7ª—12ª.
b) Cod. B, f. 10ᵇ—20ᵇ.
c) Cod. C, f. 8ª—20ᵇ.

7. Tractatus hic, quod sciamus, nec adhuc typis expressus nec in aliam linguam translatus est.

8. Scriptum huc pertinens est Kybal, l. c., p. 53—54.

---

[1] *Codices D 1. 2. ex primo tractatu libri primi nihil nisi quattuor enuntiata afferunt, quae excerptis tractatus secundi libri primi inserta sunt. (Cf. Addenda et corrigenda).*

Tractatus secundus.

(Editionis huius p. 51—165).

1. Tituli verba incerta sunt. In prooemio tractatum hunc auctor et breviter tangit verbis: „de venerabili sacramento" (cf. infra p. 17) et fusius de eo dicit: „de communicacione in dei ecclesia corporis et sanguinis domini nostri Jhesu Christi in sacramento" (cf. infra p. 16). Nos in editione hac tractatum „De communione corporis Christi" inscribimus, titulum secuti, qui in codice A saeculo XVI. adscriptus est (cf. infra p. 51 n. b).

2. Causa, quae Matthiam ad componendum hunc primum tractatum de communione sacramenti Eucharistiae impulit, ab auctore ipso non sine vi quadam in „protestatione" eius exponitur. „Protestor vero coram deo et Christo", auctor dicit, „quod hoc opus colligere michi videor solum ex caritate Christi et compassione plebis christiane, que, exsors diucius a manducacione panis celestis, fame in via deficit ac per hoc passim datur in manus inimici funesti..." „Miseratus sum insuper", auctor continuat, „quorumdam, simul et eorum incurie indignatus, qui racione sui officii deberent vocare plebeios et sedule invitare et hortari ad cenam magnam sui domini nec non compellere, si oporteat et expediat, negligentes, ipsi autem sunt primi, qui abstrahunt panem ab ore parvulorum" (p. 52—53).

Tractatus hic, ut argumentum eius adumbremus, quattuor regulas Veteris Testamenti ad quaestionem de frequenti communione sacramenti Eucharistiae per laicos applicat et aperte operam dat, ut argumentis ex Vetere Testamento et ex ratione humana haustis necessitatem et utilitatem frequentis communionis laicorum comprobet et argumenta adversariorum ut vana atque inania refutet.

3. Congruenter argumento divisio tractatus haec est: c. 1—2 causa, quae auctorem ad conscribendum hunc tractatum commovit, et protestatio eius; c. 3—14 argumenta ex Ve-

tere Testamento et ex ratiocinatione petita, quibus necessitas et utilitas frequentis communionis confirmatur. Sequitur refutatio opinionum adversarum, quibus frequens communio impugnatur, ita ut applicentur ad reg. I. (c. 15), II. (c. 1–2), III. (c. 1), IV. (c. 1—18). Cf. etiam argumenti conspectum.

4. Tractatus incipit his verbis: „Nunc igitur ad propositum principale dictas regulas huius tractatus licebit coaptare" (cf. infra p. 51), et explicit his: „quemadmodum supra per plurima est deductum, et Jhesu duce inferius in dicendis deducetur" (cf. infra p. 165).

5. Tempus, quo tractatus hic ita, ut in codice A exstat, litteris mandatus sit, accurate definiri nequit, sed ex „protestatione", quam adversus decreta synodi Pragensis die 19. Octobris 1388 habitae auctor ipse in folio 17ª in margine huius tractatus adscripsit (cf. infra p. 76, n. k et scripturae specimen ad praesens volumen adligatum), eum ante diem 19. Octobris 1388 scriptum esse iudicari potest.

6. Codices, in quibus legitur hic tractatus, sunt:

a) Cod. A, f. 12ª—34ᵇ.
b) Cod. B, f. 20ᵇ—64ª.
c) Cod. C, f. 20ᵇ—63ᵇ.
d) Cod. D 1, f. 1ᵇ—15ᵇ (excerpta).
e) Cod. D 2, f. 246ª—262ᵇ (excerpta).

7. Tractatus necdum typis expressus est neque in alias linguas translatus. Copiosum argumentum eius vide ap. Kybal, l. c., Pars III. B) a) § 1. Cf. ibidem, p. 54—55.

Liber secundus.

Tractatus primus.

(Editionis huius p. 166—311).

1. Titulus totius libri secundi ab auctore in prooemio his verbis indicatur: „De iudicio et noticia falsorum et vero-

rum christianorum, et primum prophetarum et doctorum" (cf. infra p. 16). Titulus tractatus primi ibidem est vel „de hypocrisi" vel „de falsa specie sanctitatis" (p. 17).

2. *Causa, quae auctorem ad tractatum de hypocrisi scribendum commovit, fuerunt pericula ecclesiae ab hypocritis et ab hypocrisi minantia, et quod cognovit, quam ecclesia ea non respiceret nec eis satis adversaretur: „Quamvis vero", inquit, „competenter vigilatur contra hereticos et vigilatum est dudum copiose per doctores, tamen contra nocentissimos ypocritas et luciformes non puto esse satis attentos usque modo christos dei ‚neque satis vigilare" (f. 35ᵇ, p. 169). Quamobrem Matthias de Janow, cui Jhesus piissimus per suavem communicationem lucem intellectus infudit, Scripturae eum commendans, et cui in Scripturis oculos aperuit, maxime quoad praesentia saecula et futura (p. 173—4), ex Scriptura aliquas saltem notabiliores regulas in compendiosiorem et clariorem summam collegit ad cognoscendum veritatem christianam et veritatem hypocritarum (p. 168).*

His verbis etiam luculenter est expressum, ad quem finem tractatus „de hypocrisi" compositus sit. Auctor hanc rem imprimis hisce verbis designat: „Faciam illud . . . ad edificacionem stabilem mei ipsius et aliorum Christi simplicium et humilium, qui cupiunt contra ypocritas vigilare atque sibimet attendere, ne a fermento ypocrisis perniciose corrumpantur. Secundo, ut tempus michi redimerem, quod post studia mea et cottidianos ad vulgus sermones vacans restabat . . . Tercio, quatenus illud lumen intellectus, quod piissimus Jhesus michi suaviter communicans, infundebat, scripture commendans, diucius ipso perfruerer et communicarem aliis, si qui forte dignentur se gubernare" (v. infra p. 173).

3. *Argumenti descriptionem auctor ipse praebet p. 174. Ac primum vox „hypocrisis" et notio eius definitur (c. 1), deinde quattuor regulae adferuntur, secundum quas, quis hypocrita sit, cognoscitur (c. 2); tum in universum quattuor*

regulae prolatae explicantur (c. 2—7), denique una quaeque regula singillatim pertractatur (reg. I. c. 8—15, reg. II. c. 1—4, reg. III. c. 5—6, reg. IV. c. 7—11; cf. Addenda et Indicem rerum sub „Hypocritae"). Cum hac descriptione argumenti etiam divisio capitulorum totius tractatus concordat. — Disputationem ipsam duae praefationes praecedunt, ex quibus altera in c. 1 explicationem quandam ex historia petitam originis regularum adversus hypocritas continet, revocans eas ad perpetuum certamen, quo inter Sathanam et Jhesum dimicatur; insuper praebet iudicium auctoris de tractatu magistrorum Parisiensium contra hypocrisim a. 1255 publicato et per papam Alexandrum IV. a. 1256 condemnato; denique proprium auctoris contra hypocrisim scriptum argumentis confirmat (p. 166—171); in capitulo secundo protestationem Matthiae invenimus (p. 171—173). Praefatione altera finis et argumentum tractatus evolvitur (p. 173—174).

4. Tractatus ita incipit: „Nunc restat inquirendum aliquas regulas de Novo Testamento pro discrecione spirituum in prophetis, et maxime in ypocrisi modernorum christianorum falsorum denudanda et vitanda". Explicit autem verbis his: „Et iterum Gal. VI°: „Michi autem absit gloriari."

5. Tempus, quo tractatus conscriptus est, si fine anni 1389 vel anno 1390 terminaverimus, a vero haud abhorrebimus, nam in prologo c. 2, p. 173 inest declaratio auctoris, qua asseverat devotum animum ecclesiae et papae Bonifacio IX., qui 2. Novembr. 1389 suscepit ecclesiae gubernacula.

6. Tractatus exstat in his libris manu scriptis:

a) Codices, qui totum opus Regularum complectuntur:

1. Cod. A, f. 35ª—66ᵇ (cf. p. 299, n. o).

2. Cod. B, f. 65ª—116ª.

3. Cod. D 1, f. 15ᵇ—21ª (excerpta).

4. Cod. D 2, f. 262ᵇ—268ᵇ (excerpta).

b) Codices, qui singulas tantum partes Regularum habent:

5. *Cod. Univ. Prag. X. D. 1, f. 35a—68a. (Cf. Truhlář, Catal. cod. latin. n. 1880; scriptus est a. 1427). In editione nostra littera E insignitur.*
6. *Cod. Univ. Prag. V. F. 7, f. 1a—62b. (Cf. Truhlář, n. 929; scriptus est cca. a. 1414). Cod. F.*
7. *Cod. Univ. Prag. V. F. 22, f. 62a—128b. (Cf. Truhlář, n. 944). Cod. G.*
8. *Cod. capit. Prag. C 115, f. 11a—50a. (Cf. Patera-Podlaha, l. c., sub sign. C 115). Cod. H.*
9. *Cod. capit. Prag. D 50, f. 182a—229b. (Cf. Patera-Podlaha, l. c., sub sign. D 50). Cod. I (de a. 1417).*

Si, quemadmodum hi novem codices ex se pendeant et qua cognatione inter se contineantur, respexerimus, in duas classes vel familias eos dividere non cunctabimur, quas litteris a) et b) designare possumus.

Classis a) derivanda est ex codice prototypo A; ad eam numerandi sunt codices A, B, D 1. 2, qui omnes vel saeculo XIV. exeunte (A et D 1) vel utique saeculo XV. ineunte (cod. B et D 2) exstiterunt. Mutuam rationem codicum huius classis a) superius p. VIII assignavimus.

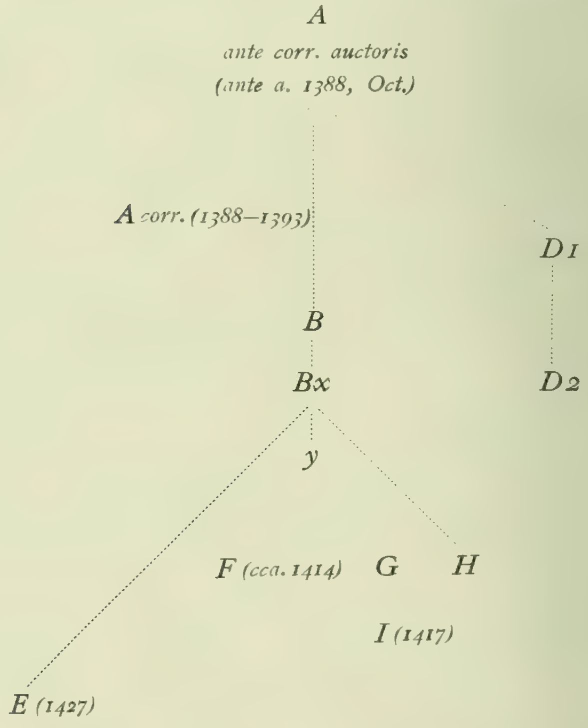
Classis b) reliquos codices complectitur, scilicet cod. E, F, G, H, I, qui omnes ab ignoto codice Bx originem traxerunt. Quem codicem Bx secundum codicem B, qui ex codice A sed ante correcturam eius derivatus est, confectum esse admodum verisimile est. Omnes codices classis b) saeculo XV. orti sunt et quidem illis temporibus saeculi eius, quibus motus Husitici Bohemiam turbabant, quin etiam affirmare possumus scriptores eorum ab Husitarum partibus stetisse; singula quidem exempla aperte opinionem hanc comprobant: p. 210, lin. 30 cod. A et B vocem „turlpinus" ponunt, sed cod. EFGHI „wiclefista" habent; eandem vocem „wiclefistas" pro „turlpinos" cod. E habet p. 199, lin. 25; p. 172, lin. 12 sq. auctor dicit in cod. A et B: „diligo omnem gradum, ordinem, religionem et conventum clericorum, sacerdotum, monachorum et religiosorum sanc-

torum, et quia diligo, teneo et profiteor omnia, que sanctissima mater mea, ecclesia catholica Romana, id est dominus papa cum suis cardinalibus et ceteris coepiscopis et sanctis patribus usque ad papam Bonifacium 9., decrevit, ordinavit et statuit et consecravit", sed cod. EFGHI omiserunt vocem „monachorum"' omiserunt etiam totam phrasim „Romana ∾ Bonifacium 9" atque vocem „consecravit"; p. 286, lin. 15 et 16 auctor dicit, quod sanctae scripturae „persuadent populos suis prepositis esse grate obediendum, eciam discolis", sed cod. husitici addunt: „in bono obediendum, sed non in eorum discoliis."

Quod autem mutuam rationem, quae inter codices classis b) intercedit, attinet, codex univ. E minime ex exemplari suo pendere videtur, nam scribae, qui codicem hunc anno 1427 confecit, non deerat animus, quin multis locis exemplar suum mutaret, modo singula verba omittens, modo alia addens ita, ut nonnumquam ab auctoris sententia non quidem longe, sed tamen aliquantulum discederet. Quae cum ita sint, codici huic separatum et proprium in classe b) locum assignemus, necesse est. Ex reliquis codicibus classis b), scilicet ex cod. FGHI, etiam codex capituli H locum separatum tenere videtur ita, ut eum directe ex codice Bx derivare possimus, licet multo antiquior codice E esse videatur et multo artius cum exemplari suo quam codex E cohaereat. Contra codices FGI, qui ex classe b) restant, quam artissime coniuncti sunt et alius ex alio pendent. Quam coniunctionem primum inter codices F et G et iterum inter codices G et I intercedere videmus. Codex univ. F circa a. 1414 scriptus est et verisimile est eum inter codices veteris collegii reginae Hedvicae numerandum esse, quae opinio priore eius signatura D, 19 confirmatur (cf. Truhlář, Catal. n. 929 et Praefat. VII, et eiusdem Dva staré katalogy knih kolleji Pražských, V. Č. Ak. XIII. 98 sq.). Etiam codex univ. G inter veteres codices collegiorum fuisse videtur, ut ex priore eius signatura B, 20 iudicare possumus. Consentaneum est codicem G ex codice F esse descriptum vel potius

utrumque codicem ex communi exemplari y esse descriptum, quod ex codice Bx fluxit. Codices G et I (codex capit. I anno 1417 confectus est) multo etiam artius inter se coniuncti sunt, nam plurimae variae lectiones in editione allatae demonstrant, codicem I directe ex codice G esse descriptum. Nonnulla exempla etiam nexum quendam codicum capit. H et I praebere videntur, sed quomodo alter ex altero pendeat, accuratius dici nequit.

Mutuam rationem omnium novem codicum, in quibus tractatus „de hypocrisi“ Magistri Matthiae exstat, hac explicatione praemissa, hoc schemate scribere possumus:

7. Tractatus „de hypocrisi“ adhuc neque typis excusus neque in aliam linguam translatus est. Scriptum huc pertinens est tantum Kybal, l, c., p. 55—57 et passim.

Tractatus secundus

„de distincta veritate“ deperiit (cf. Kybal, l. c., p. 57).

Ut lectores benevoli regulas, quas in hac editione comparanda constanter secuti sumus, cognoscant, paucis verbis eas explicare nobis liceat. Prima regula et finis laboris nostri erat, uti verba auctoris ita constituamus, ut ipse ea scripsit vel scribere in animo habuit. Ut supra iam docuimus, M. Matthias ipse codicem A, postquam confectus est, correxit et supplevit (cf. hanc editionem passim compluribus locis, ubi hae correcturae auctoris eiusque supplementa annotata sunt). Licet ergo codex A non sit liber ipsius auctoris manu scriptus, tamen in eo habemus exemplar contemporaneum et sub oculis ipsius auctoris confectum, postquam ille animum induxit, ut totum corpus tractatuum sub communi titulo „De regulis Veteris et Novi Testamenti" componeret (cf. libri nostri de Magistro Matthia p. 41—42 et 50). Itaque operam dabamus, ut hoc exemplar una cum correcturis et supplementis auctoris integrum accurate restitueremus. Cum vero textus, qui dicitur, codicis A ab omnibus vitiis non esset liber, immo interdum manifestos errores vel etiam menda librarii ostenderet, quae auctor. librum recognoscens, corrigere omisit, intente elaboravimus, ut etiam his correcturis ipsi librum manu scriptum emendaremus, partim reliquos codices secuti, partim ad propriam coniecturam confugientes. Sed haec nostra codicis A recensio intra eos fines se continebat, ut tantum errores in factis vel gravissima menda contra grammaticae regulas tolleret, contra numquam eo usque processit, ut scriptoris dicendi rationem limaret vel eum ad grammaticae normas putide conformaret. Quare non solum ipsius auctoris punctualem orthographiam retinuimus, sed nonnumquam etiam varios „lapsus" elocutionis et „peccata" contra grammaticam retinuimus, quae quidem incorrupta latini sermonis integritas perhorrescit, sed quae latinitas medii aevi et imprimis latinitas theologorum et praedicatorum aequo animo patitur. Sic exempli gratia p. 172, lin. 22 „corrumperunt" servavimus pro „corruperunt", vel p. 91, lin. 17 „loculenter" pro „luculenter", p. 52, lin. 30 „negligensque"

pro „negligentesque“, p. 298, lin. 17 „homomet“, etc.; contra ea correximus ex. g. p. 70, lin. 19 pro falso „actus“ rectam vocem „tactus“, p. 82, lin. 27 pro „facta“: „facte“, p. 91, lin. 18 pro „plebis“: „plebi“, p. 135, lin. 12 pro „fugiendum“: „senciendum“, p. 164, lin. 9 pro „conversacionem“: „conversacionis“, etc. Quas omnes correcturas, sive ex aliis codicibus receptae sunt sive ex coniectura nostra fluxerunt, in apparatu critico commemoravimus.

Numeros paginarum tantum secundum primarium codicem A in textum receptarum uncis rectis clausimus.

Varias lectiones ex codicibus collatis adferre operae pretium duximus, si, uti modo diximus, vel alium sensum efficiebant, quam locus in codice primario admittit, vel vocem a codice primario discrepantem, interdum etiam si varia lectione codex primarius corrigebatur et supplebatur. At omnes varias lectiones, quae tantum ad ordinem verborum vel ad orthographiam (admodum paucis locis exceptis) pertinebant, excludendas putavimus, quamquam libenter concedimus plures ex receptis variis lectionibus, quae suo iure superfluae esse videbuntur, excludi potuisse, ut ex. c. lectiones haud dubie pravas, quibus vocabula „false“ vel „sic“ adiungimus et quibus tantum singulorum codicum fidem dilucide illustrare studuimus.

Postquam, quantum in nobis erat, genuina auctoris verba restituimus, ad textum in aptas partes secundum argumentum dividendum accessimus. Quam quidem divisionem auctor ipse indicavit, cum singulos tractatus vel distinctiones in capitula dispertivit, quorum singula idoneis inscriptionibus instruxit et ornavit. Itaque divisionem hanc accurate secundum libros manu scriptos servavimus, tantum in l. II, tr. I. falsum numerum capituli 2 pro c. 3 (p. 182), c. 4 pro c. 3 (p. 186), c. 5 pro c. 4 (p. 190), c. 4 pro c. 6 (p. 196) et c. 5 pro c. 7 (p. 201) in codice A correximus, et praeterea ipsi capitulum X. libri I., tractatus 2., regulae 1. in duo capitula 10. et 11. (cf. p. 80 n. a) divisimus, quia auctor id omiserat.

Contra divisio textus singulorum capitulorum in minores particulas sententiae aequabilitate circumscriptas fere tota nostra est: in qua re exequenda id potissimum secuti sumus, ut servato sententiarum ordine iungenda ita connecteremus, ut summa disputationis significanter eluceret. Et quo apertius gravissimae sententiae, quae reliquas tamquam ducunt, sub oculos caderent, typis latioribus eas exprimendas curavimus. Etiam personarum nomina eiusmodi typis sunt exscripta.

Argumentum duarum paginarum, si librum aperueris, inscriptione in superiore parte marginis paginae dextrae collocata est designatum, contra in superiore margine paginae sinistrae compendiose capitulum, tractatus et liber totius operis indicatur (ex. gr. Regulae V. et N. T., l. I, tr. II, reg. IV, c. 3. = Regulae Veteris et Novi Testamenti, liber I., tractatus II., regula IV., capitulum 3). Inscriptiones commodum dictae aut ab editore positae sunt aut ex notis margini adscriptis, quae in codicibus reperiuntur, sunt receptae. Quae omnes notae marginales a nobis non in margine paginarum sed infra sub linea collocatae sunt additis numeris indicantibus lineam, ad quam quaeque nota pertinet.

Hae notae marginales (inanes annotatiunculos in cod. A a possessore eius saeculo XVI. factas omisimus) primam seriem commentariorum editionis nostrae efficiunt et numeris arabicis maiusculis insigniuntur. Altera series notarum litteris minusculis abecadarii signata constat ex variis lectionibus, quas supra commemoravimus. Tertia denique series numeris arabicis minusculis denotata vel locos ex scriptura sacra et ex sanctis patribus aliisque scriptoribus adductos indicat, vel varias explicationes ad rem ipsam spectantes continet. Loci ex biblia prolati, quorum numerus est infinitus, hausti sunt ex vulgata editione scripturae sacrae Sixti V., quae Viennae a. 1718 in lucem prodiit; notavimus autem non solum locos, quos auctor ex scriptura sacra aperte laudat, sed etiam eiusmodi locos, ubi ad proprias sententias vel iudicia sua exprimenda persaepe totis

enuntiatis vel etiam singulis vocabulis ex scriptura sacra utitur. Maximus autem eiusmodi locorum numerus clarissime docet, cur in nostro libro de magistro Matthia p. 47 „de elocutione notionibus et imaginibus biblicis saturata" dixerimus. Loci ex sanctis patribus prolati quaerendi sunt maximam partem in vulgo nota editione P. Migne. Loci ex aliis scriptoribus, imprimis latinis et graecis, adducti secundum nostrae aetatis editiones, quae nobis prae manibus erant, designavimus, cum auctor ipse eos plerumque ex summis theologicis medii aevi exscripsisset. Paucae omnino notae, quae ad res ipsas illustrandas pertinent, iis, quae opus sunt, breviter explicatis scripta adferunt, in quibus copiosius de eiusmodi rebus agitur.

Textum praecedit conspectus argumenti secundum singulos libros, tractatus, capitula cum suis inscriptionibus; quoniam nonnulla capitula nullam inscriptionem in textu habent, nos ipsi eam uncis rectis inclusam adiunximus. Summarium hoc sequuntur Addenda et Corrigenda.

Editionem tres indices concludunt: I. index locorum ex scriptura sacra, sanctis patribus aliisque scriptoribus laudatorum, II. index nominum, III. index rerum. Index rerum ita est compositus, ut gravissimis notionibus ordine logico omnes auctoris sententiae subiciantur, ut docti huius rei investigatores hoc indice usi omnem cogitandi rationem et doctrinam Magistri Parisiensis, quantum quidem eas volumen, quod edimus, continet, facile cognoscere possint.

„Regulae Veteris et Novi Testamenti" M. Matthiae de Janow in lucem prodeunt sumptibus librariae universitatis Aenipontensis Wagnerianae subsidio Academiae scientiarum, artium et litterarum Bohemicae Pragensis. Collegium virorum doctorum ab Academia hac proprie ad eum finem electorum, ut monumenta ad historiam reformationis religionis in Bohemia sae-

culo XIV. et XV. spectantia edenda curarent, postquam in sessione d. 11. Decembris a. 1905 habita cognovit relationem editoris, (cui interea a Museo Regni Bohemiae, quod est in possessione pretiosissimi primarii codicis A, d. 14. Octobris 1905 huius codicis edendi potestas est concessa), Regulas Magistri Matthiae de Janow integras cura eiusdem in lucem edere decrevit, et ad hunc finem operam librariae Wagnerianae Aenipontensis sibi postea comparavit. Itaque duplici hoc subsidio Regulae M. Matthiae de Janow in sex voluminibus emittentur, quorum quodque volumen praefatione et indicibus instructum corpus liberum atque solutum erit, sub communi titulo aliquot inter se cohaerentes tractatus totius operis continens eo ordine, quo in libris manuscriptis partes hae sunt servatae. In hunc modum emittentur:

volumine I. praefatio, tractatus 1. et 2. libri I., tractatus 1. libri II.,

volumine II. tractatus 1., 2., 3., 4. libri III.,
„ III. „ 5. libri III.,
„ IV. „ 6. „ III.,
„ V. liber IV.,
„ VI. „ V.

Hoc primum volumen in lucem edentes, imprimis grates debemus dd. praefectis, quibus cura bibliothecarum Musei Regni Bohemiae, Universitatis Pragensis, Capituli Pragensis, bibliothecae Vindobonensis et bibliothecae Budissinensis commissa est et qui nobis libros manuscriptos ad editionem hanc necessarios benigne commodaverunt. Gratias quoque sincerissimas agimus viro doctissimo doctori VENCESLAO NOVOTNÝ, professori historiae Bohemicae in universitate Pragensi, qui consocius illius supradicti collegii Academiae Bohemicae totum manuscriptum nobiscum, antequam typographo est traditus, maxima cum cura recensuit et multis locis correxit. Gratiam praeterea persolvimus domino praestantissimo HENRICO NEUDERT, professori gymnasii realis Smichovensis, qui nos in textu consti-

tuendo et a mendis typographicis corrigendo maximis cum studiis adiuvit. Denique gratias agimus librariae Wagnerianae Aenipontensi, quod hanc editionem summa cura typis describendam et elegenti ornatu typographico instruendam curavit.

Pragae, d. 20. Decembris 1907.

Vlastimil Kybal.

CONSPECTUS ARGUMENTI.

LIBER SECUNDUS

DE DISCRETIONE SPIRITUUM IN PROPHETIS ET EVANGELIO.

Prologus primus.

Prologus secundus.

Quattuor regulae pro hypocrisi.

Regula prima.

Regula secunda.

Regula tertia.

TRACTATUS SECUNDUS „DE DISTINCTA VERITATE“ DEPERIIT
(cf. Praefationis p. XVI et libri „M. Matěj z Janova“ p. 57).

ADDENDA ET CORRIGENDA.

P. 4, lin. 13 lege utuntur *pro* utantur.
P. 6, lin. 16 lege loquimur, non *pro* loquimur non.
P. 7, lin. 23 lege quod, si quis *pro* quo quisque *[corr. ab ed.]*.
P. 21, lin. 3 lege pater eius *pro* patereius.
P. 36, lin. 33 lege Est ergo *pro* Er t ergo.
P. 43, lin. 26 adde ad verbum omnis *notam, quod hac voce excerpta sua D 1. 2 continuant in* „cap. VI.“
P. 44, lin. 37 lege Habacuc *pro* Abac.
P. 47, lin. 6 adde ad vocabulum voces *notam, quod hac voce D 1. 2. contin. usque ad vocem* murmurante. *Post quam vocem D 1. 2. contin. p. 49, lin. 1:* Ad divinum et tremendum sacramentum — adhiberi. *Post vocem* adhiberi *D 1. 2. contin. p. 101, lin. 18:* Omnis, qui wlt ex deo vivere vel digne ambulare, habet necesse hoc sacramentum manducare. Remocio ɔc. *usque ad vocem* ministravit *p. 102, lin. 23. Post quam vocem D 1. 2. contin. p. 104 lin. 7:* Unde queso — accipiendo. Ego semper — radicatum in hac vita. Cuilibet etenim profecto ɔc., *v. p. 129, lin. 1* — suam inde dampnacionem. Nullus status ɔc., *ibid. lin. 28.*
P. 47, lin. 8 lege dulcorate *(prout etiam in D 1. 2. legitur) pro* dulcorati.
P. 47, lin. 11 adde ad vocem multitudinem *notam, quod D 1. 2. habent* multiplicacionem.
P. 49, lin. 2 pro prius *D 1. 2. rectius habent* primus.
P. 76, lin. 40 lege ceterae *pro* caeterae.
P. 104, lin. 9 pro inhercia *D 1. 2 habent* inẹrcia.
P. 120, lin. 13 pro inparatus“; (1) tum quia *lege* inparatus“: (1) tum quia.
P. 123, lin. 16 lege thezaurizet; non tamen . . .
P. 128, lin. 2 pro resurrectionem *lege* resurreccionem.
P. 134, lin. 14 lege ex officio, et ideo . . .
P. 140, lin. 10 lege ad manducandum, cottidie . . .
P. 141, lin. 3 lege rependamus *pro* repundamus.
P. 144, lin. 26 lege nos ipsos *pro* nosipos.
P. 146, lin. 17 lege hominum: „Num . . . ieiunare?“, Mt.
P. 146, lin. 30 pro assumpserunt dominum Jhesum *D 1. habet* assumpserint dominum Jhesum Christum.

P. 148, lin. 33 lege tractatu ultimo, distinccione . . .
P. 149, lin. 18 lege neque possunt, exsortes . . .
P. 150, lin. 7 lege dignus sit, et . . .
P. 152, lin. 28 pro moribus ecclesia *lege* moribus ecclesie.
P. 152, 30—31 lege manducabant, et . . . modo numquam . . .
P. 154, lin. 13 pro equippar[ar]entur *lege* equipparentur.
P. 155, lin. 26 pro quinymmo *lege* quin ymmo.
P. 159, lin. 4 pro debito et officio *lege* debito ex officio.
P. 160, lin. 14—16 rectius legendum est: vel . . . non venerantur, sed etiam propter *(seu:* ob) quandam displicenciam ɔc.
P. 165, lin. 37 adde ad v. etiam supra: scilicet p. 150, lin. 40.
P. 166, lin. 19 pro E, H et I rubr. *lege* F, H et I rubr.
P. 172, lin. 12 lege mater mea, ecclesia catholica Romana.
P. 175, lin. 13 lege in apparenti bono in religione.
P. 176, lin. 29 lege recenciaque, magis . . .
P. 179, lin. 24 lege bella . . . paganorum, infinita prelia et exicialia intestina.
P. 181, lin. 4 lege bona huius mundi, eciam per ea . . .
P. 182, lin. 22 et 23 lege istud complexum: „facta christiana professione"; per quod . . .
P. 225, lin. 31 lege EFGHI *pro* FFGHI.
P. 228, lin. 31 lege EGHI *pro* EEGHI.
P. 270, capitulo 5 incipit regula tertia de hypocrisi (reprobitas), quae usque ad c. 7, p. 275 prosequitur. Capitulo 7, p. 275 re vera regula IV. de carnalitate hypocritarum incipit (usque ad finem p. 311), non regula III., prout auctor false indicat; secundum quod etiam inscriptiones in superioribus partibus pag. 275—288 corrigendae sunt. Cf. etiam Conspectum argumenti et Indicem rerum sub „Hypocritae."

PROEMIUM[a]).

Capitulum primum[b]).

[Cod. A fol. 1[a]] „Ecce[c]), ex deo et coram deo loquimur, non quasi hominibus placentes, sed deo, qui probat corda nostra." I. Thessal. 2° [1]).

Ista verba erant in illo tempore beati Pauli dicta, caritate urgente eum domini Jhesu, ex corde puro et consciencia bona ac[d]) fide non ficta[2]), ex qua alias dixit[3]): „An experimentum queritis eius, qui in me loquitur, Christus?" Et quia beatus Paulus non dicit hic „loquor", tantum in persona sua, sed dicit pluraliter „loquimur", in persona multorum, in quo notatur, quod talis causa et modus loquendi et scribendi fuit omnium apostolorum et discipulorum piissimi Jhesu, et eadem causa modus loquendi est et debet esse omnium predicatorum et doctorum missorum a spiritu sancto ad domum et familiam Jhesu Christi, id est quod habeant certum testimonium dei in se, dum docere nituntur, quod possint in veritate, id est ex corde puro et con-

---

[a]) *om. B et C; C hanc inscriptionem habet:* Tractatus Johannis Wikleff heretici. Ideo caute legas, ne incidas in laqueum mortis. *Qua inscriptione deleta alia manu posteriore est addita:* Iste tractatus est Magistri Mathie Parisiensis. Ideo caute legas in eo, ne incidas in errorem. [b]) *add. ab editore.* [c]) *aliquot foliis codicis A evulsis, proemium hoc, praeter duo folia inferius indicata, suppletum est in ipso codice A (cuius tantum folia in editione nostra assignantur) manu Fr. Palacký (= AP), qui hic secutus est codicem C.* [d]) et *B.*

[1]) *I. Thessal. II. 4. Locum scripturae auctor non ipsis verbis eius adfert; quae sunt:* „Sed sicut probati sumus a Deo, ut crederetur nobis evangelium, ita loquimur, non quasi hominibus placentes, sed deo, qui probat corda nostra."
[2]) *Cf. I. Tim. I. 5.* [3]) *II. Cor. XIII. 3.*

sciencia bona et fide non ficta verba assumpta dicere: „Ecce coram deo et ex deo loquimur, non quasi hominibus placentes sed deo, qui probat corda nostra“ [1]).

Non enim expedit, nec est salubre homini aliquid loqui 5 coram deo vel de deo, aut nuncciare populo dei quasi a deo [a]) nisi sit illud ex deo, vel nisi sit acceptum aliquo modo a deo cum mandato dei implicito vel expresso loquendi vel scribendi ad plebes Christi.

Et idcirco de sanctis et veris doctoribus dicit scriptura [2]) 10 „Annuncciaverunt opera dei et facta eius intellexerunt.“ Et iterum dicitur [3]): „Ego dabo vobis os et sapienciam.“ Et idcirco addit [4]) „Non enim vos estis, qui loquimini, sed spiritus patris vestri qui loquitur in vobis.“ Quapropter ait [5]): „Qui vos audit, me audit.“

15 Ad illos [f. 1[b]] autem temerarios et audaces, qui presumunt coram deo, id est deo spectante et audiente, loqui ad populos non ea, que sunt ex deo, sed ea, que sunt a se, et opera hominum gloriantur, dicit verbum dei [6]): „Peccatori autem dixit deus: ‚Quare tu enarras iusticias meas et assumis testimonium [b]) 20 per os tuum‘?“ Et in alio propheta dicitur [7]): „Non mittebam prophetas, et ipsi currebant. Non loquebar ad eos, et ipsi prophetabant. Propterea ecce, ego [c]) ad prophetas, dicit dominus deus, qui furantur verba, unusquisque a proximo suo.“

Et hoc dictum accipe quoad illos, qui nesciunt quidquam 25 de spiritu Jhesu crucifixi: ideo non continent testimonium dei in se, neque in lege domini voluntas eorum, nec [d]) in lege [e]) meditantur die ac nocte [8]), sacerdotes carnales, et qui ascendunt aliunde, ut essent in ecclesia dei, doctores et [f]) amici vite presentis, sed tota die, que sua sunt, querunt, de mundo sunt et 30 de mundo loquuntur, et mundus, id est christiani huius mundi, eos libenter audiunt [9]). Et isti tales, quia nequaquam studiis sacre scripture sunt dediti, neque a iuventute sacras literas scire curaverunt, itaque neque [g]) a spiritu Jhesu Christi, quem non habent, neque a meditacione in lege domini sedula vel studio

---

35 a) *ita B;* deo *AP et C.* b) testimonium meum *B et C; recte:* testamentum meum. c) *ita B et C;* ego mitto *AP.* d) *ita AP et C;* neque *B.* e) in lege dei *B.* f) *om. B.* g) nec *corr.* neque *C.*

1) *I. Thessal. II. 4.* 2) *Psalm. LXIII. 10.* 3) *Luc. XXI. 15.* 4) *Matth. X. 20.* 5) *Luc. X. 16.* 6) *Psalm. XLIX. 16.* 7) *Jerem. XXIII.* 40 *21 et 30.* 8) *Cf. Psalm. I. 2.* 9) *Cf. Philipp. II. 21, et I. Joan. IV. 5.*

scripturarum divinarum habent docendi facultatem. Audacter tamen et hodie communiter ascendunt locum docencium et assumunt supercilium doctorum et sacerdotum, eo quod sunt impudici in loquendo et promptuli forte lingua volubili[a]) et ingenio ipsis suffragante in id ipsum. Et comparant sibi aliquas formulas sermonum, ut wlgo dicitur, postillas evanliorum per circulum anni, et ita sine ampliori studio et inquisicione[b]) sacrorum librorum legis christiane illos sermones usitatos sibi docent et non sine fastu predicant: qui non norunt prorsus, quid est biblia vel textus eius canonici, et, ut dictum est, studium sanctorum doctorum vel sacre scripture eis est omnino alienum et non solum longinquum, sed eciam ipsis contrarium, eo quod existentes alias clerici et sacerdotes curati et prelati in ecclesia, sunt immersi tota die negociis secularibus et[c]), ut habent de more dicere, hospi [f. 2[a]] talitati et cottidiano convictui hominum et maxime suorum complicium comessacionibus vel diviciis cumulandis. Hii itaque tales sacerdotes vel religiosi, amici sue carnis, non ex devocione quidem, neque ex delectacione et amore verbi dei et celestis sapiencie, neque ex zelo edificandi in virtute et veritate populos, sed quia loqui ipsis ex officio incumbit, vel quia volunt ostendere suam linguam politam et eruditam ad loquendum, vel quia cupiunt per hoc placere populis et in favore et honore delectantur, ideo currunt ad suos libellos usitatos[d]), concedunt se studio pusillum, assumunt pulcra verba et formulas de suis Pipere vel Peregrino[1]) vel similibus collectis per industriam et labores aliorum, exercent loquacitatem suam in illis et adornant ipsa fabulis et magnis indulgenciis et promissis, hoc solum et maxime cogitantes, ut hominibus placeant et laudabiliter suum officium exequantur.

Ad tales ergo sermo dei loquitur allegatus, dicens[2]): „Ecce, ego[e]) ad prophetas, dicit dominus, qui furantur verba mea, unusquisque a proximo suo.“ Omnia siquidem verba sancta et fidelia in se sunt verba dei[f]), quia omne verum, a quocumque dicatur.

---

17) Contra peccatores *C.*

[a]) vocabuli *B.* [b]) *ita B;* inacquisicione *AP et C.* [c]) *om. AP et C.* [d]) usitantes *C.* [e]) *ita recte B;* ego mitto *AP et C.* [f]) verba dei *AP,* vera *B.*

[1]) *Piper vel Peregrinus libros postillarum vulgo usitatos significant.*
[2]) *Jerem. XXIII. 30.*

a spiritu sancto est secundum sanctum Ambrosium[1]). Sed isti predicti amici huius mundi, doctores, non receperunt[a]) ea a deo, quia non ex deo loquuntur neque, ut deo soli placeant, loquuntur, sed ut placeant huic mundo, quem amant, et ut blandian-
5 tur sibi ipsis.

„Hii furantur verba dei, unusquisque a proximo suo": primo, quia illa pulcra dei verba non habent ex proprio labore, sed ex labore[b]) aliorum; alii namque laboraverunt, et illi[c]) sine labore accipiunt, existentes alieni et indigni, eo quod facti sunt reprobi
10 circa fidem; quibus nequaquam per sanctos laboratum est vel thezaurizatum, sed tantum electis dei atque dignis, prout dicit apostolus[2]): „Omnia propter electos."

Unde sequitur secundum, quod attrectant vel utantur re aliena, invito eius domino, et illud est furtum a lege diffinitum.
15 Nam si sancti patres vel sancti docto[f. 2b]res venerabiles[d]), quorum verba et formulas sermonum nos moderni, tales carnales et indigni, assumimus et contractamus[e]) solum propterea[f]), ut scioli videamur in populis, et ipsimet ea pedibus nostris, id est carnali et indigna[g]) vita nostra conculcamus et maculamus, si,
20 inquam, viverent in presenti et essent presentes nostris usibus[h]) et sermonibus, factis[i]) ex verbis ipsorum, conscriptis[k]) a nobis[l]), procul dubio ferrent indigne[m]) et extraherent libros suos et formulas de manibus nostris, dicentes idem, quod ait dominus peccatori[3]): „Quare tu enarras iusticias meas et assumis testamen-
25 tum meum per os tuum? Tu vero odisti disciplinam, proiecisti sermones meos retrorsum." Et sequitur[4]): „Existimasti inique, quod ero[n]) tui similis."

Secundo hii tales dicti sunt furari verba dei a proximis, quia utuntur ipsis tamquam propriis, ad suam gloriam et que-
30 stum ipsa retorquent et non dant gloriam illis, a quibus accipiunt, nec sunt grati pro eo domino deo suo, cum tamen scriptum sit Ecclesiastici[5]): „Danti michi sapienciam dabo gloriam."

---

6) Qui nunc sciolli furantur verba dei, per totum *C.*
14) Quid sit furtum *C.*

35 [a]) acceperunt *B.* [b]) exalabore *C.* [c]) ipsi *B.* [d]) sancti doctores vel illi patres venerabiles *B.* [e]) contrectamus *B.* [f]) per ea *B.* [g]) indigni *C.* [h]) visibus *B.* [i]) sanctis *false B.* [k]) conscriptas *false B et C.* [l]) *om. B et C.* [m]) indigne a nobis *B et C.* [n]) essem *B.*

[1]) *S. Ambrosii Comm. in ep. ad Cor. I., ap. Migne, PL, t. 17, p. 245.*
40 [2]) *II. Tim. II. 10.* [3]) *Psalm. XLIX. 16. 17.* [4]) *Psalm. XLIX. 21.*
[5]) *Ecclesiastici LI. 23.*

Sunt tamen alii adhuc magis audaces, qui sensu suo quamvis carnali habundant; hii ex tumore[a]) sui spiritus multa docent et predicant, in kathedra Moysi sedentes atque sacerdocio perfungentes. Ad quos consequenter dominus loquitur in propheta dicens[1]): „Ecce, ego ad prophetas, ait dominus, qui assumunt linguas suas et aiunt: dicit dominus." Et paulo ante[2]): „Qui volunt facere, ut obliviscatur populus meus nominis mei propter sompnia eorum, que narrant, unusquisque ad proximum suum, sicut obliti sunt patres eorum nominis mei", subaudi Jhesu crucifixi, „propter Balim", id est propter amorem huius seculi, delicias ventris, divicias et gloriam huius mundi. Sequitur in propheta[3]): „Qui habet sompnium, loquatur sompnium. Qui habet sermonem meum, loquatur sermonem meum vere. Quid paleis ad triticum? dicit dominus. Numquid non verba mea sunt quasi ignis ardens? dicit dominus, et quasi malleus conterens petram?"

Sunt quoque tercii, qui studentes ad hoc, ut gloriosi in populo dei appareant, facta insignia et dicta aliorum accomodant sibi, assumunt et multa incerta et fabulosa exportant in populo, que concursum populorum comparant et commovent ad sequendum se et predicandum. De quibus scriptura manifeste dicit [f. 3[a]] [4]): „Novi[b]) recentesque[c]) venerunt, quos non coluerunt patres nostri."

Verbi gracia huiusmodi impetrant[d]) et extorquent sibi quasdam novas gracias et singulares, et illas usque quaque extollunt et solempnisant. Iterum quedam miracula, etsi non per seipsos, tamen per statuas et ymagines sanctorum aput eos factas aut alia miracula, alias[e]) incerta et non probata per ecclesiam, longe lateque ac celebriter preconisant. Aut multas magnas promissiones salutis animarum simplicibus faciunt, confirmant et divulgant[f]) aput se et fraternitates suas vel[g]) locis sanctis sibi apropriatis posse pro modico haberi et adipisci gra-

5) Contra malos sacerdotes *C.*
10) Quod Balim est amor seculi *C.*

[a]) timore *corr.* tumore *B et C.* [b]) *hic incipiunt in codice A prooemii duo folia originalia supradicta (p. 1, n. c).* [c]) qui *corr.* que *A.* [d]) impetrans *corr.* impetretant *C.* [e]) alias *corr.* alia *B.* [f]) faciunt et diwlgant et confirmant *C.* [g]) *om. C.*

[1]) *Jerem. XXIII. 31.* [2]) *Jerem. XXIII. 27.* [3]) *Jerem. XXIII. 28:* „Propheta, qui habet somnium, narret somnium." [4]) *Deuteron. XXXII. 17.*

ciam dei et plenam remissionem peccatorum. Ad quos iterum, ubi supra, dicit sermo divinus[1]): „Ecce, ego ad prophetas, dicit dominus, sompniantes mendacium, qui narraverunt ea et seduxerunt populum meum in męndacio suo et in mirabilibus suis, cum ego non misissem eos nec mandassem eis, qui nichil profuerunt populo huic, dicit dominus."

Et est hic advertendum, quod, sicut infra[2]) lacius deducetur, quanto populus christianus magis expertus et exercitatus ascendit in ecclesiam, tanto sathan subtiliores laqueos excogitat, et magis eos abscondit sub speciebus virtutum et similitudine sanctitatis, et subtiliores suos angelos vel pseudulos[a]) multiplicat et producit in medium veste ovili superinducta, quanto potest propinquius veris prophetis et angelis lucis et sanctitati veritatis.

Ad differenciam igitur[b]) illorum talium sathane in posterum assumpsit beatus Paulus illud verbum, quod erat a principio propositum, dicens[3]): „Ecce, ex deo vel coram deo loquimur non quasi hominibus placentes, sed deo, qui probat corda nostra."

Pro quibus verbis est notandum, quod quidam sunt, qui loquuntur ex deo, id est ea, que sunt ex deo, licet[c]) non coram deo, ut illi, qui loquuntur veritatem in se utilem vel qui loquuntur sacram scripturam, non tamen propter deum, nec ut soli deo placeant, sed propter lucrum temporale et ut hominibus placeant. De quibus Matth. VII°[4]): „Domine, nonne in nomine tuo prophetavimus et in nomine tuo virtutes fecimus?" Et sequitur[5]): „Discedite a me, operarii[d]) iniquitatis, non novi vos."

Alii sunt, qui loquuntur neque ex deo neque coram deo. De quibus supra[6]): „Qui loquuntur ex suo[e]) capite fabulas et promittunt populis falsa, ut hominibus placeant."

---

8) De quanto quis plus proficit, de tanto sathan contra eum plus procedit *C.*

18) Quidam loquuntur ex deo, sed non deo *A.*

26) Quidam nec < ex deo / coram deo > loquuntur *A.*

a) pseudolos *corr.* pseudulos *A*; pseudolos *B*; pseudulos *C.* b) enim *B.* c) id est — licet *add. C in marg.* d) omnes operarii *C.* e) suo proprio *C.*

1) *Jerem. XXIII. 32.* 2) *Cf. l. III, tr. 6, c. 35.* 3) *I. Thessal. II. 4.* 4) *Matth. VII. 22.* 5) *Matth. VII. 23, cf. Luc. XIII. 27.* 6) *v. supra pag. 5, lin. 17 sq.*

Sunt quoque tercii, qui ex deo et coram deo loquuntur, ut illi, qui, a deo inspirati et missi atque a dei ecclesia, docent ex scripturis sacris et ex fide, que per dileccionem operatur, ex puro corde et consciencia non ficta, id est, qui loquuntur ex fide recta, Christi Jhesu spe[a]), caritate, et pro eo, ut fidem et spem atque caritatem edificent in illis, ad quos sermo. Et illi tales, quociens loquuntur et quecumque loquuntur, quia ex habundancia fidei, spei caritatisque in corde locuntur[b]), vel scripturas sanctas loquuntur vel ea, que tota sacra scriptura docere intendit ac comprehendit.

Et ista est sentencia beati Gregorii Super Ezechielem et beati Augustini primo De doctrina christiana in fine. Dicit namque beatus Gregorius super illo verbo[1]): „Filii hominis, vade ad domum Israel et loqueris[c]) ad eos verba mea", omelia Super Ezechielem[2]): „In eo quidem, quod dominus prophete dicit: ‚Loqueris[d]) verba mea ad eos', quid aliud quam frenum moderaminis ori eius inponit, ne, que prius intus non audierit, foris dicere presumat. Nam prophete falsi sua et non domini verba loquebantur. De quibus scriptum est[3]): „Nolite audire verba prophetarum, qui prophetant vobis et decipiunt vos. Visionem cordis sui loquuntur, non de ore domini." Et rursum[4]): „Non loquebar ad eos, et ipsi prophetabant."

Qua ex re hoc quoque colligendum est, quo[e]) quisque expositor in explanacione sacri elloquii, ut fortasse [f. 3[b]] auditoribus placeat[f]), menciendo aliquid exponit, sua et non domini verba loquitur, si tantum placendi vel seducendi studio menciatur. Nam si[g]) in verbis dominicis virtutes ipse aliter quam is, per quem prolata, senserit[h]), eciam si sub intellectu alio edificacionem caritatis requirat[i]), domini sunt verba, que narrat[k]), quia ad hoc solum nobis deus per totam sacram scripturam loquitur, ut nos ad suum et proximi amorem trahat[l]).

1) Quidam loquuntur < ex deo / coram deo *A.*

18) Prophete falsi quid loquuntur *A.*

a) spe et caritate *B.* b) et caritatisque in corde suo loquuntur *C.* c) loquere *B.* d) loquaris *B et C.* e) qua *(sic) A, B et C.* f) placeatis *corr.* placeat *A;* placeatis *B et C.* g) etsi *C.* h) *post corr. A;* senseritis *C.* i) requirant *C.* k) *post corr. A;* narratis *C.* l) *post corr. A.*

1) *Ezech. III. 4.* 2) *S. Gregorii Magni Homil. in Ezech., l. I, hom. X, ap. Migne, PL, t. 76, p. 891.* 3) *Jerem. XXIII. 16.* 4) *Jerem. XXIII. 21.*

Item beatus Augustinus, ubi supra, ad idem dicit[1]): „Omnium ergo, que dicta sunt, ex quo de rebus tractavimus, summa est, ut intelligatur legis et omnium divinarum scripturarum plenitudo et finis esse dileccio rei, qua fruendum[a]) est", id est dei et
5 domini Jhesu Christi, est [sic] „et rei, que nobiscum ea re frui potest", id est dileccio nostri proximi, „quia[b]), ut se quisque diligat, precepto non est opus. Hoc ergo, ut nossemus atque possemus, facta est tota pro nostra salute per divinam providenciam[c]) dispensacio temporalis, qua debemus uti, non quasi
10 mansura quadam dileccione et delectacione, sed transitoria pocius tamquam via et tamquam vehiculo vel aliquo quorumlibet instrumentorum, aut, si quid[d]) congruencius dici potest, ut ea, quibus feruntur, propter id, ad quid[e]) feruntur, diligamus." Tunc dicit beatus Augustinus ad propositum[2]): „Quis-
15 quis[f]) ergo scripturas divinas vel quarumlibet earum partem intellexisse sibi videtur ita, ut eo intellectu non edificet, istam genuinam caritatem dei et proximi nondum intellexit. Quisquis non talem inde sentenciam duxerit, ut huic edificande caritati sit utilis, nec tamen hoc dixerit, quod ille, quem legerit, eo loco
20 sensisse probatur, non perniciose fallitur nec omnino[g]) mentitur." Et paulo post[3]): „Sed tamen, ut dicere ceperam, si ea sentencia fallitur, qua edificet caritatem, que finis precepti est, ita fallitur, ac si quisquam, errore deserens viam, eo per agrum pergat, quo eciam via illa perducit." Et infra idem et ad idem[4]):
25 „Itaque tria hec sunt, quibus ut omnis sciencia et prophecia militat, fides, spes et caritas." Et paulo post[5]): „Ideo multi per hec tria et in solitudine sine codicibus vivunt." Et post iterum[6]): „Quapropter cum quisque cognoverit finem precepti esse caritatem „de corde puro et consciencia bona et fide non ficta"[7]),
30 omnem intellectum divinarum scripturarum ad ista tria relaturus,

---

3) Plenitudo legis dileccio *A*.
25) Que et quot sunt, quibus omnis sciencia et prophecia militat *A*.

a) fruendus *B*. b) *om. B*. c) clemenciam *C*. d) quam *corr.* quid *A*; quam *B et C*. e) propter quod *B*; propter illud, ad quod *C*.
35 f) quamvis quis *B*. g) omnis *C*.

1) *Augustinus, de doctrina christiana, l. I, c. XXXV, ap. Migne, PL, t. 34, p. 34.* 2) *Augustinus, l. c., c. XXXVI, apud Migne, PL, t. 34, p. 34.* 3) *Augustinus, l. c., apud Migne, l. c.* 4) *Augustinus, l. c., apud Migne, l. c., c. XXXVII, p. 35.* 5) *Augustinus, l. c., apud Migne, l. c., c. XXXIX, p. 36.*
40 6) *Augustinus, l. c., apud Migne, l. c., c. XL, p. 36.* 7) *I. Tim. I. 5.*

ad tractacionem divinorum librorum securus accedit. Cum enim diceret apostolus „caritas", addit „de corde puro", ut nichil aliud quam id, quid diligendum[a] est, diligatur. „Conscienciam" vero „bonam" subiunxit propter spem. Ille enim se ad id, quid[b] credit et diligit, perventurum esse desperat, cui mali consciencie scrupulus[c] inest. Tercio „et fide"[d] inquit[e] „non ficta". Si enim fides nostra mendacio caruerit, tunc et non diligimus[f], quid[g] non est diligendum, et recte vivendo id speramus, quod nullo modo spes nostra fallitur."

Capitulum secundum[h]).

Ex istis igitur manifeste sequi videtur, quod omnis, qui est sibi conscius, quod habet fidem, spem et caritatem in Christum Jhesum et ad suos proximos in Christo dileccionem, potest et ipse cum beato Paulo dicere[1]: „Ecce, ex deo et coram deo loquimur", etc., quoniam omnia, que loquitur[i], sunt sacra scriptura vel idem, quod notat tota sacra scriptura.

Potest autem quilibet talis esse conscius sancte fidei, qui conscius est sibi ipsi, quod credit in filium dei, Jhesum crucifixum, et exhibet se fidelem in domo eius, in ecclesia sancta, et pro eo libenter abnegat semet ipsum, id est omnem voluntatem propriam [f. 4a], et eligit piissimum Jhesum pro unico bono summo et necessario, eligit quoque vitam eius in hoc mundo, id est advenam esse in presenti vita et peregrinum et expositum tribulacionibus et persecucionibus universis.

Spem vero beatam in deum potest confiteri se habere tunc, cum in omnibus[k] hiis non querit aliud adipisci preterquam dominum Jhesum Christum, graciam ipsius[l] in presenti et societatem in eternum, ita ut possit ex consciencia dicere illud

---

17) Fides *A.* Conscius de fide *C.*
25) Spes *A, C.*

a) diligendus *false C.* b) quod *C.* c) scrupula *C.* d) in fide *add. B.* e) Tercio inquit *C.* f) diligamus *B.* g) quod *C.* h) *ita A colore rubro; om. B et C, qui tantum habent:* Sequitur: Ex istis, *etc.* i) loquimur *B et C.* k) hominibus *false C.* l) eius *B et C.*

1) *I. Thess. II. 4.*

psalmiste[1]): „Quid enim michi est in celo et a te, quid volui super terram?“ „Tibi dixit cor meum: Exquisivi te“, etc.

Caritatem autem tunc potest arbitrari se habere, dum homo afficitur amore ad Christum Jhesum[a]), et omnia, que Christi
5 Jhesu vel de Christo Jhesu, specialiter illa sunt ei amabilia et accepta, utpote verba dei et precepta; et dum omnia, que facit, principaliter propter amorem domini Jhesu operatur; et si[b]) propter Christum Jhesum diligit suos proximos cum effectu[c]), eciam suos adversarios vel inimicos, aut compatitur eisdem et
10 supportat. Et pro istis scriptum est[2]): „Si quis diligit me, sermones meos servabit“, etc.

Ego ergo coram Christo piissimo crucifixo, quia ista utcumque imitor et ea in me transformavi secundum mensuram,
15 qua mensus est michi deus, ut aliquo modo possim assequi cum omnibus sanctis graciam et veritatem in Christo Jhesu, et in veritate dicere in unitate sante ecclesie verba premissa apostoli, que iam, in domino confortatus et fiduciam habens in caritate eius, assumpsi in principio pro omnibus per me[d]) in futurum
20 scribendis et dicendis, dicens[3]): „Ecce, ex deo et coram deo loquimur, non quasi hominibus placentes, sed deo, qui probat corda nostra“: propter quod hunc librum de regulis Veteris et Novi Testamenti, quem, ut pie credo, ex deo et coram deo, non ut hominibus placeam, ut patebit facile in processu ipsius, sed[e])
25 Christo Jhesu, deo meo crucifixo, collegi et ordinavi pro discrecione sanctitatis in veritate, de qua dulcis Jhesus Jo. XVII[4]): „Pater, sanctifica eos in veritate“, a speciebus[f]) simulate sanctitatis ypocritarum et primum clericorum pseudolorum[g]) et sacerdotum carnalium ac doctorum modernorum, de quibus do-
30 minus in Mt. XXIIII[5]): „Videte, ne quis vos seducat. Multi enim venient in nomine meo, dicentes, quia ego sum Christus, et multos seducent“, subaudi a caritate ad amorem huius mundi

---

3) Karitas *A, C.* Quis habet caritatem *B.*
22) Titulus libri *A.*
35 [a]) amore ad ipsum Jhesum *B;* amore ad Jhesum Christum *C.* [b]) se *false C.* [c]) affectu *B.* [d]) per que *false B.* [e]) sed in *C.* [f]) *om. false B.* [g]) pseudulorum *B et C.*

[1]) *Psalm. LXXII. 25 et XXVI. 8; recte, ut in codice C legitur:* exquisivit te, *sc.* facies mea. [2]) *Joann. XIV. 23.* [3]) *I. Thessal. II. 4.* [4]) *Joann.*
40 *XVII. 17.* [5]) *Matth. XXIV. 4. 5.*

seu ab imitacione Christi Jhesu in paupertate et passionibus ad sequelam huius seculi in molliciis, diviciis et honoribus et pace carnis in hac vita. Unde ad idem apostolus[1]: „Erunt homines seipsos amantes, elati, cupidi, inflati“, etc.

Rogo ergo et hortor in Christo piissimo, Jhesu crucifixo, quemlibet pium lectorem, ut in fide, spe et caritate domini nostri Jhesu Christi suscipiat omnia, que in eo legerit, in tantum et pro eo ipsa recipiat, pro quo et in quantum edificant communem fidem et spem Christi Jhesu ecclesie, que fides omnia per dileccionem et ad dileccionem operatur.

Nam protestor iterum et coram deo[a]) atque ex deo elloquor, quod[b]) solum pro eo et ad id in hoc libro laboravi[c]), ut saltem in modico habundanciam iniquitatis morderem[d]) et, refrigerium caritatis multorum in aliquo per verba legis Christi et apostolorum refricando, excitarem forte quosdam viros ad sanctum zelum pro domo dei.

Conscripsi vero eciam hos libros ex amore et devocione ad beatificum et superceleste sacramentum corporis et sanguinis Christi[e]), si forte possem in aliquo promovere honorem eius et gloriam atque amorem modernorum [f. 4b] et desiderium fidele ad ipsum venerandum amplius et ipso digne perfruendum tali modo et ad illum finem, quali et ad quem[f]) est ipsum preparatum a Christo Jhesu et ecclesie dilecte sanctorum dei distributum et donatum. Nolui eciam sub modio segniciei et incurie mee abscondere, que, a iuventute divinarum scripturarum sedulus perscrutator, ex Christo Jhesu et cum Christo Jhesu collegi ex libris et accepi ex[g]) illuminacione eiusdem fidelissimi

---

11) Protestacio (laboris in hoc opere) *A.* Protestacio *C.*

[a]) *ita A. B. C; cod. D 1. et D 2., qui hic incipiunt, habent:* Ego coram Christo piissimo crucifixo protestor. *Cod. D 1. hanc notam ad auctorem spectantem in marg. inferiore continet:* „Anno domini M°CCCXCIIII *(sic)* in die sancti Andree obiit venerabilis vir Magister Mathias Parisiensis de Janow, verbi domini Jhesu crucifixi sollicitus predicator, et est in ecclesia Pragensi sepultus. De cuius tractatibus sunt hec excerpta et quedam de dictis propria manu scriptis“ *(rubr.). Cf. V. Kybal, M. Matěj z Janova, p. 21 (ubi legendum est 1393 pro 1394, ut false nota commodum citata mortem M. Matthiae indicat) et p. 39 n. 6). Cod. D 2. hanc inscr. rubr. habet:* Excerpta de tractatibus Magistri Mathie Parisiensis. [b]) quem *false B.* [c]) elaboravi *D 1. 2.* [d]) *ita A. C. D 1. 2;* moderem *B.* [e]) Jhesu Christi *C et D 1. 2.* [f]) ad quid *B.* [g]) et ex *B.*

[1]) *II. Tim. III. 2.*

Jhesu crucifixi, qui[a]) suaviter illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum.

Quapropter in hiis scriptis meis per totum usus sum maxime byblia et ipsis cyrographis et modicum de dictis docto-
5 rum[b]), tum quia biblia semper ad omnem consideracionem et materiam scribendam semper michi prompte et copiose occurrit, tum quia ex ipsa et per eius divinissimas veritates[c]), que sunt lucide et per se manifeste, solidius omnes sentencie confirmantur, fundantur stabilius[d]) et utilius ruminantur, tum quia ipsa
10 est, quam a iuventute mea adamavi, et vocavi ipsam amicam et sponsam meam, ymmo matrem pulchre dileccionis et agnicionis et timoris et sancte spei[e]). Et quam cito legi beatum Augustinum in libro De doctrina christiana[1]) et Jeronimum[2]) dicentes, quod studium textuum sacratissime biblie est in prin-
15 cipio et in fine super omnia necessarium et utile cuilibet pertingere[f]) cupienti ad agnicionem theoloyce veritatis, et ipsa est primum et fundamentale et debet esse cuilibet literato christiano, mox aglutinata anima mea biblie in amore perpetuo; ubi fateor, quod a iuventute mea non recessit a me usque ad
20 senectam et senium neque in via neque in domo, neque dum occupabar, nec cum[g]) ociabar. Et in omni mea ambiguitate, in[h]) omni questione semper in byblya et per eam sufficientem et lucidam expedicionem reperi et consolacionem anime mee et in omni turbacione mea, persecucione et tristicia[i]) ubique confugi ad
25 bybliam, que, ut dixi, semper mecum ambulat, mea karissima: et ipsa semper obviavit michi, quasi mater honorificata, et [quasi] mulier a virginitate suscepit me[3]), et secundum multitudinem dolorum in corde meo consolaciones sue letificaverunt animam meam[4]). O, quam tunc dulciter pro modulo meo et mensura cibavit
30 me[k]) ubique pane vite et intellectus[l]), et discussis tenebris, in quibus fluctuabam, quam utiliter potavit[m]) aqua sapiencie salutaris[5])!

---

3) Biblia (commendatur) *A.* Nota de biblia *C.*

a) Jhesu Christi crucifixi, qui *D 2;* quia *false B.* b) sanctorum *D 1. 2.* c) *om. D 1. 2.* d) *om. D 1;* et stabilius *D 2.* e) *hac voce desinunt*
35 *codicum D 1. 2. excerpta, continuantia vocibus* tum quia verba et doctrine doctorum, *cf. infra p.* 13 *lin. 32.* f) *om. B. et C; B pro* cupienti *ponit false* cupientes. g) dum *C.* h) et in *C.* i) et iusticia *false B.* k) mee *false C.* l) intellectu *false C.* m) potabat *C.*

1) *Cf. locos superius citatos.* 2) *Cf. S. Hieronymi Epistola CVIII. 26,*
40 *ap. Migne, PL, t. 22, p. 902.* 3) *Cf. Eccli. XV. 2.* 4) *Cf. Psalm. XCIII. 19.* 5) *Cf. Eccli. XV. 3.*

Unde, cum vidi quam plurimos portare semper[a]) et ubique secum reliquias et ossa diversorum sanctorum pro defensione sua quilibet et sua singulari devocione, ego elegi michi bibliam, meam electam, sociam mee[b]) peregrinacioni, gestare[c]) semper mecum et ubique ad latus meum in promptu pro mea defensione et consolacione continuata[d]), eciam in adversis. Utilius etenim ratus sum habere mecum semper verba et doctrinas sanctorum prophetarum[e]) et Christi atque apostolorum et evangelistarum, saluberrime ad omnia commonentes et mecum suavissime[f]) colloquentes, quam ossa eorundem vel cetera huiusmodi sine vita, promotus ad hoc a beatissimis nostris patribus, qui in priscis temporibus similiter faciebant, ut patet in hystoriis sanctorum valde de multis, nec finis esset ipsorum multitudinem numerare[g]), qui[h]) ewangelia Christi et textus sacre biblie ubique secum baiulabant. Quod quidem et biblie multe valde per ecclesiam, parvule et compendiose[i]) nimis atque cum maximo studio comparate[k]), attestantur manifeste, hoc puta, quod viri devotissimi, quocumque pergebant, ubique volebant in habundancia verbi divini habitare, ubique secum bibliam compendiosam et delectabilem baiulantes, quatenus sic intus in[l]) [f. 5[a]] pectore et foris in libro ubique gladio spiritus, quod est verbum dei, essent[m]) ita communiti, ut ingressi cor et memoriam et egressi ad librum et ad bibliam, ubique pascua Christi Jhesu invenirent semper, ipsorum promtuariis[n]) felicibus eructuantibus ex hoc in illud[1]), thesauros novos, qui in corde manant fontaliter, et veteres, qui in libris conditi sunt salubriter, sapiencie et sciencie dei, ubique ad ipsorum consolacionem, pacienciam et doctrinam.

In istis ergo scriptis[o]) meis non sum usus propriis verbis doctorum, sed tantum verbis sacratissime biblie. Et licet sentencias et veritates doctorum plurimum[p]) interposuerim, tamen non institi eorum allegacioni expresse in hoc libro, tum[q]) quia

---

2) Hic loquitur ypocritice *C manu posteriore.*

a) *om. B et ponit minus apte:* secum et ubique. b) me *false B.* c) gestari (?) *B.* d) continua *C.* e) sanctorum et prophetarum *C.* f) sanissime *B.* g) enumerare *B et C.* h) que *false B et C.* i) compendioso *false B.* k) conparare *false B.* l) *om. B. Hic quoque desinunt duo folia originalia cod. A. et incipiunt duo folia scripta manu Fr. Palacký (= AP).* m) erant *B.* n) protutuariis *false C.* o) *ita B et C;* scripturis *AP.* p) *ita B et C;* plurimorum *AP.* q) *hic inc. codicum D 1. 2. excerpta; cf. supra pag. 12, not. e.* 1) *Cf. Psalm. CXLIII. 13.*

verba et doctrine doctorum habent loca sua, id est libros plurimos, et qui[a]) wlt ipsos legere, per se potest invenire, tum quia iam[b]) tanta est multitudo doctorum et presertim librorum ipsorum in dei ecclesia, ut facile a quolibet possit videri, totum
5 mundum non posse comprehendere eos, qui conscripti sunt, libros. Brevis vero vita seculi nostri presentis et plena miseris[c]) occupacionibus et penitencia vix pauca admittit lectitare, et specialiter pauperes philosophantes, quibus nec mora nec facultas neque libri sunt ad legendum, de quibus me unum esse pau-
10 perem confiteor et in laboribus a iuventute mea. Ea vero, que hic conscribam vel conscripsi[d]), maxime in oracione et per oracionem accepi et intellexi ex leccione biblie atque didici ex consideracione vigili et sedula eorum, que in seculo moderno geruntur, et ex comparacione temporum antiquorum[e]).

15 Rogo autem instanter et coram Christo Jhesu, qui est heri et hodie idem ipse et in secula, quemlibet lectorem huius voluminis, ut non credat me omnia, que hic scribo, temere[f]) pertinaciterque, quod sint a spiritu sancto, affirmare. Verum pocius sciat quilibet huiusmodi, quod ista scripta et omnia mea pro-
20 pono et expono correccioni pie cuiuslibet viri catholici, qui fide vivit filii dei, speque viva et caritate domini Jhesu gubernatur; et singulariter ac notabiliter[g]) me et ista scripta et omnia mea humiliter et devote subicio matri mee piissime, Romane ecclesie et ipsius doctoribus venerabilibus atque sanctis, obsecrans co-
25 ram pio Jhesu, ut probent me, et dicta factaque mea omnia et singula temptent usque finem.

Et ego paratum me exhibeo sequi et obedire, quoniam scio, quod illa via est regia, certissima et secura, qua ambulans, non confundar in eternum, id est humilem et subiectum Christo
30 [f. 5[b]] Jhesu in communi fide, spe et caritate sancte catholice ecclesie. Et scio eciam, quod prophete et viri sancti et approbati, qui in dictis suis[h]) et factis securi et[i]) certi non fuerunt,

---

11) O, vide *(cetera erasa sunt)* C.

23) Hic attende *(rasura)* C.

35 31) Quod viri sancti approbati non fuerunt certi de suis dictis et factis C.

a) *que (q̄) B et* et *om.;* qui *solum B et D 1. 2.* b) vel *false C.* c) miseriis *D 1. 2.* d) conscribam *D 1.* e) *post has voces codicum D 1. 2. excerpta continuant pag. 16, lin. 12:* Tenor autem, *etc.* f) tenere pertinaciter
40 *B et C.* g) notaliter *C.* h) *ita AP. et B;* sunt *C.* i) *om. C.*

et ea, que ex animo affirmaverant[a]) uno tempore, alio tempore, melius persuasi, retractarunt[b]), ut patet de propheta Nathan super David et edificacione templum domini, et de Ysaia[c]) super morte regis Ezechie, de beato Petro in correpcione a Paulo super communicacione cum conversis ex gentibus, et de beato 5 Paulo in pluribus, et de beatissimo Augustino in multis, qui dicta sua plurima retractavit et exposuit aliter et melius declaravit.

Et beatus est, qui spiritu pauper cum Christo Jhesu in corde miti et humili querit sibi requiem, in omnibus dictis et 10 factis suis recogitans, quod nichil omnino potest facere nec eciam cogitare sine domino Jhesu Christo, memor semper et in omnibus proprie infirmitatis, creberrimos suos casus et multiplices recensendo, secundum quod scriptum est in prophetis[1]): „Scito Israel, quia ex te est ruina tua et tantum ex me salus 15 tua, dicit dominus."

Et idcirco rogo obnixe universos fratres meos et patres, ad quos opus presens pervenerit, quatenus omnes defectus meos, qui in hoc opere relucent, pie et misericorditer interpretentur et supportent propter amorem domini nostri Jhesu Christi, at- 20 tendentes illud, quod confessus sum superius, quod in veritate et coram Jhesu nostro crucifixo dulcissimo non intendo per ista, nisi communem fidem, spem et caritatem edificare in aliquo ecclesie sacrosancte. Sive ergo lapsus sum vel fuerim in verbo et in glossa[d]) forsitan, sive in allegacionibus scriptura- 25 rum, sive in sentenciis verborum et superfluitate, sive in audacia loquendi de diversis facultatibus[e]), sive quod in aliquibus materiis descendendo forte nimis reprehensive ad speciem statuum quorumdam hominum et condiciones, non tamen[f]) personarum, sive de aliquibus verbis satyricis et ad increpandum 30 compositis usque ad commocionem vel offensam forte piarum aurium, sive de[g]) zelo meo, qui est in aliquibus et forsitan in pluribus locis non secundum scienciam, sive de inepta et incompleta locucione[h]) aliquarum veritatum: de omnibus inquam talibus peto iterum atque [f. 6[a]] iterum et semper[i]) veniam et 35

---

[a]) affirmaverunt *AP et C.* [b]) retractaverunt *AP et C.* [c]) Isaie *solum AP et C.* [d]) ita *AP;* grammatica *B et C* (g[ca]). [e]) *ita AP et C;* difficultatibus *B.* [f]) *ita AP;* tantum *C et C.* [g]) *om. B.* [h]) expressione *B.*
[i]) semper peto veniam *B.*

[1]) *Cf. Isaiae XLV. 17 (locus discrepans).* 40

compassionem et, si necesse est in aliquibus, piam correccionem, modo et forma in dei ecclesia hactenus observata, universam fraternitatem clericorum, sacerdotum, magistrorum et doctorum, monachorum et religiosorum, ad quos scribitur principaliter et 5 primum atque mittitur hoc volumen. Si quid autem in hiis sentenciis fuerit conveniens et utile, sit in eo laus et gloria deo patri et filio eius piissimo et gratissimo, domino crucifixo, et spiritui sancto, ex quo omnia, in quo omnia et[a]) per quem et propter quem omnia, qui vivit et regnat deus in secula secu- 10 lorum.

Tenor[b]) autem et distinccio huius libri erit talis. Nam continet quinque libros parciales, quorum primus principaliter est de communicacione in dei ecclesia corporis et sangwinis 15 domini nostri Jhesu Christi in sacramento, simul et de[c]) distinccione[d]) spirituum, principaliter in doctoribus et[e]) prophetis[f]). Illum[g]) enim principaliter, id est[h]) solum illum primum intendebam sub brevitate scripsisse. Dehinc pius Jhesus michi dilatavit et, aperiens ostium[i]), me implevit[k]) suis copiis, ut duos 20 libros post, puta secundum et tercium, scripserim, de iudicio et discrecione verorum et falsorum christianorum, et primum pseudoprophetarum et doctorum[l]). Dehinc[m]) alios duos libros, scilicet quartum et quintum, solum et simpliciter de communicacione in Christi[n]) Jhesu ecclesia deifici et supertremendi veri 25 corporis et sanguinis Jhesu Christi.

Et intitulavi istum librum REGULAS aut DE REGULIS VETERIS ET NOVI TESTAMENTI, quoniam per eas et pro eis est ordinatus[o]). Nam in primo agitur de quatuor re-

12) Tenor libri *C*. Divisio libri in partes *D 1. 2. rubr.*
30 26) Titulus primi (?) libri *C*. Titulus *D 1. 2. rubr.*

a) *om. B.* b) *his vocibus D 1. 2. excerpta sua continuant.* c) *om. C.* d) discrecione *D 1. 2.* e) et in *B et C.* f) *D 1. 2. continuant:* 2us et 3us de iudicio et discrecione *etc., cf. infra lin. 20.* g) illic *false B.* h) et *B.* i) hostium *B et C.* k) replevit *B.* l) *D 1. 2 continuant post hanc vocem:* 35 4tus et 5tus solum et simpliciter, *etc.* m) et dehinc *B.* n) Christo *false B.* o) *D 1. 2. expl.:* Hec Magister Mathias Parisiensis in prohemio predictorum librorum. *Et sequitur ibidem:* Causa scribendi hunc librum *(rubr.)*. Protestor coram deo, *etc., cf. inferius l. 1, tr. 2, c. 2. D 2. hanc notam marg. manu recentiore scriptam continet:* Post 4 regulas et ad eas responsiones ponit 40 hoc principale propositum de frequenti communione libri primi tractatus 2i, quod inde est excerptum.

gulis sumptis de Veteri Testamento, a domino deo traditis solempniter suo populo pro discrecione spirituum variorum in prophetis. Et secundum hoc primus liber continet duos tractatus et octo distincciones, scilicet 4[or] distincciones de regulis in se et 4[or] de venerabili sacramento. 5

Secundus liber continet octo regulas collectas de canone Novi Testamenti, 4[or] pro iudicio et noticia [f. 6[b]] falsorum christianorum et maxime[a]) falsorum prophetarum, et 4[or] alias pro iudicio et noticia sanctorum in veritate et singulariter verorum predicatorum et doctorum. Et secundum hoc liber continet 10 duos tractatus et octo distincciones, 4[or] de falsa specie sanctitatis et 4[or] sequentes distincte veritatis[b]).

Tercius liber includit unicam celeberrimam regulam, que omnium aliarum mater est, et omnibus aliis precedentibus duodecim, scilicet 4[or] ex libro primo et 8° ex libro secundo, com- 15 munis est et perfectissima, que habet se conformiter ad alias XII velud lex ad XII tribus Ysrael in Veteri Testamento et sicut piissimus Jhesus, dominus deus spirituum universe carnis, ad XII apostolos in Novo Testamento. Et continet iste liber tercius sex tractatus, et quilibet tractatus continet plures distinc- 20 ciones. Nam in primo tractatu disputatur de regula in se, in secundo applicatur ad apostolos et prophetas, in tercio applicatur eadem ad communicacionem in ecclesia sanctorum divini sacramenti corporis Christi[c]); in quarto tractatu adequatur ad universitatem pulcerrimam et distinccionem catho- 25 lice ecclesie; in quinto tractatu venatur seu scrutatur per sepe dictam regulam Antichristus, et revelatur corpus eius et tempus; in sexto tractatu per eandem regulam publicam et communem ostenditur abhominacio desolacionis stare, ubi non debet, et denudantur fornicaciones et pudenda meretricis[d]) magne, 30 que sedet super aquas multas. Et hec omnia in libro tercio, et ibidem applicacio[e]) modernorum ecclesie ad ecclesiam sanctorum primitivam[f]).

In quarto libro ista predicta regula tredecima et generalis applicatur singulariter ad communicacionem raram et crebram 35 in plebe christiana altaris sacramenti. Et quia ille liber est factus

---

a) precipue *B et C.* b) *ita AP et C;* de sanctitate veritatis *B.*
c) Jhesu Christi *B et C.* d) meretrices *false B.* e) applicacionem *false B.*
f) primitivorum *C.*

ad[a]) modum questionis, ideo continet octo articulos, qui in processu patere poterint perlegenti.

In quinto libro applicatur eadem sepe dicta magna regula principaliter ad dispensatores et ministros in ecclesia cor-
5 poris et sangwinis Christi. Et dividitur iste liber quintus in XII distincciones, que eciam in registro libri in principio cum suis materiis numerantur et in execucione patebunt perlegenti usque finem[b]).

Sequitur tractatus previus[c]).

---

10 [a]) per *B.* [b]) etc. *B. Ibidem f.* 7[a]—10[a] *sequitur index rerum, qui ad omne argumentum huius codicis spectat.* [c]) *ita AP et C.*

[f. 7a] INCIPIT LIBER PRIMUS DE DISCRECIONE SPIRITUUM ET PROPHETARUM SECUNDUM REGULAS TRADITAS AD HOC IN VETERI TESTAMENTO[a].

Capitulum primum[b].

Quod ab inicio nunc et semper fuit valde necessarium homini attendere sibi a falsis prophetis et ab operacione spirituum malignorum.

„Karissimi, nolite omni spiritui credere, sed probate spiritus, an ex deo sint, quoniam multi pseudoprophete exierunt in mundum.“ I^a Joh. IIII.[1])

Ab exordio creature erant in genere humano[c]), qui filii dei dicerentur, et alii filii hominum, sicut scriptum est Genes. VI.°[2]): „Cumque cepissent homines multiplicari super terram et filios procreassent, videntes filii dei filias hominum, quod essent pulcre, acceperunt sibi uxores ex omnibus, quas elegerant.“ Sed cum hii et illi unius Adam sint filii[d]), unde, rogo[e]), hii filii dei et illi[f]) filii hominum dividantur? Et[g]) licet filii dei

6) Rubrica *A*.

13) De differencia filiorum dei et filiorum hominum *B et C*.

a) *ita A B C.* b) *ita A et C; om. B, qui sequentem titutum capituli primi confundit cum inscriptione totius libri.* c) *add. A in marg.* d) filii dei *C.* e) *add. A in marg.* f) hii *B.* g) Et — discernantur *add. A in mar-*

1) *I. Joann. IV. 1.* 2) *Genes VI. 1. 2, ubi rectius legitur:* Cumque .. filias procreassent. . .

filii Seth et filii Cayn filii hominum per quosdam discernantu[r]
puto tamen, quod istius[a]) non invenies racionem pociorem[b]), nis[i]
quod aliquos spiritus dei et[c]) veritatis inspirabat, et hii filii de[i]
dicebantur. In argumentum huius est apostolus inquiens [1]): „Qu[i]
5 spiritu dei aguntur, hii filii dei sunt.“ Alios quoque spiritu[s]
carnis et mendacii[d]) occupabat, et illi filii hominum merito iam
tunc sunt nunccupati, quia spiritus mendax, ab inicio occupan[s]
hominem, honorem suum fecit ipsum non intelligere, puta quo[d]
erat unigenito dei filio similis et ad ymaginem eius creatus, e[t]
10 per hoc filii[e]) dei per ymaginis participium, utpote angeli de[i]
dicebantur, quia ob id vocati sunt angeli dei filii[f]), prout scrip-
tura innuit, que dicit Job XXXVIII° [2]): „Ubi eras, quando pone-
bam fundamenta terre?“ Et paulo post [3]): „Cum me laudaren[t]
simul astra matutina et iubilarent omnes filii dei?“

15 Spiritus ergo mendax inde hominem deiectum in simili-
tudinem iumentorum, que sunt sine intellectu, et filios hum[i]
constituit. Juxta quod dictum est homini [4]): „Terra est et in ter-
ram ibis.“ Sed quia dicit veritas serpenti [5]): „Terram comedes“
homo autem est terra, sequitur evidenter filios hominum, equi-
20 dem[g]) illos, qui degeneri[h]) sunt in similitudinem iumentoru[m]
humi, id est terreni homines[i]), cibum esse serpentum antiquo-
rum, id est spirituum[k]) mendacii. Et[l]) ista eciam est sentenci[a]
manifeste beati Augustini super illum locum psalterii: „Dant[e]
te illis colligent[6]).“

25 Sicque consequens erit, quod spiritus mendacii, filios ho-
minum devorans, in filios mendacii eos commutabit. Et ind[e]
est illud [7]): „Omnis homo mendax“, et alibi [8]): „Mendaces fil[ii]

---

7) De spiritu mendacii *C.*

15) De spiritu mendaci *B.* A spiritu mendacii dicti sunt homines fil[ii]
30 humi et hominum, ideo omnis homo mendax *C.*

19) A spiritu mendaci dicti sunt filii hominum *B.*

gine, sed, prout omnes fere notae marginales codicis huius, ligatoris incuria val[de]
mutilatum est. a) *A sup. lin. add.* b) *A in marg.* c) *A sup. lin. ad[d.]*

d) spiritus mendacii *C;* carnis et *A sup. lin. add.* e) filius *B et C;* filiu[s]
35 *corr.* filii *A in marg.* f) ob id — filii *add. A in marg.* g) esse equidem [C.]

h) de genere *C.* i) equidem - homines *A in marg.;* sunt et *B et C.*

k) spiritum *C.* l) Et ista — colligent *A in marg.*

1) *Rom. VIII. 14.* 2) *Job XXXVIII. 4.* 3) *Job XXXVIII. 7.*

4) *Cf. Genes. III. 19.* „Pulvis es et in pulverem reverteris.“ 5) *Genes. III. 1[4.]*

40 6) *Cf. S. Augustini Enarr. in ps. CIII. 28, ap. Migne, PL, t. 37, p. 138[…]*

7) *Psalm. CXV. 11.* 8) *Psalm. LXI. 10.*

hominum.“ Et iterum[1]: „Vos ex patre dyabolo estis et desideria patris vestri wltis facere.“ Et infra[2]: „Cum loquitur mendacium, ex propriis loquitur, quia mendax est et patereius.“

Et ex hiis manifeste sequitur, quod spiritus Jhesu et spiritus Belial, spiritus veritatis et spiritus mendacii ab 5 inicio creature mox inceperunt operari, et quilibet iuxta sibi propria circa genus humanum negociari, et filios sue proprie nature, nisi sunt ex hominibus sibi consanguineis, procreare, et [sic] transformans unus filios dei, filios veritatis, alius filios hominum, filios[a]) mendacii et universe vanitatis vivos[b]), sagaciter, 10 continue et potenter operando in hominibus[c]), unus salutem, alter perdicionem[d]) animarum, unus conversionem ad deum per penitenciam, alter aversionem a deo per peccatum.

Et[e]) ex hoc contigit, quod multi pseudoprophete exierunt in mundum[f]), similiter et prophete veraces, licet pau- 15 ciores, quia[g]) spiritus mendacii magis apertam[h]) habuit materiam ad suum opus et sue impressioni magis inclinatam in genere humano iam corrupto in sua origine et radice per[i]) iniquitatem et mendacium, — ex quo dictum est[3]: „Prona est omnis etas in malum ab adolescencia sua“ —, quam spiritus veritatis, qui 20 de celo prospiciens super filios hominum, ut videret[k]), si est homo quisquam intelligens aut requirens deum, et ecce, omnes declinaverunt, simul[l]) inutiles sibi facti sunt[4]). Quapropter spiritus domini admodum columbe ipsius Noe tempore diluvii fertur et ferebatur super aquas multas, id est populos, querens 25 pedem suum ponere et requiescere ac manere alicubi in hominum natura; sed heu, minime invenit vel vix raro, quia diluvium peccatorum et habundancia iniquitatis nimis inundaverunt

4) De duobus spiritibus contrariis, qui ab inicio inceperunt *B et C.*
14) Quod a spiritu mendacii exierunt spiritus mendaces *B et C.* 30
25) Aqua est populus *B et C.*
28) Quod diluvium peccatorum et habundancia iniquitatis nimis inundaverunt *C.*

a) et filios *C.* b) in *(sic) C.* c) et filios — in hominibus *A in marg.* d) predacionem *B;* unus ad salutem, alter ad perdicionem *C.* e) Et ex 35 hoc — vigilareque in omnibus super seipsum *add. A in marg.* f) in mundum mendaces *C.* g) quam *C.* h) aptum *C.* i) ex *corr.* per *A.* k) videat *corr.* videret *A.* l) simul et *C.*

1) *Joann. VIII. 44.* 2) *Joann. VIII. 44.* 3) *Genes. VIII. 21:* „... sensus enim et cogitatio humani cordis in malum prona sunt ab adolescen- 40 tia sua.“ 4) *Cf. Psalm. XIII. 2. 3.*

et sanguis sangwinem tetigit, sicud scriptum est [1]: „Omnis quidem caro corruperat viam suam."

Ideoque, prochdolor, latissimam viam habet in genere humano spiritus mendacii et nimis facilem et expeditam ad intro-
5 ducendum suum opus et ad suam suorumque perdicionem operandum [a]). Propter quod multum profecit et proficit, et saturatus est filiis, et multiplicati sunt sibi super numerum. Spiritui autem dei bono, spiritui veritatis, vix arta via relinquitur et cum maxima et continua pungna et indomabili adversitate.
10 Nam domestici cuiuslibet hominis sunt inimici eius; unde facilius totum mundum moveret spiritus dei et ad viam sue veritatis perduceret, quam unicum hominem, cuius est voluntas libera et de natura vult esse semper [b]) libera, et cuius caro corrupta semper est contraria [c]) et semper adversum [d]) spiri-
15 tum concupiscit. Et ideo semper ab inicio pauci fuerunt, quos spiritus veritatis inspirabat in hac vita, et per consequens pauci inventi sunt prophete veritatis et predicatores fideles, et usque hodie semper multi pseudoprophete exierunt in hunc mundum. Propter hoc semper [e]) ab inicio mundi, nunc et semper neces-
20 saria fuit valde electis dei d i s c r e c i o s p i r i t u u m et maxime attendere sibi ipsis a falsis prophetis vigilareque in omnibus super seipsum [f]).

Verum quia veritati semper est cognata simplicitas, et qui amat veritatem, venit ad lucem, ideoque spiritus veritatis una
25 via et simplici et manifesta salutem [g]) in medio terre, non in angulis, non in occulto semper [h]) est operatus. Sed spiritus mendacii duplici via semper [i]) maliciam perficit, scilicet nude [k]), puta in manifesta mala hominem precipitando, et hoc quoad filios

3) Quod mendaci spiritui longa via et lata, sed spiritui veritatis vix
30 arta relinquitur *C.*

23) De contrarietate spirituum continua in homine *C.*

26) Quod spiritus mendacii duplici via procedit: manifesta, sicut in publicanis, et occulta, sicut in yppocritis, sub specie boni malum inducendo *C.*

a) operandam *C.* b) *om. C.* c) semper spiritui est contraria *C.*
35 d) adversus *C.* e) *om. B et C.* f) Et ex hoc contigit — super seipsum *A in marg. In codice C post* seipsum *haec sequuntur:* cum tam affirmate inimicicie atque contrarie impressiones spirituum semper in homine agitantur. Et ex hoc contingit, quod multi pseudoprophete *(sic).* Verum quia, *etc.* g) ad salutem *add. B.* h) *add. A in marg., om. B et C.* i) *add. A super lineam.*
40 k) nuda *B.*

1) *Gen. VI. 12.*

hominum, qui dilexerunt tenebras plus quam lucem; et via alia[a]) oculta sub specie boni in malum inducendo, et hoc quoad filios dei, qui satagunt venire ad lucem. Et ad ista habet mille artes et circuit cum modis infinitis.

Et hinc evidens argumentum elicitur aput vigilantem super se hominem[b]) pro discrecione spiritus veritatis, quoniam prophete[c]) hii, qui spiritu[d]) dei aguntur, via plana et simplici gradiuntur, et ita docent veritatem simplicem et testantur[e]). Unde proverbium est[1]): „Qui simpliciter ambulat, bene ambulat." Et iterum[2]): „In simplicitate cordis querite illum." Et ewangelium[3]): „Estote ut columbe simplices." Via, inquam, regia et publica[f]), non singulari et occulta, veri predicatores ambulantes, docent libere veritatem et sine hesitacione constanter confirmant verba, que locuntur, ut magis apparet inferius[g]). Unde psalmus[h])[4]): „Loquebar de testimoniis tuis in conspectu regum[i]), et non confundebar." Quia „sapiencia foris predicat, in plateis dat vocem suam[k])[5])", etc. Juxta quod veritas divina est protestata, dicens[6]): „Ego palam locutus sum mundo et in oculto locutus sum nichil"; ad suos ait discipulos[7]): „Quod[l]) in tenebris vidistis, in lumine dicite, et quod in aure audistis, predicate super tecta[m])."

Similiter spiritus mendax ex suis propriis congnosci poterit[n]) ab homine vigilante. Nam filii hominum, quorum intellectum malicia inmutavit[o]) et ficcio decepit, in simulacione ambulant et duplicitatem non horrescunt, pietatem verbo promittentes, virtutem autem eius abnegantes. Et ob id dictum est[8]): „Sic enim peccator in duplici[p]) via dinoscitur[q])." Nec in suis verbis sunt libere professionis, sed „sermo talium

---

7) Quod signum spiritus veritatis est via simplex et plana *C*.
12) Quod predicatores libere predicant veritatem urgente spiritu dei *C*.
22) Spiritus mendax quomodo congnoscitur *A*.

a) *add. A in marg.* b) aput — hominem *A add. in marg.* c) *add. A in marg.* d) a spiritu *C.* e) et ita — testantur *add. A in marg.* f) strata *corr.* publica *A.* g) veri predicatores — inferius *add. A in marg.* h) psalmista *C.* i) regum, etc. Quia . . . *C.* k) *om. B et C.* l) Quid *C.* m) ad suos — tecta *add. A in marg.* n) poterat *B.* o) mutavit *corr.* inmutavit *A.* p) duplicita *(sic) C.* q) cognoscitur *B et C.*

1) *Proverb. X. 9.* 2) *Sapient. I. 1.* 3) *Matth. X. 16.* 4) *Psalm. CXVIII. 46.* 5) *Prov. I. 20.* 6) *Joann. XVIII. 20.* 7) *Matth. X. 27.* 8) *Cf. Eccli. V. 11.*

ut cancer serpit[1])." Neque sunt stabiles, quia est sermo eorum: ,Est et non', et non continuatur aput eos ,Est, est' vel ,Non, non', neque eciam in factis bonis sunt constantes, quia oportet tales semper ad utramque partem claudicare. Propter quod
5 dicit Jacobus[2]): „Vir duplex animo[a]), inconstans est in omnibus viis suis."

Et inde est, quod ab inicio huiusmodi[b]) fuerunt rebelles lumini veritatis et contrarii simplicitati virtutum, rectoribus harum tenebrarum eorum consentaneos perurgentibus[c]) in id ip-
10 sum. Et ob hanc causam simplicitas a duplicibus, veritas a mendacibus, virtus ab iniustis semper a principio sunt[d]) calumpniam perpessa[e]). Et huius gracia scriptum est Apok.[3]): „Agnus, qui occisus est ab origine mundi." Huic autem doctrine et[f]) veritati multum profecto conformiter Salomon in suis proverbiis loqui-
15 tur[4]), quoniam, dum, sapienciam sibi domum [f. 7[b]] edificasse, ibidem describens, columpnas in domo excidisse, victimas ymmolasse, vinum, panes et mensam adaptasse, ancillas quoque [ad] vocandum parvulos ad arcem misisse est exorsus. Illico dehinc[g]) de muliere stulta et clamosa prosequitur[5]): „Que inquit: Ad
20 instar sapiencie sedet in foribus domus sue super sellam in excelso urbis loco, ut eciam ipsa[h]) vocaret transeuntes per viam et pergentes in itinere suo."

Ita igitur a principio, quemadmodum spiritus domini bonus sanctos dei homines inspirabat, quatenus forent precones vir-
25 tutum ac utilis veritatis[i]), similiter eciam spiritus decepcionis[k]) a facie divine iusticie egressus est, ut spiritus mendax fieret in ore multorum prophetarum, ut preconibus veritatis adversentur. Qua de re[l]) ab inicio semper et ubique necessaria electis dei extitit discrecio spirituum diversorum, ne spiritum
30 erroris pro spiritu sancto discipline acceptarent. Propter quod facta est fitque continue ad electos dei in hac vita monicio

---

23) Sicut spiritus bonus — sic spiritus mendax *C.*

[a]) *ita B et C;* animi *A.* [b]) huius mundi *B et C.* [c]) perurgentes *C.* [d]) *ita A;* fuit *C.* [e]) perpessa est *C.* [f]) doctrine et *add. A in marg.*
35 [g]) debuit *false B.* [h]) *om. C.* [i]) *in codice C post vocem* veritatis *textus statim verbis:* adversentur. Qua de re *prosequitur; cetera in marg. infer. addita sunt.* [k]) decepcionibus *C.* [l]) quare de re *B.*

[1]) *II. Tim. II. 17.* [2]) *Jac. I. 8.* [3]) *Apoc. XIII. 8.* [4]) *Prov. IX. 1—4.* [5]) *Prov. IX. 13—15.*

utilis et necessaria, dicens verbum assumptum in principio[1]: „Fratres, nolite omni spiritui credere, sed probate spiritus, an ex deo sint", etc.[a]).

Capitulum secundum.

Designacio regularum de lege Moysy quatuor[b]) *pro discrecione spirituum et prophetarum investiganda*[c]). 5

Et licet discrecio spirituum secundum carnem iudicio non subiaceat, quoniam animalis homo non percipit ea, que sunt spiritus dei, sed datur solum a dei spiritu quibusdam, — sicud 10 etenim nemo novit, quid est in homine, nisi spiritus hominis, qui in ipso est, sic nemo novit, que sunt dei, nisi spiritus dei, qui in ipso est, secundum apostolum 1ª ad Cor. II.º capitulo[2]); et modo eodem et de aliis spiritibus est censendum, — et idcirco apostolus Iª ad Cor. XII. c. discrecionem spirituum inter dona 15 dei specialia enumerat, ita dicens[3]): „Alii datur discrecio spirituum", quod videlicet quilibet homo debeat eciam[d]) seipsum sollicite et animam suam a spiritibus pessimis custodire, et non ignorare cogitaciones sathane et ipsius nequissima contra se studia: Et ideo solum spiritualis homo seu qui habundat spiritu Jhesu, 20 potest diiudicare omnia secundum mensuram sibi concessam, prout dicit apostolus Iª Cor. IIº[4]); et solum is, qui singulariter habet discrecionem spirituum, potest spiritus diiudicare et probare, alius vero nullus. Nam homo neque cor suum, quod pravum est et inscrutabile, potest congnoscere usque finem, sed 25 solus dominus, qui est spirituum ponderator[5]).

Quam ob rem homo non potest seipsum custodire sine spiritu Jhesu a spiritibus mendacibus et malignis: nimis etenim vigent omni astucia et subtilitate super omnem facultatem ho-

---

5) Liber primus. De quatuor regulis famosioribus ex lege veteri sump- 30 tis, datis hominibus a deo pro discrecione spirituum et ad regulandos omnes actus humanos debite secundum deum et ad evitandas omnes machinaciones spirituum mendacii *A in marg. sup.*

a) Propter quod — ex deo sint, etc. *add. A in marg.* b) Designacio de lege Moysy regularum quatuor *B.* c) *ita add. A, B et C.* d) *om. C.* 35

1) *I. Joann. IV. 1.* 2) *I. Cor. II. 11. 14.* 3) *I. Cor. XII. 10.* 4) *Cf. I. Cor. II. 11 sq.* 5) *Cf. Jerem. XVII. 9 et Prov. XVI. 2.*

minum et supramodum sunt potentes ad inmutandum carnem et[a]) animam mille modis secundum se et sua propria ad[b]) decipiendum. Unde dictum est[1]): „Non est potestas super terram, que comparetur ei.“

5 Unde christiano communiter[c]) volenti vigilare contra insultus et temptamenta demonum communiter nichil magis expedit, quam gerere se in omnibus valde humilem et subiectum divine ordinacioni et voluntati atque incessanter habere desiderium actuale et erectum in oracione ad dominum deum suum, 10 continue obsecrando, ut ipse solus custodiat et protegat a spiritibus vehementer nimis instantibus ad decipiendum continue[d]) et perdendum, et maxime sanctos et electos dei. • Contra tales nempe nimium fervet demonum strenuitas[e]) et malicia, et illi sunt sibi cibus electus. Et inde scriptum est[2]): „Nisi tu, do-15 mine, servabis nos, in vanum[f]) vig[ilamus] o[mnes] n[os]. Et nisi dominus custodierit civitatem, frustra[g]) vigilat, qui custodit eam.“

Et quamvis solius dei est bellum[h]) contra Amalechitas, id est contra spiritus malos lambentes sanguinem hominum, id est 20 peccata, et quamvis solum[i]) deus habet moderare demonum potestatem, temperat suis, eciam[k]) electis, ipsorum temptamenta[l]), secundum quod dicit beatus Gregorius, tamen vult hoc[m]) nichilominus et ordinavit, ut sui dilecti[n]) non sengnes omnem vigilanciam omnemque suiipsius custodiam contra nequam et 25 deceptorios[o]) spiritus haberent et tenerent, et quantum in eis est, instanter et strennue in seipsis[p]) et in aliis demonia debellarent; et hoc fieri mandavit, ut patet ex scripturis dei valde multis. Et pro eo munivit deus hominem sua plurima et sufficienti armatura in omnibus sibi asistendo[q]).

30 Et propterea cum hiis bene[r]) stat, quod dominus spiri-

---

5) Regula hic datur christiano (?) contra insultus demonum *C.*

[a]) in *corr.* et *B;* in *C.* [b]) et *false C.* [c]) *om. C.* [d]) cottidie *corr.* continue *B.* [e]) strenuat *false B.* [f]) in vanum, etc. *C; cetera om.* 35 [g]) frustra, etc. *C; cetera om.* [h]) bellare *C.* [i]) solus *C.* [k]) eciam suis *C.* [l]) testamenta *false B.* [m]) hodie (ho[e]) *B et C.* [n]) electi *B et C.* [o]) deceptores *B et C.* [p]) in se seipsis *B.* [q]) quod videlicet quilibet homo — assistendo *add. A in marg.* [r]) unde *false C.*

[1]) *Job. XLI. 24.* [2]) *Psalm. CXXVI. 1—2, ubi versus primus sic legitur:* 40 „Nisi dominus aedificaverit domum, in vanum laboraverunt, qui aedificant eam.“

tuum omnis carnis, qui[a]) non dormitabit neque dormiet, qui custodit Israel[1]), id est suos electos, et presertim communitatem fidelium, quam supreme diligit, juxta illud Sapiencie[2]): „Diligis enim omnia, que sunt, et nichil horum odisti, que fecisti“, mox a principio non neglexit, quin precaveat[b]) filiis suis in futurum, 5 ne[c]) iterum temptet et vincat[d]) eos dyabolus, sicut Ewam, et seducat[e]).

Fidelis enim est deus et fuit semper ab inicio[f]), qui non permittit suos temptari ultra id, quod possunt, sed cum temptacione secundum apostolum[3]) et proventum solet dare. Et ita, 10 ne nesciant[g]) sui, quid sint[h]) facturi, et ne in temptacionem ita facile inducantur[i]) ac ne occasionem ulle[k]) querele contra deum habeant, iuste et misericorditer providit deus a principio[l]) suo populo suisque electis de aliquibus gubernaculis et directivis, per que seipsos gubernando possent omnium men- 15 daciorum evitare; et aliqua eorum indidit a natura, ut legem racionis naturalem, aliquibus instillavit[m]) ex speciali gracia, quemadmodum[n]) factum est patribus sanctis ante legem scriptam; dehinc secundum dispensacionem temporum, multiplicato dei populo et facto sibi magis peculiari et annexo, postquam 20 divisit eundem in filiis hominum et generacione maledicta, providit sibi[o]) de una regula solempni et famosa, remota ab omni mendacio et obliquitate iniquitatis, quam voluit[p]) esse wlgarem ac manifestam omni homini intelligenti et deum suum requirenti, legem scriptam videlicet eis constituens, quam 25 publice et[q]) in magna claritate in monte Synai Judeis tradidit, eis loquendo de celo, non sine magnis prodigiis et portentis, clarissimaque precepta et famosa filiis suis per manum Moysi, testis fidelis, promulgando, quatenus sic domini populus communitus, in scriptis legis dei sui ambulans scutoque veritatis 30

---

22) Prima regula lex dei *A*. De regula solempni *B*. Quod regula Mosaica est sine obliquitate *C*.

[a]) oris carnis. Ecce *false B*. [b]) predicaverat *false C*. [c]) ut *B*. [d]) et vincat *add. A in marg.* [e]) *A post corr.*; seducat *B et C*. [f]) ab inicio mundi *C*. [g]) ne sciant *false B*. [h]) sunt *C*. [i]) iudicantur *corr.* 35 inducantur *A*. [k]) ullam *C*. [l]) deus a principio *add. A in marg.* [m]) instillabit *B*. [n]) *ita C; haec vox abscisa est in cod. A; (lacuna)* iudicium *habet B*. [o]) suisque electis — providit sibi *add. A in marg., sed valde mutilatum.* [p]) volunt *false B*. [q]) publice et *om. B*.

[1] *Cf. Psalm. CXX. 4.* [2]) *Sapientiae XI. 25.* [3]) *I. Cor. X. 13.* 40

eius circumdatus, non timeret a timore nocturno, a sagitta[a]) volante in die, a negocio perambulante in tenebris, ab[b]) incursu et demonio meridiano[1]), ut per hoc intelligeret vias suas tamquam populus sapiens, sicut scriptum est Deuteron. IIII° [2]):
5 „Scitis, quod docuerim vos precepta atque iusticias, sicud mandavit michi dominus deus meus; sic facietis in terra ea, quam possessuri estis. Et observabitis et implebitis opere. Hec est enim vestra sapiencia et intellectus coram populis, ut audientes universi precepta hec dicant: ‚En, populus sapiens et intelli-
10 gens'". Et infra[3]): „Que est alia gens sic inclita, ut habeat cerimonias iustaque iudicia et universam legem, quam ego proponam ante oculos vestros. Custodi igitur temetipsum sollicite et ne obliviscaris verborum, que viderunt oculi tui et ne excidant de[c]) corde tuo cunctis diebus vite tue. Docebis ea filios
15 ac nepotes tuos."

Hec itaque verba legis amator animarum, deus, suo populo prebuit tam palam, tam solempniter, cum tam probatis testibus, magnis signis, ut dictum est, prodigiis et portentis, quatenus per ea et in eis custodientes sollicite semetipsos, filii
20 sui machinaciones spirituum mendacii evitarent.

Addidit insuper quasdam regulas speciales, per quas pseudoprophete a prophetis veritatis discernantur.

Quarum una est[d]) Deuteronomii XIII° c.[4]), ubi dicitur: „Si surrexerint in medio tui prophetantes, aut quis sompnium
25 vidisse se dicat, et predixerit signum atque[e]) portentum, et evenerit, quod locutus est, et dixerit tibi: ‚Eamus et sequamur deos alienos, quos ignoras, et serviamus eis', non audies verba prophete illius aut sompniatoris, quia temptat vos dominus deus vester, ut palam sciat, [f. 8[a]] utrum diligitis eum, an non, in toto
30 corde et in tota anima vestra. Dominum deum vestrum sequi-

7) Quod seniores scientes legem debent docere minores *C.*
16) Contra spiritus mendacii *C.*
21) Regule speciales 3[s] *A.*
23) De sompnio regule *A.*
35 23) Prima regula *A.* Regula pro discrecione spirituum de Veteri Testamento *C.*

a) *ita B et C;* sigitta *A.* b) et ab *C.* c) a *C.* d) *om. C.* e) ac *C.*

1) *Cf. Psalm. XC. 6.* 2) *Deuter. IV. 5—6.* 3) *Deuter. IV. 8—9.*
40 4) *Deuter. XIII. 1—5.*

mini et ipsum timete, mandata illius custodite et audite vocem eius. Ipsi soli servietis et ipsi adherebitis, propheta autem ille aut fictor[a]) sompniorum interficietur, quia locutus est, ut vos averteret a domino deo vestro."

Et post pauca sequitur alia regula ibidem, que est talis[1]): 5 „Si tibi voluerit perswadere frater tuus, filius matris tue, aut filius tuus vel filia tua sive uxor, que est in synu tuo, aut amicus, quem diligis, ut animam tuam, clam dicens: ‚Eamus et serviamus diis alienis, quos ignoras tu et patres tui cunctarum in circuitu gencium, que iuxta vel procul sunt ab inicio usque ad 10 finem terre', non acquiescas ei nec audias, neque parcat ei oculus tuus, ut miserearis et ocultes eum, sed statim interficies eum."

Enimvero apposuit et aliam regulam pro spiritu[s] mendacii prophetarum cognicione Deutero. XVIII. d.[2]): „Quod si tacita cogitacione responderis, quomodo possum intelligere verbum, 15 quod non est locutus dominus? Hoc habebis signum, quod in nomine domini propheta ille predixerit, et non evenerit[b]). Hec dominus non est locutus, sed per tumorem animi sui propheta confixit, et idcirco non timebis[c]) eum."

Capitulum tercium. 20

De quatuor documentis tractis ex quatuor prefatis regulis pro discrecione spirituum diversorum[d]).

Ex istis quadruplex doctrina regulativa sive regula evidens potest colligi et approbata in stilo planiori et magis accomodo huic inquisicioni, quam tractandam domino 25 Jhesu crucifixo propicio inchoavi. Per quam regulam possunt spiritus mendacii ac veritatis in prophetis aliquo modo[e]) discerni, ymmo eciam per eam poterit homo quilibet cum adiutorio[f])

5) 2ª regula specialis *A.*

13) 3ª regula specialis *A.* 30

14) De discrecione spiritus Deuter. XVIII. *C.*

21) De quatuor regulis congnoscendi spiritus ad examinandum vitam suam *C.*

26) Nota pro te congnoscendo (?) *A.*

[a]) factor *C.* [b]) invenerit *B.* [c]) amabis *corr. A in marg.* [d]) *ita* 35 *A, B et C add.* [e]) *add. A in marg.* [f]) per adiutorium *C.*

[1]) *Deuter. XIII. 6—9.* [2]) *Deuter. XVIII. 21—22.*

Jhesu Christi[a]) spiritum proprium, unde veniat aut quo vadat, scire et dimetiri, aut quali spiritu, utrum bono malove, homo sit visitatus[b]), et hoc quoad sompnia sua[c]), verba, consilia, cogitatus et universas acciones, quantum admittit possibilitas sta-
5 tus huius vite, si non negligat sagaciter perscrutari ea, que aput se seu intus vel extra peraguntur.

Prima regula est tracta a solempni et wlgari regula prelibata, videlicet ut vigilanter et assidue videatur, utrum dei legi et eius preceptis sunt actus hominis aut cogitatus aut con-
10 silia conformia et ad ea directivi [sic].

Secundum documentum est ex secunda regula, ut sagaciter videatur, si actus, cogitatus, consilia et alia hominis sunt[d]) a deo et ab eius sacramentis abductiva.

Tercium documentum est ex tercia prefata regula, ut
15 diligenter videatur, si actus, cogitatus et consilia non inducant ad amorem carnalem et dileccionem huius mundi.

Quartum est ex quarta, ut examinetur, si illa, que bene sunt et ex fide inchoata, ad bonum finem dirigant et salutarem et in eo terminentur.

20 Similiter potest dici de discrecione spirituum aliorum, puta consiliariorum suorum[e]), doctorum et prophetarum:

primo, ut mente vigili discuciatur, si conformiter locuntur legi divine communi[f]) et wlgate solempniter in dei ecclesia, et ea, que sunt expresse dei precepta et sacramenta, constanter
25 et manifeste[g]) et non in ocultis mandant, docent, prophetant, et in nullo scripture sancte adversando, quin ymmo contradicentibus viriliter resistendo, proinde eciam mortis periculis obicientes semetipsos;

secundo, ut spiritu intellectus iudicetur, si ea, que docent,
30 prophetant et mandant, ad fidem, spem et caritatem Christi Jhesu conducant et dirigant atque edificent ad eius sacramenta et precepta;

---

7) Prima regula *A*. 1ª regula de discrecione spirituum *C*.
11) 2ª regula *C*.
35 14) 3ª regula *C*.
22) 1ª regula de discrecione spirituum aliorum *C*.

a) cum adiutorio Jhesu Christi *add. A in marg.* b) fit visitatus *A;* usitatus *B.* c) *A lineae superpos.* d) non sunt *corr.* sunt *A;* non sunt *B et C.* e) suorum prelatorum, doctorum *C.* f) et communi *C.*
40 g) manifesta *C.*

tercio, si ea, que docent, prophetant et mandant, non declinant ad blandimenta carnis et pompam et avariciam huius vite secularis;

quarto, si ea, que docent, prophetant et mandant, ad finem sedule verbis confirment et facto prosequantur. Verumptamen ista regula ultima superius ex Deuteronomio assignata[a]) valet pocius[b]) ad visiones et sompnia prophetarum coaptari, puta si ea, que viderunt huiusmodi aut se asserant vidisse, per veritatem compleantur et ad laudem dei et profectum misericordie eius et iusticie terminentur[c]).

Capitulum quartum.

Quod istis regulis 4or et documentis pro discrecione spirituum[d]) prophetarum ad multa utebantur in Veteri Testamento[e]).

Per has namque predictas regulas omnia facta, revelaciones[f]) et doctrine prophetarum, an ex deo fuerint[g]) vel non, in Veteri Testamento probabantur[h]), veluti[i]) patet Jeremie XXVIII°. c.[1]), ubi Jeremias, propheta domini, contendens cum Anania pseudopropheta, ad prefatas regulas se referebat[k]), dicens: „Verumptamen audi [f. 8a] verbum hoc, quod ego loquor in auribus tuis et in auribus universi populi, prophete, qui fuerunt ante te et ante me ab inicio, prophetaverunt super terras multas et super regna multa de prelio et de[l]) affliccione et fame. Propheta, qui vaticinatus est pacem, cum venerit verbum eius, scietur propheta, quem miserit dominus in veritate.“ Unde ibidem consequenter habetur, quod Ananias, propheta falsigrafus, licet Jeremie, prophete domini, animose dicto factoque obstitisset, tamen suas asserciones, quas ex deo fore menciebatur, non usque ad finem confirmavit et perduxit, sed captus suo mendacio, evanuit, iustam in eodem anno perferens

---

17) Quod Jeremias contendit cum Anania *A.*

a) superius — assignata *add. A in marg.* b) apcius *B et C.* c) et ad laudem — terminentur *add. A.* d) spirituum et *B.* e) *ita A, B et C add.* f) et revelaciones *C.* g) fuerunt *C.* h) *in cod. A sequebatur:* Ponebantque discrecionem istam spirituum prophetarum, *sed deletum est.* i) velut *C.* k) preferrebat *C.* l) *om. C.*

1) *Jerem. XXVIII. 7—9.*

mortis sue ulcionem; Jeremias autem, propheta domini, usque ad finem perstitit, viarum domini fidelis assertor, maxime per multam pacienciam suam veritatem comprobando, juxta illud proverbium: „Doctrina viri per pacienciam congnoscitur." Pro-
5 verb. 19[1]).

Sed et Gamaliel, tamquam doctus scriba in lege Moysy, transmisit[a]) consilium Judeorum esitancium[b]), quid sint facturi de apostolis domini, ad predictas regulas, ut probarent apostolos Jhesu, quo spiritu agerentur, prout narrat Actuum apostolorum hystoria, ubi dixit[2]): „Viri Israelite, attendite vobis super hominibus istis, quid acturi sitis." Et paulo post[3]): „Et nunc itaque dico vobis: Discedite ab hominibus istis et sinite illos, quoniam si est ex hominibus consilium hoc aut opus, dissolvetur. Si vero ex deo est, non poteritis illud dissolvere, ne forte
15 et deo videamini repugnare."

Et ita secundum hec pauca diligens indagator scripturarum multa alia inveniet in lege veteri et prophetis, que fuerunt ad istas predictas regulas adducta et secundum eas probata, an ex deo sint vel non[c]).

Capitulum quintum.

De sufficiencia et distinccione quatuor predictarum regularum[d]).

Hec sunt quatuor regule et saltem famosiores et magis ad propositum, quas ego colligere potui ad discrecionem spirituum de[e]) Veteri Testamento, date hominibus per deum solempniter
25 in exordio[f]) legis et prophetarum.

Quarum 4[or][g]) regularum sufficiencia sic potest congrue assignari: Quoniam omnis docens, mandans et prophetans ex[h]) sui cordis habundancia loquitur, prout Veritas dicit[4]): „Ex habundancia cordis os loquitur"[i]): vel igitur loquitur a dei spi-
30 ritu repletus vel a spiritu mendacii occupatus. Si loquitur a spiritu dei, hoc dupliciter: vel loquitur tantum legem dei,

---

[a]) transivit *B et C.* [b]) hesitancium *C.* [c]) *om. B et C;* non probata *(sic) A.* Et ita — probata *add. A.* [d]) *ita A B C add.* [e]) ex *C.* [f]) exhordio *B.* [g]) *add. A super lineam.* [h]) non ex *C.* [i]) prout —
35 loquitur *add. A in marg.*

[1]) *Prov. XIX. 11.* [2]) *Act. V. 35.* [3]) *Act. V. 38—39.* [4]) *Matth. XII. 34.*

vel ex lege dei, manifeste, ex scripturis, quidquid loquitur, confirmans[a]) se statutis ecclesie publicis, et zelat pro dei lege et preceptis eius adimplendis: et tunc[b]) sequitur regulam primam iam superius assignatam[c]).

Et istius habet homo signum evidens, cum „in lege domini est voluntas eius et in lege domini meditabitur[d]) die ac nocte“[1]), et tota die colloquitur et illa solum precipit et consulit, que conferunt ad dei precepta adimplenda. Et illud signum manifeste in capite libri scriptum est, ubi dicitur[2]): „Beatus vir, qui non abiit in consilio inpiorum, sed in lege domini fuit voluntas eius“, etc. Sequitur[3]): „Non sic inpii, non sic[e]).“ Ecce, propheta David per hanc regulam ponit et docet piorum et inpiorum discrecionem.

Vel loquitur huiusmodi propheta aut doctor a spiritu sancto inmediate visitatus[f]), de quo scriptum est[4]): „Non enim estis vos[g]), qui loquimini, sed spiritus patris vestri[h]), qui loquitur in vobis.“ Et Petrus in canonica secunda primo ca°[5]): „Non enim voluntate humana allata est aliquando prophecia, sed spiritu sancto inspirati, locuti sunt sancti dei homines.“

Et ita sequitur secundam regulam prenotatam, et signum illius erit evidens, si ea, que loquitur, manifeste edificent in populo fidem, spem et caritatem, et si talia, que loquitur, magis ac magis invalescunt et precipue a resistencia eis occurrente, utpote evidenter relucet in Moyse et Aron prophetis cum magis Pharaonis, et in Jeremia propheta, qui dixit de se ipso: „Non recordabor domini neque loquar ultra in nomine eius, et factus est[i]) sermo domini in corde meo quasi ignis estuans, claususque in ossibus meis, et defeci, ferre non sustinens.“ Jerem. XX. d.[6]) Similiter patet hoc idem[k]) de Jona, eiusdem IIII° a.[7]), in Tharsum fugiente, et de apostolis Jhesu Christi Act. V° e.[8]), ubi apostoli ad concilium Judeorum dixerunt: „Obedire oportet deo magis, quam hominibus.“ Sed et omnibus veracibus confessoribus catholice veritatis, qui omnes testimonio fidei in hoc

25) Quo modo Jeremias probat spiritum, si ex deo est *C.*

a) *ita A et B;* conformans *C.* b) *add. A in marg.* c) signatam *corr.* assignatam *A;* sequitur regula prima . . assignata *C.* d) meditatur *C.* e) sic, etc. *C.* f) usitatus *B.* g) vos estis magis *C.* h) vestris *false B.* i) *A sup. lin. add.* k) *om. B.*

1) *Psalm. I. 2.* 2) *Psalm I. 1. 2.* 3) *Psalm. I. 4.* 4) *Matth. X. 20.* 5) *II. Petri I. 21.* 6) *Jerem. XX. 9.* 7) *Jonae IV. 2.* 8) *Act. V. 29.*

sunt probati, quod quanto magis eos reges et presides[a]) et fals prophete propter verbum, quod locuti sunt, terrebant minis e tormentis, volentes ab eo, quod affirmabant, impedire, ipsi tant magis ea, que affirmabant, expediebant et ad suum comple 5 mentum irrefragabiliter procedebant.

Harum regularum duarum differenciam apostolus innui Ia Cor. VII.[o1]), dicens: „Hiis, qui iuncti sunt matrimonio, preci pio non ego, sed dominus." Et hoc dicit quoad primam re gulam. Et paulo post[2]): „Ceteris autem dico, ego, non dominus. 10 Et infra ad propositum[3]): „Puto autem, quod et ego spiritun dei habeam." Et hoc dicit quoad secundam regulam.

Ad has eciam regulas dominus Jhesus Pylatum de se te stantem remisit, dicens[4]): „A te ipso hoc dicis, an alius dixi tibi?"

15 Et sic habetur sufficiencia duarum primarum regularum

Capitulum sextum.[b])

Vel loquitur propheta et quicumque doctor spiritu men dacii occupatus, et hoc similiter[c]) dupliciter: vel a spiritu ma ligno vel a spiritu suo proprio.

20 Si a spiritu Sathane, et tunc tercia regula ex pre dictis notat et demonstrat eos et omnes[d]) similes[e]). Cuius sig num est, si cum amaro zelo et crudeli animo loquatur, quo maxime per sui ipsius elacionem et superbiam congnoscetu tunc, dum talem contigerit corripi vel pati iniuriam aut docer 25 Pro eo scriptum est[5]): „Quod si zelum amarum habetis et con tenciones sunt in cordibus vestris, nolite gloriari et mendace esse adversus veritatem. Non est enim ista sapiencia desursur descendens, sed terrena, animalis, dyabolica[f]). Ubi enim zelu et contencio, ibi[g]) inconstancia et omne opus prawm." Et pro 30 verbium Salomonis superius allegatum[6]), videlicet: „Doctrin viri per pacienciam cognoscitur", utpote apparuit lucide in Pha

21) 1m signum *A et C.*

a) quod — presides *add. A in marg.* b) *inscriptio deest et in cod.* *et in cod. B et C.* c) *add. A super lineam.* d) omnino *B et C.* e) not 35 — similes *add. A in marg.* f) et dyabolica *C.* g) *om. C.*

1) *I. Corinth. VII. 10.* 2) *I. Corinth. VII. 12.* 3) *I. Corinth. VII. 3*
4) *Joan. XVIII. 34.* 5) *Jac. III. 14—17.* 6) *Prov. XIX. 11.*

riseis et Judeis et in Jhesu eos docente et corrigente et ceco nato cum Phariseis de Jhesu[a]) colloquente.

Infallibilis namque semper fuit et est illa regula, quod viri ortodoxi et cordati pro veritate et sapientes semper corripientes[b]) se diligunt et iniuriantes[c]) sibi sine zelo amaro equanimiter sufferunt et dantibus eis scienciam gloriam retribuunt, sicut scriptum est Ecclesiastici LI° f.[1]): „Danti michi scienciam dabo gloriam", manifeste autem adulantibus sibi indignantur sancti, prout dicit psalmus[2]): „Corripiet me iustus in misericordia et increpabit[d]) me, oleum autem peccatoris non inpiguet caput meum"; solummodo vero contra dei disciplinam resistentes et eius veritatem obpugnantes ex animo irascuntur et eos persecuntur, quia dicit Jeronymus: „Non irasci, in quibus oportet, insipientis est[e]). Item Crisostomus: „Itaque qui cum causa irascitur, non peccat. Paciencia enim irracionabilis et vicia seminat et virtutes exstirpat." Homines autem simulati correptores suos ex animo odiunt, blanditores suos et adulatores diligunt, iniuriantes sue proprie persone crudeliter persecuntur, obsistentes veritati et discipline dei contemptores dissimulant, equo animo perferentes.

Secundum signum est ad hanc terciam regulam[f]), si ea, que locuntur huiusmodi prophete pseudoli[g]), perypatice[h]) loquantur, subtiles et quasi super commune ingenium hominum persuasiones apparentes et placentes mundi huius amatoribus et sermones illos, qui potenter[i]) relaxant auditorum custodiam et remittunt conversacionis secundum legem ewangelii disciplinam, et precipue, cum per sermones suos armatos sic et fortes et per eorum promissiones confirmatas varie ponunt homines in quadam securitate salutis, alias viventes carnaliter in hac vita[k]), prout illi prophete, de quibus Ezech. XIII.[3]) dicitur: „Propterea hec dicit dominus deus: quia locuti fuistis vana et

3) gratus est *(sic) A.*
13) Ira *A et C.*
21) 2m signum *C.*

a) de Jhesu *om. B.* b) corrigentes *C.* c) iniurantes *A.* d) *post* [...]as. *A.* e) esse *C.* f) *omnia, quae post hanc vocem sequuntur in cod. A usque* [a]*d voces:* eos, qui dissensiones (*v. inferius p. 38 l. 13), desunt in cod. B, toto* [u]*no folio evulso.* g) pseuduoli *C.* h) peryppalagice *C.* i) huiusmodi — potenter *add. A in marg.* k) et precipue — in hac vita *add. A in marg.*

1) *Ecclesiastici LI. 23.* 2) *Psalm. CXL. 5.* 3) *Ezech. XIII. 8—10.*

dicitis mendacium, et erit manus mea super prophetas eo, quo
deceperunt populum meum, dicentes: Pax, pax, et non est pa
Et ipsi edificabant parietem, illi autem liniebant eum luto ab
que palleis."

5 Tercium signum est, si huiusmodi alleviant in anim
auditorum precepta divina horrendaque dei iudicia, sicut il
de quibus Ezechiel, ubi supra[1]): „Ve, qui consuunt pulvin
sub omni cubito[a]) manus et faciunt cervicalia sub capite[b]) un
verse etatis ad capiendas animas; ut caperent animas popu
10 mei, vivificabant animas eorum, et violabant me ad populu
meum propter pugillum ordei et fragmen panis, ut interficere
animas, que non moriuntur, et vivific[ar]ent animas, que no
vivunt, mencientes populo meo credenti mendaciis." Sic enim
serpens Ewam seduxit, deducens in dubium preceptum divinu
15 seu allevians et dicens[2]): „Nequaquam moriemini."

Quartum signum est huius regule, si verba eorum ab
ducant homines a divinis sive ecclesie dei sacramentis per sua
negligenciam aut forte ignoranciam vel alios swasus quoslib
sive eciam per insectacionem avaricie, sicuti filii Hely sacerdot
20 de quibus dicitur 1° Reg. II. c.[3]): „Porro filii Hely, filii Belial, n
scientes dominum neque officium sacerdotum ad populum, se
quicumque ymmolasset victimam, veniebat puer sacerdotis, du
coquerentur carnes, et [habebat] fuscinulam tridentem in man
sua et mittebat eam in lebetem vel in caldariam aut in olla
25 sive in cacabum; et omne, quod levabat [fuscinula], tollebat sace
dos sibi. Sic faciebant universo Israeli veniencium in Silo. Ecia
antequam adolerent adipem, veniebat puer sacerdotis et diceb
ymmolanti: ,Da michi carnem, ut coquam sacerdoti. Non eni
accipiam a te carnem coctam, sed crudam.' Dicebatque ill
30 ymmolans: ,Incendatur primum iuxta morem hodie adeps
tolle tibi ,quantumcumque[c]) desiderat anima tua.' Qui respo
dens aiebat ei: ,Nequaquam. Nunc enim dabis, alioquin tolla
vi.' Er t ergo peccatum puerorum grande nimis coram domino

5) 3^m nota de deceptoribus *A;* 3^m signum de deceptoribus populi
35 16) 4^m signum falsorum predicatorum *C.*
20) nota, sacerdos *A.*

[a]) *post corr. A.* [b]) sub capitate *C.* [c]) quantumcumque *C p*
corr. in marg.

[1]) *Ezech. XIII. 18—19, ubi legitur:* Ve, quae consuunt pulvillos . . .;
40 cum caperent, *etc.* [2]) *Gen. III. 4.* [3]) *I. Reg. II. 12—17.*

Et sequitur ad propositum: „quia [f. 9b] detrahebant homines a servicio dei."

Que omnia et singula ad ungwem usque faciunt et adinplent, proch dolor, moderni infausti seculi quam plurimi clerici et sacerdotes, signum hoc in frontibus suis perferentes, cum nichil velint dei populo ministrare, nisi intuitu mercedis temporalis, sed et palam et per violenciam exigunt questum de sacramentis[a]). De quibus lucide Apok. XIII° scriptum est[1]): „Et faciet[b]) omnes pusillos et magnos et divites et pauperes, liberos et servos habere caracterem in manu sua dextra aut in frontibus suis. Et ne quis posset emere et vendere, nisi qui habeat caracterem bestie aut numerum nominis eius." Per istos etenim tales manifeste sacramenta dei ecclesie tamquam venalia[c]) ducuntur contemptui et homines publice a sacramentis ecclesie trahuntur.

Capitulum septimum.

De 5 signis pseudoprophetarum[d]).

Vel propheta et doctor inflatus sensu carnis sue, qui sensus carnis eciam[e]) spiritus mendacii congrue penes dicta in principio poterit in presenti[f]) appellare, tum quia vanus est et vanitatem insequitur, quoniam vanus est omnis homo, in quo non est spiritus dei[g]), tum quia filius mendacis est, scilicet primi hominis vel dyaboli, qui mendax est et pater eius: ex quo scriptura continet, dicens[2]): „Omnis homo mendax."

Et sic erit regula quarta prenotata. Cuius signum est, si predicator insudet illi precipue, ut delectet auditores et presertim per fabulas ineptas, de quibus 1a Thimo. IIII°[3]): „Spiritus autem manifeste dicit, quia in novissimis temporibus quidam discedent a fide, attendentes spiritibus erroris et doctrinis demoniorum, in yppocrisi loquencium mendacium, et cauteriatam habencium[h]) conscienciam, prohibencium nubere, abstinere a cibis, quos deus creavit ad percipiendum[i]) cum graciarum ac-

25) 1m signum *A et C.*

a) sacramento *C.* b) facies *corr.* faciet *A.* c) venialia *A.* d) *ita C; om. A.* e) et *C.* f) in principio *(sic) C.* g) domini dei *C.* h) habentes *false A et C.* i) recipiendum *C.*

1) *Apoc. XIII. 16—17.* 2) *Psalm. CXV. 11.* 3) *I. Tim. IV. 1—7.*

cione fidelibus et hiis, qui congnoverunt veritatem, quia omn
creatura dei bona, et nichil reiciendum, quod cum[a]) graciaru
accione percipitur. Sanctificatur enim per verbum dei et or
cionem. Hec proponens fratribus, bonus eris minister Jhes
5 enutritus verbis fidei et bone doctrine, quam assecutus es; i
eptas autem et aniles[b]) fabulas devita[c])." Et ad idem Ad T
tum primo[1]): „Sunt enim multi inobedientes, vaniloqui et sedu
tores, maxime, qui de circumcisione sunt; quos oportet redarg
qui universas domos subvertunt, docentes, que non oport
10 turpis lucri gracia."

Secundum signum est sermones dulces et compositi,
hominibus placeatur[d]). De quibus Rom. XVI°. e.[2]): „Rogo a
tem vos, fratres, ut observetis eos[e]), qui dissensiones et offe
dicula preter[f]) doctrinam, quam vos didicistis, faciunt. Et decl
15 nate ab hiis[g]); huiusmodi enim Christo non serviunt, sed vent
suo, et per dulces sermones et benedicciones seducunt[h]) cor
innocencium."

Tercium signum est promissiones blande et faciles ass
cucionis vite eterne et pollicitaciones magnarum ac multaru
20 indulgenciarum non existencium[i]) et excellencia seu magn
ficacio quarumdam adinvencionum hominum, mandatorum ac
doctrinarum, ut est quarundam litterarum et participium frate
nitatum quarumcunque, presertim peccatoribus, qui in illis tal
bus[l]) spem salutis sibimet ponunt sine emendacione sue vit
25 Et de istis talibus habetur supra Ezechielis XIII° ca°.[3]) et E
clesiastici XXIX°[4]): „Bona verba repromissionis sibi ascrib
peccator et ingratus sensu derelinquit liberantem se. Vir[m]) r
promittit de proximo suo, et cum perdiderit reverenciam, der
linquetur ab eo. Repromissio nequissima multos perdidit di
30 gentes et commovet illos quasi fluctus maris; viros potent
girans migrare fecit[n]), et vagati sunt in gentibus alienis. Pecc

---

11) 2^m signum *C.*
18) 3^m signum *C.*
19) Pollicitacio facilis vite eterne *A.*

35 a) tamen *false C.* b) inanes *C.* c) evita *C.* d) placeat *C.* e) *h*
incipit post unum folium evulsum textus cod. B. f) propter *corr.* preter *A*
propter *B*; preter *C.* g) *om. B.* h) seducent *C.* i) *add. A in mar*
k) atque *C.* l) *om. C.* m) *post ras. A.* n) fecerit *C.*

1) *Tit. I. 10—11.* 2) *Rom. XVI. 17—18.* 3) *Ezech. XIII. 18.*
40 4) *Eccles. XXIX. 20—24.*

:or, transgrediens mandatum domini, incidet in promissionem
nequam, et qui conatur mala[a]) agere, incidet in iudicium."

Quartum signum ex hac regula est, si omnes peccatores
et precipue muliercule onerate peccatis predicatores tales dili-
gant et commendent ac sequantur, sed sine emendacione sue
vite, alios autem fideles doctores contempnant et infament, qui
eorum vicia districcius reprehendunt; veluti visum est de pseu-
doapostolis, qui beatum apostolum sequentes, eundem ad suos
auditores deturpabant, inquientes II[a] Cor. X. e.[1]): „Quoniam[b])
quidem epistole, inquiunt, graves sunt et fortes: presencia au-
tem corporis infirma et sermo contemptibilis"; de quibus II[a]
Thymo. III[o]. a.[2]): „Hoc autem scito, quia in novissimis diebus
instabunt tempora periculosa, et erunt homines se ipsos aman-
tes, cupidi, elati, superbi, blasphemi, parentibus non obedientes,
ingrati, scelesti, sine affeccione, sine pace, criminatores, incon-
tinentes, inmites, sine benignitate, proditores, protervi, tumidi[c]),
ceci, [f. 10[a]] voluptatum amatores magis quam dei, habentes
speciem quidem pietatis, virtutem autem eius abnegantes. Et
hos devita." Sequitur ad propositum[3]): „Ex hiis enim sunt, qui
penetrant domos[d]) et captivas ducunt mulierculas oneratas pec-
catis, que ducuntur variis desideriis, semper discentes, et num-
quam ad scienciam[e]) veritatis pervenientes."

Quintum signum ex ista regula est, si huiusmodi doc-
tores huic mundo placeant et ipsi mundum diligant; quod in
eo apparebit, si pacem huius mundi queritent et habeant, curias
magnatum frequentent, splendidas vestes, fastuosos libros et
omnem superbam suppellectilem suam magis pro ostentacione
pulchrasque curtosias diligant, apprecient et sequantur. „Hec
enim omnia gentes inquirunt", Math. VI[o]. f.[4]), non spiritus[f])
Jhesu, qui non sine gemitibus inenarrabilibus[g]) exulat in hoc
mundo, qui festinat cottidie extra castra et tabernacula pecca-
torum, abieccionem et obprobrium crucis Jhesu amplectendo.
De talibus doctoribus dicitur Phylipp. III. f.[5]): „Imitatores mei

---

3) 4[m] signum de non reformantibus vitam *A*; 4[m] signum *C*.
23) 5[m] signum *C*.

[a]) malum *corr.* mala *C*. [b]) quomodo *vel* quando (qño) *C*. [c]) ti-
midi *corr.* tumidi *A*. [d]) domos viduarum *B et C*. [e]) viam *B*. [f]) spiritu
B et C. [g]) enarrabilibus *corr.* inenarrabilibus *A in m.*; illud enarrabilius *B*.

[1]) *II. Cor. X. 10.* [2]) *II. Tim. III. 1—5.* [3]) *II. Tim. III. 6. 7.*
[4]) *Matth. VI. 32.* [5]) *Philipp. III. 17—20.*

estote, fratres, et observate eos, qui ita ambulant, sicut habetis formam nostram." Et tunc ad propositum: „Multi enim ambulant, quos sepe dixi vobis, nunc autem et flens dico, inimicos crucis Christi, quorum finis interitus, quorum deus venter est 5 et gloria in confusione ipsorum, qui terrena sapiunt." Sequitur argumentum pro participibus[a] spiritus sancti: „nostra autem conversacio in celis est." Et Ad Galath. V°. f.[1]): „Qui Christi sunt, carnem suam crucifixerunt cum viciis et concupiscenciis."

Capitulum octavum.

10 *De prima regula*[b]).

Ad primam regulam predictarum secuntur hec indicia doctoris veritatis.

Primum est, quod, quamvis a caritate ad predicandum urgeatur, tamen non nisi missus predicat, ordinem katholice 15 ecclesie humiliter venerando, attendens illud Rom. X. e.[2]): „Quomodo predicabunt, nisi mittantur?", sicut scriptum est Hebr. V. b.[3]): „Nec quisquam sumit sibi honorem, sed qui vocatur a deo, tamquam[c] Aaron. Sic et Christus non semet ipsum clarificavit, ut pontifex fieret, sed qui locutus est ad eum: ‚Filius 20 meus es tu, ego hodie genui te.' Quemadmodum et in alio loco dicit: ‚Tu es sacerdos in eternum secundum ordinem Melchisedech.'"

Secundum, scilicet indicium[d]) est: quamvis semper et ubique paratus sit docere et reddere racionem de ea, que in eo 25 est, fide, tamen precipue[e]) palam et solempniter suam doctrinam omnibus sine invidia communicat et sine timore, minime erubescendo, sicut scriptum est Jo. III°. e.[4]): „Qui autem facit veritatem, veniet ad lucem, ut manifestentur eius opera, quia in deo sunt facta." Et psalmus[5]): „Loquebar[f]) de testimoniis

30 10) De prima regula *C.*

23) Secundum signum boni predicatoris *B.* Secundum indicium *C.*

26) Quod sine timore est predicandum *C.*

[a]) pro particibus B. [b]) *ita A (colore rubro); B et C habent:* De audaci libertate predicandi Christi Jhesu zelatorum. [c]) quasi *B et C.*

35 [d]) *add. A in marg.* [e]) *add. A in marg.* [f]) Et loquebar C.

[1]) *Galath. V. 24.* [2]) *Rom. X. 15.* [3]) *Hebr. V. 4—6.* [4]) *Joan. III. 21.* [5]) *Psalm. CXVIII. 46.*

tuis in conspectu regum, et non confundebar." Et dominus Jhesus Jo. XVIII. d.[1]): „Ego palam locutus sum mundo, ego semper docui in synagoga et in templo[a]), quo omnes Judei convenerunt, et in oculto sum locutus nichil." Et similiter suos discipulos docuit publice predicandum Math. X. e.[2]), dicens: „Ne timueritis eos; nichil enim opertum, quod non reveletur, et ocultum[b]), quod non sciatur. Quod dico vobis in tenebris, dicite in lumine, et quod in aure auditis, predicate super tecta. Et nolite timere eos, qui occidunt corpus, animam autem non possunt occidere, sed pocius timete eum, qui potest corpus et animam perdere in gehennam." Ideo apostolus dicit 1ª Thesal. II° [3]): „Scitis in Philippis, quia fiduciam habuimus in domino nostro loqui ad vos ewangelium dei in multa sollicitudine. Exortacio enim nostra[c]) non de errore neque de inmundicia neque in dolo, sed sicut probati sumus a deo, ut crederetur nobis ewangelium, ita loquimur, non quasi hominibus placentes, sed deo, qui probat corda nostra. Neque enim aliquando fuimus in sermone adulacionis, sicut scitis, neque in occasione avaricie: deus testis est, nec querentes ab hominibus gloriam."

Tercium indicium[d]) est: quamvis pudice[e]) et pacifice ac modeste predicator veritatis loquitur et doceat secundum naturam sapiencie superne, de qua Jacobi III°. g.[4]): „Que autem desursum est sapiencia, primum quidem pudica est, deinde[f]) pacifica, modesta, swadibilis, bonis consenciens, plena misericordia et fructibus bonis, [non] iudicans[g]), sine simulacione. Fructus autem iusticie in pace seminatur facientibus pacem"; tamen idem predicator zelanter, cordate ac cum certitudine affirmat veritatem et defendit suis eam operibus comprobando. Quam ob rem apostolus de se ipso loquitur IIª Cor. X. a.[5]), dicens: „Ipse autem ego Paulus obsecro vos per mansuetudinem [f. 10ᵇ] et modestiam Christi, qui in facie Christi humilis sum inter vos, absens autem confido in vobis. Rogo autem

21) 3m indicium hominis predicatoris *C.*

a) templis *B.* b) opertum *(sic) B.* c) vestra *om. C.* d) *add. A in marg.* e) publice *B.* f) et deinde *B.* g) iudicans *A, B et C; recte biblia habet:* non iudicans.

1) *Joan. XVIII. 20.* 2) *Matth. X. 26—28.* 3) *I. Thess. II. 2—6.* 4) *Jac. III. 17—18.* 5) *II. Cor. X. 1—11.*

vos, ne presens audeam, per eam confidenciam, in qua existimor audere, in quosdam, qui arbitrantur nos, tamquam secundum carnem ambulemus. In carne enim ambulantes, non secundum carnem militamus. Nam arma milicie nostre non sunt 5 carnalia, sed potencia deo ad destruccionem municionum, consilia destruentes, et omnem altitudinem extollentem se adversus scienciam dei, et in captivitatem redigentes omnem intellectum in obsequium Christi, in promptu habentes ulcisci omnem inobedienciam, cum impleta fuerit nostra obediencia. Que 10 secundum faciem sunt, videte. Si quis confidit sibi Christi se esse, hec[a]) cogitet iterum aput se, quia sicut ipse Christi est, ita et nos. Nam, etsi amplius aliquid gloriatus fuero de potestate nostra, quam nobis dedit dominus in edificacionem et non in[b]) destruccionem vestram, non erubescam, quia, quales fuimus[c]) 15 verbo per epistolas[d]), tales presentes et in facto."

De quibus habes, quod predicator verax Christi[e]), [quamvis] in sua persona sit pacificus et pudicus, tamen audacter loquitur et cordate veritatem, et quamvis[f]) in facie sit humilis et paciens, tamen magnum virum et zelantem se exhibet pro defensione veri- 20 tatis, et quamvis cum timore aliis consulat et ducat in vitam eorum, tamen, que sua sunt[g]), facit stabiliter, et in certo edificat suam vitam. Et illud est tercium indicium ex regula supra dictum[h]). In isto autem tercio signo ex regula sequente pseudoapostoli prorsus deficiunt, utpote magi Pharaonis in sua 25 simulacione defecerunt, cum sancto Moyse altricantes.

Capitulum nonum.

De secunda regula[i]).

Ad regulam secundam hec secuntur.

Primo, quod doctor katholicus, quidquid[k]) oculte in aure 30 sibi instinctum revelatumque accepit[l]), mox illud cum lege di-

29) 1m, quod quidquid oculte in mente hominum revelatum fuerit, cum lege dei et preceptis est comportandum *C.*

a) hoc *C et biblia.* b) *om. A et B.* c) *ita A B C;* sumus *biblia.* d) *ita A B et C;* epistolas absentes *biblia recte habet.* e) ita *A C;* scilicet 35 *false B.* f) quam *false B.* g) *om. C.* h) De quibus — supradictum *add. A in marg.* i) *ita A (colore rubro) et C in marg.; om. B, qui capitulum subsequens intitulat:* De condicionibus veri predicatoris; *ita et C.* k) quid *B.* l) acceperit *C.*

vina et dei preceptis comportat, quia illa est regula infallibilis et prima secundum dicta superius solempniter, patenter[a]) ac publice per deum et eius probatissimos nunccios tradita et wlgata. Et ideo apostoli et ewangeliste dicta sua et[b]) facta ex scripturis Veteris Testamenti comprobabant, prout dicitur II^a^ Petri 2° [1]): „Non enim indoctas fabulas secuti, notam facimus vobis domini nostri Jhesu Christi virtutem et presenciam, sed speculatores facti illius magnitudinis." Et paulo post[2]): „Et habemus firmiorem propheticum sermonem, cui bene facitis attendentes, quasi lucerne lucenti in caliginoso loco, donec dies[c]) illucescat et lucifer oriatur in cordibus vestris. Hoc primum intelligentes, quod omnis prophecia scripture propria interpretacione non fit. Non enim voluntate humana allata est aliquando prophecia, sed spiritu sancto inspirati, locuti sunt sancti dei homines."

Et secundum hanc regulam Jhesus mittebat Judeos ad legem et prophetas, dicens Jo. V. e.[3]): „Scrutamini scripturas, in quibus putatis vitam eternam habere, et ille sunt, que testimonium perhibent de me." Et infra[4]): „Si enim crederetis Moysi, crederetis forsitan et michi: de me enim ille scripsit." Et per idem Paulus, quamvis ewangelium non ab homine neque per hominem didicerit, sed a deo, raptus in tercium celum, tamen verba sua et predicacionem suam comportavit[d]) cum lege et prophetis, et post quatuordecim annos ascendit in Jerusalem ad Petrum, Jacobum et alios apostolos, conferens suum ewangelium cum ipsis, ne forte in vacuum laborasset, ut dicitur Gall. II° [5]). Et ita omnis doctor veritatis, cum revelatum sibi quippiam divinitus accipit, quia remotus est a verbis precipitacionis, ideo non statim profert illud in publicum, sed per matura consilia prius probat spiritum, si ex deo est, an non.

Secundum est, quod sequitur ex regula prima, quod idem doctor veritatis, quidquid revelatum sibi accipit, et donatum ad loquendum, cum timore et tremore suscipit[e]), sicut scriptum est Ysa. LXVI° b.[6]): „Ad quem respiciam, nisi ad pauperculum et[f]) contritum spiritu[g]) et trementem sermones meos?"

30) 2^a^ condicio veri predicatoris *C.*

[a]) potenter *A.* [b]) *om. C.* [c]) eis *B.* [d]) coaptavit *B.* [e]) suscepit *C.* [f]) *om. B.* [g]) spiritum *C.*

[1]) *II. Petri I. 16, ubi* doctas fabulas *legitur.* [2]) *II. Petri I. 19—21.* [3]) *Joan. V. 39.* [4]) *Joan. V. 46.* [5]) *Cf. Galat. I. 1. sq. et II. 1. sq.* [6]) *Isaiae LXVI. 2.*

Et Abacuk III° [1]): „Domine, audivi auditum tuum et timui.“ Et istud visum est in Ysaia, Jeremia et precipue Ezechiele et aliis prophetis singulis, qui omnes cum timore et tremore verbum dei susceperunt.

5 Item loquitur verbum sine esitacione [a]), auctoritative et cum certitudine, sicut scriptum est de Jhesu [2]): „Et erat sermo eius potestatem habens, non sicut Phariseorum et scribarum.“ Et psalmus [3]): „Audient verba mea, quoniam potuerunt.“ Loquitur inquam cum certitudine, quia loquitur, habens intime 10 et inmediate sapienciam, in qua est spiritus [b]) „certus, suavis, amans bonum actum, qui nichil vetat bene facere, humanus, benignus, stabilis, securus“, Sapiencie VII° f. [4]), et quia scit talis doctor, Christum Jhesum indutus, unde veniat aut quo vadat, sicut scriptum est Joh. VIII° c. [5]): „Respondit et dixit 15 eis: Et si ego testimonium perhibeo de me ipso, verum est testimonium meum, quia scio, unde venio aut quo vado“; quapropter de se dicit apostolus: „Scio, cui credidi et certus sum“, II^a^ Thimo. 1. [6]); et iterum II^a^ Cor. 1° [7]): „Fidelis autem deus [c]), quia sermo noster, qui fuit aput vos, non est in illo Est et 20 Non. Sed Est in illo [fuit]. Est est. Dei enim filius Jhesus Christus, qui in vobis per nos predicatus est, per me et Silvanum et Timoteum, non fuit in illo Est et Non. Sed Est in illo fuit.“

Et idcirco omne, quod loquitur predicator spiritu dei afflatus, stabiliter et cum magna [f. 11^a^] auctoritate loquitur sine 25 esitacione [d]). Unde apostolus Gall. 1° [8]): „Sunt aliqui, qui vos conturbant et volunt convertere ewangelium Christi. Sed licet nos aut angelus dei ewangelizaret vobis, preterquam ewangelisavimus vobis, anathema sit.“ Et paulo post [9]): „Notum enim vobis facio ewangelium, quod ewangelisatum est a me, quia 30 non est secundum hominem, neque enim ego ab homine accepi illud neque didici, sed per revelacionem Jhesu Christi.“

Tercium est, quod doctor deo [e]) inspiratus, quanto magis graciarum et revelacionis a deo et familiaritatis cum deo per

---

32) 3^m^ signum predicatoris *C.*

35 a) *ita A;* hesitacione *B et C.* b) spiritus sanctus *C.* c) dominus *C.* d) *ita A;* hesitacione *B et C.* e) *om. C.*

1) *Abac. III. 1.* 2) *Cf. Marc. I. 22.* 3) *Psalm. CXL. 6.* 4) *Sap. VII. 22—23.* 5) *Joan. VIII. 14.* 6) *II. Tim. I. 12.* 7) *II. Cor. I. 18—19.* 8) *Galat. I. 7—8.* 9) *Galat. I. 11—12.*

spiritum sanctum accepit pre aliis hominibus, tanto magis ac magis exinde humiliatur quam alii homines, semper et ubique se verbo et facto minimum exhibendo, ut relucet in illo verbo Pauli, ubi dicit[1]: „Ego sum minimus apostolorum, et non sum dignus vocari apostolus.“ 5

Capitulum decimum.

De tercia regula[a]).

Ad terciam regulam hec secuntur.

Primum est, quod excessiva multitudo tradicionum et doctrinarum atque mandatorum hominum carnalium non expediant[b]), ymmo quandoque officit[c]), tum quia nimia pluralitas eorum occupat animos humanos in tantum, quod minus sint[d]) solliciti ad precepta divina et sacramenta; inde illud, quod sequitur: 10

„Pluribus intentus minor est ad singula sensus“, 15

tum quia quanto plures adinvenciones tales in populo cumulantur, tanto plures occasiones transgressionis adaugentur, — tum quia maior occasio datur dyabolo et via ad temptandum homines simplices et infirmos[e]). Et pro eo dicit apostolus II[a] Cor. II[o 2]): „Ideo scripsi vobis, ut congnoscam experimentum vestrum, an in omnibus obedientes sitis. Cui autem donastis, et ego. Nam et ego quidem donavi, sed quid donavi, propter vos in persona Christi.“ Sequitur illud valde ad propositum notabile: „ut non circumveniamur a Satana. Non enim ignoramus cogitaciones eius“; subaudis, qui diligit et nititur multiplicare offendicula in Israel, iuxta illud ad Rom. V. g.[3]): „Lex subintravit, ut habundaret delictum.“ Et ideo Actuum XV. c.[4]): „Nunc igitur quid temptatis deum[f]) inponere iugum super cervices disci- 20 25

---

9) Multitudo humanarum tradicionum quam sit nociva in ecclesia dei *A in marg. sup.* De nimia occupacione tradicionum humanarum *C.* 30

[a]) *ita A (colore rubro) et C; B om. et hanc incriptionem add., que a cod. A in marg. assumpta est:* Nota de multitudine tradicionum, que utilitas inde venerit. [b]) expediunt *corr.* expediant *A;* expediunt *B et C.* [c]) officiebat populo Judeorum *corr.* officit *A;* officit *B;* officiunt *C.* [d]) sunt *C.* [e]) *add. A in marg.* [f]) dominum *A et* C. 35

[1]) *I. Cor. XV. 9.* [2]) *II. Cor. II. 9—11.* [3]) *II. Cor. II. 11.* [4]) *Rom. V. 20.* [5]) *Act. XV. 10.*

pulorum, quod neque nos neque patres nostri portare potuimus", — tum quia novis doctrinis venientibus ac[a]) recentibus huiusmodi tradicionibus in populo forcius ac notabilius commovent talia et inmutant animos plebeiorum in tantum, ut graviora precepta legis divine, scilicet misericordia et iudicium, tamquam antiquata et nimis communia plurimum obmittantur et negligantur, sicut scriptum est Deutero. XXXII° c.[1]): „Novi recentesque venerunt, quos non coluerunt patres[b]) eorum. Deum, qui te genuit, dereliquisti, et oblitus es domini creatoris tui." Et ad idem Matth. XXIII. d.[2]): „Ve, vobis, scribe et Pharisei yppocrite: qui decimatis mentam et anetum et ciminum, et reliquistis, que graviora sunt legis, iudicium et misericordiam et fidem. Hec oportuit facere et illa non obmittere. Duces ceci, excolantes culicem, camelum vero glucientes[c])" — tum quia in exerciciis talium adinvencionum, quamvis corporalium, peccatores iustificaciones suas constituerunt et ad dei iusticiam et misericordiam, videlicet ad crucem domini nostri Jhesu Christi minime festinare satagunt vel in sola crucis ignominia gloriari, et sic suam volentes iusticiam constituere, iusticie dei non sunt subiecti, Rom. X.[3]), quia sunt exortes[d]) a Christi Jhesu caritate, sine qua tales huiusmodi iusticiam quandam sibi promittunt et gloriantur, obstructi oculos per talem exercitacionem corporalem, que sola[e]) secundum apostolum[4]) utilis est ad modicum. Et propter[f]) quod dicit apostolus I. Cor. XIII. a.[5]): „Si linguis hominum loquar et angelorum, caritatem autem non habeam, factus sum velud es sonans et cymbalum tiniens. Et si habuero propheciam", etc. per totum consequenter. Et de unica gloria in cruce[g]) dicit iterum idem apostolus[6]): „Michi autem absit gloriari, nisi in cruce domini nostri Jhesu Christi."

Item exquisita verba et composita ad laudandum et delectandum audientes in sermone, que abducunt a delectacione in[h]) salubri, divina et simplici veritate.

---

2) (Nota bene). Contra tradiciones hominum et superfluas oraciones sacerdotum infinitas *B (C)*. 4ª racio *C*.

a) atque *B*. b) om. *A et B*. c) deglucientes *B et C*. d) exsortes *B*; consortes *C*. e) se sola *corr.* se *A*; se sola *B et C*. f) *om. C*. g) *ita A et B*; in cruce domini nostri Jhesu Christi *C*. h) *om. C*.

1) *Deuter. XXXII. 17—18.* 2) *Matth. XXIII. 23—24.* 3) *Rom. X. 3.* 4) *I. Tim. IV. 8.* 5) *I. Cor. XIII. 1. 2. sq.* 6) *Galat. VI. 14.*

Item multa et continuata sapiencia philosophorum huius mundi, que abducit simplicitatem crucis domini nostri Jhesu Christi, maxime tunc, cum fit in predicacione ad ostentacionem vel ad aures pruriendum. Propter quod dicit apostolus[1]: „Non in sapiencia verbi, ut non evacuetur crux Christi[a]).“ 5

Item voces lascive carnalium in dei ecclesia, per studium[b]) hominum et per virtutem musice artis propter questum vel laudem humanam dulcorati, que valde rapiunt vi sua corda simplicium ad extra et abducunt a delectacione in domino ab intra, et spiritualium hominum extingwunt spiritum devocionis. 10

Item occupacio fastidiosa circa nimiam multitudinem psalmorum omni die explendam et multiloquium in orando, ex propria voluntate veniens, dum hec fiunt sine attencione et cum pena superbiente vel murmurante, quia per talia huiusmodi nec satisfaccio potest digna esse pro peccatis, sed labor eorum et 15 explecio exterior corporalis in tantum hominem prepedit, quandoque et abducit, et conatus eius terminat, quod hiis occupatus, deo suo vacare in intimis in [f. 11b] peditur et negligit; sed neque discit neque curat amplius, ut sciat umquam in spiritu et veritate deum[c]) patrem adorare. Quod tamen deus requirit 20 in oracione principaliter et demandat. Propter quod[d]) dicitur Matt. XV.[2]): „Irritum fecistis mandatum dei propter tradiciones vestras“, etc, et infra[3]): „Yppocrite, bene prophetavit de vobis Ysaias propheta, dicens: ‚Populus hic labiis me honorat, cor autem eorum longe est a me.‘ Sine causa autem colunt me, 25 docentes doctrinas et mandata hominum.“ „Omnis plantacio, quam non plantavit pater meus[e]), eradicabitur[4]).“ Propter quod scriptum est[5]): „Cum oraveritis[f]), nolite multum loqui.“

Item occupacio circa servicia corporalia propter deum et non utilia neque racionabilia, que tantum ex corde hominum 30 inperitorum prodeunt, aut ab astucia[g]) sathane per suos yppocritas in angelos lucis transformatos, ad negligendum et ad impediendum utiliora exercicia salutis, que sunt plantata per Chri-

---

6) Cantus fracti *A*.

11) Hore canonice *A*. Contra longas horas canonicas *C*. 35

[a]) crux Christi *add. A in marg.* [b]) studia *C post corr.* [c]) deum *etiam C post corr.* [d]) *om. A et C.* [e]) pater meus celestis *C.* [f]) oratis *C.* [g]) ab abstinencia *corr. in marg.* ab astucia *A*.

[1]) *I. Cor. I. 17.* [2]) *Matth. XV. 6—9. 13.* [3]) *Marci VII. 6—7.* [4]) *Matth. XV. 13.* [5]) *Matth. VI. 7.* 40

stum Jhesum et roborata per scripturas; et circa stultas victimas, vel circa quedam ieiunia supersticiose adinventa et circa observaciones kalendarum et dierum ac horarum preter statuta a sancta ecclesia catholica, sed erroribus admixta et perversa credulitate[a]), que sunt valde multa in medio christiani populi per quosdam supersticiosos homines introducta; de quibus apostolus[b])[1]): „Nemo vos seducat, volens in humilitate et religione angelorum, que non vidit, ambulans, frustra inflatus sensu carnis sue, et non tenens caput, ex quo totum corpus, per nexus et coniuncciones subministratum et constructum, crescit in augmentum dei. Si autem mortui estis cum Christo ab elementis huius mundi: quid adhuc tamquam viventes mundo decernitis? Ne tetigeritis neque gustaveritis neque contractaveritis, que sunt omnia in interitum[c]) ipso usu secundum precepta et doctrinas hominum; que sunt quidem racionem habencia sapiencie et [sic] in supersticione et humilitate et non ad parcendum corpori, non in honore aliquo ad saturitatem carnis."

Hec igitur talia sunt, que suo[d]) dispendio, et quia sunt multa, et quia blandiuntur sibi peccatores, per talia distrahunt et abducunt Christi Jhesu animas a sacramentorum frequentacione, que principaliter dei populo ad exercicium saluberrimum sunt donata, veluti est sepe confiteri et sepe corpus domini manducare.

Item predicacio recencium reliquiarum sanctorum incerta et conficta vel solempnitas earundem in dei populo supra modum et plus, quam oportet, celebrata et racione vane glorie vel avaricie diffamata, quia subtiliter alliciunt carnalem populum, qui[e]) leviter ponit in talibus suam gloriam et iustificacionem, neglecta vita sancta et sacramentis Jhesu Christi et preceptis, in quibus solum vita eorum consistit; sicque eciam occupantur et dividuntur per multa et non digne respiciunt ad Christum Jhesum crucifixum, unicam salutem populi christiani, totaliter et omnino, neque reverentur in tantum corpus et sanguinem ipsius ibidem presens, habentes multa talia pre oculis in templo dei, que propter celebritatem et famam ipsorum equiparant in honoracione et adoracione divino et tremendo sacra-

---

a) crudelitate *C.* b) apostolus Collo. II° *C.* c) interiori *C.*
d) sua *C.* e) que *C.*

1) *Coloss. II. 18—23.*

mento, in quo tamen est omnis plenitudo divinitatis corporaliter et[a]) ad quod prius et precipuus respectus cultus christianorum debet adhiberi, sicut scriptum est[1]): „Gloriam meam alteri non dabo.“ Et de hoc multa in quinto tractatu et ultimo huius libri[2]). 5

Item statue seu ymagines in templis, quibus per errorem seu per incertam conficcionem vel forte delusionem aliquam maior reverencia vel honor a wlgaribus exhibetur, quam ceteris, vel que ymagines aut alia huiusmodi signa et prodigia facere fabulantur aut racione eorum fieri predicantur nulla prehabita, si verum est, quod dicitur, probacione; quia proni sunt populi rudes ad talia sequenda corporalia et recencia, que multum magnificant et mirantur, per que subtiliter subtrahuntur[b]) a veritate, minusque per hoc sunt grati Jhesu Christo, unico et fideli suo salvatori, sicud scriptum est II[a] Thymo. IIII.[3]): „Ad sua desideria sibi coacervabunt magistros, prurientes auribus, et a veritate quidem auditum avertent, ad fabulas autem convertentur[c])“. Et de hiis amplius[d]) in V[o] tractatu videbis[4]). 10 15

Capitulum undecimum.

De quarta regula[e]). 20

Ad quartam regulam hec comitantur.

Primum est christianum multitudini carnali se conformare sequive multitudinem ad peccandum, et inde peccatum non esse credere aut pro minori peccato ducere, quia eo [f. 12[a]] communitas est occupata, ut sunt fornicari, inebriari vel ociose tabernas circuire. 25

Secundum est ob carnis et sanguinis, id est cognacionis et amicicie affeccionem, vel ob vituperium ab eisdem bona domini Jhesu obmittere vel ea minus facere aut mala aliqua perpetrare et se subicere ad peccandum, ut est nolle cottidie vel 30

---

6) Contra ymagines *A*.
22) 1[m] signum *C*.
27) 2[m] *C*.

[a]) *om. C.* [b]) subtrahuntur *B et C;* subtrahimur *A.* [c]) *ita B et C;* convertunt *A post ras.* [d]) omnibus *C.* [e]) *ita colore rubro A; om. B.* 35

[1]) *Isaiae XLII. 8.* [2]) *v. V. librum Regularum.* [3]) *II. Tim. IV. 3—4.* [4]) *v. libri V. dist. VI.*

frequenter sacramentum dominicum sumere ob ruborem wlgi, ac vestes lascivas aut superbas nolle mutare vel deponere, ne homo a suis sodalibus contempnatur.

Tercium est[a]) in[b]) supersticionibus et doctrinis et inad-
5 vencionibus vanis in religione christiana[c]) et in diversis studiis et exerciciis propriarum suarum iustificacionum sequi opinionem carnalium hominum, quorum conversacio videtur manifeste diligere ea, que sunt in mundo, puta delectacionem corporis, avariciam mundi et gloriam huius vite, et dimittere consilium do-
10 mini Jhesu fidelium sacerdotum aut aliorum, qui videntur ex animo mundi vanitatem spernere et in crucis Jhesu ignominia gloriari; sicuti[d]) visum est exemplum huius in Roboam, filio[e]) Salomonis, qui relicto consilio senum consilium iuvenum est secutus[1]).

15 Quartum est, quod sequitur, appreciari congnacionem carnis et sanguinis et in ea gloriari et mirari personas causa questus, timentes autem dominum Jhesum nichili[f]) ducere, pauperes in salute negligere et divitum amicicias comparare, in patribus suis et in suis religionibus et in fraternitatibus suis
20 superbe gloriari et in religione, vel meritis sue fraternitatis hominibus inpiis promittere consistere salutem certam et remissionem peccatorum.

Quintum est, desinente gloria huius mundi et questu aut adversitate et infortuino insurgente, in verbo Jhesu relaxari
25 et a predicando obliquari vel a Christi Jhesu servicio tepescere.

Hec de regulis antiquorum iurium[g]) seu Veteris Testamenti, quantum dominus Jhesus cruxifixus concessit, recolegi, humiliter me submittens iudicio et informacioni patrum meorum et doctorum.

---

30 4) 3^m C.
15) 4^m C.
23) 5^m C.

a) *lineae superpos. A.* b) *om. B;* et C. c) et inadvencionibus — christiana *add. A in marg.* d) Sicut C. e) filium *(sic) B;* exemplum huius
35 *A post ras.* f) *post ras. A.* g) in tantum *(sic) B;* virorum C.

1) *Cf. II. Par. X. 8.*

SECUNDUS TRACTATUS[a]).

DE COMMUNIONE CORPORIS CHRISTI[b]).

Capitulum primum[c]).

[fol. 12a]. Nunc igitur ad propositum principale dictas regulas huius tractatus licebit coaptare. Sunt enim quidam in hiis diebus de frequenti communione[d]) corporis et sanguinis Christi Jhesu a populo plebeio christiano altercantes[e]), quibus se et predicatores seu doctores altrinsecus coniunxerunt, suas secum swasiones racionibus et scripturis suffultas pro et contra afferentes, quas omnes infra in processu huius tractatus spiritu Jhesu duce curavi pertractare. Dicunt namque quidam, quod nequaquam expediat dei populo hoc tantum et tremendum sacramentum, et quod est summum bonum christianorum in hac vita, cottidie aut alias frequenter iterare, sed vix sanctis perfectis hoc liceat semel in mense vel in anno accipere. Et hoc variis suis dictis nituntur defensare. Alii vero sunt, qui consulunt plebi Christi et ortantur[f]) sepe sumere hoc dulcissimum et plenum miseracionum domini sacramentum: et quod[g]) precipue est salus in hac frequentacione cuilibet christiano. Quod et ipsi in promptu habent astruere multis racionibus et scripturis. Et non tantum istorum hinc

---

1) Incipit de corpore Christi *A*.

a) *ita A rubr.* b) *in cod. A titulus hic manu posteriore additus est; B habet:* Secundus tractatus de corpore Christi. Capitulum primum. c) *ita A rubr.* d) communicacione *B*. e) *ita B;* altricantes *A*. f) *ita A;* hortantur *B*. g) hoc *B*.

inde vacilancium opiniones se collidunt, sed et homo eciam quilibet, plerumque in se ipso, patitur huius ambiguitatis distraccionem, puta si sepe aut raro se debeat vel sibi expediat corpori et sanguini Jhesu crucifixi in hoc sacramento adunare[a]).

5 Rogo autem et humiliter et pie quemlibet legentem, ut non festinet hec collecta cito[b]) condempnare. Sed quecumque sibi displicencia hic invenerit, inutilia, dispendiosa vel inepta, instanter obsecro, ut in hoc mee fragilitati, infirmitati et aliis defectibus condescendat et compaciatur insuper mee inbecillitati 10 et ignorancie, que in me magna sunt, quatenus dominus Jhesus crucifixus peccata sua [*sic*] supportet et condonet, qui legem nobis talem dedit, ut nostra onera invicem supportemus, docens nos et dicens Luce VI. e.[1]): „Estote misericordes, sicut pater vester celestis misericors est. Nolite iudicare, ut non iudicemini[c]). No- 15 lite condempnare et non condempnabimini. Dimittite et dimittetur vobis.“

Precor insuper quemlibet legentem, ut omne, quod sonare hic contra communem cursum viderit vel sapere falsum aut errorem esse crediderit, non statim dure aut ad partem sini- 20 stram moveatur. Sed antequam interpretetur hos sermones, [f. 12[b]] prius causas dicendi fideliter videat, reminiscens doctrine beati Hylarii in quarto libro de trinitate inquientis[2]): „Intelligencia dictorum ex causis est assumenda dicendi, quia non sermoni res, sed rei est sermo subiectus.“

25 Capitulum secundum[d]).

Protestor[e]) vero[f]) coram deo et Christo eius, quod hoc opus colligere michi videor solum ex caritate Christi et[g]) compassione plebis christiane, que, exsors diucius a manducacione panis celestis, fame in via deficit[h]) ac per hoc passim datur 30 in manus inimici funesti, negligensque[i]) panem suum subcinericium manducare, qui castra Madian visus est potenter conteruisse. Pro quo psallit ecclesia domino dicens[3]): „Parasti in conspectu meo mensam adversus eos, qui tribulant me.“

[a]) copulari *corr.* adunare *A.* [b]) *lin. superpos. A.* [c]) iudicabimini 35 *corr.* iudicemini *A.* [d]) *ita A; 2m B.* [e]) *hac voce cod. D 1. 2. excerpta continuant, v. supra pag. 16 l. 38.* [f]) *om. D 1. 2.* [g]) caritate Christi et *add. A in marg.* [h]) deficiat *D 2.* [i]) *ita omnes cod.*

[1]) *Lucae VI. 36—37.* [2]) *S. Hilarii Pictav. De trinitate liber IV, p. 14, ap. Migne, PL, t. 10, p. 107.* [3]) *Psalm. XXII. 5.*

Miseratus sum insuper quorumdam, simul et eorum incurie indignatus, qui r a c i o n e s u i o f f i c i i deberent vocare plebeios et sedule invitare et hortari ad cenam magnam[a] sui domini nec non conpellere, si opporteat et expediat[b], negligentes: ipsi autem sunt primi, qui abstrahunt panem ab ore parvulorum, non intelligentes hoc, quod proinde quam plurimos recidivare contingit in pristina peccata, deficere continue in penitencia et in virtutibus et subcumbere dyabolice potestati[c]. Ipsi tamen non bene ad singula prospicientes[d], ex racione quadam, sed egra et non ex divina scriptura fundata, bene sibi facere videntur, dum prohibent, retrahunt et dissuadent plebeios venire ad eorum panem cottidianum et[e] celestem, nimis male in hoc consulti, cum plurimum[f] eis contingat, quod per hoc forte[g] rei constituentur occisionis parvulorum Christi Jhesu sanguine redemptorum, iudicium quoque gravius portabunt, utpote servi nequam et pigri et qui misericordiam sui domini in sudario abscondentes, nolunt ponere supra mensam domini preparatam supradictam, nescio quid durum et crudele de domino Jhesu piissimo et dulcissimo sompniantes, dum ac si quadam morte et dampnacione hominum in Christi Jhesu sacramento reposita deterrent sanctos fideles a participio et communione crebra vite, veritatis et gracie Jhesu Christi, tamquam dispensatores sui domini[h] inprudentes et negligentes[i]. De quibus psalmista[1]: „Ipsi vero non congnoverunt vias meas, quibus iuravi in ira mea“, etc.[k] Item alter propheta[2]: „Quia[l] tu scienciam repulisti, et ego te repellam, ne sacerdocio fungaris michi.“ Et iterum[m][3]: „Populus meus captivus ductus est, quia non habuit scienciam.“ Et ad propositum: „Nobiles eius interierunt fame et multitudo eius exaruit siti.“

Tales[n]) enim servi Christi predicti minus bene advertunt

---

5) Qui abstrahunt plebem a communione *A*.

[a]) *ita A et B;* magni *D 1.;* magnifici *D 2.* [b]) si opporteat et expediat *add. A in m.* [c]) *D 1. 2. contin.:* Tales minus bene advertunt, *v. inferius l. 30.* [d]) *post corr. A.* [e]) *add. A super lineam.* [f]) prelium *(sic) B.* [g]) *add. A sup. lin.* [h]) *post corr. A.* [i]) inprudentes, ignorantes et negligentes ac infideles sui domini *corr.* prudentes *(sic)* et negligentes *A.* [k]) *in codice A sequitur haec phrasis deleta:* Item noluit intelligere, ut bene ageret, comparatus est iumento, etc. [l]) *A lineae superpositum.* [m]) *add. A in marg.* [n]) Tales minus bene *contin. D 1. 2.*

[1]) *Psalm. XCIV. 11.* [2]) *Oseae IV. 6.* [3]) *Isaiae V. 13.*

dicta et decreta[a]) sanctorum patrum, que per multa et late inferius colligentur. De quibus hic unum placuit ponere, videlicet dictum[b]) Innocencii pape tercii sic inquientis[c]) in sermone de nativitate Christi „Verbum caro factum est, etc.“ Ubi
5 sic misticat circa finem[1]): „Carnem autem[d]) assumptam non solum dedit pro nobis in precium, ut redimeret nos a morte, verum eciam dedit nobis in cibum, ut aleret nos ad vitam, secundum quod ipsemet[e]) pollicetur[2]): ‚Panis, quem ego dabo, caro mea est pro mundi vita‘, ut sicut per cibum mors in-
10 travit in orbem, ita per cibum vita rediret ad orbem. Sicut enim corporalis vita sine corporali cibo non potest subsistere, ita spiritualis vita sine spirituali cibo non potest nutriri. ‚Nisi manducaveritis, inquid[3]), carnem filii hominis et biberitis eius sanguinem, non habebitis vitam in vobis.‘ Ver-
15 bum itaque caro factum est, ut, qui est cibus angelorum secundum divinitatem, fieret cibus hominum secundum humanitatem, ut panem angelorum manducaret homo, omne delectamentum in se habentem et omnem saporis suavitatem.“ Hec ille[f]).

Enimvero[g]) isti, qui nituntur [prohibere] communioni crebre

---

20 4) Verbum caro factum est. Innocencius 3us *A.*

[a]) et decreta *om. D 1. 2.* [b]) patrum — dictum *add. A in marg. et om. D 1; A habuit originaliter:* decreta sanctorum, veluti est illud Innocencii ꝛc. *D 1. 2. ponunt:* Nam Innocencius [3us] sic inquit de navitate Christi ꝛc. [c]) solempniter dicentis *corr.* sic inquientis *A.* [d]) *om. D 1. 2.* [e]) ipse *D 1. 2.* [f]) *D 1. 2.*
25 *contin.:* Potest vero patere ꝛc., *cf. inferius pag. 56 lin. 5.* [g]) *hic locus, voce* Enimvero *incipiens et usque ad vocem* suffragatur *prosecutus, add. A in marg. textus loco, qui ante deletionem haec verba praebebat:* Unde tales negligentes dispensatores ex predicta auctoritate deberent elicere et notare, quomodo primum preceptum dei de ciborum fuit abstinencia, et hoc in paradyso, sic ultimum de
30 istius cibi sacratissimi [sumpcione] fuit Christi preceptum, et hoc in mundo. Ibi deus inobedienti homini in unico ligno perniciem apposuit, si de ipso homo contra preceptum gustaret, prout dicitur *[Genes. II. 16—17]:* „De omni ligno, quod est in paradiso, comedas. De ligno autem sciencie boni et mali ne comedas. Quandocumque, homo, comederis, morte morieris.“ Hic Christus in unico cibo
35 suo, quod est lignum vite, salutem expressit, dicens *[Joann. VI. 54:]:* „Nisi manducaveritis carnem filii hominis, non habebitis vitam in vobis.“ Ibi, proch dolor, homo plus imitatus est consilium dyaboli quam dei altissimi, hic secundum et nunccii Christi, qui ad hunc cibum fideles *[f. 13[a]]* in veritate deberent [invitare] et eundem ipsis ministrare, proch pudor, solliciti sunt ab eo-
40 dem retrahere et denegare. Unde timendum, ne forte sic aditum ipsius para-

[1]) *Innocentii III. pape Sermones de sanctis, ap. Migne, PL, t. 217, p. 456.* [2]) *Joann. VI. 52.* [3]) *Joann. VI. 54.*

sanctorum plebeiorum, non videntur habere [aliud] propositum ex canonicis scripturis, quam illud dictum apostoli I[a] Cor. XI[o] [1]), per quod idem apostolus voluit innuere sumpcionem divini sacramenti omni christiano promoveri, prout manifeste ex textu apparet intuenti. Et idcirco istis in[modice] suffragatur, ut luculenter in infra dicendis apparebit, eo quod ipsi[a]) contempnunt dare Christi familie tritici mensuram in tempore suo, quoniam in apostolo notanter dicitur [2]): „Probet autem seipsum homo", qui secundum Senecam [3]), que sua sunt, optime novit, et non aliquis alius, puta ita proprie et adequate[b]). Prout dicit apostolus I[a] Cor. II[o] [4]): „Quis enim scit hominum, que sunt hominis, nisi spiritus hominis, qui in ipso est?" Homini igitur cuilibet seipsum probare precipitur et seipsum iudicare, maxime in hiis, que solius hominis et spiritus sancti in ipso operacioni subsistunt et nocioni, ex quibus unum est appetere sacramenta et profectus ex sacramentis.

Hiis igitur talibus prefatis deo propicio[c]) succurendum et consulendum per hec scripta existimavi, si tantum se dociles dignentur exhibere et non abicere frustra labores gratis impensos[d]), sed neque iudicare secundum faciem, sed iustum iudicium iudicare.

Capitulum tertium[e]).

Cui sese doctor populi debet conformare[f]).

Si igitur sollicite hee partes alterutrum adverse ad annotatas regulas fideliter adequentur, puto, quod satis luculenter patebit, que magis earum contineat veritatem. Prima etenim erat regula, doctorem se conformare in dictis et factis legi dei et prophetis et pro eo zelari et non in occulto, sed solempniter et publice predicare. Liquet autem, quod illi, qui suadent populo cottidie aut sepe sacramentum[g]) corporis et sanguinis Jhesu Christi communicandum, conformant se dictis et

disi precludere videantur, se preceptis ipsius Christi salutaribus eatenus opponendo, quibus nullo dictum beati apostoli I[a] Cor. XI[o] suffragatur ɔc., *vide superius in textu.*

22) Cui se doctor debet conformare *A.*

[a]) *lin. superpos. A.* [b]) puta — adequate *A in m.* [c]) prefatis deo propicio *A in m.* [d]) impensos et graciam Jhesu Christi *corr.* impensos *A.* [e]) *ita A colore rubro; om. B.* [f]) *ita A colore rubro; om. B.* [g]) sacramento (*sic*) *A.*

[1]) *I. Corinth. XI. 24 sq.* [2]) *I. Corinth. XI. 28.* [3]) *Cf. L. Annaei Senecae Ep. 20 et 41, ap. Haase, III (1853), p. 44 et 86.* [4]) *I. Corinth II. 11.*

factis legi et prophetis Veteris et Novi Testamenti, prout paulo inferius apparebit. Et nunc est dicendum de Veteri Testamento, et postea de Novo dicetur, quando infra agetur[a]) de regulis ex nova lege conquisitis.

5 Potest[b]) vero patere per multa, quod videlicet lex vetus et prophete innuunt et swadent — quamvis in figura — sacramentum hoc a populo christiano cottidie vel sepe frequentandum, et hoc per sacrificia, per prophecias et[c]) per documenta[d]). Ordo tamen[e]) scripture sacre postulat primo de Mel-10 chisedech precurrendum, de quo Gen. XIIII. f. [1]) dicitur, quod „Melchisedech, rex Salem, protulit panem et vinum ipsi Abrahe (erat enim sacerdos dei altissimi) et benedixit ei, dicens: Benedictus Abraham deo excelso, qui creavit celum et terram. Et dedit ei Abraham decimas de omnibus.“ Quod quidem sine 15 contradiccione figura est et documentum illius, quod nunc sacerdotes dei populo hoc sacramentum conferunt et ei benedicunt post victoriam quinque sensuum cum eorum viciis et concupiscenciis, sicut scriptum est[2]): „Vincenti dabo manna absconditum et nomen novum“, et populus dei sacerdotibus 20 dat decimas. Quid autem misterii aliud in hoc potuit presignatum attendi, quod panem et vinum obtulit Melchisedech Abrahe, nisi frequens vel cottidiana frequentacio huius divini[f]) sacramenti a populo christiano, quoniam non est[g]) communior cibus nisi panis, nec tam frequenter aliud in potibus sumitur 25 sicut vinum, que cottidie a wlgo usitantur.

Probavit similiter hoc rei veritas, cum dominus Jhesus, sacerdos secundum ordinem Melchisedech, in speciebus panis et vini prebuit suum deificum corpus et sanguinem omnibus et singulis manducandum et bibendum, dicens[3]): „Sumite ex hoc 30 omnes“, et adiecit: „Quocienscumque feceritis, in meam commemoracionem facietis“, frequentacionem huius sacramenti persuadendo. Nec hoc dixit Jhesus solis apostolis et per conse-

5) Continue communicandum aliter (?) ꝛc. probat *D 1.* Cottidie communicandum vel sepe *D 2. rubr.* 10) Melchisedech *A.*

35 32) Corpus et sanguis omnibus communicantur, non tantum sacerdotibus *A rubr.*

[a]) agitur *B.* [b]) *contin. D 1. 2.* [c]) *om. B.* [d]) *post hanc vocem D 1. 2. continuant:* Plebs namque Judeorum ꝛc., *v. infra pag. 57 lin. 26.* [e]) enim *B.* [f]) dominici *B.* [g]) *om. B.*

40 [1]) *Genes. XIV. 18—20.* [2]) *Apoc. II. 7.* [3]) *Cf. I. Cor. XI. 24—25; textus Vulgatae discrepat.*

quens solis eorum sequacibus, id est presbiteris. ut quidam aiunt. sed omni plebi christiane. subaudis[a] quoad manducacionem. non quoad officium. Nam quoad sacrificium. hoc offerendum solis presbiteris congruit. ut conficiant. sumant et dent ceteris. Sed dico quoad manducacionem frequenter. hoc passim omnibus intimavit secundum illud[1]: „Quod uni dico. omnibus dico." 5

Prout[b] iterum[c] rei veritas et execucio eiusdem postea conprobavit in ecclesia sanctorum primitiva[d], quoniam erant omnes cottidie[e] in fraccione panis perdurantes unanimiter in templo. Actuum 1°. g.[2] Et idem in oracione dominus 10 expressit, dicens[3]: „Panem nostrum cottidianum da nobis hodie[f]". etc. Ecce. ad intelligendum cottidianam sacramentalem aut spiritualem huius panis divini sumpcionem a plebe christiana non solum dixit „cottidianum", sed addidit [f. 13[b]]: „da nobis hodie."

Quod evidenter per figuram manne in deserto Judeorum 15 est roboratum. Quod in tantum districte dominus precepit a plebe cottidie colligi et manducari. quod non licebat. nisi cum transgressione precepti. in crastinum reservari[g]. Et si a quoquam est servatum in crastinum. mox in vermes est conversum. ut habetur Exo. XVI°.[4]: „Ecce. ego pluam vobis panem de celo: 20 egrediatur populus et colligat. que sufficiunt per singulos dies." Sed notanter dominus addidit. dicens[5]: „Nullus relinquat ex eo usque mane". ut evidenter significaret, quoniam cottidie oportet populum suum panem celestem colligere et manducare. manifeste insuper per hoc demonstrans cottidianam nostri panis 25 veraciter celestis manducacionem a sua plebe christiana. Plebs[h] namque colligebat manna cottidie et manducabat. et non solum sacerdotes: Ita in Jhesu veritate non solum licet sacerdotes manducare cottidie corpus Christi in sacramento. sed eciam plebem omnem Jhesu Christi saltem sepe vel frequenter[i]. 30

Et quemadmodum de manna Judeis est preceptum dili-

---

14) Panis cottidianus. Error *A manu poster.*

15) Manna *A.*

a) subaudi *B.* b) Quod *B.* c) *lin. superpos. A.* d) in e. s. pr. *A in m.; om. B.* e) *om. B.* f) da nobis hodie *A in m.* g) *A in m.* 35

h) Plebs namque Judeorum *D 1. 2. contin., cf. superius p. 56 lin. 9.*

i) *post hanc vocem D 1. 2. contin. sic:* Quis enim animadvertens ɔc., *cf. infra p. 59 lin. 27.*

1) *Cf. Marci XIII. 37.* 2) *recte Act. II. 46.* 3) *Lucae XI. 3.*

4) *Exodi XVI. 4.* 5) *Exodi XVI. 19.* 40

genter et expresse, ut videlicet ipsum cottidie colligerent et manducarent, ita similiter de hoc sacramento christiano populo est indultum et annutum, sicut patet per oracionem dominicam paulo ante annotatam. Sacerdotes enim racione caracteris con-
5 ficiunt et ministrant, sed racione devocionis communicant atque sumunt. Nam si racione caracteris communicarent, tunc continue sine gracia et sine confessione divinum possent officium peragere. Racio, quia numquam caracterem perdunt nec eo privantur, quamdiu vivunt, sed hoc sine devocione et gracia fieri, est in-
10 conveniens. Quare omnis vere penitens, communicans devocioni et gracie, potest communicare sacramento, prehabita satisfaccione competenti, communionem insuper eandem cottidie vel alias frequenter continuare[a]), premissis durantibus, scilicet gracia et devocione. Ideo dicit Augustinus super psalmo XXI°[1]):
15 „Nolite prohibere pingwes terre de mensa domini manducare."

Quod vero per illud manna cottidianum cottidianus hic panis vivus christiani populi fuerit presignatus, expresse habes declaratum Deutero. VIII°, ubi dicitur[2]): „Et dedit tibi cibum manna, quod ignorabas tu et patres tui, ut ostenderet tibi, quod
20 non in solo pane vivit homo, sed in omni verbo dei[b]), quod egreditur de ore domini." Quod procul dubio non potest equius alteri quam huic sacramento coaptari.

Quod si forte hiis minus consentis, dicens: Licet manna sit figura huius nostri sacramenti, non tamen hoc signat, ut
25 plebei saltem aliqui hunc panem deo plenum cottidie manducarent, — produc igitur tu causam aliam, si vales, aut aliam veritatem illius figure, que in spiritu et veritate est condita et instituta, videlicet quod in tantum diligenter illi populo et non solum presbiteris est preceptum et mandatum, ut cottidie manna
30 colligerent et cottidie manducarent. Sed nequaquam aliam racionem condignam et magis littere congruam invenire poteris, preter illam, que dicta est, nisi velis fortasse, utpote Judei, mecum litigare, dicens: Quomodo potest hic Jhesus dare omni die tanto populo et tociens carnem suam ad manducandum?

35 8) Alius hec [hoc *B*] interposuit, non actor *(sic)* libri *A manu poster. et B.*
16) Manna fuit figura po[pula]rissima corporis Christi *A.*
25) In quantum (?) panis deo plenum *A rubr.*
a) *om. B.* b) *om. B.*

1) *Cf. S. Augustini Enarr. in ps. XXI., ap. Migne, PL, t. 36, p. 178.*
40 2) *Deuter. VIII. 3.*

Et idcirco forte christianus male fidei aut mortue fidei hoc fieri exhorrescit.

Capitulum quartum[a]).

Nunc autem sacrificia veteris legis et alia si percurras, satis plene invenies per ea designari cottidianam vel 5 alias frequentem et liberam dominici sacramenti a plebeis sumpcionem. Quod hinc poteris iudicare, quoniam[b]), licet ter in anno statutum erat Judeis se in loco, quem dominus elegisset, non sine muneribus presentari, secundum[c]) quod dicitur Exo. XXIII.[1]), sacrificia tamen offerre et de sacrificatis edere fuit semper li- 10 berum, quocienscumque voluissent plebei Judeorum. Et idcirco cum sacrificiis plebis erant continue sacerdotes occupati, prout liber Levitici per totum hoc demonstrat. Que omnia lucide innuunt libertatem plebi christiane, istud veritatis sacrificium, quocienscumque vellent, manducare ritu ac statutis sancte ec- 15 clesie observatis. Et singulariter iuge sacrificium veteris legis hoc idem[d]) ostentat, de quo Exod. XXIII[e]. f.[g] [2]), ubi dicitur: „Hoc est, quod facietis in altari: angnos anniculos inmaculatos duos cottidie in holocaustum sempiternum."

Quanto magis sacrificium istud nove legis amplius et la- 20 cius est clarificatum et donatum quam sacrificia legis antique, quoniam illud umbra, istud veritas, illud per Moysem[f]) hominem, istud per Jhesum, dei filium naturalem, illud solum in uno loco, quem elegisset dominus, ut in Jerusalem, est ministratum, quia alibi non licebat, istud per[g]) universum or- 25 bem tanto habundancius et liberalius ac [f. 14[a]] frequencius dei plebi [licet] ministrari. Quis[h]) enim animadvertens studiose, non videat[i]), quam habunde et liberaliter deus voluerit hoc sacri-

4) Sacrificia veteris legis *A rubr.*
16) Juge sacrificium *A rubr.* 30
22) Sacrificium nove legis supra veteris (?) *A rubr.*
28) Error *A manu poster.*

a) *ita A colore rubro; om. B.* b) *hac voce contin. D 1. 2. post vocem* potiretur, *qua inferius capitulum hoc quartum finitur, cf. p. 60 lin. 20.* c) secundum quod dicitur Exo. XXIII. *om. D 1.* d) *lin. superpos. A.* e) *post* 35 *hanc vocem D 1. 2. contin.* In illis tamen sacrificiis, *cf. infra p. 60 lin. 23.* f) Moysen *B.* g) *om. B.* h) *hac voce contin. D 1. 2., v. supra p. 57 lin. 30.* i) videt *B.*

1) *Exodi XXIII. 17—19.* 2) *recte Exodi XXIX. 38.*

ficium a fidelibus ymmolari et manducari, cum, ubicumque domini Jhesu fideles ad Christum sunt conversi, mox ibi altare domino licuit erigere, et hoc sacrificium deificans omnibus propositum est bibere et manducare. Et inde tot templa, 5 tot capelle et tam dense[a]) altaria in dei ecclesia per totum orbem sunt constructa, et preceptum in commune ab ecclesia est firmatum, quatenus in quolibet templo et capella hoc sacrificium foret preparatum in copia et in promptu, sicque utpote mensa domini inmense liberalis fideles Christi ubique preparata 10 expectaret, — sicud scriptum est [1]): „Sapiencia edificavit sibi domum, excidit columpnas septem, ymmolavit victimas suas, miscuit vinum et proposuit mensam suam, misit ancillas suas", etc. Item in psalmo [2]): „Parasti in conspectu meo mensam", etc., — ut quicumque Christi fidelium veniens a ministris ecclesie postu- 15 laret, illico sine ulla contradiccione eidem donaretur, nisi forte sacerdos causam racionabilem denegandi inveniret. Quod si est infirmus et nequit ad templa Christi properare, tunc ecclesie ministris est mandatum, ut panem hunc ad domum infirmi et ad eius lectum deportarent, quatenus sic sacramento infirmus 20 potiretur[b]).

Capitulum quintum[c]).

De sacrificiis Veteris Testamenti, ad quid erant necessaria[d]).

Quoniam in[e]) illis sacrificiis non est deus tantumdem delectatus, prout dicitur per psalmistam[f]) [3]): „Numquid mandu- 25 cabo carnes thaurorum aut sanguinem hyrcorum potabo"; et iterum [4]): „Quoniam si voluisses sacrificium, dedissem utique, holocaustis non delectaberis"; et alibi [5]): „Sacrificium et obla-

3) Sacrificium deificans *A rubr.*
16) Communio infirmorum *D 1. 2. rubr.*
30 18) Infirmorum domus cum corpore Christi visitandi *A rubr.*
23) Nota, ad quid erant sacrificia veteris legis *A.* — In sacrificio altaris deus 1) colitur et adoratur in spiritu et veritate, 2) delectatur *A ad calc. fol. infer.*

a) densa *B, D 1. 2.* b) *D 1. 2. contin. vocibus:* Quoniam licet ter in anno ɔc., *quae iam praecesserunt, v. p. 59 lin. 7.* c) *ita A rubr.; om. B.* d) *ita A* 35 *rubr.; om. B.* e) In illis tamen sacrificiis ɔc., *sic D 1. 2. contin., ut superius pag. 59 n. e) est annotatum.* f) prout dicit psalmista *B et A ante corr.*

1) *Proverb. IX. 1—3.* 2) *Psalm. XXII. 5.* 3) *Psalm. XLIX. 13.* 4) *Psalm. L. 18.* 5) *Psalm. XXXIX. 7.*

cionem noluisti"; et per prophetam [1]: „Ut quid michi multitudo victimarum vestrarum", nisi in quantum dominum Jhesum nec non hoc nostrum sacrificium spiritus et veritatis figurabant et ad ipsum disponebant: et ideo fuit in paucis, ut dictum est, et solum in uno loco tantum pro signo veri sacrificii et documento et umbra futurorum institutum et observatum. In hoc autem nostro sacramento deus valde delectatur, quemadmodum pater in filio et filius dei in filiis hominum, sicut scriptum est [2]: „Delicie mee esse cum filiis hominum [a)]", quoniam in isto nostro sacrificio gracia et veritas sunt adimpleta, sicut scriptum est Johannis I° [3]: „Lex per Moysen data est, gracia et veritas per Jhesum Christum facta est", et dominus de hoc sacrificio ad discipulos Johannis VI° [4]: „Verba, inquit, que locutus sum vobis, spiritus et vita sunt." Spiritus igitur et veritas sunt in hoc sacrificio. Spiritus autem est deus, et ideo in spiritu et veritate adoratur pater. Et tales deus pater querit adoratores, prout habetur Johannis III° [5].

Item istud [b)] sacrificium ecclesie est et fuit odor ille suavissimus deo et domino Israel, de quo odore plerumque dictum est a spiritu sancto in Veteri Testamento [6]: „Odoratus est dominus odorem suavitatis", et [c)] iterum [7]: „Obtulit Moyses vel Abraham, Ysaac aut huiusmodi holocaustum domino in odorem suavitatis." Non enim credendum est, quod ad literam dominus in fumo vel in odore carnium aut adipe arietum et [d)] thaurorum sit delectatus, sed, ut dictum est [e)], magis in eo, quod illa designabant. Et idcirco cum signaculum et umbra suum tempus transegerunt, spiritus et veritas, veluti est eis proprium, inmutabiliter omnem locum et omne tempus sua efficacia et vita per hoc sacrificium impleverunt secundum modum et habitudinem ipsi sacrificio divino congruentem et ad bonum intellectum. Et lumen vite inmensum, postquam sub modio et mensura secundum dispensacionem divinam per tempora latuit,

6) Delectabilius nostrum sacramentum quam oblaciones veteris legis *D 1. 2. rubr.*

a) *D 1. 2. continuant:* Istud enim sacrificium ꝛc., *cf. infra lin. 18.*
b) Istud enim sacrificium ꝛc., *contin. D 1. 2.* c) et — suavitatis *om. D 1. 2.* d) aut *D 1. 2.* e) ut dictum est *om. D 1. 2.*

1) *Isaiae I. 11.* 2) *Proverb. VIII. 31.* 3) *Joann. I. 17.* 4) *Joann. VI. 64.* 5) *recte Joann. IV. 23.* 6) *Genes. VIII. 21.* 7) *Cf. e. g. Gen. XXII. 13, Exod. XXIV. 5 ꝛc.*

veniente plenitudine temporis super candelabrum iam presentatum et expansum per latitudinem mundi est diffusum, ut iam neque solum Jerosolimis neque in monte hoc Samarie, sed in omni loco dominacionis Jhesu Christi hoc nostrum sacrificium spiritus et veritatis copiose ymmoletur[a]). Cuius gracia in multis locis valde et amplissime est institutum, offerendum ac[b]) celebrandum per orbem universum[c]).

In hoc igitur salutifero sacramento deus pater summe delectatur, quia pater summe filium diligit, qui sibi sacrificatur et reoffertur in hoc mirifico sacrificio. Delectatur eciam valde in offerente[d]) sibi tale et tantum sacrificium in odorem eterne suavitatis, in quantum offerens est ab eo acceptatus, quia similiter ipsum diligit, sicut scriptum est[1]): „Diligis enim omnia, que sunt, et nichil horum odisti, que fecisti.“ Et alibi[2]): „Ego diligentes me diligo.“ Si autem offerens hoc sacrificium indignificavit semet ipsum, nichilominus deus delectatur in sacrificio sui filii, quod nullo modo per manus [f. 14[b]] inmundas offerentis est polluibile, et per hoc inmense amat filium, qui scit et potest[e]) ex patre et per patrem eciam ab indignis inpollutus contrectari et ab inmundis mundus offerri et manducari, et quod tam bonus est deus filius et paciens, qui eciam malis tribuit et permittit se bibi et manducari. Delectatur[f]) inquam pater in illa delectacione inmensa, quam habet ex hoc sacrificio. Que delectacio est spiritus suus suavis in nobis, sicut scriptum est Sap. 12[3]): „O, quam suavis est spiritus tuus, domine, in nobis.“ Delectatur nichilominus deus pater in semetipso et sic in se suum reflectit amorem, quia sic bonus et summe delectabilis filius, qui sibi in hoc sacrificio offertur, est in ipso. Et illa summa delectacio est ab ipso deo patre et in ipso, quoniam

---

4) Locus dominicacionis Christi ecclesia *A rubr.*
8) In sacrificio eukaristie delectatur pater *D 1. rubr.*
11) Offerens *D 1. rubr.*
12) Sacerdos indignus illius (i^9) offerens *A rubr.*
15) Indignus offerens *D 1. rubr.*
22) De delectacione in sacramento divinissimo. *D 1. rubr.*

a) ymmoleretur *corr.* ymmoletur *A.* b) *om. D 1. 2.* c) per orbem universum et ubique *corr.* per orbem universum *A.* d) in offerentes *B.* e) scit, potest et wlt *corr.* scit et potest *A.* f) Delectatur — in nobis *om. D 1. 2.*

1) *Sap. XI. 25.* 2) *Proverb. VIII. 17.* 3) *Sapient. XII. 1:* „O, quam bonus et suavis est, Domine, spiritus tuus in omnibus“.

filius est a patre et in patre et spiritus sanctus est ab utroque et in utroque.

Similiter filius summe delectatur in isto sacrificio, quia filius[a]) suo patri offertur, quem[b]) summe diligit. Delectatur quoque in hoc sacrificio, quia per ipsum sui dilectores et sui 5 dilecti in unitate mutua in ipso manent et cum ipso unum faciunt, veluti ipse filius cum patre suo facit unum. Quam unionem, puta hominum ad se invicem, et omnia eius ipse filius multum diligit et pro[c]) ea patrem suum exoravit, dicens[1]): „Et[d]) non pro hiis rogo tantum, sed pro eis, qui 10 crediturí sunt per verbum eorum in me, ut omnes unum sint, sicut tu, pater, in me et ego in te, ut ipsi in nobis unum sint, ut[e]) mundus credat, quia tu me misisti. Et ego claritatem, quam dedisti michi, dedi eis, ut sint unum, sicut et nos unum sumus, ego[f]) in eis et tu in me, ut sint consummati in unum." 15 Hec autem unio proprie ac optime per hoc sacrificium perficitur, nam et inde communio vel secundum Dyonisium[2]) congregacio nunccupatur.

Delectatur eciam in homine, quia hominem valde diligit, sicut ipse dicit[3]): „Delicie mee esse cum filiis hominum." Qui a 20 patre liberaliter in hoc sacrificio offertur in tantum, ut in homine manducante se maneat et manducans, suus dilectus frater, in eo vitam eternam habeat. Et[g]) ideo volens hoc sacrificium prebere suis discipulis, iterum atque iterum deo patri agit gracias sedule et elevatis ad deum notabiliter oculis, ostendens, 25 quam patri suo gratus existat, quod eum sic liberaliter suis dilectis hominibus donavit ad habendum. Delectatur insuper et in nostra delectacione bona, quam de manducacione et inhabitacione sue persone habemus, quia nos, ut sepe[h]) dictum est, fideliter diligit et in nostro bono delectatur. Et quia illa de- 30 lectacio est suus spiritus suavis in nobis, quem ab eo[i]) ipsum osculando in hoc sacrificio bibimus et haurimus conformiter,

---

3) Filius *D 1. 2. rubr.*

19) Sacrificio corporis Christi unio perficitur *A rubr.*

[a]) filius — in hoc sacrificio, quia *om. D 1. 2.* [b]) quod *B.* [c]) post 35 *D 1.* [d]) Et — ego in te *om. D 1. 2.* [e]) ut mundus — ut sint unum *om. D 1. 2.* [f]) ego — nunccupatur *om. D 1. 2.* [g]) Et ideo — ore ad os applicatis *om. D 1. 2.* [h]) nos sepe, ut *B.* [i]) ab eo *A;* habeo *false B.*

[1]) *Joann. XVII. 20—23.* [2]) *Cf. S. Dionysii Areopagitae De eccles. hierarchia, c. III, p. 1, ap. Migne, PG, t. III, p. 423.* [3]) *Proverb. VIII. 31.* 40

veluti cum duo amici dilectissimi osculando se invicem inspirant et inbibunt alterutrum mutuo suos spiritus ore ad os applicatis.

Delectatur insuper summe in semetipso, quia hoc tantum et tale nostrum bonum est in ipso et ab ipso. Delectatur[a] preterea deus filius per hoc sacrificium in deo patre, quia a patre habet et illud sacrificium, quod est a patre, et illos homines, in quibus delectatur. Sicut loquitur dicens Jo. XVI°.[1]: „Pater, venit hora, clarifica filium tuum, ut filius tuus clarificet te, sicut dedisti ei potestatem omnis carnis, ut omne, quod[b] dedisti ei, det eis vitam eternam. Hec est autem vita eterna, ut congnoscant te solum, verum deum, et quem misisti, Jhesum Christum.“ Et inde fit, quod Jhesus crucifixus, existens in gloria dei patris, delectatur[c] in manducacione huius sacrificii ab hominibus, quoniam per hoc est in hominibus, cum quibus esse sunt eius delicie[2]. Et existens in hominibus et ibi delectatus, delectatur eciam et in deo suo et in seipso residente ad dexteram dei patris. Et ita delectatur Jhesus in deo suo, scilicet capite supremo, quia caput Christi deus. Delectatur in suo corpore infimo, scilicet in sua sponsa, sanctorum ecclesia, quia sacrificium hoc magnum est, ego autem dico Christi et ecclesie. Supra delectatur in spiritu sancto et in patre, infra delectatur in suis fratribus et sororibus, heredibus quidem dei, coheredibus autem sui ipsius vite eterne; supra delectatur, quia verbum [est] eternaliter apatre et in patre; infra delectatur, quia verbum caro factum est et habitabit in nobis per huius sacrificii communionem; supra delectatur, quia pater et spiritus sanctus summe in filio delecta[n]tur; infra delectatur, quia facit nos et considerat in seipso, in deo patre et in sancto spiritu summe delectari. Et sic torrens voluptatis ab eo, sedente ad dexteram patris, descendens, qui est spiritus Jhesu, letificat civitatem dei hominum degencium in terris, in ecclesia militante, et flumen voluptatis derivatum[d] a Jhesu in nobis manente, rapiens secum corda hominum, ascendit et letificat civitatem dei, scilicet hominum et [f. 15ᵃ] angelorum nec non divinarum personarum in ecclesia triumphante. Et ita ipse est alpha et omega, principium et finis.

---

[a] Delectatur *usque ad finem huius capituli om. D 1. 2.* [b] omnes, quos *B.* [c] *post rasuram A.* [d] *post corr. A.*

[1] *recte Joann. XVII. 1—3.* [2] *Cf. Proverb. VIII. 31.*

Et hoc est, quod vidit Johannes Apokalypsi ultimo, ubi dicitur[1]: „Et ostendit michi flumen aque vive, splendidum tamquam cristallum procedentem de sede dei vivi et agni, in medio plathee eius et ex utraque parte fluminis lignum vite.“ Et istius declaracionem visionis et applicacionis ad propositum require 5 in tractatu ultimo[2]).

Capitulum sextum.[a])

Delectatur[b]) insuper in hoc sacrificio et spiritus sanctus, quia est summe bonus et summe favorabilis homini. Ideo delectatur in eo, quod sumus eius participes et quod operatur 10 in nobis illam delectacionem. Delectatur[c]) eciam in seipso, quia ipsemet[d]) efficit illam delectacionem, per quam in deo delectamur. Delectatur insuper in filio, quia seipsum nobis tribuit sic habunde. Delectatur in patre, qui[a] filium suum et seipsum in tantum liberaliter transmisit, ut esset cibus cottidianus hominum 15 in hoc sacrificio, idem videlicet, qui est a principio cibus angelorum.

Delectatur[e]) et tota beata trinitas in isto sacrificio, quod est in eo liberalis hominibus et fecunda, in tantum et taliter inmense liberaliter se communicans hominibus sine ulla 20 sui diminucione, passim bonis[f]) et malis, sine omni sacrificii pollucione, et quod uno eodemque actu per hoc sacrificium exercet suam misericordiam dulcissimam et inmensam in hiis, qui deum diligunt, et iudicium et iusticiam in hiis, qui deum contempnunt, quod fit in eo, cum boni sacrificium hoc come- 25 dunt ad vitam et mali ad mortem suam sempiternam.

Beati quoque angeli condelectantur hominibus et deo suo in hoc sacrificio ymmolato. Deo quidem condelectantur, quod scilicet tam est munificus tamque fecunde communicati-

---

8) Spiritus sanctus *D 1. 2. rubr.* — In sacrificio altaris delectantur: 1° 30 spiritus sanctus *A*.

18) 2° tota trinitas *A*.

27) 3° angeli *A*; Angeli *D 1. 2. rubr., et ibidem ad calcem super.* Delectacio in sacramento divinissimo.

a) *om. B.* b) *hac voce D 1. 2. contin.* c) Delectatur — cibus an- 35 gelorum *om. D 1. 2.* d) ipse est, qui *B.* e) Et sic delectatur tota beata trinitas oc. *D 1. 2. contin.* f) *ita A et D 1. 2;* passionibus *false B.*

1) *Apoc. XXII. 1—2.* 2) *Cf. l. V, dist. VII, c. 6.*

vus hominibus suarum deliciarum inmensarum. Condelectantur hominibus, quod puta habent eosdem convivas[a]) et conparticipes mense celestis, quoniam sunt spiritus ab omni invidia exsortes summeque favorabiles hominibus et diligunt valde eorum
5 redempcionem; et[b]) hoc est, quod dicit Ecclesia[c]) [1]): „Pinguis est panis Christi, et prebebit delicias regibus", scilicet angelis graciosis.

Homines autem summe et inenarrabiliter in hoc sacrificio gaudent et cum deo delectantur. Et[d]) ex eo dicit aposto-
10 lus 2ª Cor. 9º[e]) [2]): „Gracias ago super inenarrabili[f]) dono dei"; neque enim alteri potest magis congrue adaptari illud, quod dicit psalmus[g]) [3]): „Ego vero[h]) delectabor in domino", quam huic sacrificio, in quo propinquus est homo deo suo epulando ipsum gaudiose. Delectantur inquam homines et gaudent in tanta et
15 tam inmensa divina bonitate ad se in hoc sacrificio cumulata.

Delectatur homo in eo, quod deus pater dat unicum filium suum eidem in sacrificium et tali modo, quod esset eius cibus vite et potus, et per consequens quod esset hominis intima et propriissima possessio, nichil pene differens a seipso; nichil et-
20 enim magis proprie et intimius cedit in possessionem cuiusquam[i]) quam eius cibus et potus, que in corpus et sanguinem proprium transfigurantur. Delectatur insuper homo, quod deus pater sic sibimet dignificavit hominem, ut filium suum unigenitum posset sibi suaviter et in veritate omni die in hoc sacrificio
25 offerre et deum patrem per oblacionem sui filii[k]) sibi complacere; iuxta quod pater ad hominem de Jhesu loquitur, prebens eum homini[l]) et dicens[4]): „Hic est filius, filius[m]) meus dilectus, in quo michi bene complacui: ipsum audite."

Delectatur eciam homo in dei filio, quod filius dedit seip-
30 sum in tantum et taliter hominibus. Delectatur et in eius mi-

---

8) 4º homines fideles *A*. Homines *D 2. rubr.*

14) Homines boni *D 1. rubr.*

a) connivos *B*. b) et — Ecclesia *om. D 1. 2., cuius loco ponit:* Unde dicitur. c) *post hanc vocem lacuna pro numero indicando in omnibus cod.*
35 *restat.* d) Et ex eo — dono dei *om. D 1. 2.* e) *posterius suppl. A; lacuna cod. B.* f) in *posterius suppl. A super lineam.* g) psalmus *A et D 1.;* psalmista *B et D 2.* h) *om. D 1. 2.* i) *ita A;* cuiquam *B et D 1. 2.* k) *ita D 1. 2;* sui sibi filii *A.* l) hominem *A et B.* m) *om. B et D 1. 2.*

1) *Genes. XLIX. 20.* 2) *II. Cor. IX. 15.* 3) *Psalm. CIII. 34.*
40 4) *Matth. XVII. 5.*

rabili hominum redempcione, quam suis laboribus, innumeris doloribus, passionibus sue carnis et sanguinis et morte amarissima[a]) perfecit et comparavit. Insuper et illam carnem et illum sanguinem, quem doloribus et erumpniis[b]) repletam [*sic*] patri in ara crucis pro homine obtulit, dedit et dat omni die homini 5 a deo patre iterum pro seipso offerendum, et manducare et bibere offerendo et offerre manducando et bibendo. Et ex eo dictum est ab ipso[c]) instituente hoc deificum sacrificium [1]): „Accipite et comedite, hoc est corpus meum, quod pro vobis traditur." Et[d]) similiter super calicem: „Bibite, inquit[e]), ex eo om- 10 nes, hic est calix, etc. Quocienscunque manducabitis panem et calicem bibetis, mortem domini anunciabitis, donec veniat."

Delectatur eciam homo in carismatibus, quibus redundat hoc sacrificium, principaliter in illo suavissimo spiritu devocionis, quem trahit et bibit in hoc sacramento, sicut scriptum 15 est [2]): „Ut suggeret mel de petra oleumque de saxo durissimo." Et iterum [3]): „Parasti in dulcedine tua pauperi, deus."

Condelectantur insuper homines ad invicem in pastu huius sacrificii gloriosi, cantantes et psallentes in cordibus suis [4]): „Ecce, quam bonum et quam iocundum habitare, fratres, in unum." Et 20 se invicem adhortantur, dicendo [5]): „Pascha nostrum ymmolatus est Christus. Itaque epulemur", etc.

[f. 15[b]] Hec igitur recordatus sum et effudi in me animam meam. Unde valde videtur mirandum, quo spiritu illi homines ducantur, qui non gaudent de multitudine convivarum huius 25 letabundi et gloriosissimi sacramenti, cum scriptum sit Apok. ultimo [6]): „Sponsus et sponsa dicunt: Veni. Et qui sitit, veniat, et qui wlt, accipiat aquam vite gratis."

Capitulum septimum[f]).

Delectatur eciam deus et homo et anime in tam grata 30 composicione, splendore et ordine atque mundicia huius sacrificii, quia est compositum in tam purissimis et saporosissimis

a) turpissima *corr.* amarissima *A.* b) erumpnis *D 1. 2.* c) ab eo *B.* d) Et similiter — donec veniat *om. D 1. 2.* e) *add. A in marg.* f) *ita A rubr.; om. B.*

1) *I. Cor. XI. 25—26.* 2) *Deuter. XXXII. 13.* 3) *Psalm. LXVII. 11.* 4) *Psalm. CXXXII. 1.* 5) *I. Cor. V. 7—8.* 6) *Apoc. XXII. 17.* 35

speciebus, videlicet pânis et vini mundissimi, que per excellen-
ciam habent eciam deum et homines letificare et delectare, sic
ex libro Judicum [1]) trahitur. Et psalmus [2]): „Vinum letificat co
hominis." Et apostolus [3]): „Itaque epulemur in azimis sinceritat
5 et veritatis." In hoc etenim sacrificio quidquid spec
tatur, sive intus sive foris, totum est in se valde de
lectabile, valde mirabile, valde pulchrum, sive id sit, quo
ibi videtur, sive, quod ibi occultatur, sive id, quod significa
sive id, quod operatur, omne, inquam, exuberat divina dulce
10 dine et inenarrabili decore domus domini.

Et hoc est, quod proprie et satis expresse ammiracio re
gine Sabe designavit, que venit de Austro videre sapienciam
ordinem Salomonis; de qua III° Reg. V° dicitur [4]): „Videns
autem regina Saba omnem sapienciam Salomonis et domum
15 quam edificaverat, et cibos mense eius et habitacula servorum
ministrancium." Et paulo post [5]): „Non habebat ultra spiritum
scilicet pre admiracione et stupore, et reliqua ad propositum
ibidem. Ad idem quoque Zacharias exclamavit, dicens [6]): „Qui
bonum eius aut quid pulchrum eius nisi vinum electorum
20 triticum germinans virgines."

Delectantur et congaudent summe anime beatorum i
celis per hoc sacrificium in deo tam bono et tam largiflu
Sed Christo Jhesu angeli condelectantur et summe congau
dent de multitudine hominum pariter cum eis communicancium
25 in isto mirabili sacramento. Gaudent et anime purgando
rum in purgatorio et summe gratulantur de esu huius sa
crificii cottidie per ecclesiam militantem, quia inde ad eos de
scendit copiosa redempcio, prout terna particio in missa [b]) huiu

5) Totum in sacramento delectabile intus et foris *D 1.*

30 21) De communicantibus: digne gaudent in celis. *D 1. rubr. ad calce folii super.*

21—26) In sacrificio altaris delectantur anime beatorum in celis anime in purgatorio *A.* — Anime *et inferius* Angeli *D 1. rubr.* — Gaude angeli de communicantibus *D 2. rubr.*

35 25) Anime in purgatorio *D 1. rubr.* — Anime purgandorum gaude *D 2. rubr.*

[a]) Videns — ibidem *om. D 1. 2.* [b]) *add. A in marg.*

[1]) *Cf. Judic. IX. 13.* [2]) *Psalm. CIII. 15.* [3]) *I. Cor. V. 8.* [4]) *rec III. Reg. X. 4.* [5]) *III. Reg. X. 5.* [6]) *Zachar. IX. 17, ubi dicitur:* frumentu
40 electorum et vinum germinans virgines.

sacrificii prefigurat. Sed[a]) et omnis canonis misse disposicio
hoc designat, videlicet mutuam ad invicem redundanciam gau-
diorum, prout scribitur [1]): „Dies diei eructat[b]) verbum et nox
nocti indicat scienciam. Non sunt loquele neque sermo, quorum
non audiantur voces eorum.“ Et infra [2]): „Exultavit ut gigas
ad currendam viam, a summo celo egressio eius: Et occursus
eius usque ad summum eius: nec est, qui se abscondat a ca-
lore eius.“

Capitulum octavum[c]).

Ex[d]) hiis singulis[e]) predictis colligitur, quo modo[f]) deus
et angeli et homo atque anime in purgatorio et in celis in hoc
sacrificio delectentur, et quo modo illud omnem saporem con-
tineat atque omne[g]) delectamentum suavitatis. Et idcirco de
hiis delectacionibus hoc modo redundanter in isto sacramento
conditis, quam[h]) proprie dicitur in David propheta[i]) [3]): „Quam
magna multitudo dulcedinis tue, domine, quam[k]) abscondisti
timentibus te. Perfecisti eis, qui sperant in te, in conspectu
filiorum hominum.“ Istam igitur delectacionem et dulcedinis
sue magnitudinem, quia potuit et voluit deus sine ulla sui
minucione communicare huic mundo, congruentissime et de-
centissime in speciebus cibi et potus preparavit, iuxta
quod canitur in LXIIII° psalmo per prophetam[l]) [4]): „Visitasti
terram et inebriasti eam: multiplicasti locupletare eam. Flumen
dei repletum est aquis, parasti cibum illorum: quoniam ista est
preparacio eius. Rivos eius inebria, multiplica genimina eius:
in stillicidiis eius letabitur germinans. Benedices corone anni
benignitatis tue, et campi tui replebuntur ubertate. Pingwescent
speciosa deserti, et exultacione colles accingentur. Induti sunt
arietes ovium et valles habundabunt frumento: clamabunt, et-
enim[m]) ympnum dicent.“

---

[a]) Sed *usque ad finem capituli om. D 1. 2.* [b]) indicat *false B.* [c]) *ita A rubr.; om. B.* [d]) *contin. D 1. 2.* [e]) Ex istis regulis *B.* [f]) *om. D 1.* [g]) *om. B.* [h]) *om. D 1. 2.* [i]) dicitur David *D 1.;* dicit David *D 2.* [k]) *omnia, quae post hanc vocem sequuntur, usque ad voces* Ego igitur subiciens me intellectui saniori, *etc., quae in cap. X. leguntur, om. D 1. 2.* [l]) per prophetam *om. B.* [m]) et *B.*

[1]) *Psalm. XVIII. 3—4.* [2]) *Psalm. XVIII. 7.* [3]) *Psalm. XXX. 20.* [4]) *Psalm. LXIV. 10—14.*

Nota hec singula, qui habes spiritum Jhesu Christi, et sp
cialiter illud, ubi dicitur: „Parasti cibum illorum, quoniam", et
ubi quamvis enigmatice propheta de hac delectacione flumino
loquatur, tamen tangit modum eius, innuens manifeste, quod
5 cibo et potu erit preparata hominibus et communicata, sed no
edisserit, qualiter, relinquens hominibus tantum credendum
posterius ruminandum.

Quapropter diligenter est advertendum, quod delectaci
nem hanc, quam deus dives in omnes in tam magna multit
10 dine dulcedinis sue communicare hominibus voluit, congrue
tissime ac decentissime in cibo et potu fruendam [f. 16[a]] pr
paravit, quoniam, prout Aristoteles[1]) et alii eciam magis
experiencia ostendunt, didicimus duas inesse delectaciones an
malibus: unam secundum gustum, que est in cibo et po
15 convenientibus, aliam, que est in tactu, que est in venere
actibus. Prima fit in capite, secunda in carne. Que fit
capite, fit secundum omnes sensus, quoniam omnes[a]) sens
sunt in capite, et per consequens plena; que fit in carne,
tantum secundum sensum tactus[b]). Que fit in capite, est libe
20 et facile consentanea racioni; que[c]) fit in carne, est illibera
repugnat racioni. Que fit in capite, est munda et principalit
mundo; que fit in corpore, est in carne et inmundo et inmund
Que fit in ore per potum et cibum, est pro salute tocius i
dividui et conservande speciei; que fit in carne per tactum,
25 tantum pro conservacione speciei. Que fit in capite vel in o
est omnium hominum iuvenum, castorum, mediocrium et an
quorum; que fit in corpore, est solum vel precipue quorunda
mediocrium et incontinencium et coniugatorum. Que fit per
bum et potum in ore, delectacio est[d]) necessaria, sine qua n
30 lus hominum potest vivere. In lumbis sic est delectacio, si
qua omnis homo potest vivere. In ore fit delectacio, quam hor
quilibet cottidie oportet frequentare. In lumbis fit, quam quide
homo potest dimittere vel raro iterare.

Voluit igitur deus delectacionem, qua in nobis et nos
35 eo delectamur, in speciebus cibi et potus preparari, ut
ostendat, quod delectacio nostri in domino est ang

---

[a]) ostendens *corr. A in marg.* omnes. [b]) *ita B;* actus *false A.*
[c]) que — racioni *om. B.* [d]) *om. B.*

[1]) *Cf. Aristotelis Ethica Nicomachea, l. III, c. 10, ed. Parisiensis (Did*
40 *Op., II, 36.*

lica, plena, libera, racionalis, pura et salubris ipsi manducanti, prolificativa virtutum, communis omnium, necessaria singulorum, continua et cottidiana.

Angelica, quia solum et principaliter fit in Christo Jhesu, qui est caput et gaudium nostrum et angelorum, sicut scriptum est[1]: „Panem angelorum manducavit homo", et Jo. XV.[2]: „Ego veni, ut gaudium meum sit in vobis et gaudium vestrum impleatur."

Plena, quia omnibus sensibus corporis et anime prebet oblectamenta. In isto etenim sacrificio homo ingreditur et egreditur. Et ubique pascuntur sensus in suis obiectis oportunis, foris in speciebus et suavitate et mundicia panis et vini, intus in gracia et veritate. Nec est nec umquam fuit cibus alius prestitus homini, qui totum cibaret hominem, puta in spiritu et carne, preter hoc deo plenum sacramentum.

Libera, quia voluntaria, id est solum consistens in hominis diligencia et voluntate. Non enim homo animalis hoc potest carnaliter appetere vel naturalibus legibus in eo delectari, sicut scriptum est[3]: „Animalis homo non percipit ea[a]), que sunt spiritus dei." Et inde est, quod multitudo carnalium non festinat, sed pocius obmurmurat contra[b]) alios sepe accedentes, videlicet ad hoc sacramentum. Hii sunt, de quibus Juda in sua canonica[4]: „Qui illa quidem, quecumque ignorant, blasphemant; quecumque autem naturaliter tamquam muta animalia norunt, in hiis corrumpuntur." Hii iterum sunt, de quibus apostolus Hebr. ultimo[5]: „Habemus altare, de quo non habent potestatem edere hii, qui thabernaculo corporis deserviunt."

Est eciam hec eadem delectacio racionalis, quia consistit in memoria et racione et ruminacione ac degestione mentali. Et ideo est[c]) solum hominum racionabilium, non canum vel porcorum.

Pura, quia est in rebus purissimis, puta de purissima simila farine et de purissimo vino, et purificat suos participes, sicut scriptum est Zacharie, ubi supra[6]: „Quid bonum eius et

15) Deo plenum sacramentum *A rubr.*

a) *add. A sup. lin.* b) que *corr.* contra *A;* qui *B.* c) *om. B.*

1) *Psalm. LXXVII. 25.* 2) *Joann. XV. 11.* 3) *I. Cor. II. 14.* 4) *Judae 10.* 5) *Hebr. XIII. 10.* 6) *Zachar. IX. 17.*

quid pulchrum eius, nisi vinum electorum et triticum germinans virgines."

Salubris hominum, quia unicus eius effectus est et proprius, quantum est in se, salvare animas, non perdere, et mederi corpus et animam, sicut scriptum est Apok. ultimo [1]): „Et folia eius ad sanitatem gencium."

Prolificativa, quia generat virtutes in manducante[a]) et augmentat dei ecclesiam, sicut scriptum est [2]): „A fructu frumenti, vini et olei sui multiplicati sunt." Et Apok. ultimo [3]): „Et ex utraque parte fluminis lignum vite afferens XII fructus per singulos menses."

Communis[b]) omnium[c]), quia tocius dei populi, non tantum sacerdotum vel privatarum personarum, sicut scribit apostolus[d]) [4]): „Unus panis, [f. 16[b]] unum baptizma", etc.

Necessaria[e]) singulorum, quia omnis, qui wlt ex deo vivere vel digne ambulare, habet necesse hoc sacramentum manducare, sicut scriptum est [5]): „Nisi manducaveritis carnem filii hominis, non habebitis vitam in vobis."

Cottidiana, quia omnis christianus iam compos sue racionis, wlgaris et spiritualis, et qui voluerit in robore spiritus et virtutibus Christi Jhesu vegetari, et quod eum fermentum yppocrisis non corrumpat, est sibi nimis utile cottidie vel alias quanto sepius sacramentaliter vel spiritualiter[f]) hoc sacrificium sumere, digerere[g]) et ruminare, sicut scriptum est [6]): „Panem enim supersubstancialem[h]) da nobis hodie."

Et ad idem loquitur Gwilhelmus Altisiodorensis super III[to] libro Sentenciarum XXX. c., ita dicens: „Notandum, quod sicut in manducacione corporali IIII[or] sunt: primum est masticacio, secundum delectacio; solum enim dulce et conveniens nutrit, aliter natura refugeret ipsum cibum; tercium asimilacio, quartum incorporacio: ita in manducacione spirituali

---

28) Nota IIII[or] in cibo *A*.

[a]) *ita A;* manducacione *B.* [b]) *post corr. A.* [c]) *add. A in marg.* [d]) *lacuna sequitur in cod. A pro numero implendo.* [e]) *add. A sup. lin.* [f]) sacramentaliter vel spiritualiter *add. A in marg.* [g]) dirigere *B.* [h]) *post corr. A.*

[1]) *Apoc. XXII. 2.* [2]) *Psalm. IV. 8.* [3]) *Apoc. XXII. 2.* [4]) *Cf. I. Cor. X. 17:* Quoniam unus panis, unum corpus multi sumus, omnes, qui de uno pane participamus. [5]) *Joann. VI. 54.* [6]) *Matth. VI. 11.*

sunt quatuor: primum mastigacio spiritualis, que est diiudicacio corporis domini, de qua loquitur apostolus Ia Cor. XI., redarguens eum, qui indigne accipit[a]), dicens[1]): „Non diiudicans corpus domini.“ Diudicare enim debemus, quale sit corpus Christi, quam nobile, quam vivificativum, quam necessarium nostre vite et huiusmodi. Secundum est delectacio, qua delectamur in Christo. Tercium est asimilacio spiritualis. Quartum est incorporacio spiritualis. Singula autem istorum requirunt frequenciam et continuitatem in homine christiano ad inmutabilem statum ac perpetuum festinanti. Ex eo dictum est[2]): „Edent me et adhuc esurient, bibent et adhuc sicient.“ Sed exercicium horum institutum est et donatum hominibus in isto cottidiano et dominico altaris sacramento, de quo est sermo. Quapropter notabiliter in oracione dominica formamur ad orandum et dicendum[3]): „Panem nostrum cottidianum da nobis hodie.“

Capitulum nonum[b]).

Ex hiis luculenter infertur: primum, quod manducacio et potacio nostri huius sacrificii dulcissimi et pleni dei suavi spiritu debet esse communis et omnium, et per consequens[c]) plebeiorum et non tantum sacerdotum. Secundum, quod debet esse continua, scilicet cottidiana vel frequens, et non tantum ter vel semel in anno. Tercium, quod maximam iniuriam facit deo et Christo Jhesu, quicumque seipsum vel alios impedit, disuadet et distrahit a manducacione et potacione crebra corporis et sanguinis Jhesu Christi.

Prima proposicio nota est ex eo, quia deus, summe communis et summe bonus, sine acceptacione personarum, in omnibus, qui eum suscipiunt, wlt delectari, prout dicitur Apok. IIIo[4]): „Ego sto ad hostium et pulso. Si quis audierit vocem meam et apperuerit michi[d]) ianuam, introibo ad illum et cenabo cum illo et ipse mecum“; et wlt omnes, qui cupiunt, in seipso

---

1) Diiudicare corpus quid est *A*.

17) Nota totum *A*.

a) recipit *B*. b) *ita A rubr.; om. B*. c) *om. B*. d) *add. A super lineam.*

1) *I. Cor. XI. 29.* 2) *Eccli. XXIV. 29.* 3) *Lucae XI. 3.* 4) *Apoc. III. 20.*

delectari, sicut scriptum est Ysaie LV°[1]): „Omnes sicientes venite ad aquas.“ Et infra[2]): „Audite audientes me et comedite bonum, et delectabitur in crassitudine anima vestra.“ Et in ewangelio Johannis VII°.[3]): „Si quis sitit, veniat ad me et bibat, 5 qui credit in me. Sicut dicit scriptura: Flumina de ventre eius fluent aque vive[a])“, etc. Et iterum[4]): „Ego veni, ut vitam habeant et habundancius habeant.“ Cuius gracia hec delectacio nostri in deo et dei in nobis per hoc sacrificium flumen repletum aquis et impetus fluminis et egrediens voluptas est a 10 David[5]) nuncupata propter sui fecunditatem et exuberanciam infinitam, prout supra est deductum[6]).

Secundum sequitur ex illo, quod ita est preparacio eius, scilicet in cibo et potu, que cottidie necesse est seu creberrime digeri et ruminari et[b]) in eo vita[c]) vegetari et robur 15 virium continuari et fructus spiritus[d]) multiplicare et afferre, secundum quod scriptum est Jo. XV.[7]): „Ego posui vos, ut eatis et fructum afferatis et fructus vester maneat.“ Et iterum[8]): Qui manet in me[e]), et ego in eo, hic fert fructum multum.“ Sed clarum est, quod per manducacionem crebram huius sacra- 20 menti Christus in nobis et nos in Christo commanemus, sicuti sepe dictum est[9]): „Qui manducat carnem meam,“ etc.

Tercium infertur ex eo, quod talis huiusmodi impeditor istius sacrificii adimit[f]) et minuit in se et in aliis delectacionem dei atque delicias Jhesu Christi in seipso et aliis christianis, et 25 per consequens delectacionem suam in deo et in pane angelorum suffocat in domo sui patris et fidelium plurimorum. Propter quod pater familias iratus esse perhibetur contra invitatos ad suam cenam, qui venire noluerunt, et apostolus[10]): „Qui autem templum dei violaverit, destruet illum deus.“ Et 30 Matth. XXIII. b.[11]): „Ve vobis, scribe et pharisei, qui accepistis claves regni celorum et ipsi non intratis nec [f. 17a] alios intrare permittitis.“ Et Proverb. 1°[12]): „Vocavi et renuistis, extendi manum meam et non fuit, qui aspiceret“, etc. Wlt nimi-

---

a) fluent aque vive *add. A in marg.* b) et in eo — continuari *om. B.* 35 c) vitam *corr.* vita *A.* d) corporis *corr.* spiritus *A.* e) meo *B.* f) adim[t] *corr.* adimit *A in marg.*

1) *Isaiae LV. 1.* 2) *Isaiae LV. 2.* 3) *Joann. VII. 37—38.* 4) *Joann. X. 10.* 5) *Cf. Psalm. XXXV. 9.* 6) *Cf. supra c. 5.* 7) *Joann. XV. 16.* 8) *Joann. XV. 5.* 9) *Joann. VI. 57.* 10) *I. Cor. III. 17.* 40 11) *Matth. XXIII. 13, textus Vulgatae discrepat.* 12) *Proverb. I. 24.*

rum deus et dominus Jhesus crucifixus, ut dictum est, continue et iugiter in hominibus et homines in seipso delectari. Secundum quod scriptum est [1]): „Delectare in domino, et dabit tibi peticiones cordis tui." Et iterum [2]): „Inquirite faciem eius semper." Et dominus in ewangelio Johannis XV. b. [3]): „Sicut dilexit me pater, et ego dilexi vos. Manete in dileccione mea." Et apostolus Phil. IIII° [4]): „Gaudete in domino semper, iterum dico: Gaudete." Hec autem mansio Christi in homine et hominis in Christo [fit] per dileccionem et per consequens delectacio maxime et principaliter fit in fruicione istius sacrificii et ruminacione verbi, quod est caro factum et habitat in nobis.

Wlt igitur deus quemlibet christianum iugiter et sepe hunc panem angelorum suo modo manducare, et illud est, quod significavit figura illius famosi et iugis sacrificii in Veteri Testamento, de quo Exo. XXIX. dicitur [5]): „Hoc est, quod facietis in altari: agnos agniculos duos offeretis cottidie in holocaustum sempiternum", etc.

Capitulum decimum [a]).

Quapropter libet hic paululum redire ad consideracionem iugis sacrificii et circa id ymmorari. Notum quidem est in ecclesia, quod per iuge sacrificium legis Moysi sit [b]) hoc sacrificium dei, de quo est sermo, intellectum et propter sui cottidianam frequenciam et propter dualitatem in Christo Jhesu naturarum et bine speciei, scilicet panis et vini, ex quibus hoc sacrificium integratur, et propter hoc, quod hoc sacrificium presto est in dei templo mane et vespere, id est continue cuilibet poscenti christiano, quamvis solum infirmis hominibus, dum necessitas requirit [c]), hoc est [d]) annutum, quod de vespere hoc sacramentum eis ministretur manducandum.

Questio igitur circa hoc incidit, quid sibi wlt prophecia Danielis de iugi sacrificio, que asseverat ipsum in novissimis diebus cessare, ita dicens ibidem XI. e. [6]): „Et auferent [e]) iuge sacrificium et dabunt abhomina-

---

18) Nota totum diligenter *A.*

29) Eukaristia iugi sacrificio significatur (?), de iugis sacrificii cessacione *A ad calc. fol. sup.*

a) *ita A rubr.; om. B.* b) *post corr. A.* c) dum necessitas requirit *add. A in marg.* d) *om. B.* e) aufferretur *B.*

1) *Psalm. XXXVI. 4.* 2) *Psalm. CIV. 4.* 3) *Joann. XV. 9.* 4) *Philipp. IV. 4.* 5) *Exodi XXIX. 38—39.* 6) *Daniel XI. 31—32.*

cionem in desolacione[a]) et impii in testamentum simulabunt fraudulenter, populus autem, sciens deum suum, obtinebit et faciet." Ego[b]) igitur subiciens me intellectui saniori et humiliter prestolans circa hoc informari, interim diu intellexi, quod iuge
5 sacrificium tunc incepit[c]) cessare, cum plebs christiana seu communitas vulgi[d]) secundum maiorem sui partem cessavit a iugi, id est cottidiana vel frequenti huius sacramenti comescione, et solum vel vix semel in anno accedit non ex devocione propria et spontanea[e]) aput multos, sed simulata et quasi[f]) coacta usita-
10 cione[g]). Et non solum illud contigit ei, ut scilicet iugiter non ymmolet[h]), sed iam horreat et reputet abusivum, si sepe ad sacramentum accedatur[i]). Insuper consurrexerunt quidam in dei testamentum, qui diswadent et cecis conatibus retrahunt plebem Christi a iugi sacrificio, id est a cottidiana et frequenti eius communione.
15 Tunc[k]) autem videtur esse ideo iuge sacrificium ablatum, quando surrexerunt quidam in ecclesia non tantum iam publice et in ambone dissuaserunt et retraxerunt plebem Christi Jhesu a frequenti communione suis sermonibus propriis, quamvis ullo modo ex scripturis, sed eciam solempniter in synodis pro-
20 vincialibus publice[l]) voce preconia [re]probaverunt plebem christianam communicari Christi corpori et sanguini in sacramento cottidie et frequenter, legem Christi hoc ex sua auctoritate ordinaria statuentes, quod nullus plebeius seu laycus admittatur ad sacramentum altaris, quomodo libet dignus, sepius
25 quam de mense ad mensem vel semel in quatuor septimanis.
Insuper tunc videtur esse ablatum iuge sacrificium, cum ex decretis multorum doctorum et sacerdotum et ex consensu episcopi et prelatorum solempniter et publice in synodo cleri et in congregacione plebium facta est prohibicio, quod
30 puta plebei et layce persone de communitate christiana nullo modo debeant hortari ad frequentem communionem sacramenti vel cottidianam. Hec autem facta sunt et visa sunt notorie fieri

---

5) Juge sacrificium quando incepit cessare *D 1.*

[a]) *ita A et B;* desolacionem *biblia Vulgata habet.* [b]) Ego subiciens
35 me *contin. D 1. 2.* [c]) *add. A in marg.* [d]) *add. A in marg.* [e]) et spontanea *add. A in marg.* [f]) *add. A sup. lin.* [g]) visitacione *B.* [h]) *ita D 1. 2.; A et B* ymmolat. [i]) *post hanc vocem D 1. 2. contin. sic:* Sed tantum communicacio ɔc., *v. infra p. 80 lin. 11.* [k]) Tunc autem *usque ad voces* fide recta et caritate *(v. infra p. 77 lin. 18) add. A manu posteriori (qua et*
40 *omnes caeterae notae marg. additae sunt).* [l]) *om. B.*

in anno domini M°CCC°LXXX°VIII° in mense Octobri in crastino sancti Luce ewangeliste[1]. Unde statim[a]) atque post per totum predicatores et sacerdotes multa valde passi sunt publice et notorie non tantum a communibus, sed eciam ab ecclesia et prelatis illi[b]), qui sanctis et devotis personis laycis utriusque sexus sacramentum Christi corporis cottidie[c]) vel alias frequenter ministrabant, et solum ob id sunt passi et quod christianos sancte viventes ad crebram communionem[d]) sacramenti invitabant atque hortabantur. Illi vero predicatores et magistri populi, qui dehortabantur et retrahebant prohibebantque Christi Jhesu plebes a crebra huiusmodi communione, sunt honorem consecuti[e]) et facti sunt proinde iudices et ultores eorum, qui ad frequentem communionem dominici sacramenti hortabantur et suadebant, et eorum laycorum, qui alias sancte viventes, prout sunt virgines et vidue, ad frequentem communionem anhelabant semper cum sancto timore et reverencia debita ad sacramentum in omnibus supposita fide recta et caritate[f]).

Quod autem hoc per Danielem sit designatum, poterit sic perswaderi: quoniam propheta, loquens in spiritu, vel per hoc significavit cessacionem iugis sacrificii Veteris Testamenti Judeorum vel Novi Testamenti christianorum, non Judeorum, ut notum est. Nam de cessacione sacrificii Judeorum ante ca.° IX. f. g. sufficienter et expresse est locutus propheta, ita dicens[2]: „Septuaginta ebdomade abreviate sunt super populum tuum et super urbem sanctam tuam, ut consumeretur prevaricacio et finem accipiat peccatum et deleatur iniquitas et adducatur iusticia sempiterna et inpleatur visio et prophecia et ungatur sanctus sanctorum.“ Et nota ibidem communiter omnia valde lucide exprimencia cessacionem iugis sacrificii Judeorum. Nam infra dicitur[3]: „Et post ebdomadas LXXII. occidetur Christus et non erit eius populus, qui eum negaturus est.“ Et paulo post[4]: „Et deficiet hostia et sacri-

---

a) tunc statim *B.* b) prelatis illis *B.* c) frequenter *corr.* cottidie *A.*
d) communioris *false A.* e) secuti *B.* f) *cf. superius p. 76 notam k).*

1) *de qua synodo Pragensi, a. 1388, 19. Oct. habita, nihil, proh dolor, praeter illud, quod auctor 1° loco super allato, 2° in l. III, tr. VI, c. 62 et 3° in l. IV, art. V, c. 21 tantum per mentionem narrat, constat. Cf. etiam Palacký, Die Vorläufer des Husitenthums in Böhmen, p. 57.* 2) *Daniel. IX. 24.*
3) *Daniel. IX. 26.* 4) *Daniel. IX. 27.*

ficium, et erit in templo abhominacio desolacionis et usque ad consumacionem et finem perseverabit desolacio." Ecce, lege hanc scripturam et vide, quam clare loquatur de cessacione iugis sacrificii Judeorum, et quam differenter loquitur ab illo, 5 quod postea prophetavit de ablacione[a]) sacrificii christianorum, secundum modum, qui infra declaratur. Nam hic loquitur expresse de occisione Jhesu Christi domini nostri, ibi, puta ca.° XI°, manifeste loquitur de crudelitate et profectu contra sanctos dei ipsius Antychristi. Hic dicit, quod deficiet hostia et sacri-10 ficium vel cessabit, sed ibi ponit, quod auferetur a simulatoribus et inpiis. Hic ponit, quod desolacio erit usque ad consumacionem et finem, scilicet sine ulla restauracione, ibi dicit, quod post ablacionem iugis sacrificii et abhominacionem desolacionis et post simulacionem inpiorum in dei testamentum populus 15 sciens deum obtinebit, et post dicit, quod postquam corruerint[b]), sublevabuntur, puta electi, auxilio parvulo, id est quod restaurabitur[c]) [f. 17[b]] ecclesia Christi quoad multa, que corruerant.

Et istud multum et manifeste concordat cum scripturis aliis ewangelii et prophetarum [1]), que exprimunt adhuc in fine[d]) 20 seculorum ecclesiam Christi Jhesu reformari, et Sodomam redire in antiquam dignitatem, Helyamque venturum et omnia restaurare, et adhuc multiplicandos[e]) in senecta uberi, et bene pacientes esse, ut anunccient, angelosque adhuc mitti a filio hominis, ut colligant de regno eius omnia scandala.

25 Licet igitur cessaverit Judeorum sacrificium, tamen non ipsum propheta expressit ibidem auferendum per iniquos, sed ait, quod deficiet hostia et sacrificium. Igitur christianorum iuge sacrificium, ubi supra, notanter prophetavit auferendum, quia et textus precedens et subsequens ibidem, ubi[f]) loquitur 30 de sacrificio Judeorum Danyel, non potest Christo et ipsius sacrificio[g]) coaptari, ut patet intuenti, quoniam apostoli ex spiritu Jhesu Judeorum sacrificium synodaliter cessari indixerunt, veluti patet Act. XV.[2]).

Si itaque propheta significavit auferri christi-35 anorum iuge sacrificium in tempore Antychristi,

---

[a]) oblacione *false B.* [b]) *ita post corr. A*; corruerunt *B.* [c]) restaurabatur *false B.* [d]) ad hunc finem *B.* [e]) multiplicatos *B.* [f]) ubi — Danyel *add. A in marg.* [g]) ipsis *corr.* sacrificio *A in marg.*

[1]) *Cf. Matth. XVII. 11. Psalm. XCI. 15 et Matth. XIII. 41.* [2]) *Act.* 40 *XV. 1 sq.*

vel significavit ex toto ipsum auferri, vel secundum partem, non ex toto, quia ewangelium est ad hoc, quod porte inferorum non prevalebunt adversus ecclesiam Jhesu Christi [1]. Inde est illud, quod dicit Gregorius [2]: „Navicula Petri, id est ecclesia, turbari potest, concuti potest, sed submergi non potest.“ 5 Illud autem videretur fieri, si sacrificium hoc iuge totaliter auferetur. Igitur iuge nostrum sacrificium solum cessavit vel auferetur ex parte secundum dictam propheciam, et non simpliciter cessabit exercendum, sed secundum quid vel tantum secundum partem. Igitur vel secundum [a]) partem maiorem et 10 magis principalem populi christiani auferetur, quoad eius exercicium proprium, vel secundum partem minus principalem et minorem, non [b]) secundum partem minorem et minus principalem respectu tocius, quia a parte minori non fit denominacio. Nec ideo propheta, loquens in spiritu sancto, diceret aufferi iuge 15 sacrificium in dei ecclesia, cum [c]) tempore tyrannorum et hereticorum fuit [d]) sic enim [e]) secundum partem minorem pluries ablatum. Igitur secundum partem maiorem et magis principalem populi christiani. Pars autem maior et magis principalis [f]) est communitas [g]) plebis christiane, quoniam non com- 20 munitas plebis propter ministros ecclesie, sed ministri ecclesie propter plebem, et ideo denominantur ministri esse ecclesie, non ecclesia ministrorum.

Ex quibus colligitur illud, quod prius est assumptum, videlicet quia ecclesia Christi. id est maior pars Christi ecclesie, 25 puta communitas plebis christiane, cessavit hoc nostrum iuge sacrificium ymmolare, scilicet cottidie vel frequenter manducando et bibendo corpus et sanguinem Jhesu crucifixi, propter incuriam suam propriam et forte propter negligenciam, cecitatem vel crudelitatem quorundam ministrorum 30 seu pastorum ecclesie, qui pascunt semetipsos non parcentes gregi dominico, et propter hoc, quod nunccii patris familias post avariciam declinantes non invitant ad cenam sui domini, sed divitibus non venientibus blandiuntur, et mirantur personas causa questus, pauperes autem plebeios, claudos et debiles re- 35 trahunt, disuadent et repellunt.

---

a) *om. B.* b) non — tocius *add. A in marg.* c) *add. super lineam A.* d) fuit — ablatum *add. A in marg.* e) *om. B.* f) *add. A in marg.* g) *post rasuram A.*

1) *Cf. Matth. XVI. 18.* 2) *Cf. S. Gregorii Magni Moral. XVII, c. XXVI, ap. Migne, PL, t. 76, p. 28 (discrepat).* 40

Ex qua causa bene michi dixisse videar, salva semper informacione meliori, quod hiis temporibus illa prefata Danielis prophecia de oblacione iugis, id est cottidiani sacrificii est adimpleta.

Verumptamen hii tales simulatores non proficient, nec diri-
5 getur eorum huiusmodi perswasio, quia mox subinfertur [1]): „Populus autem sciens deum suum obtinebit et faciet, quia docti in populo docebunt plurimos et ruent in gladio et flamma, et in captivitatem et in rapinam dierum. Cumque corruerint, sublevabuntur auxilio parvulo."

10 Capitulum undecimum [a]).

Ex quibus conclusum retineo, quod communicacio [b]) dei sacramenti cottidie vel frequenter nequaquam deinceps [c]) aut in finem poterit impediri in plebe christiana [d]). Et nota hic, quod non dixit propheta „cessabit",
15 sed „auferetur", per hoc limpide ostendens, quod tempore Antychristi non tantum multitudo dicta [e]) christianorum sua sponte negligenter agens non festinabit ad frequentem communionem beatifici sacrificii neque solum cessabit cottidie venire ad sacramentum, sed eciam coacta accedere renuet et alios impediet
20 veniendi frequenter, et quantum in se est, „auferet" [f]) aliis et non permittet ad cenam hanc introire.

Quod hodie est videre manifeste, cum multitudo carnalis populi increpet quosdam, licet paucos, accedentes cottidie vel frequenter ad hoc summe bonum sacramentum retrahitque eos-
25 dem, inportune murmurando, sed et sacerdotes, quod peius est, diswadent, abducunt et prohibent plebeios per precepta communia et privata. Et ita auferunt, ut [g]) paulo ante dictum est, hoc iuge sacrificium a plebe christiana quoad eius sacramentalem et realem fruicionem crebrius iteratam. Unde potest elici
30 instare iam [h]) illa tribulacio maxima et ultima, que [f. 18a] suam

---

15) Prophecia, quod communio frequens non poterit impediri *D 1.*

a) *capitulo undecimo in cod. A deficiente, divisio haec ab editore facta est, ut ordo atque numeratio capitulorum subsequentium, prout in cod. A praebentur, asservetur.* b) Sed tantum communicacio ꝛc., *sic D 1. 2. continuant.*
35 c) deinceps aut in finem *add. A in marg.* d) *post hanc vocem D 1. 2. contin.:* Est enim hoc venerabile sacramentum ꝛc., *cf. infra p. 87 lin. 28.* e) dicenda *corr.* dicta *A.* f) aufferre *B.* g) ut — dictum est *add. A in marg.* h) iam *add. A sub linea.*

1) *Daniel. XI. 32—34.*

comparem non sortitur, iuxta determinacionem Jhesu Christi, quoniam qualis erat accessus ad cenam agni beatorum, talis est recessus vel erit ultimus populorum. Sed accesus primus ad cenam erat[a]) talis, puta quod primum sunt invitati, dehinc per nunccios vocati ac post hoc swasione claudi, ceci et debiles introducti, passim ex vicis et plateis, demum[b]) omnes fo[ris][c]) inter sepes et muros, bis inventi sunt, intrare compulsi, quatenus sic domus magna patris familias impleretur. Et hec[d]) seriatim ex ewangelio[1]) colliguntur. Sic quoque a cena predicta per oppositum seu contrarie est declinatum, puta quod primum invitati neglexerunt venire vel se alias retraxerunt, dehinc vocati ad cenam, ceperunt se per suam occupacionem et difficultatem excusare, depost vero contemptu adaucto venire prorsus renuerunt, ultimo contra nunccios se vocantes nec non adversus suos sodales ad cenam venientes indignari et murmurare presumpserunt ac eciam eosdem prohibere. Indeque summe pietati Christi Jhesu summa crudelitas ipsius ministrorum successit, summeque largitati patris familias obviavit summa tenacitas vel scarsitas dispensantis, summe sacietati summa fames, summe favorabilitati summa invidia contradicit modo et forma iam expressis. Nam hii, qui missi fuerant ad vocandum invitatos, diswadent, et qui inducere ex officio debuerant, abducunt; postremo ad compellendum destinati festinant repellere a summo bono christianis in hac vita concesso prohibereque[e]) illinc accedentes non formidant et, quod est deterius, gentem pauperum et debilium, et qui pascua huius mundi propter hanc cenam Christi relinquerunt et dimissis ollis carnium in Egipto ad desertum horridum Christum Jhesum sunt secuti, hos per indirectum cogunt pre inedia mori et murmurare, ad Egyptum quoque, id est mundum, ad ipsorum desideria remeare, quod peccatum est[f]) grande procul dubio ministrorum, eorum[g]), qui carnaliter vivunt et avariciam sequitur cor eorum. Qui figurati sunt per filios Heli, veteris sacerdotis, de quibus scriptura dicit[2]): „Porro filii Heli, filii Belial, nescientes dominum neque officium sacerdotum ad

---

[a]) erit *B.* [b]) demum — inventi sunt *add. A in marg.* [c]) fo *(lacuna) A et B.* [d]) hoc *false B.* [e]) prohibereque illinc accedentes *add. A in marg.* [f]) *add. A super lin.* [g]) eorum — a dei gratissimo sacrificio, inevitabiliter *add. A in marg.*

[1]) *Matth. XXII. 2—10, Lucae XIV. 16—23.* [2]) *I. Reg. II. 12—13.*

populum.“ Et tunc infra ad propositum [1]): „Erat ergo peccatum puerorum nimis grande coram domino, quia detrahebant populum a sacrificio dei.“ Propter quod durissima ulcio divina ipsos comprehendit, ut habetur I. Regum IIII° [2]). Ita istos, qui resol-
5 vunt populum nunc a dei gratissimo sacrificio, inevitabiliter horrenda expectat ulcio. Sed [a]) et sanctis viris et qui alias sunt in se casti et devoti, puto inminere, qui negligenter agunt circa populum et non sunt usquequaque solliciti familie Christi, sibi commisse, cibum hunc in tempore suo ministrare, neque
10 curant eos in idipsum faventque retrahentes abinde sanctas plebes, puta ab hoc nostro iugi sacrificio ymolando, quoniam et Moyses sanctus et Aaron aliqua ex parte propter similem incuriam et negligenciam aput populum Israel non ad terram promissionis introire a domino sunt permissi, quamvis cum in-
15 stancia aput dominum illud optaverunt, pro eo videlicet, quod populum dei in deserto siti vexatum usque ad murmura contra deum inire permiserunt, minus attendentes infirmitatem populi et necessitatem. Non namque aliud peccatum Moysi et Aaron Numer. XXII. [3]) legitur, nisi quod populum domini neglexerunt
20 et propter incredulitatem suam sanctificare, id est ostendere sanctum dominum coram filiis Israel minime curaverunt.

Capitulum duodecimum [b]).

Sequitur, ubi supra, in propheta [4]): „Et dabunt abhominacionem in desolacionem [c]) et impii in testamentum simulabunt
25 fraudulenter.“

Per hoc [d]) innuitur expresse, quod [e]) propter inherciam [f]) et carnalem vitam christianorum aversio et [g]) desolacio facte [h]) sunt devocionis a divinis sacramentis, indeque multiplicacio yppocritarum infinita. Nam quid magis proprie per abhomina-
30 cionem valet hic [i]) intelligi, quam tepiditas in religione chri-

---

[a]) Sed — iugi sacrificio ymolando *add. A in marg.* [b]) *om. B.* [c]) in desolacionem *om. B.* [d]) *post ras. A.* [e]) *superpositum lineae A.* [f]) inerciam *corr.* inherciam *A;* inherciam *B.* [g]) et desolacio facta sunt *add. A in marg.* [h]) *corr. ab ed.;* facta *A et B.* [i]) *add. A super lin.*

35 [1]) *I. Reg. II. 17.* [2]) *I. Reg. IV. 17.* [3]) *recte Numer. XX* [4]) *Daniel. XI. 31—32.*

stiana vel refrigerium caritatis, que utique est abhominacio insuportabilis Jhesu Christo, sicud scriptum est Apok. III° [1]): „Utinam esses calidus vel frigidus. Sed quia tepidus es, incipiam te evomere de ore meo. Quia dicis: quia dives sum et locupletatus sum et nullius egeo, et nescis tu, quia miser es et miserabilis et pauper et cecus et nudus," et cetera ibidem. Et hec abhominacio est quedam composicio ex inpossibilibus [a]) componi, scilicet Christi cum Belial, lucis cum tenebris, virtutis cum vicio, calicis Christi et calicis demoniorum ad idem et [b]) secundum idem vel in eodem subiecto, puta in tepida vita christiani. Et quia ista contraria [c]) nimis, ymmo contradictoria ad invicem commisceri est prorsus inpossibile, quapropter merito huiusmodi christianus amans celum et mundum, sequens carnem suam et deum, sathagens utrumque possidere est chymera propriissime appellatus, quam compositum ex inpossibilibus componi logici descripserunt; christianus igitur huiusmodi tepidus est congruentissime ista abhominacio intellecta.

Quod autem additur „abhominacio in desolacionem", fructus aut stipendium tepiditatis exprimitur, que sunt a veritate aversio ad fabulas, transgressio divinorum mandatorum vel parvipensio et insectacio adinvencionum hominum et doctrinarum, de parvis facere magnam conscienciam et in magnis et per gravia dominum Jhesum offendendo, quod est colare culicem et camelum deglutire [2]). Et principaliter abhominacio in desolacionem existit, videlicet iustificaciones [f. 18b] reputare sibi et querere [d]) in quibusdam novis recentibusque observanciis et adinvencionibus hominum et interim non reputare vel minus curare saluberrima divina sacramenta et perinde non ad ea dignis desideriis anhelare, nec ea, prout oportet, iugiter visitare, secundum [e]) ea, que paulo ante exprimuntur.

Inpii autem hii, qui „simulant in testamentum fraudulenter", est omnis fermentata atque amara yppocritarum multitudo, qui sub nomine Christi, que sua sunt, querunt, non que Jhesu Christi, qui questum reputant pietatem, qui habent speciem quidem pietatis, factis autem Christum [f]) negant, et omnis

[a]) inpossibilibus *corr.* inconpossibilibus *A.* [b]) vel *B.* [c]) contraria nimis, ymmo contradictoria *add. A in marg.* [d]) *post corr. A.* [e]) secundum *A;* sed *B.* [f]) *add. A super lineam.*

[1]) *Apok. III. 15—17.* [2]) *Cf. Matth. XXIII. 24.*

avarus, superbus vel clericus delicatus. De quibus Matt. VII°
dicitur [1]): „Attendite vobis a falsis prophetis, qui veniunt ad
vos in vestimentis ovium, intrinsecus autem sunt [a]) lupi rapaces",
et cetera ibidem.

5 Ex hiis sunt, qui ponunt in desolacionem domini
Jhesu Christi sacramenta, tum quia ipsis non sunt lu-
crosa, tum quia refugiunt cum plebibus laborare, ne sic vitam
suam fatigent delicatam, tum quia gaudent se super plebeios
elevatos equipararique sibi pauperes plebis in crebra iteracione
10 sacramentorum dedignantur, tum quia sunt crudeles corde sine
federe et sine pia ad populos affeccione. Et isti sunt, qui du-
dum abstulerunt a communitate plebium iuge sacri-
ficium et adhuc auferre non desistunt, cum plebeis
esurientibus et sicientibus suum cibum et potum crudeliter de-
15 negant et aliis obsistunt, qui, de pastu pauperum gaudentes,
divina promovent sacramenta. Ad quos, ut iam sepe dictum
est, dominus Jhesus produxit communicacionem, dicens [2]): „Ve
vobis, scribe et pharisei yppocrite, qui tulistis claves regni ce-
lorum, ipsi vero non intratis nec alios non sinite intrare."

20 ## Capitulum decimum tercium [b]).

Jam ex prophetis et documentis veteris instrumenti poteris
hoc idem persuaderi. Unde David, loquens et prophetans de
isto sacramento in pluribus locis, vocat eum cibum pauperum;
unde dicit [3]): „Edent pauperes et saturabuntur, et laudabunt do-
25 minum, qui requirunt eum: vivent corda eorum in seculum se-
culi." Iterum [4]): „Parasti in dulcedine tua pauperi, deus." Ubi
est diligenter advertendum, quod pauperes in Veteri et in Novo
Testamento plurimum sunt plebei nuncupati, et hoc pro noto
derelinquo cuilibet sacrarum [c]) scrutatori scripturarum. Qui alibi
30 et pueri et parvuli et oves gregis exprimuntur.

Qua de re colligitur, quod hoc sacramentum est cibus
maxime pauperum plebis [d]), igitur illis debet in copia ac-

---

24) Edent pauperes et saturabuntur *A ad calcem folii super.*

[a]) *om. A.* [b]) *om. B.* [c]) sacramentum *false B.* [d]) plebibus
35 *false B.*

[1]) *Matth. VII, 15.* [2]) *Cf. Matth. XXIII. 13; locum scripturae auctor libere adfert.* [3]) *Psalm. XXI. 27.* [4]) *Psalm. LXVII. 11.*

cessus ad ipsum ministrari. Nam pauperes in hoc seculo sunt divites in fide, quia vitam in hoc seculo non habent, sed huic seculo sunt mortui; igitur hic panis misericorditer donatus est eis pro mundi vita, ut habetur Joh. VI° [1]): „Hic est panis pro mundi vita", quia regnum pauperum Christi non est de hoc 5 mundo, sicut et ipsius Christi, prout ipse, coram Pylato stans, est protestatus, dicens Joh. [a]) 18 [2]): „Regnum meum non est de hoc mundo." Igitur pauperibus conditum est regnum celorum et eis donatum copiose in hoc dulcissimo [et] omnium graciarum plenissimo dei sacramento. Et propter hoc plane dictum est [3]): 10 „Beati pauperes spiritu, quoniam ipsorum est regnum celorum." Neque videtur posse congruencius hic textus coaptari in eo, quod veritas dicit: est principaliter [b]) et non erit in futuro, asserens regnum celorum pauperum esse, nisi huic glorioso sacramento, quod vere est regnum celorum, quia est vita eterna et 15 compendium seu viaticum ipsius. Et ipsum est nichilominus cibus pauperum, prout dictum est. Et hoc ipsum parabola domini Jhesu demonstrat, illa, que dicit [4]): „Quod invitati divites venire ad cenam noluerunt, pater familias de numero pauperum suam cenam adimplevit", et ergo alibi dicit [5]): „Facilius est ca- 20 melum per foramen acus intrare quam divitem in regnum celorum." Quod et Virginis gloriose canticum ostendit, ubi dixit [6]): „Deposuit potentes de sede et exaltavit humiles. Esurientes implevit bonis et divites dimisit inanes."

Notum est eciam, quod puerorum status et condicio hoc ex- 25 poscit, ut per modicum et tenuiter suum cibum et potum, sed sepissime accipiendo accipiant et sugendo sugant: ita enim competit eorum parvo ventri et ori. Sic eciam est censendum de electis in hac vita, si enim adhuc minimi [c]) parvuli in comparacione eorum, qui in celesti vita, evacuatis hiis, que erant parvuli, in virum perfectum, 30 in etatem plenitudinis Christi evaserunt [f. 19ª]. Et idcirco adhuc electi fideles modo sugunt mel de petra, de qua dicitur [7]): „Petra autem erat Christus", oleumque de saxo durissimo [8]), qui alibi di-

---

15) Sacramentum eukaristie dicitur regnum celorum *A*.

[a]) Matth. *corr.* Joh. *A*. [b]) *ita A et B*. [c]) *ita A et B minus distincte*. 35

[1]) *Joann. VI. 52:* caro mea est pro mundi vita. [2]) *Joann. XVIII. 36.* [3]) *Matth. V. 3.* [4]) *Cf. Lucae XIV. 21; locum bibliae auctor libere adfert.* [5]) *Marci X. 25.* [6]) *Lucae I. 52—53.* [7]) *I. Cor. X. 4.* [8]) *Cf. Deuter. XXXII. 13.*

citur lapis angularis [1]). Quibus electis dicitur [2]): „Nisi conversi fueritis et efficiamini prout [a]) parvulus iste, non intrabitis in regnum celorum." Item Petrus apostolus I[a] II[o] [3]): „Quasi modo geniti infantes, racionabiles [b]) sine dolo lac concupiscite, ut in
5 eo crescatis." Creberrime igitur plebei christiani, licet moderate, sunt sacramento nutriendi. Item pauperum proprietas est, ut cottidie elaborent vel mendicent suum panem, ut in ultimo huius libri tractatu patebit [4]). Non enim habent plenitudinem veluti divites diuturnam, prout ille dives ewangelicus, qui am-
10 pliavit hor[r]ea pluribus bonis congregatis, cui tandem dictum est: „Stulte, [h]ac nocte animam tuam repetent a te; que autem parasti, cuius erunt?" Luce XII [c]) [5]).

Plebei igitur christiani, qui pauperes spiritu et parvuli in Christo, ut plurimum, in hac vita iudicantur, debent cottidie
15 suum panem manducare et elaborare, et per consequens, quantum ipsis a dispensatoribus conceditur, degustare suum vivum panem, per hoc ad suam optimam plenitudinem incitati festinare, ubi est tota simul hereditas eorum et sacietas indefessa, prout psalmus innuit dicens [6]): „Saciabor, cum apparuerit gloria
20 tua." In vita enim presenti dominus dicitur adhuc „pars hereditatis mee [d]) et calicis nostri" [7]), non plenitudo: „Tu es, qui restituas [e]) hereditatem meam michi." Et alibi [8]): „Gustate et videte, quoniam suavis est dominus." Sed nec inficiari poterit, quod ipse dominus, talem petendi formam suum panem designans
25 suis pauperibus plebeis, ait [9]): „Sic igitur orabitis: ‚Pater noster, qui es in celis', et deinceps: ‚Panem nostrum cottidianum da nobis hodie'." Liquet igitur, quod pauperes cottidie suum panem debent mendicare et quanto sepius manducare.

Item o v i u m talis natura esse videtur, ut cottidie pascan-
30 tur et cottidie ruminent suum [f]) cibum. Quid ergo haberent ruminare, si eis frequens cibus, ab ipsis requisitus, non daretur? Similiter debemus accipere de plebeis [g]) christianis, qui ad do-

---

29) Ovium Christi convenit semper ruminare cibum eukaristie *A*.

[a]) sicut *B*. [b]) *ita A et B; recte* racionabile. [c]) *suppl. manu re-*
35 *centiori A*. [d]) me *A*. [e]) *recte* restitues, *prout in biblia legitur*. [f]) hunc *B*. [g]) plebis *A*.

[1]) *Cf. Ephes. II. 20.* [2]) *Matth. XVIII. 3.* [3]) *I. Petri II. 2.* [4]) *Cf. l. V, dist. I, c. 3.* [5]) *Lucae XII. 20.* [6]) *Psalm. XVI. 15.* [7]) *Psalm. XV. 5.* [8]) *Psalm. XXXIII. 9.* [9]) *Matth. VI. 9. 11.*

minum Jhesum prolocuntur, taliter inquientes[1]: „Ploremus coram domino, qui fecit nos, quia ipse est dominus deus noster, nos autem populus eius et oves pascue eius.“ Pascua itaque[a]) domini Jhesu Christi et ipsius ovium est hoc mirabile sacramentum, de quo scriptum est[2]): „Caro mea vere est cibus et sanguis meus vere est potus.“ Et hec ipsa pascua dicta sunt a prophetis uberrima seu plenissima, et dominus, exuberantissimam execucionem eorum in conspectu filiorum hominum perficiens, dicit Jo. X^o[b]) [3]): „Ego veni, ut vitam habeant et habundancius habeant.“ Et ibidem X^o[4]): „Per me si quis introierit, salvabitur et ingredietur et egredietur et pascua inveniet.“ Habundanter igitur, licet non in quantitate visibilium specierum, tamen in creberrima comescione hoc sacramentum est christianis populis ministrandum ubique statutis ecclesie observatis.

Insuper hoc, quod in ovibus est, videlicet cibum ruminare, hoc in christiano populo est verbum dei mente revolvere et passionis Jhesu ac Salvatoris incessanter beneficia memorari, in hiis omnibus gratum seipsum et mundum, alias dignam deo hostiam exhibendo. Horum autem christianorum pro exercicio donatus est iste cibus, ut quemadmodum sui[c]) cibi corporalis necessarii et delectabilis frequenter memoratur. Et licet ceterorum omnium hominem contingat ad tempus non modicum minime recordari, cibi tamen et potus ipsius natura sinit[d]), nullo modo diutine oblivisci, sed sua necessitate ac dulcedine ipsum urget[e]) cibum iterum atque iterum in memoriam revenire (inde prodierunt illa verba Judeorum in heremo inquiencium[5]): „In mentem nobis veniunt porri et allei“, etc.) —: Pari forma considera wlgi habitudinem ad hoc venerabile sacramentum. Est[f]) etenim traditum populo christiano maxime ob id, ut inde vitam eternam assumens, domini dei sui continue memoretur, defectusque continuus in se vite celestis dulcedoque spiritus, ex cibo celesti profluens, non permittat eum domini Jhesu oblivisci. Et hoc est, quod dicit dominus[6]): „Nisi manducaveritis carnem filii

---

29—32) Quare hoc venerabile sacramentum est institutum *D 1. 2. rubr.* Sacramentum divinum datum fidelibus, ne obliviscantur domini sui *D 1.*

[a]) igitur *B.* [b]) Joh. X^o *manu rec. suppl. A; om. B.* [c]) isti *B.* [d]) sunt *B.* [e]) urgeret *B.* [f]) Est enim hoc venerabile sacramentum traditum oc., *contin. D 1. 2., cf. superius p. 80 lin. 14.*

[1]) *Psalm. XCIV. 6—7.* [2]) *Joann. VI. 56.* [3]) *Joann. X. 10.* [4]) *Joann. X. 9.* [5]) *Num. XXI. 5, ubi* allia *recte legitur.* [6]) *Joann. VI. 54.*

hominis et[a]) biberitis eius sanguinem, non habebitis vitam in vobis." Et infra, prebens seipsum suis ad pascendum, inquit[1]): „Quocienscumque hoc feceritis, in mei memoriam facietis." Et apostolus[2]): „Quocienscumque manducabitis hunc panem et ca-
5 licem bibetis, mortem domini[b]) anuncciabitis, donec veniat."

Subiectum igitur memorie Christi et ruminacionis verbi dei est hoc dulcissimum sacramentum, sicut scriptum est in psalmo[3]): „Memoriam fecit mirabilium suorum misericors et miserator dominus; escam dedit timentibus se." Quapropter
10 nequaquam poterit aut lente et difficulter poterit Christi Jhesu et eius passionum salubrium memorari aut verbum vite habundanter in se continere et continue[c]) ruminare, nisi[d]) cottidie [f. 19[b]] vel sepe et digne cibetur hoc mellifluo et mirabili sacramento. Ideo[e]) pridem bene assumptum est de psalmo: „Edent
15 pauperes et saturabuntur", etc. Edent, inquam, ex hoc ligno vite, quod continet omne verbum, quod procedit de ore dei, vitam dans et robur huic mundo.

Capitulum decimum quartum[f]).

Ad idem quoque facit, quod idem psalmus loquitur, di-
20 cens[4]): „Parasti in conspectu meo mensam adversus[g]) eos, qui tribulant me." Vide, quam palam infertur continuacio comescionis[h]) huius sacramenti in populo christiano in tali modo taliter subsumendo. Sed inimici continue tribulant quemlibet de populo christiano, sicud scriptum est[5]): „Inimici autem mei vivent
25 et confirmati sunt super me, et[i]) multiplicati sunt, qui oderunt me inique[k])." Ergo hec mensa debet esse continue preparata in sustentamentum eorum, qui continue ac semper tribulantur

20) Parasti in conspectu meo mensam adversus eos, qui tribulant me *A ad calcem fol. super.*
30 26) Contra tribulaciones sacramentum venerabile est datum fidelibus *D 1.*

a) et biberitis — timentibus se *om. D 1. 2.* b) *om. A.* c) quottidie *D 1*; continueque *D 2.* d) qui non *D 1. 2.* e) Ideo — dicens *(in cap. XIV) om. D 1. 2.* f) *A rubr.; om. B.* g) adversus — subsumendo
35 *om. D 1.* h) *om. B.* i) et — inique *om. D 1. 2.* k) gratis *corr.* inique *A.*

1) *Cf. I. Cor. XI. 25; locum hunc auctor libere adfert.* 2) *I. Cor. XI. 26.* 3) *Psalm. CX. 4.* 4) *Psalm. XXII. 5.* 5) *Psalm. XXXVII. 20.*

ac wlnerantur, prout innuit Augustinus in quodam sermone, qui incipit [1]: „Circulo consecrato anno revoluto debitum sermonem vobis electis ad fidem decrevimus: ‚Parasti [a]) [2]), inquit, in conspectu meo mensam.' Ista mensa agnoscitur altaris domini consecracio." Et paulo post: „Nam inde, quod dicitur Sapiencie [3]): ‚Sapiencia edificavit sibi domum, excidit columnas septem. Paravit [b]) mensam suam, misit servos suos, convocans omnes et dicens: Venite et edite de meis panibus et bibite vinum, quod miscui vobis.' Et quia istam mensam preparavit servis et ancillis in conspectu eorum, ut cottidie in similitudinem corporis et sanguinis Christi panem et vinum secundum ordinem Melchisedech ostenderet, ostendendo nos cibaret in sacramento: ideo dicit: ‚Parasti in conspectu meo mensam adversus eos, qui tribulant [me].' Qui sunt isti, qui tribulant nos? Suggesciones inimice et agitaciones, cupiditates, delectaciones, seculi honores, isti tribulant, quia huiusmodi, qui ita vivunt, tribulaciones carnis habent. Sed veniunt ad mensam potentis, considerantes ea, que apponuntur eis accipere, cum timore et tremore, et tribulaciones efficiuntur consolaciones. Auferuntur [c]) ea, que sunt carnis, et infunduntur ea, que sunt spiritus, et ex mensa preparata perficiunt [d]) contra eos, qui tribulant eos." Hec Augustinus [e]).

Ecce, quam plane Augustinus exponit scripturas ac deducit ad presentis operis intencionem. Hoc idem, puta cottidianam vel crebram manducacionem Christi Jhesu corporis et sanguinis a parvulis, id est a simplicibus plebeis christianis, quam ordinate et quam sensate Salomon adhuc prosequitur, dicens Prov. IX [4]): „Misit, inquit, ancillas suas, ut vocarent ad arcem et ad menia civitatis." Sequitur multum ad propositum [5]): „Si quis parvulus est, veniat ad me. Et insipientibus locuta est: ‚Venite, comedite panem meum et bibite vinum, quod miscui vobis'." Exposicionem istius protensam vide, si libet, in ultimo tractatu ad presentis operis intencionem [6]).

---

a) Parasti — qui tribulant me *om. D 1. 2.* b) *post ras. A.* c) aufferrentur *B.* d) proficiunt *D 1;* proficiuntur *D 2.* e) *post hanc vocem D 1. 2. contin.:* Dominus faciens ɔc., *v. infra p. 94 lin. 17.*

1) *hunc sermonem in operibus S. Augustini reperire non potuimus.* 2) *Psalm. XXII. 5.* 3) *Proverb. IX. 1—5; auctor libere citat.* 4) *Proverb. IX. 3.* 5) *Proverb. IX. 4—5.* 6) *Cf. l. V, dist. VII, c. 13.*

Ad idem facit, quod loquitur Sapiencia Eccles. XXIIII., dicens [1]: „Edent me et adhuc esurient, bibent et adhuc sicient." Quis autem, obsecro, nisi contenciose [a]) agens, diceret aliud, quam [quod] scilicet ista iterata reduplicacio et duplicata iteracio huius
5 litere manifeste vetat continuitatem ac frequenciam esus et bibicionis nostri sacramenti. Neque enim congruencius valet adaptari, quod puta verbum dei et divina sapiencia nullibi donet seipsam edendam et bibendam alias tam liberaliter et proprie, sicut in isto admirando sacramento, in quo ipse deus, verbum
10 caro factum, dicit [2]: „Caro mea vere est cibus et sanguis meus vere est potus." Et alibi [3]: „Qui manducat meam carnem et bibit meum sanguinem, in me manet et ego in eo." Nam pro eo et ad istum intellectum fortasse sapiens non in preterito nec in presenti, sed in futuro indicativi modi est locutus, dicens:
15 „Edent me", et iterum: „Bibent me", etc., eo quod, licet verbum dei et sapiencia erat et tunc cum hominibus ab inicio, (sicut scriptum est Proverb. VIII° [4]): „Delicie mee esse cum filiis hominum", et Sapiencie 7° [b]) [5]: „In animas sanctas se transfert;") sicque eadem sapiencia sui contubernii homines semper parti-
20 cipes esse faciebat: verumptamen non in tali plenitudine neque in tantum tunc vel ante neque insuper tam proprie, ut bene conpeteret illis [c]) verbis pridem assumptis, ubi dictum est [6]: „Edent me et adhuc esurient, bibent et adhuc sicient", etc. Sed in tempore gracie et plenitudinis Jhesu crucifixi, quando divina
25 sapiencia est incarnata et verbum caro factum est et ha[bitat] in nobis, iam iamque per cottidianam vel alias crebram a communi populo sacramenti nostri sumpcionem habundanter bibitur passimque ab hominibus manducatur, — cum iam eadem divina sapiencia, que quondam dixit in futuro et per suos me-
30 diate: „Edent me", etc., jam in presenti aperiens os suum, loquitur, dicens [7]: „Accipite hoc et comedite;" et iterum [8]: „Bibite ex hoc omnes, hec quocienscumque feceritis, in meam commemoracionem facietis."

---

[a]) contencione *B.* [b]) *manu recent. suppl. A; om. B.* [c]) *ita A;*
35 vel *B.*

[1]) *Cf. Eccles. XXIV. 29.* [2]) *Joann. VI. 56.* [3]) *Joann. VI. 57.* [4]) *Proverb. VIII. 31.* [5]) *Sap. VII. 27.* [6]) *Cf. Eccles. XXIV. 29.* [7]) *Matt. XXVI. 26.* [8]) *Cf. I. Cor. XI. 24—25; textus Vulgatae discrepat.*

[f. 20[a]] Similiter hoc idem poterit persswaderi per alium prophetam Ysaie XXX. d., ubi dicitur[1]): „Miserans miserebitur tui." Et subditur[2]): „Et dabit tibi dominus panem artum et aquam brevem et non faciet ultra a te avolare doctorem tuum", etc. Hic siquidem si fideliter istius prophete verba bene et sagaciter ponderabis et velis tu, qui spiritualis es, spiritualiter et prudenter investigare, sane reperies nichil aliud conveniencius per ea posse intelligi prophetatum, quam istam cottidianam vel crebram christianorum dominici sacramenti communionem, que et in moderata seu parwa quantitate specierum panis et vini modeste plebibus ministratur, secundum quod iam est in dei ecclesia usitatum; nec invenies, puto, facile causam tam congruam et propriam, quare artus panis et aqua brevis per prophetam dicuntur, nisi quia, ut dictum est, crebra et in modica quantitate sumpcio sacramenti in dei ecclesia exercetur. Sed hec loquens dominus per prophetam, manifestat, quod non solum sacerdotes, sed totam plebem denotat, ut apparet ex textu loculenter[a]). Igitur et plebi[b]) prophetice prescripsit hoc nostrum sacramentum cottidie vel frequenter manducandum.

Et rogo, si non piget, diligenter ausculta hic ministerium tu, qui es devotus Jhesu Christi, quam evidenter propheta explicat multitudinem graciarum ac miseracionum domini conditam in nostro dulcissimo sacramento, cum premittit, dicens[3]): „Miserans miserebitur tui." Et mox addit proximitatem atque presenciam omnis plenitudinis divinitatis corporaliter in hoc sacramento, dicens[4]): „Ad vocem clamoris tui statim ut audierit, respondebit tibi." Deinde exprimit indilate modum miserendi et presencie vel proximitatis divine plenitudinis, dicens[5]): „Et dabit tibi dominus panem artum et aquam brevem", quod enucliacius alius eximius propheta protulit, dicens[6]): „Memoriam fecit[c]) mirabilium suorum misericors et miserator dominus; escam dedit timentibus se." Et vide, queso, conbinacionem gratissimam verborum prophete tunc a seculis absconditam, minime vero in rediviva ac florida nostra etate ecclesie pene omnibus

---

3) Ysaie 30: „Dabit tibi dominus panem artum et aquam brevem," *A ad calc. fol. super.*

22) Multitudo graciarum in eukaristia *A.*

a) *ita A;* luculenter *recte B.* b) plebis *false A.* c) facit *B.*

1) *Isaiae XXX. 19.* 2) *Isaiae XXX. 20.* 3) *Isaiae XXX. 19.* 3) *Isaiae XXX. 19.* 5) *Isaiae XXX. 20.* 6) *Psalm. CX. 4—5.*

manifestam, pro qua etate dicimus [1]): „Et introibo [a]) ad altare dei, ad eum [b]), qui renovat iuventutem meam.“

Contemplare igitur, quod, postquam propheta dixit: „Et dabit tibi dominus panem artum et aquam brevem“, illico an-
5 nectit, dicens [2]): „Et non faciet a te avolare ultra doctorem tuum, et erunt oculi tui videntes preceptorem tuum, et aures tue audient verbum post tergum monentis. Hec via, ambulate in ea.“ Hec itaque propheta cum contexit, quid aut quomodo planius potuit exprimere, quam hoc nostrum celeberrimum sa-
10 cramentum, quod et in quo est nobis omne bonum monstratum et donatum juxta scripturam, que dicit ad Moysen Exod. 33° [3]): „Ego ostendam tibi omne bonum et miserebor, cui [c]) miserebor, et clemens ero, in quem michi placuerit.“ Sic namque donat se nobis deus omnia in omnibus, quatenus inde et
15 tali forma in deum vegetati, ad illud feliciter veniamus, puta cum deus erit omnia in omnibus, secundum quod apostoli sentencia diffinit [d]). Qui modus est, scilicet hominem in deum et de carne in spiritum, de vetere homine in nowum, de corrupcione in incorrupcionem, de vita presenti in vitam eternam transferendi,
20 sicud scriptum est [4]): „De claritate in claritatem transformamur et tamquam [e]) a domini spiritu“, est quam proprie per ministerium manne figuratus, quod [f]) in ore uniuscuiusque multifarie, vel prout quisque erat dispositus aut veluti optabat, hoimnibus sapiebat, habens omnem saporem et omne delecta-
25 mentum suavitatis. Iste quoque modus optime fruicioni cibi et potus concordat, prout habes infra tractatu ultimo distinccione [g]) [VII[a]], c°. [12° sq.] per multa declaratum.

Ex quibus colligitur, quod deus noster et dominus Jhesus Christus, in quo sunt omnes thezauri sapiencie et sciencie dei
30 absconditi, donat se nobis in hoc mirabili sacramento omnia in omnibus, quatenus perinde perfecte et omni plenitudine saciati, in [h]) ipso solo et unico nostro bono quietemur [i]), nichil

---

30) Ex natura corporis Christi in sacramento . . . perinde . . . *A*.

a) adintroibo *corr. A*. Et introibo *B*. b) ad deum *B*. c) tui *corr.*
35 *A* cui; tui *B;* cui voluero *biblia*. d) *ita A;* diffinivit *B*. e) *post corr. A in marg.* f) quid *corr.* quod *A;* quod *B*. g) *lacuna sequitur in A et B.* h) et in *B*. i) *post corr. A;* quietemus *B*.

1) *Psalm. XLII. 4.* 2) *Isaiae XXX. 20—21.* 3) *Exodi XXXIII. 19.* 4) *II. Cor. III. 18.*

amplius extrinsecus vel alibi requirendo, sicut scriptum est in psalmo[a])[1]): „Quid enim michi est in celo, et a te quid volui super terram. Deficit caro mea et cor meum: deus cordis mei[b]) et pars mea deus in eternum.“ Et Johannis X° [2]): „Martha, Martha, inquit, sollicita es et turbaris erga plurima. Porro unum est necessarium.“

Est igitur nobis dominus Jhesus in hoc sacramento panis artus et aqua brevis secundum Ysaiam, quoniam inibi nobis est solum dominus pars hereditatis nostre et calicis nostri secundum psalmistam, ut siccine nunc pregustemus [f. 20[b]], quoniam suavis est dominus. Est insuper inibi nobis doctor, qui ultra non avolat a nobis, quoniam ibi, id est in hoc sacrificio, est sapiencia incarnata, que suam sedem in anima iusti quietavit, sicut optatum est a Sapiente 9[c])[3]): „Mitte, inquit, michi[d]) sapienciam de sede magnitudinis tue, ut mecum sit et mecum laboret, ut sciam, quid acceptum sit[e]) coram te omni tempore.“ Et inde est, quod a domino Jhesu, qui est dei virtus et dei hec sapiencia, dictum est[4]): „Qui manducat meam carnem et bibit meum sanguinem“, et ad propositum[5]): „in me manet et ego in eo.“ Est quoque preceptor nobis pius[f]) Jhesus in isto nostro cottidiano sacramento, quem oculis nostris secundum prophetam vidimus et auribus nostris audivimus, quoniam inibi est nobis verbum caro factum, de quo scriptum est Jo. primo in canonica[g])[6]): „Quod vidimus, quod audivimus et[h]) manus nostre contractaverunt[i]) de verbo vite, quod anuncciamus vobis.“ Et ipsum est, quod nos incessanter monet post tergum, dicens[7]): „Hec via, ambulate in ea.“ Nam hoc plenum gloria dei sacramentum est nobis memoriale[k]) continuum et sempiternum omnium dei mirabilium et divinorum preceptorum, sicut

---

9) In eukaristia est dominus ut: pars hereditatis nostre et calicis nostri / doctor, quia ultra non avolat / sapiencia incarnata / preceptor pius, etc. *A ad calcem fol. super.*

a) *posterius suppl. A.* b) mea *B.* c) *posterius suppl. A; om. B.* d) *om. B.* e) coram te sit *B.* f) *om. B.* g) in canonica *add. A in marg.;* Jo. *(lacuna) B.* h) quod *B.* i) contrectaverunt *B.* k) memoriam *B.*

1) *Psalm. LXXII. 25—26.* 2) *recte Lucae X. 41—42.* 3) *Sapient. IX. 10.* 4) *Joann. VI. 57.* 5) *Joann. VI. 57.* 6) *I. Joann. I. 1—2; Vulg. discrepat.* 7) *Isaiae XXX. 21.*

scriptum est [1]): „Memoriam fecit mirabilium suorum, misericors et miserator dominus: Escam dedit timentibus se.“ Et iterum [2]): „Confitemini memorie sanctificacionis eius.“ Et ipse solusmet [3]): „Hec quocienscumque feceritis, in mei memoriam facietis.“

5 Quis igitur, nisi forte vesanus et excors vel asecla Antichristi, hoc tale et tantum bonum hominibus, tam grate, tam superhabundanter tamque communiter omnibus et indeficienter a deo, patre misericordiarum et tocius consolacionis, hominibus ministratum, audebit diswadere, coartare vel ullo modo im-
10 pedire? Quod si quispiam, prout hodie multos est videre, ponunt tenacitatem irracionabilem seu quandam scharsitatem [a]) huius cibi et potus domini in plebeis christianis, sciant indubitanter a spiritu Jhesu se ad id non deduci, sed forte a spiritu Antichristi, de quo supra diffusius est pertractatum [4]). Sciant ni-
15 chilominus, quod nequaquam proficient amplius, sed velint nolintve, ipsimet ad cenam magnam domini Jhesu crucifixi properare, dominus [b]) utique faciens, faciet, quod disponit, et prosperabitur in cunctis, que cogitavit [c]), et divitibus et prudentibus huius seculi manentibus vanis et circa suas inanes sarcinulas [d])
20 occupatis. Idem Jhesus mellifluus, pater orphanorum et iudex viduarum, ex pauperibus, debilibus, infirmis, cecis et claudis inplebit [e]) domum suam et suam hospitalitatem inenarrabiliter munificam, veluti regem et dominum virtutum condecet, amplians exercebit, et exercendo ampliabit [f]). Et, ni fallor, illud
25 est iam, quod idem propheta Ysaias capitulo penultimo est locutus, dicens [5]): „Propter hoc hec dicit dominus deus: Ecce, servi mei comedent et vos esurietis. Ecce, servi mei bibent, et vos sicietis. Ecce, servi mei letabuntur [g]), et vos confundemini. Ecce, servi mei laudabunt pre exultacione cordis, et vos clama-
30 bitis pre dolore cordis et pre contricione spiritus [h]) ullulabitis.“

---

18) Prophecia, quod communio prosperabitur in pauperibus, non in divitibus *D 1*.

[a]) *ita A;* starsitatem *B.* [b]) Dominus faciens ɔc., *contin. D 1. 2., cf. superius p. 89 lin. 22.* [c]) cogitat *D 2.* [d]) starcinulas *A.* [e]) inplebunt
35 *D 1.* [f]) *post hanc vocem D 1. 2. contin.* Nam crebra a plebeis sacramenti comescio ɔc., *v. infra p. 100 lin. 5.* [g]) locabuntur *(sic) B.* [h]) cordis *B.*

[1]) *Psalm. CX. 4—5.* [2]) *Psalm. XCVI. 12.* [3]) *Cf. I. Cor. XI. 25.* [4]) *v. supra p. 53 et 80—82.* [5]) *Isaiae LXV. 13—14.*

Quid hinc rogo gracius poteris intelligere, nisi copiosam[a]) habundanciam huius nostri suavissimi sacramenti cum magna multitudine graciarum in populo fideli christiano, sicut scriptum est[1]): „In voce exultacionis et confessionis sonus epulantis". refrigerium quoque caritatis et superhabundanciam iniquitatis 5 multorum christianorum, qui replentur indigna amaritudine et furore, et inde spiritu avaricie, superbie ac invidie agitati, non cessant devotos Jhesu crucifixi persequi, contempnere et irridere, murmurareque tota die eo, quod ipsi sunt expertes, sicut scriptum est[2]): „Sicut canes circuibunt civitatem, si vero non fuerint[b]) 10 saturati, murmurabunt" contra sanctos plebeios cottidie aut sepe sacramentum dominici corporis et sanguinis frequentantes et sedule exquirentes[c]). Ad idem est Zacharie IX. g., ubi dicitur[3]) „Quid bonum aut pulchrum eius, nisi vinum electorum et triticum germinans?" Quid, obsecro, communius in cibis quam 15 panis, quid in potibus usitacius, quam vinum, prout superius[4]) est expressum? Quare igitur dominus in hiis speciebus sacramentum istud construere voluerit, ipsum per hoc, quicumque vellent et quocienscumque omnibus passim, pauperibus et divitibus, ministrandum et perfruendum, demonstravit. 20

Capitulum decimum quintum[d]).

Quomodo se possunt tueri adversarii[e]).

Jam restat inquirere, quibus se possent auctoritatibus et scripturis tueri hii, qui sunt ex parte adversa, qui plebeis defendunt et diswadent cottidianam vel crebram sacra- 25 menti sumpcionem, vel cui scripture canonice conformati possint veraces esse aprobari. Et cum diligenter fuerit — scilicet vetus [f. 21a] scriptura — revoluta, invenire vel unum non poterit, quo firmare valerent suam extraneam assercionem, nisi forte velint proponere de agno paschali, quem solum semel in 30

23) Nota totum. — Quibus inimici impugnare tentant communionis frequentacionem et communionem wlgi *A*.

[a]) copiam *(sic) B.* [b]) fuerunt *B.* [c]) requirentes *corr.* exquirentes *A.* [d]) *A rubr.; om. B.* [e]) *ita A rubr.; om. B.*

[1]) *Psalm. XLI. 5.* [2]) *Psalm. LVIII. 15—16.* [3]) *Zachar. IX. 17;* 35 *auctor locum libere adfert.* [4]) *Cf. l. I, tr. II, reg. I, c. 3, p. 56.*

anno licebat communitati iudaice manducare. Sed hoc in nullo potest eorum sensum supportare, cum illa oblacio agni paschalis et ingressio summi sacerdotis semel in anno ad sancta sanctorum singulariter et de plano significet domini Jhesu passionem, prout beatus Paulus ad Hebr. testatur, dicens capitulo IX[1]: „Introivit semel in sancta eterna redempcione inventa.“ Et beatus Thomas hoc exponit similiter de passione Jhesu Christi[2], necnon et alii omnes doctores, que semel est tantum facta, prout dicit apostolus ad Rom. ca. VI°[3]: „Christus semel est mortuus pro peccatis nostris.“ Sed omni luce est clarius, quod in domini Jhesu ecclesia hoc non tenetur de sacramento, quod Judei tenuerunt de agno suo paschali, videlicet quod tantum semel in anno hoc sacrificium ymmolarent, cum cottidie per totam ecclesiam ymmoletur. Insuper et de pane proposicionis, quem non licebat edere nisi solis sacerdotibus, et alia plurima similia, que conquiri possunt antiquis ex scripturis, omnia inquam hec nequaquam talium false swasioni valent suffragari, cum a principio usque ad finem in Christi ecclesia communionem huius sacrificii a plebeis et sacerdotibus frequenter exerceri conspiciamus. Sed et quilibet christianus iam est Christus, id est[a]) unctus et sacerdos suo modo, sicut scriptum est[4]: „Vos estis genus electum, regale sacerdocium.“ Et Apok.[5]: „Fecisti nos regnum et sacerdotes.“ Et Ysaie LXI.[6]: „Vos autem filii sacerdotes vocabimini; ministri dei nostri, dicetur vobis: fortitudinem gencium comedetis.“ Idem Augustinus[7]: „Omnis sanctus presbiter, sed non omnis presbiter sanctus.“ Cuius signum est manifestum, quoniam cuilibet est licitum edere de talibus sacrificiis, videlicet de isto sacramento, cuius figuram, scilicet sacrificia Judeorum tantum sacerdotibus licebat in lege Moysi manducare.

---

25) Omnis sanctus presbyter *A*.

a) et *corr.* id est *A super lin.*

1) *Hebr. IX. 12.* 2) *S. Thomae Aquinatis Summa theol., 2, q. 102, 4 ad 10 et 5 ad 2, ed. Parm., t. 2, p. 389 et 390.* 3) *Roman. VI. 10:* Quod enim mortuus est peccato, mortuus est semel; quod autem vivit, vivit Deo. 4) *I. Petri II. 9.* 5) *Apoc. V. 10.* 6) *Isaiae LXI. 6; ubi loco* filii sacerdotes: sacerdotes domini *legitur.* 7) *Cf. S. Augustini Quaest. in Heptat., l. I, quaest. 70, ap. Migne, PL, t. 34, p. 566:* Proinde omnis senex etiam presbyter, non omnis presbyter etiam senex.

Capitulum primum secunde regule huius secundi tractatus[a]).

Sequitur regula secunda expressa Veteris Testamenti ad probacionem spirituum introducta et est ista: Si ea, que docent et prophetant doctores et predicatores, vel alias homines de facto incipiunt exercere, cedunt ad profectum fidei Christi et caritatis et magis ac magis invalescunt, et tunc magis confortantur, quando ab adversitate agitantur.

Hec regula primum si ad illos applicetur, qui plebi dei diswadent sacramentum Christi cottidie aut frequenter manducare, lucide tunc apparebit eosdem ab hac veritate obliquari et[b]) non agi in idipsum a spiritu veritatis. Primum, quia hii tales inducunt in plebem Jhesu crucifixi famem, non famem panis et vini materialis, sed famem panis vivifici, scilicet verbi caro facti, quod hominibus est donatum habundanter in isto sacramento, prout scriptum est Colosen. 3°[c]) [1]): „Verbum Christi habundanter habitet in vobis.“ Abstracto autem hoc pane a populo Christi, aufertur firmamentum et omne incrementum fidei, spei et caritatis, et conteritur baculus subsistencie omnium fidelium infirmorum et omnium virtutum in interiore homine fulcimentum, quoniam de hoc pane scriptum est[2]): „Panis cor hominis confirmat“ et[3]): „Verbo domini celi firmati sunt et spiritu oris eius omnis virtus eorum.“ Ex cuius siquidem sensu scriptum est[4]): „Nisi manducaveritis carnem filii hominis et biberitis sanguinem eius, non habebitis vitam in vobis.“ Et psalmus[5]): „Edent pauperes et saturabuntur, et laudabunt dominum, qui requirunt eum: vivent corda eorum.“ Posita causa apponitur notanter et effectus illius[d]) esus pauperum, quia sequitur[6]): „Vivent corda eorum in secula seculi.“ Enimvero que est vita interioris hominis secundum deum creati, de qua propheta hic loquitur, nisi fides Jhesu crucifixi, que per dileccionem operatur, resultans in spem vivam, sicut scriptum est Hebr. X°[e]) [7]):

---

3) 2[a] regula *A rubr.*

18) Quantum malum venit per abstraccionem eukaristie a fidelibus *A.*

[a]) *ita A rubr.; om. B.* [b]) *om. B.* [c]) *add. A posterius; om. B.* [d]) eius *corr.* illius *A.* [e]) *numerus posterius suppl. A; om. B.*

[1]) *Coloss. III. 16.* [2]) *Psalm. CIII. 15.* [3]) *Psalm. XXXII. 6.* [4]) *Joann. VI. 54.* [5]) *Psalm. XXI. 27.* [6]) *Psalm. XXI. 27.* [7]) *Hebr. X. 38.*

„Justus autem meus ex fide vivit.“ Quam ob rem fides, sp
et caritas per continuacionem comescionis huius sacramenti nu
triuntur, augentur et roborantur in plebe christiana. Igitur or
nis distrahens et abducens plebeios ab hoc pane vergit in d
trimentum fidei, spei et caritatis populi christiani, et per cons
quens spiritu sancto non agitur, quia scriptum est 2ª Cor. 10[a]) [1]
„In edificacionem posuit nos spiritus sanctus et non in destru
cionem.“

Potest insuper cognicio huiuscemodi pseudoprophetaru
comprobari[b]) hac secunda regula siccine contemplata. Nam v
luti tenor canit regule, quod sicut opus a deo inspiratum sen
per habet ad ulteriora progressum nec valet ab homine i
pediri: ita illud, quod est a spiritu mendacii prophetarum i
missum, factum aut prophetatum, effectum suum, quem pro
mittit, non sortitur[c]), et demum prophete stulticia erit omnib
manifesta. Quod valde impeditores iniustos dei sacramentoru
a plebeis respicit, in quibus per experienciam inpleri visum e
cum pluries murmurare et facto nec non multo ad modu
conatu restiterunt[d]), ne scilicet plebei corpus et sanguine
Jhesu Christi [f. 21ᵇ] cottidie et sepe frequentarent[e]), ita, ut i
parietibus ecclesiarum suas scriberent inepcias et in ambonib
suos conclamare rictus plerumque studuerunt, quinymmo et i
sacro domini apostolici pallacio non sine magnis sumptibus c
raverunt proponere cum querela, prout tempore Milicii, vene
rabilis sacerdotis, actum erat [2]). Sed plane[f]) omnes evanueru
in suis cogitacionibus, et obscuratum[g]) est insipiens cor eorum[3]
Et quia telam ordierunt non ex spiritu domini[4]) nec ex scrip
tura veritatis, ideo cito a lumine refracti, suis in tenebris mod
palpitant et delitescunt, verbum autem caro factum verbumqu
domini crescit et multiplicatur. Act. XII. g.[5]).

Consulcius igitur hii tales agerent, si ad consilium Ju
deorum intrarent in hoc facto et ibi audirent consilium vene

---

1) Effectus communionis eucaristie *A.*

22) . . tus tus tru (?) i. e. (?) ferarum apercio *A.*

24) Milicius *A eadem manu, qua eciam codex scriptus est.*

[a]) *posterius suppl. A; om. B.* [b]) *post corr. A.* [c]) fortiter *B.*
[d]) restituerunt *A.* [e]) frequentaretur *B.* [f]) planum *B.* [g]) obstruatum *A*

[1]) *II. Cor. X. 8.* [2]) *Cf. Palacký, Die Vorläufer des Husitenthums i*
Böhmen, p. 26. [3]) *Rom. I. 21.* [4]) *Cf. Isaiae XXX. 1.*
[5]) *Act. XII. 24.*

rabilis Gamalielis, legis doctoris, superius [1]) allegatum, ubi dicitur [2]): „Viri Israelite, attendite vobis super hominibus istis“, subaudis plebeis, quibus petentibus prohibetis et diswadetis corpus et sanguinem cottidie vel sepe bibere et manducare. Sequitur: „Quid acturi sitis ante hos dies“, etc. Et paulo post: 5 „Et nunc itaque dico vobis: Discedite ab hominibus istis et sinite illos, quoniam, si est ex hominibus consilium hoc aut opus, dissolvetur. Si vero ex deo est, non poteritis id dissolvere, ne forte deo videamini repugnare. Consenserunt illi Judei.“ Act. V. f. [3]). 10

Capitulum secundum [a]).

Hiis sic positis non est necesse hanc regulam parti adverse coequare, cum ex illis, que modo sunt dicta, reluceat, quod, quia assercioni primo loco inducte est difformis, sequitur necessario eam parti contradictorie conformari, juxta maximam, 15 que dicit: Oppositorum est eadem disciplina. Et sicut oppositum in opposito, sic propositum in proposito. Tamen adhuc ex superhabundanti est manifestum, quod predicatores et sacerdotes, qui inducunt populum ad crebram sacramenti sumpcionem [b]), a caritate non ficta moventur in idipsum, tum quia 20 congaudent suorum fratrum stabilimento et conversioni, angelis dei in celo in eo ipso coequales, qui dixerunt [4]): „Pascha nostrum ymmolatus est Christus, itaque epulemur“, ymmo ipsi tales sponso et sponse simillimi, de quibus Apok. ultimo [5]): „Sponsus et sponsa dicunt: Veni, et qui audit, dicat: Veni, et qui 25 sitit, veniat et bibat“, — tum quia labores gaudenter sufferunt cum dei plebe, qui utique ex eo, quod prompte sacrificium plebibus ministrant, non mediocriter cumulantur et crescunt, similes in hoc Christo Jhesu, qui surrexit a cena et suis discipulis ministravit, et apostolo, qui dicit de seipso [6]): „Cum liber 30 essem de omnibus, omnium me servum feci.“ Que omnia sunt

18) Sacerdotum cum populo in eukaristie ministerio [lab]orancium laus et utilitas *A*.

a) *ita A rubr.; om. B.* b) communionem *B.*

1) *v. l. I, tr. I, c. 4, p. 32.* 2) *Act. V. 35.* 3) *Act. V. 38—39.* 35
4) *I. Cor. V. 7—8.* 5) *Apoc. XXII. 17; Apoc. XXII. 17.* 6) *I. Cor. IX. 19.*

manifesta indicia caritatis, sicut scriptum est[1]): „Caritas paciens est, benigna est, non emulatur." Et sequitur[2]): „Omnia sustinet, omnia suffert."

Apparet hoc idem ex secundo, quia consilium eorum con-
5 tinue surgens ad sua incrementa in populo dilatatur. Nam[a]) crebra a plebeis sacramenti comescio magis ac magis invalescit[b]). Sed et necesse est eam ampliari, si fervor et devocio spiritus in plebe christiana amplientur[c]), quoniam sine omni dubio frequens et continuus appetitus et requisicio comescionis Christi
10 corporis committatur. Illa namque causa et nulla alia eius prefuit, quod videlicet in primitiva[d]) dei ecclesia populus cottidie hoc sacramentum iterabat, prout[e]) satis probabitur in V° tractatu huius libri[3]).

Sed iam notorie videtur, quod spiritus devocionis et fervor
15 caritatis ad Christum crucifixum in plebeis[f]) revirescit et resurgit verbo predicatorum et spiritu Jhesu in eis operante. Igitur eciam crebram communionem in populo iterum necesse est suscitari, sicud scribitur Mt. XXIIII[g])[4]): „Ubicumque fuerit corpus, ibi congregabuntur et aquile." Et[h]) tunc Sodoma redibit
20 in antiquam dignitatem, omegaque revolabit ad alfa et Helias veniet et restaurabit omnia. Et tunc omnis Israhel salvus fiet[i]).

Illi eciam ortodoxi homines, qui [sunt] servitores plebis Christi et cottidiane communionis sacramenti, quia sunt et fuerunt in petra veritatis scripturarum stabiliti, in dictis suis usque modo
25 perseverant, quamvis ob id aliqui fuerint conviciati et afflicti. Sed neque eosdem edictum regis[5]), ad contrarium per vicos et plateas minaciter resonans, deterruit aut concussit, neque supersticiones quedam male digeste prelatorum ab eo repulerunt, vel dicta eorum valuerunt expugnare, quin magis eorum veritatem
30 talia promoverunt et ipsi testes horum omnium fideles usque ad mortem perstiterunt, consilium suum et dicta post se relin-

---

22) Prohibicio communionis wlgi et eius repulsa per fideles *A*.

a) *contin. D 1. 2., v. supra p. 94, lin. 24.* b) iam invalescit *D 1. 2.* c) amplietur *D 2.* d) primitiva *corr.* primiterna *A;* primitiva *B et D 1. 2.*
35 e) prout — libri *om. D 1. 2.* f) in plebeis *om. D 2.* g) *hic numerus posterius suppl. A; om. B.* h) Et — dignitatem *om. B.* i) *post hanc vocem D 1. 2. contin.:* quoniam sacramentum hoc ɔc., *v. infra p. 103, lin. 6.*

1) *I. Cor. XIII. 4.* 2) *I. Cor. XIII. 7.* 3) *Cf. l. V, dist. IV.* 4) *Matth. XXIV. 28.* 5) *quod edictum regis auctor hic tangat, non constat.*

quentes, uti in Myliczio prefato patuit et in pluribus aliis, de quibus satis post disseretur[1]).

Tercia regula[a]).

Nunc ad terciam regulam[b]) famosam partes adverse predicte comparentur, ut earum opiniones limpidius wentillentur. Tercia autem regula fuit ista: Si actus vel cogitatus hominis vel doctrina [f. 22a], consilium vel mandatum doctoris a deo et ab eius preceptis et sacramentis homines non alienant vel abducunt.

Hec regula facie patenti confutat illos, qui distrahunt et diswadent plebeyos a cottidiana vel frequenti communione sacramenti: Quia ita manifeste alienacio christiani ab hoc sacramento et aliis similibus est elongacio ipsius a domino Jhesu Christo, sicut manifeste apropinquacio crebra ad hoc dei sacramentum est unio cum domino Jhesu crucifixo, sicut scriptum est[2]): „Qui manducat meam carnem et bibit meum sanguinem, in me manet et ego in eo": et iterum remocio crebra hominis a communione cum Christo per hoc sacramentum est desolacio anime, dissolucio discipline, relaxacio custodie sensuum, exinanicio devocionis, extinccio caritatis, mortificacio boni desiderii, obmissio bonorum operum, proclivitas ad peccata, valliditas temptacionum, incursio demonum, oblivio dei, obduracio cordis, obscuritas intellectus et omnis iniquitatis habundancia inconvicta. Que omnia infra planius discernentur[3]). Et iam in hoc liquide patet ex eo, quia efficiencia et continencia omnium bonorum christiano est reposita in Christi Jhesu corpore et sanguine, quoniam in Christo sunt omnes thezauri sapiencie et sciencie dei absconditi et in Christo habitat omnis plenitudo divinitatis corporaliter. Igitur proximare Christi Jhesu corpori et sanguini in comescione crebra huius sacramenti est proximare hominem ad omne suum bonum,

---

1) Milicius *A rubr.*

15) Effectus digne communionis et quantum malum fug[ere] communionem eukaristie *A.*

[a]) *ita A rubr.; om. B.* [b]) *add. A in marg. colore rubro.*

[1]) *Cf. l. III, tract. III „Determinationes de frequenti communione."*
[2]) *Joann. VI. 57.* [3]) *Cf. l. V, dist. II, c. 15.*

sicud dictum est Moysi per dominum Exodi 33°[a])[1]): „Ego ostendam tibi bonum.“ Et removere se christianum ab eo est removere seipsum ab omni suo bono et incidere hominem in suum malum, sicut scriptum est Jeremie 2°[b])[2]): „Scito, quod
5 malum et amarum est te dereliquisse dominum“, et alibi Jeremie XVII°[3]): „Domine, omnes, qui te[c]) derelinquunt, confundentur, recedentes a te[d]), in terra scribentur.“

At regula hec tercia, si fautores crebre communionis sacramenti in plebe commensuret, nichil aliud, nisi eos
10 fore precones veritatis, approbabit[e]). Quod eciam ex precedenti deduccione clarum est hoc adiecto, quod hii tales fideles nunccii magni patris familias demonstrantur, qui missi dicere invitatis ad cenam, ut venirent, et alios ut hortentur, alios autem ut inpellant, fideliter suam legacionem executur, hunc panem divi-
15 num liberaliter plebibus dispensando, facilius de[f]) diviciarum largitate ac operibus misericordie racionem deo reddituri quam de duricia et scarsitate sacramentorum divinorum. Non enim querunt, que sua sunt, huiusmodi homines, sed que Jhesu Christi, neque sunt pastores, qui solum pascunt semetipsos et non cu-
20 rant eciam oves dominicas pabulo eisdem atributo cibare crebrius, prout eis dominus Jhesus, princeps pastorum, preostendit, qui per se primum hoc sacramentum communicans, dehinc discipulis communicandum ministravit. Similiter et Paulus, asecla Jhesu crucifixi, qui dicit de seipso 1ª Cor. XI.[4]): „Ego enim
25 accepi a domino, quod et tradidi vobis.“

Quarta regula[g]).
Primum capitulum[g]).

Nunc quarta regula predicta partibus predictis adversis proponatur, que est: Si cogitatus et actus hominis aut doctrina
30 et consilium vel mandatum doctorum et prophetarum non declinent vel conducant ad blandimenta carnis vel pompam huius seculi aut avariciam huius vite.

---

28) 4ª regula *A rubr.*

a) *posterius suppl. A; om. B.* b) *add. A in marg.; om. B.* c) *add.*
35 *A super lin.* d) a te et *A et B.* e) *post corr. A.* f) dei *A.* g) *ita A rubr.; om. B.*

1) *Exodi XXXIII. 19.* 2) *Jerem. II. 19.* 3) *Jerem. XVII. 13.* 4) *I. Cor. XI. 23.*

Hec iterum regula sine contradiccione declarat swasus et ausus partis illorum, qui distrahunt et diswadent plebeios a cottidiana vel crebra communione sacramenti, a bono dei spiritu non prodire, sed magis a spiritu carnis vel huius mundi. Probant hoc dicta precedentis regule. Ex eo quoque potest istud esse manifestum, quoniam[a]) sacramentum hoc datum est christianis pro mundi voluptate, quia pro eo huius mundi delicias reliquerunt, sicut scriptum est[b]) Jo. VI°[1]): „Hic est panis pro mundi vita", sicud Judeis in deserto manna dominus prestitit pro cibis et carnibus, que in Egipto reliquerunt. Si igitur[c]) christianis et peccatoribus penitentibus, qui paululum[d]) aufugiunt ab hoc mundo, subterfugiendo propter deum[e]) vitam et oblectamenta inquinata, non ministratur cito et sepe hoc manna et panis, datus hominibus pro mundi vita, mox iterum ad mundum redire infallibiliter compelluntur et fortiter retrahuntur, prout in Judeis evidenter est ostensum, quoniam[f]) oportunum est hominem semper in aliquo delectari, aliquo pasci et in aliquo ruminare. Si igitur venientes de seculo ad Christum et mundi deliciis obmissis non inveniunt reffocillacionem crebram sui animi et corporis in dei eccl.sia, extimplo tamquam a dura vita in Christo et horrida inedia heremi relidimtur, et ex consequenti vel iterum ad pascua mundi redeunt vel, fame in animo fatigati et laxis genibus et manibus dissolutis, deficiunt, laborantes in via, aut, inedia interioris hominis attenuati, omnibus incrementis a se profligatis, manent C annorum puri maledicti vel [f. 22[b]], siti vel squalore solitudinis afflicti, murmurant[g]) et remurmurant, inquientes[h]): Quis potest salvari? Dura est vita in Christo Jhesu, non est, quis posset sic vivere; ut in ewangelio est descriptum de apostolis inquientibus Mar. 10°[i])[2]): „Quis igitur[k]) poterit salvus esse?"

Peccant igitur et vehementer peccant sacerdotes et ministri

---

7) Sacramentum datum pro mundi voluptate *D 1.*

17) Semper oportet hominem delectari in aliquo aut in bono aut in malo *D 1. rubr.*

a) *hac voce contin. D 1. 2., cf. superius p. 100, l. 21.* b) scribitur *D 2.* c) *om. D 1. 2.* d) pabulum *D 2.* e) deum ipsis *corr.* deum *A*, *D 2.* f) quoniam — ruminare *om. D 1.* g) murmurentur *corr.* murmurent *A.* h) inquirentes *post corr. A et B*; inquientes *D 2.* i) *posterius suppl. A; om. B et D 1. 2.* k) *om. D 1. 2.*

1) *Joann. VI. 52.* 2) *Marci X. 26.*

domini, qui hos, qui mundo huic nolunt amplius vivere, sed Christo[a]), non invitant eos ad frequenter cum domino Jhesu manducandum et bibendum, sibi servientes, nec dant familie domini cibum in tempore, quoniam[b]) non dant talibus sepe vel
5 quociens oportune postulant huius sacramenti communionem. Contra quos scriptum est[1]): „Parwli pecierunt panem, et non erat, qui frangeret eis." Unde queso tantum recidivum[c]) et tam horrendum, sicut canum ad suum vomitum, contingit omni anno in multo populo christiano, aut unde tanta inhercia in
10 moribus aut refrigerium caritatis et omnis iniquitatis habundancia in plebe Jhesu Christi, nisi exinde, ut superius dictum est[2]), quod tam raro, quod semel in anno populus christianus manducat hoc sacramentum, quod est ad robur et pro omni virtute ei a domino derelictum, vel quia indigne manducant istum
15 panem, graciam dei tantam in vacuum accipiendo. Et[d]) hoc est, quod dicit apostolus I[a] Cor. XI[o], prout[e]) est superius[3]) allegatum[4]): „Propter hoc inter vos inbecilles et infirmi multi dormiunt[f]) michi." Indigne autem corpus et sanguinem Jhesu[g]) sumere hiis contingit multo[h]) magis et valde crebrius, qui raro
20 et semel in anno accedunt, quam hiis, qui omni die vel frequenter, quia per totum annum postquam indignificant se et inquinant, quomodo putas brevi et festina purgacione previa eosdem posse iustificari et dignificari isto tam venerabili sacramento? Nullo[i]) modo, ut infra patebit per dicta Crisostomi
25 ad Ebr.[k]) [5]) et alios doctores.

Sed inquies: Nonne credunt, ergo manducant hoc sacramentum, saltem spiritualiter secundum Augustinum in

1) Non monentes ad communionem sacramenti peccant *D 1. 2. rubr.*
6) Parvuli pecierunt panem, et non erat, qui frangeret eis *A ad calc.*
30 *fol. inf.*
19) (Magis) indigne suscipiunt eukaristiam, (qui) semel in anno, quam qui sepe, etc. *A*. — Qui indigne, qui sepe vel qui raro communicant *D 1*. — Indignius communicat, qui raro, quam qui frequenter *D 2*.
27) Communio actualis *D 1. 2. rubr.*

35 a) in Christo *D 2*. b) quem *B*. c) *D 1. 2. habent:* recidivum, etc. Vide infra. Et hoc est, quod dicit apostolus ɔc., *v. infra lin. 15*. d) *contin. D 1. 2.* e) prout — allegatum *om. D 1. 2.* f) et dormiunt *D 1. 2.* g) domini *D 2*. h) et multo *D 2*. i) utpote per Crisostomum super Ad Hebr. *D 1. 2.* k) *post hanc vocem lacuna restat A et B.*

40 1) *Thren. IV. 4.* 2) *v. l. I, tr. II, reg. III, p. 101.* 3) *nondum erat superius allegatum.* 4) *I. Cor. XI. 30.* 5) *Cf. l. III, tr. III, c. 23.*

omelia dicentem: „Crede et manducasti.“ [1]) Et iterum forte addes, dicens: Nonne missas in canone sacerdotum audiunt? Sacerdos autem pro omnibus hoc sacrificium ymmolat, ut tenor misse in canone continet. Igitur tantum erit layco missam audire, sicut per se manducare. Ad [a]) ista habes satis responsum tractatu in- 5 sequenti [2]), ubi dicitur, quod bonum est credere, sed multo melius est credere et credulitatem in opere exercere. Bonum est credere et credendo in deum ire, sed multo melius est substanciam credulitatis, in quo omnis plenitudo divinitatis cor- poraliter inhabitat, sibi incorporare suo modo. Bonum est cre- 10 dere, sed melius est [b]) illius corpus et sanguinem, cui credis, ruminare et gustare. Magnum bonum est spiritualiter per fidem manducare, sed multo maius bonum est spiritualiter simul et corporaliter vel sacramentaliter mastigare et eo in corpore et in [b]) anima vegetari. Bonum est odorem Christi bonum, qui est vite in 15 vitam, sapere et spiritutenus portare, sed multo melior [c]) substancia Christi per sacramentum unita, que facit fidelem Christi, bonum odorem, et ad alios redundare, sicud [d]) scriptum est 2ª Cor. 2° [e]) [3]): „Christi bonus odor sumus, aliis quidem vite in vitam.“ Magnum bonum est bibere [f]) aquam vivam, sed maius [g]) 20 bonum est fontem aque vive possidere, sicud scriptum est [4]): „Fiet in eo fons aque vive salientis in vitam eternam.“ Et [h]) Proverb. 7° [5]): „Aquas vivas in plateis divide: habeto eas solus“.

Magnum bonum est fructus arboris vite in spiritu degustare, de quibus scriptum est Gall. V° [i]) [6]): „Fructus autem [k]) 25 spiritus est caritas, gaudium, pax [l]), paciencia, benignitas, bonitas, longanimitas, mansuetudo, fides, modestia, continencia, cas-

1) Vide de illo dicto Augustini „Crede et manducasti“, quomodo bonum est manducare spiritualiter, melius sacramentaliter *A ad calcem fol. infer.*

5) Sacramentaliter et spiritualiter simul melius communicare quam 30 spiritualiter tantum, per totum *D 1.*

6) Sacramentalis manducacio soli spirituali prefertur manducacioni. Cur sacramentalis communio instituta *D 2 in marg. sup.*

a) Ad — ubi dicitur *om. D 1. 2., contin.:* Dico, quod bonum ꝯc.
b) *om. B.* c) melior est *D 2.* d) sicud — in vitam *om. D 1. 2.* 35
e) *posterius suppl. A; om. B.* f) vivere *B.* g) mag. *B.* h) Et — solus *om. D 1.* i) *posterius suppl. A.* k) *om. D 1. 2.* l) pax etc. Sed multo ꝯc., *D 1. 2.*

1) *S. Augustini In Joh. evang. tract. XXVI, c. 1, ap. Migne, PL, t. 35, p. 1607:* Qui credit, manducat. 2) *recte in l. IV, art. IV, VI, VII et VIII.* 40
3) *II. Cor. II. 15—16.* 4) *Joann. IV. 14.* 5) *recte Proverb. V. 16—17, ubi loco* vivas: tuas *legitur.* 6) *Galat. V. 22—23.*

titas", sed multo maius bonum est arborem vite habere intus et continere[a]) suos fructus continue afferentem. Bonum est pasci fructu arboris, quod cedit ad vitam spiritus, sed melius[b]) refici[c]) fructibus arboris simul et in foliis arboris delectari. Que
5 folia sunt ad sanitatem hominum ex divina inmensa liberalitate in hoc sacramento habunde ministrata. Que inquam folia ego iudico stante informacione meliori esse species[d]) visibiles sacramenti, puta proprietates omnis panis et vini.

Melius itaque est iudicandum pasci hominem et exterius
10 sumendo et interius fide credendo hoc sacramentum, sicud scriptum est Jo. X. c.[1]): „Per me si quis introierit, salvabitur, ingredietur[e]) et egredietur et pascua inveniet", quam solum pasci spiritum hominis interius fide sola et sacre misse assistencia. Bonum enim est participative cum sacerdote manducare, sed
15 multo melius realiter in plenitudine saciari. Sufficeret forte angelo tantum pasci in spiritu vel anime beate extra[f]) corpus posite per solam fidem et misse presenciam, sed homini, qui est corpus simul et anima, pastus solum spiritualis non sufficit: alias verbum dei non habuisset necesse incarnari nec dominus
20 [f. 23a] Jhesus sacramentum hoc siccine instituisset manducandum, sed neque, instituendo ipsum et ministrando discipulis, sic diligenter expressisset, dicens[2]): „Sumite ex hoc omnes." Et iterum: „Bibite ex hoc omnes", neque eciam in oracione sua tam notanter posuisset, docens omnes communiter atque di-
25 cens[3]): „Panem nostrum cottidianum da nobis hodie", prout[g]) superius[4]) est deductum.

Capitulum secundum[h]).

De manducacione solum fide vel participacione[i]).

Modicum igitur est homini sola[k]) fide sacramentum
30 manducare vel solum participative in missa cum sacerdote, homini inquam, cui facultas in promptu se exhibet per-

---

[a]) continue suos fructus afferentem *D 2.* [b]) melius est *B et D 1. 2.* [c]) *post ras. A.* [d]) *om. B;* species visibiles, species sacramenti *D 2.* [e]) et ingredietur *D 2.* [f]) contra *corr.* extra *A in marg.* [g]) prout — de-
35 ductum *om. D 1. 2.* [h]) *ita A rubr.; om. B.* [i]) *ita A rubr.; om. B.* [k]) *om. B.*

[1]) *Joann. X. 9.* [2]) *Cf. Matth. XXVI. 26—27.* [3]) *Lucae XI. 3.* [4]) *p. 57 et 73.*

sonaliter hunc panem manducare, quoniam tali christiano, qui potens est personaliter hoc sacramentum sumere et tamen sine causa negligit vel non curat, fortasse nec ei dabitur per fidem vel participative in missa prelibare. Notanter namque per patrem familias est expressum ad negligentes vel[a]) non curantes christianos Luce XIIII[1]): „Amen dico vobis, quod nemo virorum illorum, qui[b]) invitati[c]) noluerunt venire, gustabit cenam meam." Nam experimento docemur omni anno, quod illi, qui tantum semel in anno vel alias raro accedunt ad hoc sacramentum, ut in pluribus, non participant[d]) rem sacramenti, quod apparet notorie. Accedunt enim tantum quodam timore servili stupidi vel alias tamquam iumenta in suo stercore putrefacta solum compulsi, et in nullo tales gustant spirituale gaudium vel aliquam dulcedinem spiritus Jhesu suavis, sed neque sciunt neque possunt siliquis porcorum et vomitu canum [esse] saciati[e]). Cuius signum habes in eo manifestum, quod vix illam horam vel diem pertranseunt, quidem gravati a timore penali, neque ulterius tripudiant de illa die et hora ventura, in qua sunt sacramentum coram domino comesturi, sed magis coartati consuetudine ecclesie[f]) et preceptis, consternantur[g]). Diebus autem illis et hora transacta aliqualiter letantur ut plurimum[h]) ideo, quod[i]) iam transegerunt, nec amplius appetunt remeari illam diem cene domini[k]), sed neque eius reminiscuntur, putantes se iam magis liberos ad vivendum suis voluptatibus et huic mundo et iam multo minus peccare se reputant[l]), eo quod sunt[m]) remoti a sacramenti sumpcione iterata, quod omnino falsum est, ut[n]) videbitur infra tractatu insequenti[2]). Tales vero sive invitentur et hortentur ad frequentem sacramenti sumpcionem sive non, nullo modo revertuntur, nisi tunc, quando conpelluntur et statuto[o]) ecclesie coartantur[p]). Pro talibus namque scriptum est Exodi 16[q])[3]): „Anima nostra nauseat super cibo isto levissimo."

---

[a]) *erasum D 1.* [b]) *lineae superpos. A.* [c]) invitati noluerunt venire *om. D 1. 2., recte ponentes:* qui vocati sunt, gustabunt cenam meam. [d]) parcipiant *D 2.* [e]) sarcinati *corr.* saciati *A;* sarcinati *B;* saciati *D 1. 2.* [f]) et elemosine *(sic) B.* [g]) *ita post corr. A;* construantur *B;* consternati *D 1. 2.* [h]) plurimam *corr.* plurimum *A.* [i]) quia *D 1.* [k]) dei *D 2.* [l]) putant *D 1. 2.* [m]) sive *(sic) B.* [n]) ut — insequenti *om. D 1. 2.* [o]) de statuto *D 1.* [p]) cohartantur *B.* [q]) *suppl. posterius A; om. B et D 1.*

[1]) *Lucae XIV. 24.* [2]) *in l. IV, art. IV, c. 6—10.* [3]) *recte Numer. XXI. 5.*

Iste autem cibus sinceritatis et veritatis non tantum est cibus levissimus carnalibus christianis, sed cum hoc est terribilis. Levissimus est cibus talibus, quia nichil delectacionis carnales in eo capiunt[a]), quoniam animalis homo non 5 percipit ea, que sunt spiritus. Terribilis autem est eisdem, quia credunt ibi esse plenitudinem divinitatis corporaliter et, si indigne manducent et bibant, iudicium mortis sibi incurrunt. Et idcirco[b]) carnales nullo swasu vel ausu curant festinare ad hoc sacramentum iterandum, quia hinc contempnunt et non curant[c]) 10 — nam eis est[d]) cibus levissimus, — illinc[e]) terrentur et torquentur penali timore, quia terribilis. Hinc non cupiunt neque de eo gaudent, quia levissimus. Illinc fugiunt, quia terribilis et penalis est divinitatis presencia peccatori[f]). Quinymmo et memoria eius carnalibus est penosa, quia condempnacio et mors 15 se talibus exhibet Jhesus crucifixus in hoc sacramento in animis reorum hominum. Ideo est eis gravis ad cogitandum, sicut scriptum est [1]): „O mors, quam amara est memoria tua", etc. Non habent igitur tales aliquam causam vel occasionem ad sacramentum sponte veniendi, ymmo habent causas fortiter mo- 20 ventes ad non propinquandum. Quapropter eciam sedule invitati non accedunt.

Illi[g]) autem, quibus datum est sugere[h]) suavem spiritum Jhesu et gustare in[i]) hoc sacramento, signum secum ferunt evidens in eo, quod cupiunt cito illam horam advenire, in qua eis 25 conceditur huic sacramento iterum copulari, et data eis occasione et doctrina, quod cottidie vel sepe possunt cenare cum domino Jhesu hoc[k]) sacramentum, mox lettabunde accurrunt, requirunt et se ingerunt omniaque huius mundi gaudia pro eo parvipendunt, quoniam in huiusmodi fruicione digna[l]) corporis 30 et sanguinis domini propriissime impletur illud ewangelium Matth. XIII[m]) [2]): „Simile est regnum celorum thesauro abscon-

---

1) Corpus Christi est cibus ⟨ levissimus / terribilis *A.*

6) Credendum in eukaristia esse plenitudinem [divinitatis] *A rubr.*

35 [a]) accipiunt *D 2.* [b]) ideo *D 2.* [c]) curant eos, *sed* eos *deletum A.* [d]) non est levissimus *false D 2.* [e]) Illic *D 1. 2.* [f]) peccatoris *(sic) D 1. 2.* [g]) Illis *(sic) D 2.* [h]) fugere *corr.* sugere *A.* [i]) de *B.* [k]) ad hoc sacramentum . . . accurrunt *D 2.* [l]) data *D 2.* [m]) *posterius suppl. A; om. B.*

40 [1]) *Eccli. XLI. 1.* [2]) *Matth. XIII. 44—45.*

dito in agro, quem[a]) qui invenit[b]) homo, abscondit et pre gaudio illius vadit et vendit universa[c]), que habet, et emit agrum illum. Iterum simile est regnum celorum", etc. Et hoc desiderium signum est manifestum in eis presencie spiritus Jhesu crucifixi, qui et ipsemet ad cenam huius sacramenti properans, suum intensum exhibuit appetitum, dicens Luce XXII[d]) [1]): „Desiderio desideravi hoc pascha manducare vobiscum." Et Proverb. XXIIII [2]): „Edent me et adhuc esurient", etc.

Peccant igitur ministri et dispensatores inprudentes et infideles suo domino, qui [f. 23[b]] negligentes et pigros plebeios non excitant nec hortantur venire ad hanc cenam in tempore suo et congruenti. Magis peccant, qui cupientes sepe venire retrahunt et diswadent. Maxime peccant, qui ex proposito inpediunt et contra volentes venire frequenter remurmurant, quoniam pro isto sensu scriptum est Matth. XXV[e]) [3]): „Quis, putas, est fidelis servus et prudens[f]), quem constituit dominus suus super familiam suam, ut det illis cibum in tempore? Beatus servus ille[g]), quem, cum venerit dominus eius, invenerit[h]) sic facientem. Amen dico vobis, quoniam super omnia bona sua constituet eum. Si autem dixerit malus ille servus in corde suo: ‚Moram facit dominus meus venire', et ceperit percutere conservos suos, manducet autem et bibat cum ebriosis. Veniet dominus servi illius in die, qua non sperat", etc. ibidem, — quoniam tales, de quibus sermo est, plerumque et communiter sunt negligentes et non habentes fidem, amorem curamque ad plebes, quia si haberent, tunc solliciti

---

9) Contra ministros *A*. — Modicum est homini sola fide vel participacione eukaristiam manducare, sed sacramentalis requiritur. *A ad calcem fol. infer.* — Peccant presbiteri { [valde,] / plus, / maxime, } qui popul. ad eukar. sacrament. { [non excitant nec hortantur] / venire volentem retrahunt / venire volentem impediunt et murmurant } *A ad calcem fol. super.* Peccant sacerdotes non invitantes (ad communionem) *D 1. 2. rubr.*

a) quem — regnum celorum *om. D* 1. 2. b) inveneri t *B*. c) omnia *B*. d) *posterius suppl. A; om. B et D 1. 2.* e) *om. D 1. 2.* f) *post hanc vocem D 1. 2. contin.:* Similiter in eo tales carnales ɔc., *v. infra p. 110, lin. 21.* g) *om. B.* h) inveniret *B*.

1) *Lucae XXII. 15.* 2) *recte Eccli. XXIV. 29.* 3) *recte Matth. XXIV. 45—50.*

essent de ovibus et invitarent ad earum pascua, non repellendo nec reclamando.

Quod si adhuc ad regulam prescriptam isti impeditores comportentur, plane invenientur omnes aut plerique eorum 5 multum velut plurimum aliquid carnaliter sapere in isto deifico sacramento, veluti manifeste eorum derisiones verbales hoc ostendunt, cum dicunt, quod ex tali communi tractacione sacramenti a plebeis nimia eius familiaritas et contemptus pullularet. Hoc etenim est et esse solet solum in rebus cor- 10 poralibus et secundum iudicium carnis vel huius mundi. Ideo autem et in rebus divinis, prout est hoc sacramentum, nullum tale debet intelligi, ubi solum et principaliter spiritus domini iudicium operatur, prout satis demonstrabitur in infra scriptis [a]). Similiter cum compaciuntur in hoc quodam modo Christo Jhesu 15 et eius sacramento, si videlicet ipsum contingeret a communi populo passim manducari et sepe ab indignis pertractari, ac si inde [b]) iterum in semet ipso [c]) Christus paciatur et offendatur, cum hec iam ab ipso valde sint remota, sicud scriptum est Ro. VI [d]) [1]): „Jam non moritur, mors illi ultra non domina- 20 bitur."

Similiter in eo tales carnales se esse demonstrant, quod ea, que alias in se sunt sancta digna in Christi Jhesu [e]) ecclesia, tamen, quia sunt illis questuosa seu lucrosa pecuniarum in dei domo, illa [f]) ipsi, ut plurimum, laudant et promovent coram 25 plebe, ut missas, officia pro mortuis, indulgencias, reliquias sanctorum, oblaciones et multa similia, quatenus eo habundancius [g]) suam avariciam sic exercerent [h]), sed illa, que sunt magis ac[c]omoda seu viciniora saluti, data populo pro exercicio salutari, et in quibus est vita eorum reposita, veluti est continuam peni- 30 tenciam agere, sepe confiteri et hoc sacramentum cottidie vel sepe a plebibus manducari, talia, heu, non promovent nec faciunt plerumque ipsorum mencionem [i]), quia ad hec sequeretur eos cum plebe magnus labor et questus modicus aut [k]) nullus [l]).

---

26) De oblacionibus *D 2 in marg. infer. manu recentiori.*

35 [a]) infra incriptis *B.* [b]) *om. B.* [c]) *lineae superpos. A.* [d]) *posterius suppl. A; om. B.* [e]) *om. D 1. 2.* [f]) illi *D 2.* [g]) habundanciam *B.* [h]) exercere *corr.* exercerent *A;* exerceant *D 2.* [i]) memoriam *D. 2.* [k]) vel *D 2.* [l]) *post hanc vocem D 1. 2. contin.* Quanto (igitur) magis plebei se humiliant ɔc.

40 [1]) *Rom. VI. 9.*

Taceo super hoc de invidia et superbia talium, quibus vexantur, cum indignantur de communione frequenti a plebeis huius sacramenti, quia talibus ego fui obnoxius similiter et meipsum agitari pluries invidia recongnovi, cum similiter talem frequentem communionem sacramenti diswadebam plebeis christianis, cum adhuc non eram singulari lumine super hoc de excelso visitatus; et cito post in sequentibus de hoc puncto, puta superbia ministrorum et invidia, disseretur[1]).

Capitulum tercium[a]).

Nunc a[b]) contrario sensu possunt hii, qui promovent hoc sacrificium, per regulam quartam faciliter esse veraces iudicari, si ipsa regula superius expressa commemoretur et pensetur, quia tales, eo quod hortantur christianos sepe ad hoc sacramentum, habent necesse suis hortamentis et consiliis eos a seculi vita abducere et inquinamenta carnis evitare ac virtutes Jhesu perficere, et ob id festinant populis sacramentum Christi corporis et sanguinis largiflue ministrare, quatenus inde fortificati, muniti et suffulti, constanter mundi pompam conculcarent.

Et plurimum idem predicatores et promotores dei sacramentorum fuerunt viri, qui oderunt avariciam et in seipsis oblectamenta mundi zelabanturque[c]) ut plurimum pro Christo magis quam illi partis adverse et suarum opinionum secutores. Nam semper inevitabiliter fuit et est atque erit consequens, quod videlicet quicumque salutem animarum diligit et fideliter operatur, ille odit avariciam et omnem invidiam a se profligavit, veluti per contrarium, quicumque avariciam sequitur vel a ventris ingluvie et ab aliis[d]) oblectamantis carnis detinetur, ille salutem Christi plebium nequaquam diligit neque valet ipsam fideliter et ex animo operari, nisi dumtaxat ea, que sunt sibi questuaria et lucrosa. Propter quod scriptum est[2]): „Nemo potest duobus dominis servire.“ Et infra[3]): „Non potestis deo servire et mamone.“ Et apostolus[4]): „Que convencio Christi

3) [Actum?] suum priorem , commemorat *A*.

[a]) *ita A rubr.* [b]) *om. B.* [c]) *lacuna in cod. A sequitur.* [d]) hiis *B.*

[1]) *Cf. l. III, tr. I, c. 10.* [2]) *Matt. VI. 24.* [3]) *Matt. VI. 24.*
[4]) *II. Cor. VI. 14—15.*

ad Belial? Que participacio lucis ad tenebras?" [f. 24[a]]. Illi siquidem, qui fideliter curant salutem animarum et non querunt ea, que sua sunt, sed que Jhesu Christi, semper fuerunt manifeste humiles dei populo et graciosi et amorem sollicitudinem-
5 que fidelem ad plebes Christi deferentes. Et hoc relucet in eo, quia swadent et hortantur populum ad cenam domini preparare et per hoc deo suo adherere ac per consequens ad eorum beatitudinem festinare, prout scriptum est Apok. 19[a])[1]): „Beati, qui vocati sunt ad cenam agni." Et Luce XIIII[2]): „Beatus, qui
10 manducabit panem in regno celorum."

Novit namque talium dispensatorum fidelis sollicitudo, quod plebei a seipsis non venirent tam sepe, territi et repressi a maiestate sacramenti, quod bene humilitati eorum et indignitati competit, quatenus se peccatores humilient sub potenti
15 manu dei, sicut fecit Petrus dicens[3]): „Exi a me, domine." Item centurio[4]): „Domine, non sum dignus, ut intres sub tectum meum." Nec hoc pulcre staret et in laycis pauperibus, debilibus et infirmis, quod videlicet seipsos frontose et inpudice ingererent [ad][b]) cenam tam magnificam et tam preclaram et ad ta-
20 lem cibum et potum et ad tanti ac talis domini, de quo scriptum est Malachie III°[c])[5]): „Quis stabit ad videndum eum?" Stat tamen pulcherrime cum eisdem, si prestolentur cum paciencia se vocari et hortari ad tale prandium solum pro sanctis et dignis preparatum. Et hoc est, quod docet apostolus I[a] Cor. XI. di-
25 cens[6]): „Itaque, fratres mei, cum convenitis ad manducandum, invicem exspectate." Hoc stante, si sacerdotes, veluti fideles nunccii sui patrisfamilias suam legacionem exequentes, invitant, rogant et monent ac conpellunt tales pauperes plebeios venire ad illam cenam sic magnificam sicque preclaram, inde honesta
30 legis Christi evenit execucio, que dicit[7]): „Qui se humiliat, exaltabitur. Et cum vocatus fueris ad nupcias, recumbe in novissimo loco", etc. Multo siquidem est honestius ire vocatum ad cenam quam semetipsum intrudere, atrahi per patrem familias quam seipsum ingerere, invitari quam excludi, compelli quam
35 repelli.

---

[a]) *posterius suppl. A.* [b]) *corr. ab ed.;* et *A et B.* [c]) *posterius suppl. A; om. B.*

[1]) *Apok. XIX. 9.* [2]) *Lucae XIV. 15.* [3]) *Lucae V. 8.* [4]) *Matth. VIII. 8, Lucae VII. 6.* [5]) *Malach. III. 2.* [6]) *I. Cor. XI. 33.* [7]) *Lucae*
40 *XIV. 10–11.*

Quanto igitur magis plebei se humiliant in[a]) hoc, quod se clamant indignos ad communionem crebram divini sacramenti, tanto magis debent exaltari et adduci per sacerdotes ad mensam magnam pro eis preparatam[b]), quia, quemadmodum paulo ante dicere ceperam, plebei ex humilitate vite sue pulcre 5 se nituntur abstrahere ab ista mensa, nunccii vero pii sui clementissimi domini e converso pulcherrime nituntur tales humiles plebeios ad cenam inducere; layci ob deieccionem sui status occupati se excusant decenter, accusantes se fere[c]) indignos tali cena et loco, presbiteri vero ex debito sui sancti 10 officii decentissime eisdem swadent utique veniendum ad cenam sui patris benignissimi et cicius accedendum ad patrem communem omnium et precipue humilium ac dominum tocius consolacionis[1]), qui wlt omnes homines salvos fieri et non[d]) wlt mortem peccatoris, sed ut magis convertatur et vivat, ideoque 15 neminem wlt perire.

Multum igitur inquam[e]) peccatoribus plebeis congruit, ut sese iumenta, que in suis stercoribus putruerunt[2]), confiteantur et appellentur et porcos et canes, quibus sancta non sunt danda[3]), neque ydoneos[f]) ad panem filiorum[g])[4]) man- 20 ducandum neque insuper digni filii amplius nuncupari[h]); sed ornatissime ministris dei et patribus plebium convenit, ut tales vocent filios dei et hereditatis perpetue[5]) et invitent summopere ad cenam sui domini, ne forte absorbeantur a tristicia ampliori[6]). Veraciter namque[i]) seipsos humiliant, et ideo[k]) digni 25 sunt a domino exaltari[l]). Sic namque, ut prefatum est, omnis iusticia in Christi ecclesia adinpletur et decor domus domini et venustas ampliatur et exercetur sicque officii Jhesu crucifixi fit ex[e]cucio, qui ad hoc venit, ut potentes sede sua deponat et humiles exaltet, esurientes impleat bonis et divites dimittat 30

1) Quanto magis populus ex humilitate [se indignum] reputat, tanto amplius mo[nendus] est ad eucaristiam *A*.

a) *om. D 2.* b) *post hanc vocem D 1. 2. continuant:* Multum enim peccatoribus plebeis congruit ɔc., *v. infra lin. 17.* c) fore *corr.* fere *A.* d) *add. A in marg.* e) *post hanc vocem in col. A* orante *sequitur, sed del. est.* f) ydoneis *corr.* ydoneos *A.* g) angelorum *D 2.* h) nuncupare *A et D 1.* i) enim *D 2.* k) omnino *D 2.* l) *post hanc vocem D 1. 2. contin.:* Humilitas enim se abstrahit ɔc., *v. infra p. 114 lin. 10.* 35

[1]) *Cf. II. Cor. I. 3.* [2]) *Cf. Joel I. 17.* [3]) *Cf. Matth. VII. 6.* [4]) *Cf. Matth. XV. 26.* [5]) *Cf. Hebr. IX. 15.* [6]) *Cf. II. Cor. II. 7.* 40

inanes, sicut scriptum est Jo. XI. g. [1]): „In iudicium ego ve
in mundum hunc, ut qui non vident, videant, et qui vider
ceci fiant.“ Et hoc est eciam, quod ipse per parabolam de fil
prodigo declaravit: qui siquidem filius iam penitens, quan
magis se patri exinanivit, tanto magis patér filium exaltavit
Habes eciam istius exemplum conpetens infra tractatu u
timo [3]) de glorioso divite ac eius amico paupere et pañoso, in
ter quos fit honesta et dulcis concertacio mutua, humil
tatis videlicet amici pauperis a facie divitis, et dileccion
divitis gloriosi ad suum amicum pauperem. Ubi humilitas
abstrahit, hic[a]) caritas inpaciens ad se amicum atrahit; illa terr
ista lenit[b]); illa turbat hominem, ista consolatur; illa addu
infirmitatem et sua propria scelera et minatur homini squalic
sordibus mortem perpetuam, nisi dimittat sacramentum, — is
inducit graciam domini Jhesu[c]) inmensam et misericordiam i
finitam et spondet vitam, si assumat[d]), dicens: „Filius homin
non venit animas perdere, sed salvare“, Luce IX. f. [4]), et ap
stolus Thymo.[e]) 1ª 1º[f]) [5]): „Fidelis sermo et omni accepcio
dignus, quia Christus venit in hunc mundum peccatores salv
facere“; et propter hoc donavit se homini peccatori sic [f. 24
familiariter, ita dulciter, in tantum liberaliter. Illa diswadet fo
titer, secum in promptu suos testes producens, iudicium mort
et mortem, — ista urget insuperabiliter et compellit, prout dic
apostolus 2ª Cor. 2º[g]) [6]): „Caritas dei urget nos“, adiuncta si
confidencia in deum et spe[h]) viva, testibus suis intimis et fi
dignis, hiis pro sua parte spiritum Jhesu suavem, qui esurie
et sitim exaggerat in ardore, sempiternum spiritum hominis d
ducit, perhibens[i]) testimonium[k]) Jhesu Christo et eius sacr
mento, testificans insuper intime et pro certo, quod vocemur
simus[l]) filii dei. In quo felici certamine et duello in ple
Christi iustum et sanctum est cedere caritati, tamquam omniu
virtutum domine, supero cardine delapse rei, que sola est m

---

[a]) hic *D 2;* et *cet. cod.* [b]) venit *corr.* lenit *A;* venit *B;* lenit *D 1.*
[c]) dei nostri *loco* domini Jhesu *D 2.* [d]) assumet *D 2.* [e]) Thymo.
dignus, quia *om. D 1. 2.* [f]) *posterius suppl. A; numerum om. B.* [g]) *p*
sterius suppl. A; om. B et D 1. 2. [h]) et spe *om. B.* [i]) prohibens *fa*
AB; perhibens *D. 1. 2.* [k]) *om. D 2.* [l]) sumus *false A et D 2.*

[1]) *Joann. IX. 39.* [2]) *Cf. Lucae XV. 11—32.* [3]) *v. in l. V, dist.*
c. 1, et in l. IV, art. V, c. 15, 16 et 17. [4]) *Lucae IX. 56.* [5]) *I. Ti*
I. 15. [6]) *recte II. Cor. V. 14.*

ter honorificata pulcre dileccionis et timoris et agnicionis et sancte spei[1]), quoniam ipsam necesse est omnia[a]) vincere ex eo, quod fortis est ut mors dileccio, dura ut infernus[b]) emulacio. lampades[c]) eius. lampades ignis a facie dileccionis, aque multe non possunt extingwere caritatem[2]), et timorem istum diswaden- 5 tem iustum est foras mittere[d]), sicut scriptum est prima Jo. IIII°[3]): „Perfecta caritas foras mittit timorem."

Capitulum quartum[e]).

Verumptamen quia in modernis et infaustis seculis secundum iam supradicta corda patrum a filiis sunt aversa, ita quod 10 sacerdotes et ministri altaris contempnunt et non curant plebeios ad cenam sui domini evocare neque satagunt cibum hunc cottidianum familie domini in tempore ministrare, nequaquam putandum est fore molestum vel iniustum, si plebei se inportune ingerant ad petendum et pociendum hoc pane pro eis 15 condito et habundanter in vino et tritico stabilito. Valde siquidem excusati esse videntur hii, qui alias sunt invitati ad cenam a suo patrefamilias liberali et gracioso, si per servos vocari neglecti, solimet veniunt et per se instant monendum et petendum suam[f]) debitam liberacionem. Et si hii, qui alias com- 20 pelli debuerant, ab hostio per cecos et invidos nunccios retruduntur, talibus iam omni retromota verecundia licebit contendere per angustam portam ad cenam pro se paratam intrare, ymmo secundum ewangelium in locis pluribus bene videtur talium instancia pro dei sacramento et inportunitas esse pluri- 25 mum ad omnia commendata, utpote infra in tractatu ultimo declaratur[4]).

Qua igitur fronte vel quo ausu minister salutem populi dei impediet, qui constitutus est in id ipsum, ut promoveat[g])

11) Sacerdotes invitare non curant . . . iniustum laycos per se [sumere] 30 eucaristiam *A*.

[a]) omnino *D 2*. [b]) inferius *B*. [c]) lampades — caritatem *om. D 1. 2*. [d]) mittere, quia perfecta caritas foras mittit timorem, neque potest facile assignari via et modus oc. *(cf. infra p. 116, lin. 24), D 1. 2*. [e]) *ita A rubr.; om. B*. [f]) liberam *del. et add.* debitam *A*. [g]) *om. B*. 35

[1]) *Cf. Eccli. XXIV. 24.* [2]) *Cf. Cant. VIII. 6—7.* [3]) *I. Joann. IV. 18.* [4]) *v. l. V, dist. VII, c. 28—29, cf. etiam l. IV, art. V, c. 15—20.*

et procuret[a]), et pro eo est sufficienter dotatus et ditatus, a
quare retrahere ab eorum cibo cottidiano domini Jhesu parvu
los conatur, qui missus est, ut[b]) sedule invitaret, cum ipsem
dominus increpaverit suos discipulos impedientes parwlos a
5 se venire et alias tales et solum tales wlt regno celorum in
vestire et omnes ad se pervenire? Ad extremum hoc dicere pr
sumpsi tales, qui non gaudent de unione cum Christo popu
christiani per crebram manducacionem sui corporis et sanguin
preciosi, neque gaudent de frequenti communione sacramen
10 a plebeis penitencia salutari eosdem precedente ac eciam com
tante, forte tales non agi dei spiritu, sed nec esse pa
ticipes gracie et veritatis Jhesu Christi, quoniam ips
dominus[1]), ponens infallibilem discrecionem sui suavissimi spir
tus et humani ac eorum, qui sunt ex contencione et parati su
15 ferrire omnes alios, dure iudicare sinistreque interpretari, dic
M[t]. XII. e.[2]): „Qui non est mecum, adversum me est, et q
non colligit mecum, dispergit." Non autem est cum Jhesu om
nis, qui, alias ad hoc obligatus, negligit salutem animarum op
rari illis viis, que viciniores ad salutem sunt invente hominibu
20 et concesse; adversum autem Christum Jhesum est omnis, q
non tantum negligit salutem proximorum, sed corrumpit et im
pedit atque salubri n n congaudet veritati, prout esse tales v
dentur omnes superius annotati.

Insuper neque potest facile assignari via et modus, qu
25 plebs fidelis ad Christum et ad se invicem collect
uniatur, quam per hoc divinum et unitivum sacramentun
prout[c]) satis infra[3]) erit declaratum. Per hoc namque famili
sui domini ad mensam sepe vocata venit, se ad invicem dil
gere et in domo dei sui unius moris vinculo pacifico copulat
30 didicit, concorditer habitare, psallens[d]) et dicens[4]): „Ecce, qua
bonum et quam iocundum habitare fratres in unum", sic
scriptum est[5]): „In voce exultacionis et confessionis sonus ep
lantis"[e]).

---

[a]) procuretur *B.* [b]) *om. B.* [c]) prout — declaratum *om. D 1. 2.*
35 [d]) psallens — habitare *om. B (sic).* [e]) *post hanc vocem sequitur D 1.*
Capitulum III *(rubr.).* Sed adhuc obstabis, dicens, quod nullomodo oc.

[1]) *Cf. Rom. II. 8.* [2]) *recte Lucae XI. 23.* [3]) *v. l. IV, art. III, c.*
sq., art. IV, c. 6, art. VII, c. 2, art. VIII, c. 1, 9. etc. (cf. Kybal, M. Ma
z Janova, p. 93—94). [4]) *Psalm. CXXXII. 1.* [5]) *Psalm. XLI. 5.*

Capitulum quintum[a]).

Sed scio, quid adhuc mente palpitas niterisque hiis obstare, dicens, quod nullomodo hoc convenit, ut tantum et tale atque summum ecclesie sacramentum ita cottidie et communiter populus christianus manducaret, quoniam necesse esset hec[b]) inconveniencia ad illud consequi manifeste: 5

Primum scilicet, quod sanctum dare [f. 25[a]] canibus eveniret contra dominicum preceptum, ubi dicitur[1]): „Nolite sanctum dare canibus."

Secundum est, quod plurimos[c]) inde contingeret sibi iudicium bibere et manducare secundum[d]) apostolum inquientem[2]): „Qui autem manducat et bibit." 10

Tercium est, quod veniret in contemptum et per consequens in magnam irreverenciam beneficium redempcionis Jhesu Christi, contra[e]) quod tunc apostolus Hebr.[3]): „Rursum crucifigentes in semetipsis Christum Jhesum et ostentui habentes." 15

Quartum, quod tunc populus tantum ex consuetudine dei sacramentum prophanaret, scriptura[f]) reclamante, que dicit[4]): „Vitula Effraym docta diligere trituram."

Quintum, quod layci equiparati sacerdotibus exinde viderentur[g]). 20

Sed ad istas tuas instancias et tuum zelum non secundum scienciam, et qui non est ex scripturis, satis respondi in tractatu meo ultimo sepedicto huius libri[5]). Verumptamen et nunc tibi occurens, dicere audeo, quod tuum consilium, qui sic swades[h]) sacramentum hoc dei[i]) non esse cottidie vel[k]) frequenter per dei populum manducandum, per omnia tale esse [videtur] iudicium, quale Judeorum, qui dominum Jhesum interficientes, inquiebant[6]): „Si 25

---

1) Nota totum diligenter *A*. Obiecta contra frequentem communionem *D 1. 2* (*rubr.*). 30

a) *ita A rubr., om. B.* b) *om. D 1. 2.* c) plurimum *B.* d) secundum — bibit *om. D 1. 2.* e) contra quod — ostentui habentes *om. D 1. 2.* f) scriptura — trituram *om. D 1. 2.* g) *post hanc vocem sequitur D 1. 2:* ad hec dicere audeo, quod volens evitare oc., *v. infra p. 118, lin. 16.* h) *ita B;* swadens *false A.* i) *om. B.* k) ut *corr.* vel *A;* ut *B.* 35

1) *Matth. VII. 6.* 2) *I. Cor. XI. 29.* 3) *Hebr. VI. 6.* 4) *Oseae X. 11.* 5) *cf. librum V. passim.* 6) *Joann. XI. 48; auctor non integra verba loci adfert.*

dimittimus eum sic, omnes credent in eum. Et videtur[a]), qu
nichil proficimus: ecce, totus mundus abiit post eum. Et ne fort
veniant Romani et tollant gentem nostram et locum nostrum
Sed in consilium eorum non veniat anima mea, quoniam unu
5 inconveniens suis malignis et fatuis et contra scripturas evitar
mollientes, in multa et maxima inconveniencia inciderunt,
iam toti orbi est publicatum, quoniam deum suum et dominu
contumeliis affectum occiderunt, et postremo illud incomodun
quod vehementer timebant, eis accidit, quia venerunt poste
10 Romani et gente eorum trucidata et captivata et locum sim
eorum abstulerunt. Ita eciam in consilium tuum non veni
anima mea[b]). Nam incursasti in illud ve, quod tibi domin
minatur, dicens Math. XXIII. sepe iam allegatum[1]): „Ve vobi
scribe et Pharisei ypocrite, qui clauditis regnum celorum an
15 alios, vos enim non intratis nec volentes sinitis introire."

Volens enim evitare, ne ad panem filiorum canes admi
tas, panem filiorum cottidianum eis abstrahens, filios permitt
crudeliter sine pane interire. Sicque poscenti panem suum fil
durum eidem lapidem contulisti[2]). Et illud, quod inconvenie
20 tu reputas et cupis evitare, maius incursas[c]), cum te utiqu
oporteat saltem[d]) semel in anno omnibus passim, bonis et m
lis, sacramentum ministrare, qui[e]) procul omni dubio inmun
diores et peiores, quanto minus illud suum bonum unum
maximum per totum annum non curarunt. Quis enim pote
25 dubitare, quod[f]) in agro dominico triticum super[g]) semina
zyzania usque ad messem utraque concrescunt[h]), boni pisces
mali in sagena adhuc ad littus trahuntur et canes inpudentissi
et sues adhuc in dei ecclesia tollerantur? Quo modo igitur
vis unum pene inevitabile precavere, cum ipse dominus Jhes
30 in se non esse usquequaque vitandum preostendit, si videlic
mali cum bonis manducent[i]) illud divini iudicii sacramentum[k]
quando ipsum inter beatos apostolos et inde traditori et dy
bolo ministravit?

---

16) An solum bonis sit id porrigendum sacramentum *D 2. in marg. su*

35 [a]) videtis *B.* [b]) tua *corr.* mea *A.* [c]) incurras *D 1.* [d]) *om. D*
[e]) qui — non curarunt *om. D 1. 2.* [f]) *ita A, B et D 2;* quin *D 1.*
[g]) et super *D 2.* [h]) crescunt *D 2.* [i]) manducarent *D 2.* [k]) sacr
ficium *B.*

[1]) *Matth. XXIII. 13.* [2]) *Cf. Matth. VII. 9.*

Si[a]) vero illud[b]) de canibus optas auctoritate pro te aducta[c]) responderi, lege in tractatu ultimo [1]) superius memorato. similiter ea, que paulo post lacius sunt dicenda, et quomodo iustum et sanctum eciam est iniquos hoc plenum iudiciis divinis sacramentum manducare, cum sit positum in ruinam ac resurreccionem multorum in Israel [2]). Et ipsum est lapis offensionis et petra scandali omnibus, qui ore deum confitentur, operibus autem negant [3]).

Et[d]) per hoc, si tibi videbitur, satisfactum accipies illi proposicioni secunde, quam ponebas pro inconveniente, dicens, quod quam plurimos contingeret sic suum bibere iudicium et manducare. Hoc inquam[e]) sacramentum et panis divinus unica, singularis et maxima probacio et examen, ac veluti quoddam gympnasium est positum seu positus cuilibet christiano, ut in eo se exerceat et seipsum cottidie iudicet, si gratus[f]) existit deo suo et domino Jhesu Christo et si[g]) eum timeat et diligat, qui eum redemit corpore et sanguine suo precioso. Quapropter valde admodum notanter et figurative in[h]) verbo dei de hoc sacramento dictum est[i]) in scriptura Exod. XVI. supra allegata[k]) [4]): „Ecce, ego pluam vobis panem de celo: egrediatur populus et colligat, que sufficiunt per singulos dies". Et sequitur multum ad propositum: „ut temptem[l]) eum, utrum ambulet in lege mea an non." Et ad hoc idem[m]) Salomon[n]) Proverb. XXIII. a. [5]): „Quando sederis, ut comedas cum principe, diligenter attende, que sunt apposita[o]) ante faciem tuam, et statue cultrum in gutture tuo, si[p]) tamen habes in potestate [f. 25[b]] animam tuam[q]), et non desideres de cibis eius, in quo est panis mendacii." Atque apostolus [6]): „Probet[r]) autem seipsum homo et sic de pane illo edat et de calice bibat." Ecce, quomodo apostolus notanter dicit: „Probet se homo et sic edat." Et non

13) Probet seipsum homo et sic d . . . Probacio maxima inevi[tabilis] A.

a) Si — et quomodo *om. D 1. 2, contin.:* Justum enim oc. b) *post corr. A;* illi *B.* c) *om. D 1.* d) Et — manducare *om. D 1. 2.* e) enim *D 1. 2.* f) signatus *(sic) B.* g) et sic *B.* h) *post ras. A;* in *B,* a *D 1. 2.* i) *add. A in marg.* k) supra allegata *om. D 1. 2.* l) temptet *B.* m) Et ad hoc idem *om. B.* n) *om. D 2.* o) posita *D 2.* p) si — mendacii *om. D 1. 2.* q) *ita A post corr.;* potestatem in animam tuam *B, prout etiam A ante corr.* r) Probet — apostolus, sed *om. D 1. 2.*

1) *Cf. l. V, dist. VII, c. 28.* 2) *Cf. Lucae II. 34.* 3) *Cf. I. Petri II. 8.* 4) *Exodi XVI. 4.* 5) *Proverb. XXIII. 1—3.* 6) *I. Cor. XI. 28.*

dicit apostolus, ut moderni aversores populi ab hoc sacrament
inquiunt, dicentes: „Probet se homo, et sic edat, si dignum s
reperit, vel non edat, si indignum se adinvenerit.“ Non ita dic
apostolus, sed: „Probet se[a] homo“, videlicet[b]) si dignus est, u
5 dignificetur adhuc. Et secundum[c]) aliam scripturam[1]): „Mund
manibus addat mundiciam.“ Et si indignus est, probet[d]) se in
dignum[e]) et[f]) doleat, et deponat reatum se indignificantem e
sic utique de pane[g]) illo edat[h]) et de calice bibat. Et hoc e
manifeste doctrina beati Augustini De ecclesiasticis doctrinis
10 ut infra apparebit[2]).

Non igitur profecto bene videntur consulere dei plebi
prenotati suasores, cum dicunt: „Si es paratus, accedas, si no
es, non accedas, quamdiu fueris inparatus“, (1) tum quia se pre
paratum nullus audet aut potest dicere, cum dicat Salomon Pro
15 verb. XX. c.[3]): „Quis potest dicere: mundum est cor meum
purus sum a peccato“; et dominus in ewangelio[l])[4]): „S
vos, cum omnia feceritis, dicite: servi inutiles sumus“; et[m]
sic Johannes in canonica sua 1ª Jo. 1º[5]): „Si dixerimus, qu
peccatum non habemus“, etc.; (2) tum quia nullus potest cogno
20 scere, si dignus est vel indignus in hac vita, cum „nemo sc
an amore vel odio dignus sit, sed omnia in futurum reservan
tur incerta, eo quod universa eque evenient[n]) iusto et impio[o]
bono et malo, mundo et inmundo, ymmolanti victimas et sacri
ficia contempnenti“, Ecclesiastes IX. a.[6]), vel an habeat vel no
25 habeat caritatem, prout[p]) in tractatu ultimo ostenditur[7]). E
vide hos aversores, quomodo „eorum sermo ut cancer serpit“[8]
valde enim in promptu est eis pro se allegare Augustinum

---

2) Probet se ipsum homo et sic de pane illo edat, etc., ad quem se
sum est accipiendum *A ad calc. fol. sup.* Nota bene *A.* Qui non volunt n
30 preparatos ad dominicam mensam admittere *D 2.*

a) seipsum *D 2.* b) *om. B.* c) secundum aliam scripturam *om.*
et D 2. d) et probet *D 2.* e) *post corr. A.* f) *om. D 2.* g) *post corr.*
h) edat, etc. *D 1. 2. ceteris om.* i) *eras. A.* k) plebi, qui suadent
dicunt *D 1. 2.* l) Luce 17 *posterius suppl. A in marg.; om. B et D 1.*
35 (Luce 17: Sic vos). m) Et 1ª Joh. 1º *D 1. 2.* n) evenient *A et B;* ev
niant *D 1. 2.* o) impio *recte D 1. 2;* pio *A et B.* p) prout — ostendit
D 1. 2. om.

1) *Job. XVII. 9:* mundis manibus addet fortitudinem. 2) *v. l. I*
tr. III, c. 25. 3) *Proverb. XX. 9.* 4) *Lucae XVII. 10.* 5) *I. Joan. I.*
40 6) *Ecclesiastes IX, 1—2.* 7) *Cf. l. V, dist. X, c. 13.* 8) *II. Tim. II.*

qui dicit[1]): „Sacramentum hoc cottidie manducare nec laudo nec vitupero, omni autem die dominico perswadeo et exhortor[a]).“ Et tamen hoc ipsi[b]), quod Augustinus vituperare noluit aut verius[c]) non presumpsit, isti simpliciter audent vituperare et detestari, scilicet quod populus dei sacramentum cottidie manducaret. Et quod Augustinus est hortatus, scilicet omni die dominico manducare, isti autem suas plebes non tantum ad id non hortantur, sed amplius diswadent et repellunt; (3) tum quia, si talis se probat indignum, id est[d]) aliqua affeccione[e]) peccandi detentum, ideo non manducat. Ille[f]), sicuti infra in tractatu predicto[2]) probatur, suum reatum duplicabit: primum ideo, quia graciam acceptam amisit et offendit, secundum, quia graciam sibi promptam et pro se et ad suum remedium magnis dei sui laboribus, doloribus et erumpnis[g]) comparatam abiecit et contempsit, et hoc propter vile peccatum et dyaboli possessionem. Item unum peccatum iam incurrit, per quod deum suum iam offendit[h]), secundum et maius, quia amplius peccare intendit et dominum Jhesum in seipso amplius crucifigere et ostentui habere non formidat, et ideo non accedit, ad instar cuiuslibet malefici, qui iudice et domino offenso non[i]) wlt et contempnit iudici propinquare[k]). Ita talis, aliquid mundanum de Christo Jhesu sompnians, quia non accedit ob peccatum ad sacramentum, credit se per hoc minus offendere dominum Jhesum per peccatum vel eidem eo minus propinquare[l]). Qui utique deus, ulcionum dominus, ubique plene et incommutabiliter assistit, cuiuslibet malicie velox testis[3]). Unde dictum est[4]): „Quo ibo a spiritu tuo et quo a facie tua fugiam? Si[m]) ascendero in celum, tu illic es, si descendero ad infernum, ades.“

---

1) [Sacramentum die] dominico communicandum secundum Augustinum *A*.

12) Duplicat reatum, qni non acc[edit] propter peccatum *A*.

a) swadeo et hortor *D 2*. b) hoc ipsi hoc *A et B;* hoc ipsi *D 1. 2*. c) forte verius *D 2*. d) id est *om. D 2*. e) affliccione *(sic) D 2*. f) et sic suum reatum duplicavit *D 1. 2*. g) erumpniis *corr.* erumpnis *A;* erumpniis *B et D 1;* erumpnis *D 2*. h) *post corr. A;* offendamus *(sic) B*. i) et non *D 2*. k) apropinquare *D 2*. l) apropinquare *D 2*. m) Si — ades *om. D 1. 2*.

1) *S. Augustini l. de eccles. dogmat. c. 53, ap. Migne, PL, t. 42, p. 1217.* 2) *v. l. V, dist. VII, c. 9.* 3) *Cf. Malach. III. 5.* 4) *Psalm. CXXXVIII. 7–8.*

Consulcius igitur[a]) cum Christi plebe agerent iam dicti consultores, si cum apostolo et beato Augustino ita peccatoribus persuaderent, dicentes: Probet se[b]) homo, si dolet de suis peccatis et wlt cessare a dei sui offensa. Sin autem pro-
5 bat se minus penitere vel non penitere et mentem habere peccati alicuius in affectu, cito doleat et pulset et clamet cito in fortitudine ad dominum, exhibeat se sacerdoti, ut oret pro ipso, et sic utique de pane illo edat et de calice bibat. Non accedat ullo modo cum proposito peccandi, quia sic iudicium sibi man-
10 ducaret et reus esset corporis et sanguinis domini, et nullo modo dimittat propter propositum peccandi, quia sic iehennam[c]) sibi duplicaret et nimis constringeret vincula suorum peccatorum, ab obstinacione in peccatis ipsum exinde committante.

Sed quid igitur, peccator, facies, si in peccato dampnacio
15 est in promptu et non manducare propter peccatum duplex dampnacio tibi subito preparatur[d])? Hoc facies, mi fili[e]) dilectissime, quod fecit filius prodigus[1]), pastor porcorum in longinqua regione: Redi, prevaricator, ad tuum cor dicendo: Quanti mercenarii in domo patris mei habundant panibus. Ego autem
20 hic fame pereo. Et sic surge, qui dormis, [f. 26[a]] surge, dimitte peccatum propter Jhesum Christum. Noli ipsum amplius crucifigere in teipso. Humiliare sub potenti manu dei, dic patri tuo[f]): Pater, peccavi in celum et coram te, et iam non sum[g]) dignus vocari filius tuus; fac[h]) me[i]) sicut unum de mercenariis tuis,
25 etc. Et tunc experieris pietatem inmensam tui patris, cum eo vitulum saginatum manducando. Et sic accedes dignus utique ad hoc divinum sacramentum[k]).

---

1) [Quid] facere debent, qui in proposito sunt [manduc]andi *A*.

3) Nota bene *A*. Probare seipsum *D 1*. Quid est probare seipsum
30 *D 2 (rubr.)*.

[a]) ergo *D 2*. [b]) seipsum *D 2*. [c]) gehennam *D 1. 2*. [d]) *post ras. A;* preparetur *D 1. 2*. [e]) *post ras. A;* filii *D 2*. [f]) tu *corr.* tuo *A*. [g]) *post corr. A*. [h]) fac — tuis *om. D 1. 2*. [i]) *add. A in marg.*
[k]) *post hanc vocem D 1. contin.* Cap. III *(rubr.)*. Licet maximum malum sit ɔc.;
35 *D 2. autem habet:* quia 2[i] Paralipom. [XXX. 18—19]: „Dominus bonus propiciabitur cunctis, qui in toto corde requirunt dominum deum patrum suorum, et non imputabitur eis, quod minus sanctificati sunt.“ Cap. 4 *(rubr.)*. Licet ɔc.

[1]) *Cf. Lucae XV. 11 sq.*

Capitulum sextum.[a])

Dehinc inconveni nti[b]), quod in tercio loco et quarto tua opinione nubila posuisti, satis ex hiis, que dicta sunt et infra in ultimo tractatu[1]) dicentur, colligere poteris, quod te non oporteat illa inconveniencia tam horrere, tum quia, licet maximum malum sit, tamen iam heu nullum nowum vel mirabile, si dominus deus in hoc sacramento a plerisque contempnatur, cum semper et ubique per illos nequam christianos per habundanciam iniquitatis sit contemptus, cum omne peccatum sit contemptus[c]) Jhesu Christi; — tum[d]) quia contemptor quilibet Jhesu Christi iuste et sancte suum iudicium dudum agregatum et dei[e]) contemptum in manducacione huius sacramenti perfecit et suam accelerat[f]) dampnacionem, quatenus sic impius iuste morte sua cicius acquisita atque manibus suis et ausibus atracta non offendat diucius oculos divine maiestatis nimisque[g]) iram dei in die[h]) ire dei sibi thezaurizet[i])[2]), non tamen wlt deus mortem peccatoris, sed ut magis convertatur et vivat; attamen est testis velox[3]) hiis, qui eum oderunt in hoc sacramento, qui[k]) mortem domini pridem sunt secuti, ut mors eos[l]) cicius comprehendat, et qui benediccionem et vitam noluerunt, cicius a vita excidentur[m]), sicud scriptum est[4]): „Tollatur impius, ne videat gloriam[n]) dei"; et maxime in christiano populo, cum iam securis ad radicem[o]) posita est, ut omnem palmitem in Christo fructum non ferentem excidat illum, ut minus locum in vite occuparet[5]).

Ego quidem iuste illud videor mihi sentire, quod modo et ante christiani carnales tamquam mare defluunt catervatim per pestes et strages et per fames et alia exicia perhorrenda, dei iustissimo iudicio eis hoc evenire, ut palmites arride et ossa in campi latitudine colligata et collecta cicius in ignem

28) Pestilencie, fames ex [non e] su eukaristie *A*.

[a]) *ita A rubr.; om. B.* [b]) invenienti *corr.* inconvenienti *A.* [c]) cum — contemptus *om. D 2.* [d]) et eciam *D 1. 2.* [e]) *om. D 2.* [f]) acceleravit *D 2.* [g]) minusque *B;* magisque *D 2.* [h]) *post ras. A.* [i]) thezaurisat *D 2.* [k]) qui — cicius *om. B (sic).* [l]) eius *corr.* eos *A.* [m]) *ita A et B;* excidantur *D 1. 2.* [n]) *om. D 2.* [o]) ad radicem arboris *D 2.*

[1]) *Cf. l. V, dist. VII, c. 28 et 29.* [2]) *Cf. Rom. II. 5.* [3]) *Cf. Malach. III. 5.* [4]) *Cf. Isaiae XXVI. 10, sed locus accuratus non est.* [5]) *Cf. Matth. III. 10.*

iaciantur, quia sanguinem dei vivi inpie suis pedibus conculcarunt[a]), sicut scriptum est Ebreorum X. f.[1]): „Irritam[b]) quis faciens legem Moysi, sine ulla miseracione duobus vel tribus testibus moritur." Quanto magis putatis deteriora mereri sup-
5 plicia, qui filium dei conculcaverit et sanguinem testamenti polutum duxerit, in quo sanctificatus est, et spiritui gracie contumeliam fecerit. Scimus enim, quod dixit[2]): „Michi vindicta, et ego retribuam." Et iterum[3]): „Judicabit dominus populum suum, horrendum est incidere in manus dei viventis." Et pro eo dicit
10 apostolus 1ª Cor. XI.[4]): „Qui autem manducat et bibit [indigne, iudicium sibi manducat et bibit], non diiudicans corpus domini." Sequitur notanter ad propositum[5]): „Ideo inter vos multi infirmi et inbecilles, et dormiunt multi", subaudis[c]) moriuntur. „Quod[d]) si nos ipsos iudicaremus, non utique iudicaremur. Cum
15 autem iudicamur, a domino corripimur."

Hoc autem nullibi magis adimpletur neque homo demeretur quam isto tremendo sacramento redempcionis Jhesu crucifixi inique abutendo. Abuti autem hoc sacramento ut plurimum et in pluribus contingit hiis, qui raro et vix vel semel in
20 anno illud manducant et bibunt, quod ex benigna et paternali voluntate dei est hominibus habundanter donatum ad quocienscumque manducandum et bibendum. Hiis[e]) autem, qui cottidianum panem cottidie cum amore et timore cum suo domino concenant, evenit, ut in paucioribus offenderent hunc vivum
25 panem. Et hoc signavit veritatis parabola[6]), in qua habetur, quod dominus cene multos ex illis condempnavit, qui invitati ad eius cenam venire neglexerunt. Ex hiis vero, qui[f]) introducti vel alias compulsi venerunt ad cenam, tantum unum vidit non habentem vestem nupcialem et eum condempnavit[g])[7]).
30 Et istorum causa facile potest assignari et est ista: Quia videlicet ut plurimum dei donis, que sunt solum ad vitam ho-

18) Abutuntur sacramento, qui raro vel semel in anno communicant *A.*

a) *post hanc vocem D 1. 2. contin.:* Et ideo notanter dicit apostolus: Ideo inter vos ɔc. b) irritum *corr.* irritam *A.* c) id est *D 2.* d) Quod
35 — corripimur *om. D 1. 2.* e) Hiis — vivum panem *om. D 1. 2.* f) *om. B.* g) *post hanc vocem D 1. 2. contin.:* (Et) huius causa est manifesta. Quia illi ɔc., *v. infra p. 125, lin. 11.*

1) *Hebr. X. 28.* 2) *Hebr. X. 30.* 3) *Hebr. X. 30—31.* 4) *I. Cor. XI. 29.* 5) *I. Cor. XI. 30—32.* 6) *Cf. Matth. XXII. 1 sq.* 7) *Cf. Matth.*
40 *XXII. 11—13.*

mini prestita, securius est et sanccius habundare quam deficere et magis ac sepius accipere quam rarius; ad quod significandum dominus Jhesus in parabola de talentis et de mnis illos, qui decem mnas et qui quinque talenta secundum Lucam [1]), et illi, qui quinque mnas et qui duo talenta acceperunt secundum Mattheum [2]), posuit bene dissipasse et salvatos, illum autem, qui unam mnam in Luca et unum talentum in Mattheo accepit, posuit dominus male dissipasse ac eo male usum fuisse et ob id fuisse condempnatum. 5

Alia causa est illius, secundum quod supra dictum est, eciam manifesta: Quia illi, qui ad cenam sacramenti huius venire rennuunt, ut dum raro, utpote semel in anno, accedunt, mox per malam vitam ipsum inhonestant et conculcant, quia iam iterum non intendunt diu, videlicet nisi post annum, ad sacramentum venire, credentes se per hoc liberiores esse ad peccandum et vivendum huic mundo [a]), quibusdam sciolis et, ut sibi [f. 26[b]] videntur, devotis in idipsum consulentibus et dicentibus homini christiano: „Si velis illud vel illud facere, quemadmodum est mercari vel sequi miliciam vel inplicari rebus publicis, caucius est, ut dimittas frequentem Christi corporis communionem.“ Sed unde talis persuasio prodeat vel qua scriptura fulciatur canonica, qui novit, ille ad libitum suum garrulet et contendat. Ego hoc semper incautissimum et periculosissimum christiano hactenus iudicavi ab illo se abstinere et pro rebus frivolis se removere, quod pro summa cautela et pro summo remedio et pro quodam azilo omnium bonorum redundante est hominibus christianis constitutum et traditum in hac vita. Super quo propheta in spiritu exultans, loquebatur, dicens: „Dominus exercituum proteget eos, et devorabunt et subicient lapidibus funde. Et bibentes, inebriabimur quasi vino et replebimur ut fyale et quasi cornua altaris. Et salvabit eos dominus deus ipsorum in die illa ut gregem populi, quia lapides sancti eleva- 10 15 20 25 30

---

24) Deterius est peccatori sese abstinere ab eucaristia, quam deo humilitatum bono proposito amplius non peccandi accedere frequenter *A ad calc. fol. inf.* 35

[a]) *post hanc vocem D 1. 2. contin.:* Ego autem hoc semper incautissimum et periculosissimum, etc., *ut infra.* Quod si Jhesus est positus in ruinam ɔc., *v. infra p. 126, lin. 17.*

[1]) *Lucae XIX. 12 sq.* [2]) *Matth. XXV. 22.*

buntur super terram eius. Quid bonum eius et quid pulcrum eius, nisi frumentum electorum et vinum germinans virgines?", Zacha. IX. g. [1]).

Ego loquens inquam coram domino Jhesu crucifixo, non 5 ut hominibus placeam, sed deo, qui probat corda nostra [a]) [2]), hoc tale consilium ratus sum nequaquam esse ex deo, quod manifeste ewangelio in locis pluribus videtur obviare, precipue illi verbo, ubi dominus per parabolam innuit ad cenam suam esse homines invitandum et compellendum [3]), et quod prebet homini- 10 bus ausum et occasionem a Christo suo Jhesu, id est sua salute, se elongandi, qui nichil prorsus iudicii hominum, nichil omnino mortis humane aut cuiusvis offense vel dampnacionis continet; qui missus est in mundum, non ut iudicet mundum, sed ut mundus salvetur per ipsum, Jo. III° [4]). Et hoc est, quod dicit 15 apostolus Ro. VIII° a. [5]): „Nichil est dampnacionis hiis, qui sunt in Christo Jhesu, qui non secundum carnem ambulant."

Quod si Jhesus est positus in ruinam et petram scandali et in lapidem offensionis [6]), ruina est et scandalum solum hiis, qui pereunt et secundum carnem ambulant. Non autem tantum 20 in hoc sacramento est talibus Jhesus in ruinam tunc, cum illud [b]) comedunt [c]), sed iam dudum in aliis omnibus suis bonis naturalibus, fortuitis, male eis abutendo, offenduntur [d]), quamvis hic mensuram iniquitatis sue et suorum patrum iuste et necesse compleant et suam offensionem. Non autem ruina hec et of- 25 fensio venit ex sacramento, sed ex eorum dudum mala [e]) et ingrata voluntate, unde et omne malum eorum est inchoatum, sicud scriptum est per prophetam [7]): „Ex me est [f]) salus tua, ex te tantum ruina [g]) tua." Propter quam voluntatem eciam omnia, quibus utuntur in hac vita et quibus conversantur, eis 30 cumulant dampnacionem, postquam semel est eorum voluntas depravata, sicut scriptum est [8]): „Non potest arbor mala fructus bonos facere"; ut quid igitur tales impii cenam occupant et tam

---

17) De abutentibus *A*.

[a]) *post corr. in marg. A.* [b]) *om. B.* [c]) manducant *D 1.* [d]) offen- 35 dimur *A et B;* offenduntur *D 1;* offendunt *D 2.* [e]) *om. D 2.* [f]) *om. D 1. 2.* [g]) autem perdicio *D 1. 2.*

[1]) *Zachar. IX. 15—17.* [2]) *Cf. I. Thess. II. 4.* [3]) *Cf. Matth. XXII. 1 sq.* [4]) *Joann. III. 17.* [5]) *Rom. VIII. 1.* [6]) *Cf. I. Petri II. 8.* [7]) *Cf. Isaiae LVI. 1; libere all.* [8]) *Matth. VII. 18.*

diu in seipsis[a]) dominum Jhesum crucifigunt. Ponendus erat eis „laqueus, quem ignorant“ [1]) etc.

Hoc enim deus wlt, iusticia exigit, racio swadet, natura deprecatur, res publica exsequitur, ut omnia malivola in hoc mundo irremediabiliter et nociva, quatenus minus noceant mi- 5 nusque dehinc alii et ipsa eciam paciantur, eo cicius de terra vivencium evellantur, sicut scriptum est [2]): „Utinam abscindantur, qui vos conturbant.“ Et ideo furibus, iniuribus, predonibus et lupis decipule ponuntur et loca capciosa, ut cicius hii, qui nocent, noceantur. Quare scriptum est Sapiencie 14[b]) [3]): „Bene- 10 dictum lignum, per quod fit iusticia.“ Similiter benedicta crux Jhesu, in quam iniqui homines, dei sui inveterati offensores, ipsimet offenderentur[c]), quatenus sic contemptores contempnantur et predones depredentur, sicut scriptum est Ysa. 33°[d]) [4]): „Ve, qui predaris, nonne et ipse predaris?“ Benedictum 15 eciam est hoc vite lignum, id est corporis et sanguinis Christi Jhesu sacramentum, quod est, semper fuit et erit, sicut bonis vita in vitam, ita malis et ingratis christianis mors[e]) in mortem.

Et quemadmodum hoc sacramentum est mirabile, bonum et pulchrum, quod sine sui mutacione et minucione semper et 20 ab omnibus in copia manducatum, semper est integrum; et cum semper generetur, semper persistit summe et perfecte generatum; et semper manens idem et antiquum, fit modo sibi proprio continue nowus panis celestis, qui dat vitam huic mundo et digne deo ambulanti: ita per omnia est mirabile, bonum et 25 pulcherrimum hoc terrificum sacramentum, quod exercet iudicium christianis ingratis et Madianitis inmittit sedicionem, ut qui Christum Jhesum diu iam [f. 27[a]] veluti canes et sanctos eius secum conviventes inpie momorderunt, non inmerito in se ipsis conversi, invicem mordeantur et ab invicem consumantur; et 30 qui dignos se vita hinc sibi prestita noluerunt exhibere, iuste mortem suam hic incurrant. Velint igitur nolintve predicti persuasores et inpeditores in plebe christiana huius, pleni iudicio

---

19) Mirabile eukaristie sacramentum, quia a multis manducatum semper 35 est integrum, etc. *A ad calcem fol. infer.*

a) *post corr. A;* in seipsos *B.* b) *posterius suppl. A; om. B et D 1. 2.* c) offenduntur *D 2.* d) *om. B.* e) mortis *corr.* mors *A.*

1) *Psalm. XXXIV. 8.* 2) *Galat. V. 12, ubi* abscondantur *legitur.* 3) *Sapient. XIV. 7.* 4) *Isaiae XXXIII. 1.* 40

et iusticia. mirabilis[a] sacramenti. Jhesus Christus erit[b] et in resurrectionem iustorum et in vitam in hoc sacramento et in ruinam impiorum et ingratorum christianorum et in mortem, sive semel sumant in anno, sive semel in sua tota vita, quo- 5 niam aput deum non est transmutacio neque[c] vicissitudinis obumbracio[1], neque cras neque heri, neque ista aput deum differunt, sed, prout dicit apostolus Hebr XIII.[2]: „Jhesus Christus est heri et hodie: ipse et in secula"[d].

Lapis igitur iste, videlicet offensionis, et petra scandali est 10 Jhesus crucifixus in isto sacramento durissimo cuilibet carnaliter iudicanti, sicut scriptum est Jo. VI.[3]: „Durus est sermo hic, quis potest eum audire?", et petra fluens melle et lapis olei omnibus suis electis, sicut scriptum est Deuteronomii 32[e][4]: „Ut sugerent mel de petra oleumque de saxo durissimo." Pari modo 15 est Jhesus crucifixus in isto sacramento lapis, quem reprobaverunt edificantes[5], eciam illis, qui non misericorditer, non paterne dei plebem respiciunt, non invitant ad cenam sui domini, sed retrahunt et crudeliter repellunt. Et est[f] inquam lapis factus ipsis in caput anguli duorum altrinsecus concurrencium pa- 20 rietum, scilicet vite et mortis, et bonorum et malorum, eorum, qui vitam diligunt, et eorum, qui mortem suam manibus suis attrahunt et eam amplectuntur[g], sicud scriptum est[6]: „Posuit deus in manu consilii sui hominem, et ante eum[h] bonum et malum, vita et mors, ignis et aqua, ut, ad quod voluerit, mittat 25 manum suam." „A domino vero factum est istud et est mirabile in oculis nostris."

Quapropter a nullo hominum poterit inpediri, quin plebeius populus, boni et mali, magni[i] et parwi, quocienscumque voluerint, manducent hoc sacramentum, legibus ecclesie sancte 30 inconcussis et consilio sacerdotum, sicut[k]) scriptum est Ysaie

---

9) Christus in sacramento quibus est lapis offensionis et petra scandali et quibus *A.*

28) Communio parvulorum *D 2.*

[a]) mirabilis Jhesus ꝛc.; sacramenti *om. B.* [b]) *om. B.* [c]) nec *D 1. 2.* 35 [d]) *post hanc vocem D 1. 2. contin.:* Quapropter a nullo hominum ꝛc., *v. infra l. 27.* [e]) *posterius suppl. A; om. B.* [f]) Est *corr.* Et est *A.* [g]) amplectantur *corr.* amplectuntur *A;* amplectantur *B.* [h]) *om. B.* [i]) *om. A et B; add. supp. lin. D 2.* [k]) sicut — poterit *om. D 1. 2.*

[1]) *Cf. Jacobi I. 17.* [2]) *Hebr. XIII. 8.* [3]) *Joann. VI. 61.* [4]) *Deuteron.* 40 *XXXII. 13.* [5]) *I. Petri II. 7.* [6]) *Cf. Eccli. XV. 14—18 et Psalm. CXVII. 23.*

1 a) [1]): „Dominus cogitabit et quis infirmare poterit b)“. Cuilibet enim profecto, qui fide stat Jhesu Christi c), notum d) illud esse ortet, quod scilicet omnis salvandus christianus, manducans ttidie vel alias sepe hoc plenum deitate corporaliter sacra-ntum, mirabiliter crescit per ipsum ac accelerat sue salutis rfeccionem. Ita e contrario omnis christianus indignus et dmpnandus, frequenter contractans e) hoc sacramentum, suas iquitates cicius perficit et indurat acceleratque suam inde dmpnacionem f). Quod g) in Christo Jhesu fieri omnino est necessarium, prout omnes scripture antique et nowe decre-vrunt. Inde quoque et nomen habet inpositum per prophe-tam h), ubi dicitur [2]): „Voca nomen, accelera, festina predari.“ E iterum [3]): „Prope feci i) iusticiam meam.“ Et iterum [4]): „Ero tis velox maleficis.“ Et iterum [5]): „Securis ad radicem posita e.“ Intelligebat et hoc, ut videtur, veritas, cum in cena insti-tuionis huius sacramenti prebuit traditori panis buccellam vino nctam, ad eundemque aiebat, dicens [6]): „Quod facis, fac ci-cis.“ Quod mox est subsecutum, quia Judas sumpto hoc sa-cmento illico ad profundum desperacionis et dampnacionis operavit k), quia statim de contubernio beatorum exiit, tradi-cinem sui magistri perfecit, et dehinc laqueo se suspendit. Et siile necesse est cuilibet evenire hoc sacramento abutenti; uod si quibusdam sacerdotibus, licet indignis, forte hoc non ctingit, scilicet quod male viventes, tamen digne offerunt hoc aramentum, inde eis forsitan parcitur, quia sunt ministri ec-clsie et ideo ecclesie dei manducant, non sibi, et pro ecclesia dipensant, non pro se, hoc triticum germinans virgines.

Nullus l) ergo status hominum, nulla condicio, nullus sexus, ulla etas discreta, nulla occupacio, nullus labor, nulla cetera

---

5) Efficacia crebre communionis dignorum et perdicio in[dignorum] *A.*
23) Indigni sacerdotes, qui [sunt] offerentes sacramentum *B.*
29) Communio parvulorum *A.*

a) *om. B.* b) et quis infirmabit *B.* c) *D 1. 2. sequitur:* etc., ut inf. *Post quas voces* Cap. 5 *(rubr.) in cod. D 1. 2. incipit his verbis:* frequnter communicant, *etc. v. infra p. 145, lin. 25.* d) *D 1. 2. inferius contin.* e) contrectans *D 1. 2.* f) temptacionem *corr.* dampnacionem *A.* g) uod — germinans virgines *om. D 1. 2.* h) prophetas *B.* i) fecisti *B.* k) properavit *A in marg.* l) Nullus status oc., *D 1. 2. contin.*

1) *Isaiae XIV. 27.* 2) *Isaiae VIII. 3.* 3) *Isaiae XLVI. 13.* 4) *Malac. III. 5.* 5) *Matth. III. 10.* 6) *Joann. XIII. 27.*

huiusmodi, alias tamen licita et honesta, possunt vel debe plebi christiane obstare et eam inpedire sanguine Christi r dempte et ablute ac per eum dignificate[a]), quin cottidie a frequenter et communiter manducare et bibere valeant, si r et iuste exoptent corpus et sanguinem Jhesu Christi, preter s lum mala voluntas, alienata a deo, volens huic mundo vive et secundum carnem suam peccatis suis captivatam ambula Solum, inquam, mens affeccione peccandi detenta et peccatu preteritum, de quo homo non cupit penitere, similiter et pr sens et futurum [f. 27[b]], quod adhuc proponit ex animo pe petrare, hec[b]) dividunt peccatorem primum a deo et debi et[c]) ab eius[d]) sacramentis, sicut[e]) scriptum est Ysaie 59[f]) „Peccata vestra diviserunt inter me et vos[g])“.

Hoc nunc breviter perstrinxi, sed postea multo lacius pe tractanda, quoniam istis punctis omnibus infra dicendis locu et ordinem reservavi[2]).

Capitulum septimum[h]).

At nunc volo te reminisci, quod in quarto[i]) loco p inconvenienti posuisti, dicens: Si plebei passim et cottidie missis assistentes hoc sacramentum manducarent, sequeret laycos et mulieres sacerdotibus et religiosis adequari fieretq sicut populus sic sacerdos.

Hoc dicens, satis crudeliter vel ex zelo non secundu scienciam moveris, eo quod illud, quod deberes optare, si bor dei spiritu ducereris, illud tu pro inconvenienti aduxisti. Na ex spiritu bono dictum est Exod.[k]) [3]): „Quid zelas pro me, qu michi det, ut totus populus prophetet.“ Ex superbo autem sp

---

5) Nichil impedit communionem, nisi mala voluntas *D 2 (rubr.)*.

[a]) dignificante *A et B*; dignificate *D 1. 2.* [b]) hoc *corr.* hec hoc *B.* [c]) *om. D 1. 2.* [d]) eis *(sic) D 2.* [e]) sicut dicitur per Isai *D 1. 2.* [f]) *posterius add. A, om. B.* [g]) *post hanc vocem D 1. 2. conti* Consuetudinem in manducacione huius vivi panis &c., *v. infra p. 136, l.* [h]) *ita A rubr.*; Capitulum 8 *B rubr.* [i]) *recte* quinto, *cf. p. 117.* [k]) *lacuna in A et B sequitur, spatium ad numerum indicandum relinquens.*

[1]) *Isaiae LIX. 2.* [2]) *v. l. IV. passim et l. V. dist. I.* [3]) *recte N mer. XI. 29, ubi legitur:* Quid, inquit, aemularis pro me? Quis tribuat, omnis populus prophetet?

:u et invidie dictum esse congnoscis[a]. Judeos pro imitacione ;·pulorum post Jhesum dicencium: „Videtis, quia nichil pro- ::imus; ecce totus mundus abiit post eum." Jo. [1]. Et licet :nsequens, quod adducis, nullum esset inconveniens, puta quod :qui de plebe in virtute et meritis et in sacramentorum com- 5 :unione presbiteris adequentur[b], nam alias illud verum esse ·lemus, cum mulieres, publicani et meretrices precedant nos :ibas et phariseos in regnum celorum, dignius quam nos in .mino Jhesu ambulantes: tamen consequencia tua simpliciter :sa est, quia licet populus dei cottidie sacramentum ecclesie 10 :raret, tamen in nullo adhuc esset equiparatus sacerdoti. Nam :huc semper populus esset populus et sacerdotes essent propter :icium prelati populorum.

Sed dices, quod minus utique reverencie populus exhiberet ·erdoti. Plane oppositum istius est verum, quoniam populus 15 :nc multo amplius diligeret et revereretur suos sacerdotes. — :n quia maiora ab eis beneficia et sepius acciperet tamquam es ad manus suorum pastorum pro suo cibo frequentando. — :n quia maiores labores habere cum suis plebibus sacerdotes ·orteret in audiendo confessiones et sacramentum ministrando. 20 : ex consequenti in dei populo maior cresceret dileccio et ad ·esbiteros gratitudo, sicut scriptum est Eccles.[2]: „Danti michi ·enciam dabo gloriam:" et apostolus[3]: „Qui bene presunt ·esbiteri, duplici honore digni habeantur". — tum quia pactum :itatis esset renovatum et dominus Jhesus esset in medio in 25 ·o nomine collectorum, qui generat obedienciam in cordibus ·ditorum suis superioribus observandam, sicut scriptum est ·lmo[4]: „Qui subdis populum meum sub me". — tum quia ·us sacramenti primus et principalis est effectus ecclesiam :risto unire et membra ecclesie, que est Christi corpus, quod- 30 :et secundum suum ordinem adiuvare. Quorum typum pre- ·nant res ille, in quibus est hoc sacramentum commendatum, :out dicit beatus Augustinus in omelia satis nota[5]. „Quo-

---

30) Sacramentum unionis est eukaristia *A*.

[a] congnoscitis *A*; cognoscis *B*. [b] adequantur *B*. [c] ... in *A* et *B* 35 *... sequitur, spatium ad supplendum numerum relinquens.*

[1] *Joann. XII. 19.* [2] *Ecclesiastici LI. 23.* [3] *I. Tim. V. 17.* [4] *Psalm. CXLIII. 2.* [5] *Cf. S. Augustini in Joann. evang., tr. XXVI, c. VI. ... Migne. PL, t. 35, p. 1614.*

niam panem unum multa grana faciunt et in unum vinum mu
uve confluunt." Ita hoc sacramentum sua virtute divina mul
tudinem populi facit unum, sicut scriptum est[a])[1]): „Qui fa
unius moris habitare in domo."

5 Quapropter ego non sine racione iam superius censui
hiis eciam periculosis diebus membra ecclesie valde nimis
visa, prout infra[2]) dicetur, ideo[b]), quia hunc panem divinu
suorum membrorum unitivum, plebs christiana, habundan
iniquitatis exigente, cessavit digne frequentare. Nam palam h
10 sequitur ad predicta per topicam regulam: Cessante causa n
cesse est cessare et effectum.

Et rogo, tu[c]) sacerdos, qui murmuras contra plebeios et fo
invidens, quod absit, contendis pro eo, quod frequenter cer
sacramentum hoc a tuis iunioribus fratribus epulanter manduca
15 vide, obsecro, quam ad pauca respicias, cum ita dicis, qu
tunc nos, sacerdotes, contemptui duceremur, quia solum et v
nobis et religiosis est concessum, quibus et ex officio incum
sepe missam celebrare. Nam si melius ad singula prospicer
tibi dubium esse non posset, quod hoc dicens, iniuriam tue di
20 pensacionis confirmas, quoniam, sicut dicitur Proverb. XIII. d.[3]
„Qui alicui rei detrahit, ad illud se obligat in futurum." Tu ig
tur hoc affirmans, primum teipsum obligas, ut non accedas
hoc deo plenum sacramentum cottidie vel sepius quam pleb
nisi vivas sanccius et perfeccius quam plebei hii, quos dure r
25 prehendis de cottidiana sacramenti sumpcione, quoniam eos i
crepans, tu teipsum crudeliter condempnas, qui cottidie vel se
consuevisti tuam missam celebrare, nisi vivas multo perfecci
et iustius, sicque magis ieiunes, magis vigiles, magis pecca
defleas, magis mundum tabernasque relinquas. Nam quema
30 modum et predicator, si ea, que detestatur, crimina, que detu
pant, [facit][d]), suo ore seipsum abiudicat [f. 28[a]] et ex ore suo, n
quam servus, convictus plagis, vapulabit[4]). Et idcirco tu quoq
noli extolli, sed teipsum coerce[e]), ne forte agraves tuam in h

---

12) Sacerdotes condempnant simplices *B rubr.*

35 26) Sacerdotum quolibet die conficiencium qualis esse debet vita *A.*

[a]) *in A et B lacuna sequitur, locum ad numerum supplendum relinquen*
[b]) *corr. in marg. A.* [c]) te *corr. super linea* tu *A.* [d]) *add. ab ed.*
[e]) coherce *B.*

[1]) *Psalm. LXVII. 7.* [2]) *Cf. l. IV, art. VIII, c. 9, et locis aliis.*
40 [3]) *Proverb. XIII. 13.* [4]) *Cf. Lucae XII. 47—48.*

ampnacionem, sicud scriptum est Ro. II° a.[1]: „Propter quod ıexcusabilis es omnis, qui iudicas. In quo enim alterum iu- icas, teipsum condempnas. Eadem enim agis, que iudicas", etc. ı biblia. Si autem dignius vivis et sanccius quam hii, quos de lebe cottidie velle sumere sacramentum causaris, adhuc noli .tum sapere[a], sed pocius time[2]. Nam plebei cum vita com- ıuni hominum et minus sancta et perfecta possunt licite acce- ɔre, sicut tu, ita[b] sepe ad dei sacramentum, quia non ita, sicut ı, vitam arduam perfectamque et sanctam sunt professi in chri- ·iana religione. Si igitur tu vivis sanccius et perfeccius mani- ste quam plebei, non est mirum: necessitas tibi incumbit et ;oriam tibi acquires, quia sal es terre, lux mundi et civitas ıpra montem situata[3]. Si autem vivis deterius quam plebei ·l eque sicut plebei, ve tibi est, quia rupisti votum, confudisti ıofessionem et es sal infatuatum, quod ad nichilum valet ultra. ısi ut mittatur foras et conculcetur ab hominibus et in ster- ailinium transmittatur[4].

Sed instans adhuc contra hec: Sacerdotis[c], inquies, ex ıficio interest sacrificium offerre populi pro peccatis, et ad quod ıebeius non est obligatus. Hec dicens, verum dicis. Sed dic ·m hoc, quod sacerdos non eo minus, sed multo magis peccat ıam plebeius indigne manducans et bibens corpus et sangui- ı·m Jhesu Christi, quoniam persona, status et officium nimis agravant sacerdotis indignam sumpcionem, sicut scriptum est Deutero. XXXII.°[5]: „Constituit eum super excelsam terram, ut cmederet fructus agrorum, ut sugeret mel de petra oleumque ɔ saxo durissimo", subaudis[d] in isto dulcissimo sacramento. Et sequitur paulo post[6]: „Incrassatus est dilectus, recalcitravit, ıcrassatus, inpinguatus, dilatatus dereliquit deum, factorem suum, e recessit a deo salutari suo." Et David[7]: „Si inimicus meus mledixisset michi, sustinuissem utique. Et si is, qui oderat me[e], super me magna locutus fuisset, abscondissem me forsitan a eo. Tu vero unanimis, meus dux et notus meus, qui dulces

---

21) De sacerdotum vita et qui wlgares facil . . . repellunt ab eukaristia A.

[a]) sepe *corr.* sapere *A.* [b]) *post corr. A.* [c]) sacerdos *corr.* sacer- dos *A.* [d]) subaudi *A.* [e]) *ita B;* mee *false A.*

[1]) *Rom. II. 1.* [2]) *Cf. Rom. XI. 20.* [3]) *Cf. Matt. V. 13. 14.* [4]) *Cf. Matth. V. 13.* [5]) *Deuteron. XXXII. 13.* [6]) *Deuteron. XXXII. 15.* [7]) *Psalm. LIV. 13—15.*

simul cibos capiebas mecum, etc. In domo dei ambulam
cum consensu". Verumtamen, heu, michi indigno sacerdoti, q
indigne vivo mea digna et magna supra fratres meos vocacio
quoniam video de communi populo mulieres necnon coniug
5 tos castius, iustius et magis sobrie vivere et multo plura m
sericordie opera tota die exercere, quam ego et mei simil
sacerdotes et qui totaliter vitam huius mundi contempseru
Quo igitur swasu et qua audacia talibus deum et dominu
suum petentibus sacramentum potero denegare, cum alias m
10 sus sim [a]) a suo districto domino, ut tales non tantum repella
a cena mei magni domini, sed magis venire conpellam? Miss
sum, inquam, ut non tantum non disswadeam, sed ut invite
et iterum atque iterum dicerem invitatis, ut venirent. Atten
cum hiis, quod ego obligatus et ex officio et ideo pluries
15 inparate et indigne me ingero ad hoc divinum sacramentu
predicti autem plebei mera et libera accedunt voluntate. M
inpellit ut plurimum merces questuaria celebrare, illos sola d
vocio [b]) ad unionem cum Christo conducit. Me respectus lu
cuiuslibet temporalis et vita dulcis et quieta adicit fungi sac
20 docio, illos sola karitas perurget, cum victicent suo proprio
labore. Ut quid igitur adhuc iudicor, si ex bona conscien
et scripturis roborata dispenso plebeis petentibus istud tradit
pro plebe deificum sacramentum? Sed penes dictum apost
I[a] Cor. IIII° [1]): „Cum inter dispensatores queritur, ut fidelis q
25 inveniatur, michi pro minimo debet esse, ut ab homine iudic
aut ab humano die; sed neque meipsum iudico; qui iudic
me, dominus est."

Capitulum octavum [c]).

Quod si adhuc tuam racionem afferas, dicens, si comm
30 nitas christiana hoc cottidie vel sepe sacramentum manducar
istud iterum inconveniens ad precedencia frequencia, qu
populus et iam ex sola consuetudine et non ex devocio
dei sacramentum manducaret et per consequens magis proph
naret sacramentum, quam ipsum honoraret:

35 a) *ita A;* sum *B.* b) de vicio *corr.* devocio *A.* c) *ita A rub*
om. B.

1) *I. Cor. IV. 2—4.*

Ad hoc responsio est impromptu condigna, quia, si hoc ıducis pro inconvenienti, tunc simile inconveniens evenit dei cclesie omni anno, quoniam ex sola consuetudine et usu omni nno totus populus christianus manducat hoc sacramentum; dde hiis, quod coactus precepto et censura ecclesie et ex ru- 5 ore de hiis, qui semel[a]) in anno plurimum accedunt, sed non x devocione et non sponte, ergo tanto indignius. Igitur per ;, qui sic loqueris, habes perswasum, quod dei ecclesia omni nno prophanat hoc sacramentum et multo culpabilius, quam sua libera voluntate, et quando vellent, hoc sacramentum po- 10 uli manducarent, quod tamen de sancta ecclesia [f. 28[b]] nequauam est senciendum[b]).

Illud tamen, quod tu pro inconveniente adducis, puta conıetudinem, sacramentum[c]) a populo dei frequentandum, ego virıtem esse censerem et opus spiritus Jhesu Christi, tum quia 15 ɔnsuetudo bona bene operandi est virtus moralis a doctoribus iffinita; sed hoc sacramentum manducare[d]) homini, qui est in racia, est bonum bene operari, — tum quia consuescere talia, :ilicet orare, ieiunare, vigilare, elimosinas dare est semper et ıit laudabile in homine christiano; sed consuescere hoc sacra- 20 ıentum frequenter sumere est hiis omnibus prestancius, quanım ipsum opus, quod digne fit, est prestancius, nisi forte, si ımquam homo illiteratus velis dicere et obstare, quod orando : ieiunando, vigilando et similia faciendo non incurrit homo ıdicium, licet ea indigne operetur, quemadmodum qui sumit 25 ıcramentum indigne, reus erit corporis et sanguinis domini. leoque scire te non pigeat, quod omnia hec, que sunt ex- :essa, et alia singula de genere bonorum, quandocumque[e]) in- ·gne quis operatur, quantum est ex parte operantis (non dico ıantum ad ipsum opus), iudicium sibi operatur et ei conver- 30 tur in peccatum, utpote de oracione dictum est per psalmisım[1]): „Et oracio eius fiat in peccatum", et iterum[2]): „Peccatori ıtem dixit deus: Quare tu enarras iusticias meas"[f]), quoniam :quinatis nichil est mundum secundum apostolum[3]): „Et arbor ala non potest nisi malos fructus facere" secundum Jhesum 35

---

16) Nota *A*. Consuetudo bona *B rubr.*

[a]) qui semel *om. B (sic).* [b]) *corr. ab ed.;* fugiendum *A et B.* ' *om. B (sic).* [d]) *post corr. in marg. A.* [e]) *post corr. A.* [f]) *lacuna se- :itur in A.*

[1]) *Psalm. CVIII. 7.* [2]) *Psalm. XLIX. 16.* [3]) *Cf. Matth. VII. 17.* 40

Christum, et omne, quod non est de fide, peccatum est. Quod si aliqua retribucio temporalis sic indigne talia operantem consequitur, — quemadmodum quidam dicunt: Que sub mortali sunt bona, dant bona terre, vitam augmentant, minuunt tormenta gehenne, etc., — illa fit non ex operante[a]) indigne, quia ille est mortuus et non nisi iudicium sibi acquirit, ut dictum est, sed ex opere operato, quia deus, iustus iudex, nullum bonum opus sinit inpremiatum pertransire. Sicut igitur deum diligentibus omnia et sic eciam consuetudo manducandi sacramentum cooperantur in bonum, hiis, qui secundum propositum dei vocati sunt sancti secundum apostolum Ro.[1]), ita indigne ambulantibus et ingratis christianis[b]) omnia et per consequens omissio communionis in malum convertentur. Consuetudinem[c]) tamen in manducacione huius vivi panis non sinit vilescere per spiritum Jhesu innovacio appetitus in mente fidelis plebis christiane, sicut consuetudinem panis corporalis cottidie manducandi non permittit vilescere renovacio appetitus et esuriei per naturam[d]).

Capitulum nonum[e]).

Convenio itaque tuam conscienciam, o sacerdos, per iudicem vivorum et mortuorum, ut penses, unde veniat illud in te, quod tam dedignaris tibi dei populum in frequentacione communionis coequari, ne forte illa displicencia atque murmuracio ex superbia, o sacerdotes, atque talis defensio emanaverit. Ad quos dudum ante dictum est per verbum dei Exo.[f])[2]): „Multum erigimini, filii Levi." Hodie tamen hec iniquitas supra modum habundavit, scilicet quod nos sacerdotes, existentes moribus et vita laycis quibusdam multo heu inferiores, tamen de nostro statu plus, quam decet, gloriamur[g]), alias nichilominus dignitatem sacerdocii miserabiliter pessundantes per conversa-

26) De sacerdotibus. Cur contemptui dantur a wlgo *A*.

a) *post corr. A.* b) *om. B.* c) Consuetudinem in manducacione &c. *ita D 1. 2. contin. (cf. supra p. 130 n. g).* d) *post hanc vocem D 1. 2. contin.* Preparacio digna &c., *v. infra p. 145, lin. 1.* e) *ita A rubr.* Capitulum ... *B rubr.* f) *lacuna restat, spatium ad supplendum numerum relinquens in A et ...* g) *ita A;* gloriantur *B.*

1) *Rom. VIII. 28.* 2) *recte Numer. XVI. 7.*

cionem nostram inpudicam et elatam, dedignantes, si in nullo plebei nobis adequentur. Et quia contra domini Jhesu ewangelium elevamus nosmet ipsos, ubi dicitur [1]): „Nolite vocari rabi“, etc., et Luce [2]): „Nolite ferri in altum“, et Petrus [3]): „Non dominantes in clero“, id est in populo, et „sorte Christi Jhesu“, subaudis [a]) populo christiano: ideo, inquam, secundum ewangelium merito nobis evenit vilipendi a populo nimis et contempni, quia in ewangelio dicitur et est lex indispensabilis in pallacio regis regum, Jhesu crucifixi: „Qui se humiliat, exaltabitur, et qui se exaltat, humiliabitur“ [4]).

Sed nos, proch dolor, quia nimis populo dei superbimus, ut iam dictum est, ideo hodie, ut circuitur communiter et moleste, passim a laycis magnis et parvis contempnimur, minusque, quam decet, in populo cum reverencia pertractantur sacerdotes. Sed neque eis, ut deberet, obeditur, sed vilipendimur, concutimur et mactamur et bona nostra et ecclesiarum violenter auferuntur, ut iam palam layci locuntur et proverbium nullum dicunt, alter ad alterum inquientes: „Si iniuriose contigeris clericum et sacerdotem, expedias te sine mora de ipso et occide, ne forte per eum vexeris in futurum“, addentes: „Sacerdos tunc est sacerdos solum, dum ad altare pertractat sacramenta. Et tunc solum oportet eum revereri, alias vero minime, quoniam, quidquid mandant sacerdotes, predicant aut locuntur, totum pro pecunia faciunt et pro [b]) lucro, ut habeant, unde tribuere suis pulcerrimis concubinis.“

Ecce, tales voces, plene blasphemie et vituperii domini Jhesu sacerdotum, ora wlgi fere tocius christiani repleverunt. Propter quod quid aliud sumus in hiis diebus, o domini Jhesu sacerdotes, nisi sal infatuatum, quod ab hominibus conculcatur, lapides sanctuarii [f. 29a] dispersi in capite omnium platearum [5])?

Et placet hic modicum considerare, quomodo sacerdotes domini sint dispersi et conculcati, prius quidem dispersi et post ab hominibus conculcati. Dispersi sunt igitur lapides sanctuarii, quia sacerdotes a populo dei et a suis plebibus corde sunt aversi, avaro spiritu et superbo hec in eis operante, et ideo ab hominibus ob hanc causam sunt conculcati. Dispersi, in-

---

a) subaudi *B.* b) quod *corr.* pro *A*; quod *B.*

1) *Matth. XXIII. 8.* 2) *Cf. Lucae XII. 29.* 3) *I. Petri V. 3.*
4) *Cf. Lucae XIV. 11.* 5) *Cf. Matth. V. 13 et Thren. IV. 1.*

quam, sunt, quia ab invicem per inobedienciam a suis superioribus recesserunt; conculcati ab hominibus, quia similiter eisdem a subditis obediencia non servatur. Itaque corda patrum a filiis sunt aversa, et filii parentibus inobedientes nimis sunt
5 multiplicati, quia lapides sanctuarii a se invicem discesserunt, caritate multorum refrigescente; et presbiteri sunt conculcati a plebibus, iniquitate hincinde, id est in populo et in clero, habundante, et quia superbi facti sunt plebeis sacerdotes in tantum, ut, si quis clericum offendat, mox anathemate coartatur,
10 si autem laycus offendatur, nichil horum offensor pacietur, et abhominacio est clericis de pari cum laycis iudicari. Et exinde advenit, quod layci clericis magis sunt offensi et clerici laycis sunt magis superbi et infesti. Et sic alterutrum se contempnunt, quando et prelati clericis nimis dure imperant, potestatem eorum
15 eis adimunt et in se eam refundunt, unde inde magis venerentur[a]. Et adhuc supremi aliis inferioribus potestatem eorum choartant[b]) et suum synum dilatant, se magis magisque elevando. Indeque iusto dei iudicio nos, quibus dictum est[1]): „Dii estis et filii excelsi omnes, vos autem sicut homines moriemini",
20 et sicut Lucifer cecidimus confusionis et contemptus in profundum[2]).

Verumptamen, ut dicere ceperam, merito hec patimur, quia peccavimus in fratrem ac dominum nostrum Jhesum Christum, qui nos elegit ex omni carne et dedit nobis fungi sacerdocio
25 et habere laudem in nomine ipsius commendavitque divicias sapiencie et sciencie nobis miseris et fragilibus, ut non nobis sit honor et gloria, non nobis, sed suo nomini donaretur, sicut scriptum est II[a] Cor. IIII[o] [3]): „Habemus hunc thesaurum in vasis fictilibus, ut sublimitas sit virtutis dei et non ex nobis." Nos
30 autem inpudice de bonis suis et de suo honore ac gloria in altum ferimur, sicut scriptum est[c]) [4]): „Filios enutrivi et exaltavi, ipsi autem spreverunt me." Posuit nos super gregem suum, pulcro et bono tritico adhibito, sicut scriptum est Gen. XXVII[5]): „Frumento et vino et oleo stabilivi eum", ut demus cibum eius
35 familie in tempore suo. Nos autem solum sine timore pascentes

---

a) *ita A:* reverentur *B.* b) *ita A;* cohartant *B.* c) *post hanc vocem in A et B lacuna restat, spatium ad numerum supplendum relinquens.*

1) *Psalm. LXXXI 6—7.* 2) *Cf. Isaiae XIV. 12.* 3) *II. Cor. IV. 7.* 4) *Isaiae I. 2.* 5) *Genes. XXVII. 37.*

nosmetipsos, panem cottidianum ab ore abstrahimus parvulorum. Et pro eo scriptum est Ezech. XXXIII° a.[1]): „Ve pastoribus Israel, qui pascebant semet ipsos. Nonne greges a pastoribus pascuntur? Lac comedebatis et lanis operiebamini, et quod crassum erat, occidebatis; gregem autem meum non pascebatis.“ 5
Nota ibidem singula, que secuntur. Misit, inquam, nos vocare ad cenam magnam suos[a]) invitatos. Nos vero legacionem, qua pro Christo fungimur ad populum, fraudulenter exequimur. Et tamen scriptum est[b])[2]): „Maledictus vir, qui facit opus domini sui fraudulenter.“ Non enim vocamus ad cenam, sed contra 10
venientes reclamamus, non compellimus, sed repellimus venientes. Nos igitur infideles dispensatores et inpudentes et non dantes tritici huius mensuram familie nostri domini, cum venerit, quomodo poterimus approbari?

Capitulum decimum[c]). 15

Sunt insuper aliqui, qui, magis ex contencione quam ex racione commoti, dicunt ad suos cohortes: „Absit a me cottidie vel alias tam frequenter corpus Christi et sanguinem sumere. Quis michi hoc tribuat, ut ter in anno vel semel ipsum digne queam bibere et manducare?“ Plane, quia hec adoptacio ex ra- 20
cione non venit, non esset digna responsione, sed tamen, ne sibi huiusmodi bene optasse videantur, est notandum, quod hoc plenum deliciis paradisi sacramentum digne[d]) manducare cottidie et digne manducare ter in anno vel[e]) semel in anno, digne manducare frequenter et digne manducare raro, vel sunt utra- 25
que simul eque possibilia christiano populo conveniencia vel unum tantum, puta semel in anno magis quam reliquum, scilicet cottidie vel frequenter. Si datur primum, scilicet quod utrumque simul eque est possibile, tunc ceteris paribus fatua et nociva est adoptacio supradicta. Nam irracionabile est sine causa 30
eligere minus bonum, obmisso magis bono, si cetera concur-

16) Contra illos, qui fugientes frequentacionem eukaristie, dicunt: Utinam semel in anno digne percipere su *(cetera abscisa sunt)* A.

[a]) suas *corr.* suos *A;* suos *B.* [b]) *lacuna in A et B sequitur.* [c]) *ita A rubr., om. B.* [d]) dignum *corr.* digne *A.* [e]) vel — digne manducare *om.* 35
(sic) B.

[1]) *recte Ezech. XXXIV. 2—3.* [2]) *Jerem. XLVIII. 10.*

runt paria. Et [f. 29b] iniquum est pocius eligere uniri cum Christo semel in anno quam cottidie optareque magis esse participem deliciarum celestium semel in anno vel raro quam continue vel frequenter. Et ex hoc maxima videtur iniuria et 5 violencia amori domini nostri Jhesu Christi exhiberi, quoniam ipse totus bonus et piissimus est deus, zelotes ac inportunus amator nostrarum animarum. Amorem etenim nemo habet maiorem, quam ut quis animam suam ponat[a]) pro amicis suis. Quapropter continue se ingerit et ad instar inportune irrumpit 10 nobiscum continue ad manducandum cottidie et frequenter nobis[b]) ad communicandum. Inde est illud Luc. XX. c.[1]): „Desiderio desideravi hoc pascha manducare vobiscum." Et ad hoc est illud Apoc. III°[2]): „Ego sto ad hostium et pulso. Et si quis vocem meam audierit et apperuerit ianuam, intrabo ad illum 15 et cenabo cum illo et ipse mecum"; item Cantic. V.[3]): „Aperi michi, soror mea, amica mea, columba mea, inmaculata mea, quia caput meum plenum est rore et cincinni mei guttis noccium." Et Mt. XV.[4]): „Venite ad me omnes, qui laboratis et honerati estis, et ego reficiam vos"; item illud[5]): „Ecce, ego 20 vobiscum sum usque ad consumacionem seculi", et multa similia, per que pius dominus Jhesus amorem suum et desiderium exprimit cum filiis hominum suas delicias frequentandi manendique continue in suis dilectissimis animabus. Quam ob causam anima iusti sedes esse sapiencie est per sapientem dif- 25 finita[6]). Et secundum apostolum Christus est dei virtus et dei sapiencia[7]), et ipsa est, que dicit[8]): „Edent me et adhuc esurient, bibunt et adhuc sicient", quoniam „delicie mee esse cum filiis hominum"[9]). Propter quod ineffabilis inmensitas divine sapiencie „edificavit sibi domum et[c]) excidit columnas VII, po- 30 nens [?] men[sam], propo[suit] pa[nem] et vi[num], misit an[cillas] su[as] di[cere] invi[tatis], ut ve[niant], quia para[ta] sunt omnia"[10]). Que omnia proprie ad literam in hoc cottidiano pane supersubstanciali sunt conpleta et perfecta. De quo scriptum est[11]): „Quam magna multitudo dulcedinis tue, domine, quam

35 a) *add. A in marg.* b) nobiscum *(sic) B.* c) *om. A et B.*

1) *recte Lucae XXII. 15.* 2) *Apoc. III. 20.* 3) *Cantic. V. 2.* 4) *recte Matth. XI. 28.* 5) *Matth. XXVIII. 20.* 6) *Cf. Sap. IX. 10.* 7) *Cf. I. Cor. I. 24.* 8) *Eccli. XXIV 29.* 9) *Prov. VIII. 31.* 10) *Cf. Proverb. IX. 1 sq., sed bibliae textus valde discrepat.* 11) *Psalm. XXX. 20.*

abscondisti timentibus te." Tunc ad propositum: „Perfecisti eis, qui sperant in te in conspectu filiorum hominum." Et ut vicem sue dignacioni suisque desideriis repundamus, nobis optandum et orandum instituit, ut frequentissime et cottidie, non solum ter in anno vel semel, petamus et dicamus: „Panem nostrum cottidianum"; et quia cottidiane visitacioni ac dulcissime gracie creberrimeque acceleracioni sue ad nostra contubernia ydonee occurramus, adiunxit notanter iterandum: „Da nobis hodie". Super quo dicit beatus Bernhardus[1]): „Cur, queso, tantum festinas[a]) esse nobiscum? Quare non differs usque cras? Si sic amor nostri te urget, ut differre nequeas, quin statim velis esse nobiscum, nec nos amplius differre debemus. Si cottidie vis cibus noster esse, nescio, quid dicam de tanta[b]) benivolencia tua, quia in illis thesauris clemencie tue abissus multa. Ideo nil aliud scio dicere, nisi ex quo semper vis esse nobiscum, nos[c]) omni[d]) tempore sumus[e]) tecum". Hec ille.

Sane igitur[f]) dixi illam wlgatam supradictam opinionem esse satis irracionabilem et crudelem, puta eligere semel cum Christo Jhesu convivari vel ter in anno, et quod iustius et utilius nobis esset optandum et dicendum: Quis michi hoc tribuat, ut cottidie vel bis omni die, scilicet vespere et mane, possim digne corpus et sanguinem Christi bibere et manducare, qui continue atque cottidie elegit et festinat mecum, homine indigno ita familiariter convivandum? Quoniam ponere mensuram inmense dignacioni divine et numerum determinare dei sapiencie innumerabili nequaquam venit ex spiritu pietatis.

Quod si forte inquies utrumque esse inpossibile homini, puta et[g]) cottidie et semel in anno digne hunc panem celestem manducare: et hoc dato, adhuc fatue exoptasti, dicens: „Utinam semel in anno vel in tota vita digne hoc sacramentum manducarem", tum quia secundum tuam opinionem id[h]), quod est inpossibile, frustra elegisti, tum quia non videbitur tunc racio, quare pocius semel in anno quam cottidie eligebas, dato per te, quod utrumque sit possibile. Si autem unum tibi magis possi-

5) [Panem] nostrum quottidianum da, etc. *A.*

[a]) festinitas *corr.* festinas *A.* [b]) detenta *corr.* de tanta *A.* [c]) non *corr.* nos *A*; non *B.* [d]) omnino *corr.* omni *A.* [e]) *post corr. A.* [f]) ergo *B.* [g]) *om. B.* [h]) *ita A*; illud (id) *B.*

[1]) *Cf. S.Bernardi Claraev. serm. de verbis domini in coena, s. XIII, ap. Migne, PL, t. 184, p. 942.*

bile quam reliquum esse videretur, scilicet semel vel raro digne sumere hoc divinum sacramentum, quam cottidie et frequenter, et idcirco hoc esse sanxisti pocius eligendum, tunc vide, queso, beatum Ambrosium et Augustinum, Jeronimum et
5 Crisostomum et multos alios doctores, qui huic insane tue opinioni patulo adversantur, quorum dicta post in tractatu tercio reperies de hac materia recollecta [1]).

Capitulum undecimum [a]).

|f. 30[a]| Sed neque eciam ullam pro tua fantasia poteris addu-
10 cere racionem, quoniam ceteris paribus, si raro accedentes ad divinum sacramentum, ut in pluribus, velut tu asseris, dignius id acceptarent, quam hii, qui sepe, vel hoc esset ideo, quod scilicet illud requireret ex sua natura iste vivus panis. Sed hoc dici nequaquam poterit, si paulo ante deducta perpendantur,
15 quoniam, ut dictum est, ideo sapiencia divina in statu cibi et potus communicandam se hominibus prebuit, ut per hoc innuat sui creberrimam sumpcionem, continuam manducacionem [b]) et intimam secundum spiritum digescionem. Propter quod dictum est [2]): „Edent me et adhuc esurient, bibent et adhuc sicient."
20 Ad idem loquitur Hugo super prologum Angelice Jerarchie, dicens [3]): „Sapiencia increata, que se per invisibilia manifestat, volens ostendere, quomodo ipsa sit animarum cibus et refeccio, propterea assumptam carnem nobis in edulum proposuit, ut per cibum carnis nos ad gustum invitaret deitatis." Vel hoc fieret
25 ideo, quia raro accedentes se longius et per consequens dignius prepararent, ut est per abstinencias, oraciones et elemosinas ad hoc divinum sacramentum. Et isto dato, tunc primum tuam conscienciam convenio, si [c]), sic differendo per mensem vel per annum sumere hoc sacramentum, in medio tem-
30 pore continue, indefesse, magis ac magis te preparas, ut [d]) dignius atque dignius disposueris ad hoc sacramentum. Inevita-

---

9) De preparacione *A*.

a) *ita A rubr.; om. B.* b) ruminacionem *corr.* manducacionem *A*. c) *om. B.* d) *corr. ab editore;* et *A et B.*

35 1) *v. l. III, tr. III.* 2) *Eccli. XXIV. 29.* 3) *Hugonis a S. Victore Expos. in hierarchiam caelestem s. Dionysii Areopagitae, lib. II, ap. Migne, PL, t. 175, p. 953.*

biliter tamen verum esse de frequentacione et preparacione huiusmodi arbitror id, quod per doctores a poeta traditur et probatur, scilicet: „Qui non est hodie, cras minus aptus erit."

Enimvero concesso hoc et[a]) admisso, quod iam in medium adduxisti, sequitur inconcusse, quod hii, qui frequenter sumunt, dignius eos contingit accedere quam qui raro, (1) tum quia intensius[b]) et vivacius se preparant, brevi mora eos perurgente ad preparandum; nam illos, qui raro comedunt, ut puta semel in anno, longum tempus facit remissos, ut est communiter videre pene in omnibus modernis christianis. Nam, cum per totum tempus ab ante Christo Jhesu minime vivere advertuntur[c]), vix tandem breve tempus inmediatum sumpcioni sacramenti curant utcumque se adaptare; valde etenim mora hominem resolvit, promittens emendacionem in futuro; propter quod dictum est per psalmistam[1]): „Tempus faciendi, domine, dissipaverunt legem tuam." Et propheta[2]): „Expecta, reexpecta[d]), modicum ibi, modicum ibi." Et super hoc nota Crisostomum Ad Hebreos sermone XVII.[3]): „Dic, inquit[e]), rogo, qui[f]) post annum communione participaris, XL[a] dies putas tibi sufficere ad emundacionem peccatorum tocius anni, et iterum septimana transeunte trades teipsum primis sordibus. Dic enim michi, si salvus es XL[a] diebus ab egritudine longa, iterum te mortificacionibus crebris[g]) tradas, nonne et primum laborem et peiorem mortem incurres." Et post pauca[4]): „Quadraginta dies tantum tribuis saluti anime tue. Arbitror autem, quia neque XL[a] dies tibi speras propiciandum; iocaris magis, dic michi, hec dicens: Non ab una vos in anno percepcione veto, sed volo vos sepe accedere digne, sanctis hec concessa sunt." Hec[h]) ille;

(2) tum eciam, quia[i]) ex eo dignius sumunt sacramentum, qui sepe communicant, quia hii, qui frequenter acceperunt, non tantum ab eo, quod in promptu sunt comesturi corpus Christi, intensiori solercia preparantur, sed eciam stare continue preparati coartantur ab eo, quod inmediate ante iam cenam dominicam comederunt. Et talem eorum preparacionem continuam

---

a) *om. A.* b) intencius *B.* c) *ita A;* abutuntur *B.* d) respecta *(sic) B.* e) *ita A;* michi *B.* f) quid *B.* g) cibis *corr. in marg.* crebris *A.* h) *om. B.* i) quia *corr.* eciam quia *A.*

1) *Psalm. CXVIII. 126.* 2) *Isaiae XXVIII. 10.* 3) *S. Joannis Chrysostomi in ep. ad Hebr. c. X, hom. XVII, ap. Migne, PG, t. 63, p. 131—132.* 4) *ibid. p. 132.*

pretendit verbum ewangeliste inquientis [1]: „Sint lumbi vestri precincti et lucerne ardentes in manibus vestris. Et vos similes hominibus, expectantibus dominum suum, quando reversatur", et cetera. Similiter: „Et vos estote parati, quia [a]) qua hora non 5 putatis, filius hominis veniet" [2]. Sicque cottidie vel frequenter accedentibus conpendiose evenit, ut semper preparentur, et in eo, quod proficiunt, stant continue preparati;

(3) tum eciam exinde hii, qui frequenter manducant sacramentum, amplius digne preparantur, quoniam crebram vel continuam 10 domini sui presencie in [b]) hoc agunt memoriam, efficaciter eos in idipsum iuvante et commovente frequentacione istius beatifice comescionis. Propter quod dicitur [3]: „Hoc facite in meam commemoracionem"; et: „Qui manducat meam carnem et bibit meum sanguinem, in me manet et ego in eo" [4]. Servum 15 autem, qui continue presens et intimus existit suo domino, neccesse continue est ipsum ydonee preparari, ac continue stare coram eius oculis preparatum, sicut scriptum est [5]: „Sicut oculi servorum in manibus dominorum suorum, ita oculi nostri ad dominum deum nostrum, donec misereatur nobis". Et pro- 20 pheta [6]: „Ostendam tibi, quid sit bonum et quid deus requirat a te: facere utique misericordiam et iudicium et sollicitum te ambulare cum domino deo tuo";

(4) tum eciam magis digne preparati accedunt hii, qui [c]) cottidie vel sepe frequentant sacramentum, quoniam preparacio [d]) 25 digna hominis magis venit ex virtute et efficacia [e]) istius deifici et vivi panis, quam ex ipso homine, quia non nosipsos dignos possumus facere vel preparare, sed [f. 30b] suum est hoc dignos nos efficere, sicut scriptum est [7]: „Ipse fecit nos et non ipsi nos". Unde [f]) apostolus [8]: „Fiduciam [g]) talem habemus per Chri- 30 stum ad deum, non quod sufficientes simus a nobis quasi ex nobis vel cogitare, sed omnis sufficiencia nostra ex deo est." Propter quod ipse est principium et finis, ipse incipit, proficit et perficit, quoniam ex ipso et per ipsum et in ipso sunt om-

---

a) *om. A et B.* b) *add. A sup. lin.* c) *lineae superpos. A.* d) *hac voce* 35 *D 1. 2. excerpta sua persequuntur.* e) ex virtute efficaci *D 2.* f) et *D 2.* g) Fiduciam — ad deum *et postea:* a nobis — in ipso sunt omnia *om. D 1. 2.*

1) *Lucae XII. 35—36.* 2) *Lucae XII. 40.* 3) *I. Cor. XI. 25.* 4) *Joann. VI. 57.* 5) *Psalm. CXXII. 2.* 6) *Michaeae VI. 8.* 7) *Psalm. XCIX. 3.* 8) *II. Cor. III. 4. 5.*

ia. Preparacio autem alia saltem principalis non consistit in omine, nisi habere capacem, id est bonam et subiectam voluntatem desideriis bonis ad salutem suam sufficientem[a]) et replem[b]). Vel iterum preparacio in facultate hominis precise consistens, non videtur magis propria, quam habere contricionem ro peccatis et offerre deo sacrificium acceptabile, puta spirim contribulatum, cor[c]) contritum et humiliatum[d]). Et hec sa omnia iam expressa incipit, peragit et perficit in homine ic vivus panis, de quo sermo. Enimvero ista talia longam ioram ad sui preparacionem aput deum non exquirunt, veluti criptum est[1]): „Quoniam ipse dixit, et facta sunt; mandavit, et reata sunt." Et Jeronimus[2]): „Nescit tarda molimina spiris sancti gracia."

Capitulum duodecimum[e]).

Quod si commemores supra notatum apparatum, puta iunia, psalmodiam et similia, ad hoc potest congrue responeri, quod illa, in quantum sunt exercicia corporalia secundum ecretum apostoli et quantum est de se, I[a] Thimo. IIII°[f])[3]), „ad iodicum sunt utilia." Et iterum, in quantum sunt a motu noro precise, et nitimur per ea iustificari et preparari, tunc sunt er prophetam Ysaiam[4]) spurta[g]) et abhominabilia esse tamuam pannus menstruate diffinita, ergo non valde acceptabilia it inductiva preparacionis digne ad divinum sacramentum, nisi oveantur a caritate.

Item illi[h]), qui cottidie vel frequenter communicant doinico corpori et sanguini, semper vivunt vel satagunt vivere abstinencia et sub disciplina, et semper oraciones[i]) et eleosinas et similia satisfaccionis opera continue cumulando. Haent siquidem hoc ex suffragiis[k]) faciliter et valide ipsius sa-

---

[a]) sufflatam *corr. A in marg.* sufficientem. [b]) plenam *D 1. 2.* [c]) et cor *D 2.* [d]) *post hanc vocem D 1. 2. contin.:* Hii, qui cottidie vel freenter comedunt ɔc., *v. infra p. 149, lin. 25.* [e]) *ita A rubr.;* Capitulum XIII *rubr.* [f]) *numerus posterius add. A; om. B.* [g]) *ita A;* spreta *B.* [h]) *hac voce D 1. 2. excerpta sua in cap. „5." contin. Cf. supra p. 129, n. c).* [i]) ordines *(sic) B.* [k]) *om. B.*

[1]) *Psalm. CXLVIII. 5.* [2]) *recte S. Ambrosius Sup. Luc., l. II, c. 10, ap. Migne, PL, t. XV, p. 1560; cf. S. Thomae Aq., 1—2, q. 113, 7, c., ed. Parm. 452.* [3]) *I. Tim. IV. 8.* [4]) *Cf. Isaiae LXIV. 6.*

cramenti, et memoria ipsius crebra et efficaci ante sumpcion
et post ardue commoniti in idipsum[a]). Continue etenim hui
modi frequentantes hunc cibum perpetuum et secundum a
mam delicatum, equo[b]) animo, non per momenta et temp
5 simul et loca vehuntur, non valde secundum dies et temp
inmutati, cum fere et ad instar cottidie sabatizent secund
Ysaiam[c]) [1]) sabatum ex sabato, deducendo cottidie vel sepe
eis festis pascalibus celebratis per epulacionem huius agni
schalis. Sed quod dicit beatus Ambrosius super Lucam su
10 illo verbo[d]) „cottidianum"[2]): „Accipe cottidie, quod cottidie
prosit. Sic vive cottidie, ut cottidie merearis accipere. Mo
enim significacio et remissio peccatorum est." Et paulo post
propositum: „Si cottidie accipis, cottidie est tibi hodie[e]), Cl
stus tibi cottidie resurgit. Hodie enim est, quando Chris
15 resurgit". Propter quod merito a domino dictum est ad quosd
qui timent deum et colunt maxime vel solum mandato c
porali, frustra docentes adinvenciones et doctrinas homin
„Num quid, inquit dominus, filii sponsi possunt lugere, qua
diu est sponsus cum eis, vel ieiunare?" Mt.[3]).

20 Illi autem, qui curant[f]) semel vel raro accedere ad alt
valde admodum observant dies et menses et tempora et iu
ciam suam volunt constituere maxime in supradictis exerci
corporalibus, cerimoniis et adinvencionibus hominum, creden
se per hoc iam et per omnia dignos perfecisse, per hoc in s
25 lidam et miserabilem opinionem deducti, quod videlicet sol
tunc oporteat assumere arciorem[g]) disciplinam, humiliacion
abstinenciam, oraciones et elemosinas, dum raro vel semel
anno nituntur accedere ad sacramentum, quasi alias vivere san
et disciplinate aut ipsi Christo non essent[h]) obligati. Quaprop
30 postquam iam assumpserunt dominum Jhesum et corpus ei
mox dehinc laxantur in disciplina, resolvunt abstinenciam, o
ciones minus continuant et[i]) in omnibus in occasionem[k]) hu

---

[a]) *post hanc vocem D 1. 2. contin.:* Illi autem, qui curant semel vel r
accedere, estimant, quod solum oporteat tunc, *v. infra lin. 26.*
35 [b]) e converso *(sic) B.* [c]) *lacuna ad numerum supplendum relicta est in*
[d]) super illo verbo *om. B.* [e]) hodie tibi hodie Christus tibi cott
resurgit *(sic) B.* [f]) cernant *corr.* curant *A in marg.* [g]) correccion
(sic) B. [h]) *om. D 2.* [i]) *om. B.* [k]) in omnibus occasionibus *D 2.*

[1]) *Cf. Isaiae LXVI. 23.* [2]) *S. Ambrosii Mediol. De sacr., l. V. c.*
40 *ap. Migne, PL, t. XVI, p. 452—3.* [3]) *Matth. IX. 15.*

carnis et mundi assumunt libertatem. Et hoc in eis exinde evenit, videlicet quod magis ac magis post sumptam eucaristiam relaxantur, quia puta divinam eos non oportet iterum per longum tempus communionem iterare[a]).

Quod quam sit exsecrabile et dampnósum, quis sane mentis christianus dubitabit? Nam per omnia simile, ac si in presencia domini sui quam in absencia magis vivere oporteat indisciplinate aut magis in sua mensa propria vel domo decorem et honestatem sectari quam in mensa summi regis ac in convivio regis regum Jhesu Christi, cum tamen scriptum sit Proverb. XXIIIº [1]): „Quando sederis, ut comedas cum principe, diligenter attende, que sunt posita ante faciem tuam, et statue cultrum in gutture tuo, si tamen habes potestatem in animam tuam", etc. Et iterum[2]): „Intravit rex, ut videret discumbentes et invenit hominem non habentem vestem nupcialem. Et ait illi: ‚Amice, quomodo huc intrasti[b]), non habens vestem nupcialem?'" [f. 31ª]. Nesciunt isti miserabiles[c]), unde vel propter quod de hoc sacramento dictum est[3]): „Qui manducat meam carnem et bibit meum sanguinem, in me manet et ego in eo."

Eapropter tu, qui raro manducas sacramentum et calumpniose, ut dictum est, agitaris, scilicet quod ante sumpcionem terribilis sacramenti vel in actu sumendi magis oporteat in timore dei conversari, quam postquam iam est assumptum et manducatum, vel quod post paschalia solempnia minus necesse est abstinere, caste et disciplinate vivere communione sacramenti expedita quam in XLª ante pascha, dic, obsecro, simulacione pretermota, vel continue manet in te deus et dominus tuus cum plenitudine deitatis (quoniam in Christo est omnis plenitudo divinitatis corporaliter, quem tu assumpsisti in sacramento), vel non manet. Si manet, secundum quod requirit communio sacramenti, cur dehinc relaxas disciplinam et timorem, habens iam deum et hominem glorie tibi presentem in te corporaliter continue manentem, aut quare minuis reverenciam in temporum successione, ac si iam ad illam depost quam ab ante minus esses obligatus? Si, inquam, per hoc manet in te Christus

a) *D 1. 2. contin.*: Nos clerici et sacerdotes aut religiosi, heu, iam sumus sal infatuatum oc., *v. supra p. 159, lin. 18.* b) venisti *corr.* intrasti *A.* c) miseri *corr.* miserabiles *A.*

1) *Proverb. XXIII. 1—2.* 2) *Lucae XXII. 11—12.* 3) *Joann. VI. 57.*

et tu in eo, quam ob causam, rogo, iam spondes tibi libertate vivendi mundo et tue carni et non pocius ipsi Christo, que iam habes habundanter, postquam corpus eius manducasti d altari? Quare autem non pocius tibi inponis necessitatem d
5 post, ut ante, continenter, iuste et pie victitandi in timore tremore salutem tuam operando, memoria memorans, quonia deus est tremendus, per hoc sacrificium in nobis manens, q operatur in omnibus velle et perficere pro bona voluntate? autem non manet in te Christus post communionem nec tu
10 Christo, sed venit et recessit, et ideo continue et successiv derelinquis dominum deum tuum, signum illius reportans, pu quod tu relaxas disciplinam paulatimque decidis: igitur indign ipsum assumpsisti et tibi ad iudicium, reus existens corporis sanguinis domini, quia tam cito ipsum inhonorasti et expulsis
15 ipseque te, quia neque frigidus neque calidus es, sed tepidu incipit ewomere ab ore suo [1]. Cuius signum accipis tunc mani festum, cum desiderium tuum extingwitur, memoria ipsius Jhes inanescit, timor et amor evanescunt a tuo corde vanitate occu pato. Si igitur persenseris siccine a te recedere tuum dominum
20 accipe pro eo non mediocre consilium, redi cito ad eum iterum plenum deitate sacramentum, quatenus dominus tuus et Jhesu tuus iterum atque iterum ad te veniat. Nam scriptum est [2]: „Eg vado et venio ad vos“, donec ipsemet in te sibi prepararet man sionem“, quemadmodum scriptum est: „Et ad eum veniemu
25 et mansionem aput eum faciemus.“

Capitulum decimum tercium [a]).

Quod si forte tu supradictis addicias, inquiens, quod hi qui semel in anno sumunt corpus Christi, dignius solent acce dere ideo, quia [b]) magis cum timore et reverenter, quam hii, q
30 cottidie vel frequenter accedendo, familiaritate quadam crebr communionis timorem et reverenciam [c]) iam in seipsis minuerun ad istam tuam opinionem seu obieccionem per multa habes i hoc libro satisfactum et specialiter infra tractatu ultimo distinc cione [VII.], c° [28 et 29] [d]), ubi invenies limpide deductum

35 a) *ita A; om. B.* b) *ita A;* ideoque *B.* c) timore et reverencia *I*
d) *lacunae in A et B numeris ab editore adimpl.; tractatus ultimus = liber* *„De corpore Christi“, saepe notatus.*

1) *Cf. Apoc. III. 16.* 2) *Joann. XIV. 28. 23.*

quod familiaritas vel fastidium de hoc pleno sacramento divinitate, veluti et ad cetera spiritualia et perpetua, nequaquam evenit in hiis, qui spiritum Jhesu non habent et animales sunt, non percipientes ea, que sunt spiritus, sed ducuntur iudicio suorum sensuum et apprehensiva estimativaque sola, ut alia bruta, et tantum corporali, de quibus propriissime Judas in sua canonica loquitur, dicens [1]: „Hii sunt, qui quecumque quidem ignorant, blasphemant; quecumque autem naturaliter tamquam muta animalia norunt, in hiis corrumpimur. Ve illis, qui in via Cayn abierunt et errore Balaam mercede infusi sunt et contradiccione Chore perierunt. Hii sunt, qui in epulis suis macule convivantes", et ad propositum: „sine timore semetipsos pascentes, nubes sine aqua, que a ventis circumferuntur, arbores autumpnales, infructuose, bis mortue, eradicate, fluctus feri maris dispumantes suas confusiones, sydera errancia, quibus procella tenebrarum in eternum servata est." Et isti tales sive sepe sive raro sacramento hoc pociantur, nequaquam digne diiudicant corpus et sanguinem domini, sed eciam neque possunt exsortes a spiritu sancto, sicut scriptum est I^a^ Cor. II° [2]: „Animalis homo non percipit ea, que sunt spiritus." Et tales sunt, qui ad hoc sacramentum tremendum neque gerunt neque possunt gerere debitam reverenciam et timorem.

Nunc ipsis exclusis respondendum [a]) tibi iudicavi de illis, qui spiritu dei vivunt, quorum quidam raro, quidam sepe manducant et bibunt corpus et sanguinem Jhesu Christi. Dico igitur, excuciens tuam prefatam assercionem, quod hii [b]), qui cottidie vel frequenter comedunt hoc sacramentum, ampliorem reverenciam et timorem habent et exercent circa hoc sacramentum divinum, quam illi, qui raro. Nam supposita fide formata, prout in proposito debet supponi, quocienscumque acceditur ad istud sacramentum plenum maiestate [c]) divinitatis, necesse est tunc semper hominem credulum timore concuti et reverencia renovari. Patet hoc, tum [d]) quia fides ad timorem inpellit, et format

---

25) Maiorem reverenciam faciunt sacramento, qui sepius, quam qui raro percipiunt illud *A*. Quanto frequencior communio, tanto maior reverencia et timor ad sacramentum *D 2 (rubr.)*.

a) respondentibus *corr.* respondendum *A in marg.*; respondentibus *B*. b) *D 1. 2. contin.* c) maiestate *D 1. 2*; maiestatis *A et B*. d) quia cum *B*.

1) *Judae 10—13.* 2) *I. Cor. II. 14.*

tunc[a]) hominem maxime ad timendum, — tum quia homo tunc recordatur presencie maiestatis divine [f. 31[b]] et domini Jhesu Christi, — tum quia racio dictat, quod[b]) ibi inmineat[c]) periculum iudicii et mortis ac subite ulcionis, si indigne[d]) accedatur, — 5 tum quia consciencia preteritorum peccatorum et presencium infirmitatum et incertitudo, an puta homo odio vel amore dignus sit et reminiscencia iudicii futuri, — hec, inquam, et multa talia[e]) hominem utique fidelem deterrent, tunc maxime, quando est in actu appropinquacionis tremendo sacramento. Propter 10 quod dicit propheta Malach.[1]): „Quis stabit ad videndum eum?[f]).“ Et sicuti habetur I. Reg. VI°.[2]): „Dixerunt viri Bethsamite“ super visione sola arche domini, que erat figura istius sacramenti: „Quis, inquiunt, poterit stare in conspectu domini dei sancti huius, ad quem ascendet a nobis?“

15 Hiis sic positis arguitur: Illi amplius habent reverencie et timoris, qui sepius et notabilius atque expressius appropinquant ad presenciam dei tremendi, sicut scriptum est Hebr. X.[3]): „Horrendum est incidere in manus dei viventis.“ Sed illi, qui cottidie vel sepe manducant hoc sacramentum, sunt huiusmodi, 20 igitur magis habundant reverencia et timore.

Item timor ad deum et reverencia in homine fideli solum vel maxime ex consideracione seu memoria dei generatur, sicut scriptum est Abacuk III°[4]): „Domine, audivi auditum tuum et timui; consideravi opera tua et expavi.“ Et iterum[5]): „O rex 25 gencium, quis non timebit te“, subaudis memorans tui? Unde Ptolomeus in prohemio[g]) Almagesti[6]) dicit hanc sentenciam, quod scilicet memoria dei agi non valet nisi cum quadam reverencia ad deum et timore. Sed illi, qui cottidie sumunt hoc sacramentum, sepius agunt memoriam domini dei sui, quoniam 30 manducant et bibunt eius corpus et sanguinem preciosum, quam hii, qui raro, vel ad minus forcius moventur ad memorandum et timendum. Ideo[h]) dictum est a domino[7]): „Cocienscunque hec feceritis, in mei memoriam facietis.“ Et apostolus[8]): „Quo-

---

[a]) *om. D 2.* [b]) quia *D 2.* [c]) inminet *D 2.* [d]) sive digne *(sic) B.* 35 [e]) alia *corr.* talia *A et D 2.* [f]) *post hanc vocem D 1. 2. contin.:* Unde Ptolomeus ɔc., *v. infra lin. 25.* [g]) prologo *D 2.* [h]) Ideo — donec veniat *om. D 1. 2.*

[1]) *Malach. III. 2.* [2]) *I. Reg. VI. 20.* [3]) *Hebr. X. 31.* [4]) *Habacuc III. 1.* [5]) *Jerem. X. 7.* [6]) *hanc sententiam Cl. Ptolemaei in prohemio* 40 *Almagesti (cf. edit. Paris. 1813) invenire non potuimus.* [7]) *Cf. Lucae XXII. 19 (discrepat).* [8]) *I. Cor. XI. 26.*

:ienscumque manducabitis hunc panem et calicem biberitis, mortem domini anuncciabitis, donec veniat."

Illi igitur fideles, qui raro accedunt ad sacramentum domini, intense quidem timent, dum accedunt, sed timor in eis :ontinue relaxatur et reverencia, nisi iterum atque iterum per dem renoventur. Sed hii, qui frequenter sumunt, semper habent imorem et reverenciam filialem, quia eam semper nutriunt, sa:ramentum iterando. Presencia quoque Christi Jhesu corporis n eis timorem et reverenciam supportat atque reminiscencia emporis nuper preteriti, in quo erant repleti divino sacramento, :t temporis futuri, in quo statim iterum intendunt dei et domini ui corpori sociari[a]). Et inde fit, quod semper gerunt in se naiorem reverenciam et timorem[b]).

Capitulum decimum quartum[c]).

Sunt adhuc quidam et magni viri, qui in suis scriptis reiquerunt, quod scilicet maxime mulieribus non sit istud naiestatis sacramentum cottidie vel alias sepe ministrandum, um quia sunt vel solent esse inmunde a facie passionis mentruorum, tum quia sunt communiter leves persone et per onsequens facile transmutabiles in earum conversacione ad opositam qualitatem.

Et istos, ut verum fatear, magis libet mirari quam imitari[d]), uta quod tam illustres homines ita posuerunt iam in nowa reatura, Christum induta, videlicet spirituali et celesti populo hristiano, nisi forte non communiter hoc suum dictum volunt ccipi, puta non ad omnes feminas, sed solum ad illas, que deenerantes a christiana morum gravitate, se prorsus indignas aciunt seu exhibent, non dico crebra, sed eciam annua comunione sacramenti per mentem suam fluxam et despicabilem onversacionem et inmundam. Quod si sic intelligunt, tunc non idebitur racio, quare tantum sexum mulierum hoc dicendo expresserunt, cum et de viris, ymmo plus de viris, quia magis ra-

15) Ut Albertus Magnus tractatu de eukaristia capitulo penultimo in ne capituli *A*.

a) *ita A;* saciari *B.* b) *D 1. 2. contin.:* Istis temporibus surgunt mu-eres oc., *v. infra p. 162, lin. 27.* c) *ita A rubr.; om. B.* d) quam imi-ri *om. B.*

cione nature firmioris culpabiles in quolibet peccato, dictum i
sorum deberet intelligi vel glosari, ita quod dicatur non
feminis natura, sed de effeminatis per vicium, de quibus scri
tum est[1]): „Effeminati dominabuntur eis.“

Quod si sine ulla distinccione omnem passim sexum m
liebrem significent, quod puta, si et dum viri ad crebram co
munionem sacramenti admittuntur, tunc virgines et vidue
alii sexus feminei deberent ab eo sequestrari, quod satis cr
dele esset in ecclesia contra mulieres affirmare, maxime pu
in perfecto populo christiano. Quem populum sancti prophe
et apostoli per multa extollentes, nullibi inter viros et mulier
fecerunt ullam seccionem et principaliter quoad divinorum sacr
mentorum exercicium et fruicionem, sed, prout dicit apostolus
„Unus panis, unum baptisma, una fides, unus dominus, un
deus et pater omnium.“ Quod siccubi faciunt de mulierib
in malo mencionem, ut est illud Sapientis Ecclesiastici[a])
„Melior est iniquitas viri quam mulier bene faciens“, et simil
plurima in prophetis, illa manifeste notant vicium animoru
tam viri quam femine, sed non sexum vel naturam feminaru
Nec obstat, quod apostolus II. Thimo. II. e.[4]) mulieribus
ecclesia docere non permittit, vel quod I. Cor. XI.[5]) mand
[f. 32[a]] mulieribus velare caput suum in medio angelorum; p
ea nempe apostolus non abigit mulieres a dei sacrament
sed edificat sancte ecclesie ordinem et honestatem, ut cuilibet
evidenter in textu relucet secundum veritatem sacramenti.

Sed salva illorum reverencia, neque posicio ipsorum est
consentanea moribus ecclesie vel scripture aut racioni. Non qu
dem m o r i b u s e c c l e s i a, quoniam a principio, puta in prim
tivorum ecclesia cum diebus singulis passim fideles Christi p
multa centena annorum dei sacramentum manducabant et d
post usque modo, numquam visum est vel auditum, quod sc
licet secundum magis vel minus sumendi sacramenta dei eccl
sia faceret inter viros et feminas differenciam vel ullam illi
mencionem. Nam secundum apostolum[6]) in Christo iam non e

---

a) *ad numerum supplendum lacuna relicta est in A et B.* b) quilib
corr. cuilibet *A.* c) *om. B.*

1) *Isaiae III. 4.* 2) *Ephes. IV. 5, ubi* unus panis *non legitur.*
3) *Eccli. XLII. 14.* 4) *recte I. Timot. II. 12.* 5) *Cf. I. Cor. XI. 5—10.*
6) *Cf. Rom. X. 12.*

distinccio Judei et Greci, masculi et femine, sed omnes sunt unum in Christo.

At neque opinioni ipsorum concordat sancta scriptura, sed magis adversatur, quantum ad id, quod indignificant eciam preclaram et castam generacionem virginum et viduarum nec non coniugatarum beatarum, cum tamen sancta scriptura multis laudum easdem preconiis extollit variisque titulis privilegiorum dotat ac benedicit; que producere in medium ad presens obmitto et propter brevitatem sectandam et propter hoc, quod ea satis nota sunt cuilibet scripturas meditanti.

Enimvero videntur isti contra decreta canonis disiungere id, quod deus coniunxit, quoniam dominus Jhesus Christus congregavit omnes pariter in suum corpus misticum secundum veritatem et spiritum, nullam faciens inter mulieres vel masculos differenciam, secundum quod et apostolus Hebr. XIII° b. loquitur [1]: „Honorabile connubium in omnibus et thorus immaculatus." Quo contra isti [a]) indulgent viris sepe tradi corpus et sanguinem, feminas autem inde censent excludendas, cum tamen manifeste dicit apostolus, quod in Christo Jhesu neque vir sine muliere neque mulier sine viro [b]) [2]; et iterum [3]: „In Christo enim neque masculus neque femina, sed nova creatura" [b]).

Sanaque racio istorum, de quibus sermo, expugnat opinionem, qui iudicant mulieres esse inferiores viris quoad crebram sacramenti altaris communionem. Et primo sic: Illud, quod est a primo et principali domino omnibus eque datum et concessum, tam mulieribus quam viris, [a] dispensatoribus debet similiter illud utrisque poscentibus equaliter ministrari. Sed sic est, quod sacramentum altaris quoad plebeios, de quibus sermo texitur. eque mulieribus et viris est a domino prestitum: igitur eque debet eis poscentibus ministrari. Neque enim minister audeat illud inmundum vel indignum reputare, quod iam deus suo spiritu et gracia emundavit et assumpsit, quemadmodum dictum [c]) est Petro vicibus iteratis, id est notanter et ponderose et Act. X. c. [4]: „Quod deus purificavit, tu ne commune dixeris";

---

a) *ita A;* ista *B.* b) *lacuna in A, spatium ad locum bibliae adscribendum relinquens.* c) scriptum *corr.* dictum *A.*

1) *Hebr. XIII. 4.* 2) *I. Cor. XI. 11.* 3) *Galat. III. 28.* 4) *Act. X. 15.*

et Petrus paulo post [1]): „Michi ostendit dominus neminem communem aut immundum dicere hominem", etc.

Item si viri secundum illos digniores essent habiti vel sepe vel cottidie hoc gratissimum sacramentum biberent et manducarent quam mulieres, procul dubio hoc non esset racione sexus, quia ille nichil [a]) facit ad propositum salutis in Christo Jhesu secundum paulo ante allegata, quia scriptum est [b]) [2]): „Caro et sanguis regnum dei non possidebunt", — ergo illud esset maxime racione virtutis animi et conversacionis [c]) digne in religione christiana.

Ex quo consequens inferetur in consequencia evidenti, quod si videlicet mulieres virtutibus animi ex[s]uperent vel viris equippar[ar]entur, ac in conversacione tam digna vel digniori quam viri, tunc saltem tales, que eiusmodi sunt, merito tam crebre vel crebrius quam viri essent ad hoc nostrum communissimum sacramentum admittende ac promovende [d]). Sed quia tam notorium est, quod inficiari non possit, quod scilicet nunc et semper in Christo sancte mulieres tam virtuose vivunt et vixerunt sicut confavente eisdem divina bonitate, ut contemptum sue matris Eve reformarent, quod sicut mulieres viros precesserunt in suscipiendo Christum in hunc mundum ac omnium virtutum primordia, veluti patet in Maria, dei matre gloriosa, suscipiendo quoque Christum Jhesum ab inferis per resurreccionem [e]) revertentem, quemadmodum manifestum est in Maria Magdalena et aliis duabus, quibus datum est, ut apostolis, beatis viris, ipse ęssent apostole nunccieque resurreccionis domini Jhesu Christi: ita dico dehinc semper usque modo ad ea, que dei sunt [f]), ut est fidei, spei et caritatis, oracionis, penitencie, abstinencie, castitatis, humilitatis et operum misericordie atque singularum exercicia virtutum, mulieres, que in Christo Jhesu existunt, ut plurimum viros antecurrunt. Si igitur talia in ipsis videntur et probantur, cur, rogo, magis quam viri essent a sacra et crebra communione removende?

Item ad idem sic: Sicut apud deum iudicium est sine ulla

---

18) Mulieres viros precedunt in v[irtutibus] *A.*

a) *post corr. A.* b) *lacuna sequitur in A.* c) *corr. ab ed.;* conversacione *A et B.* d) *post corr. A;* admittendo ac promovendo *B.* e) *post corr. in marg. A.* f) *om. B.*

1) *Act. X. 28.* 2) *I. Cor. XV. 50.*

acceptacione personarum, sicut scriptum est Act. X°[1]: „In veritate, inquid, didici, quod non sit accepcio personarum aput deum, sed in omni gente, qui facit iusticiam, acceptus est illi", ergo neque aput ministros seu dispensatores debet esse accepcio personarum et principaliter in largicione istius sacramenti, de quo sermo, cum ex scripturis, ut superius deductum est, reluceat, [f. 32[b]] quod puta illud, quamvis commune est[a]) omnium, simpliciter tamen aliqualiter magis pauperibus et parvulis est preparatum, sicut evangelium Luce innuit[2]): „Cum invitati venire noluerint, pauperes, ceci, claudi et debiles sunt introducti." Et psalmista dicit[3]): „Parasti in dulcedine tua pauperi, deus." Et iterum[4]): „Edent pauperes et saturabuntur." Fieret autem accepcio personarum manifeste, si, mulieribus exclusis, viris solum concederetur frequencior seu cottidiana communio sacramenti.

Capitulum decimum quintum[b]).

Nunc restat excludere ea, que movebant predictos ad swadendum et firmandum, quod mulieres non sunt cottidie vel tam sepe ad epulacionem cum Christo de altari admittende; que sunt infirmitas vel alias mollicies animi et passio menstruorum.

In primo vero nullam habent defensionem, quoniam nullus, neque vir neque mulier, propter infirmitatem animi, dummodo alias fideliter sacramentum postulat, est a sacramentis excludendus, quinymmo magis alliciendus et inducendus, velut pius redemptor in se exhibuit, dicens M[t]. XI.[5]): „Venite ad me omnes, qui laboratis et onerati estis, et ego reficiam vos." Et apostolus[c])[6]): „Que infirma sunt, elegit deus, ut forcia queque confundat." Hinc quoque potest evidens racio et causa illius elici, quod modico superius est assumptum, puta quod mulieres, que sunt in Christo, in hoc tempore viros in virtutibus antecurrunt. Nam fortitudo innata, valor et sciencia et omnis habilitas et divicie huius seculi aliaque omnia corporis et anime bona habent naturam[d]) deducere hominem ad superbiam et ad

---

[a]) *om. B.* [b]) *ita A rubr.; om. B.* [c]) *lacuna sequitur in A et B.* [d]) *post corr. A;* naturaliter *B.*

[1]) *Act. X. 34.* [2]) *Lucae XIV. 21. (non accurate affertur).* [3]) *Psalm. LXVII. 12.* [4]) *Psalm. XXI. 27.* [5]) *Matth. XI. 28.* [6]) *I. Cor. I. 27.*

sibi ipsi conplacere, secundum quod scriptum est[1]): „Sciencia inflat", et per consequens reddunt hominem quoad illud ingratum deo et indispositum ad dei munificenciam, prout de hoc est verbum beati Bernhardi super Cantica sermone XXXV.[2]): 5 „Graciarum cessat decursus, ubi recursus non fuerit, nec modo nichil augetur ingrato, sed quod accipit, vertitur ei in perniciem, fidelis autem in modico dignus censetur munere ampliori." Sic per contrarium infirmitas anime, corporis simplicitas, temptacio, paupertas et omnis indisposicio adversa carni et sanguini habent 10 proprium hoc facere hominem humiliatum et contritum et sibi ipsi displicere, que hominem disponunt et faciunt secundum hoc eum valde capacem divinarum graciarum. Nam pro eo dictum est Ysaie ultimo[3]): „Ad quem respiciam nisi super pauperculum et contritum et trementem sermones meos?" Et dominus in 15 ewangelio Mt.[a])[4]): „Beati pauperes spiritu, quoniam ipsorum est regnum celorum." Et apostolus[a])[5]): „Libenter igitur gloriabor in infirmitatibus meis, ut inhabitet in me virtus Christi."

Et ex hiis evenit[b]) manifeste, scilicet quod sicut[c]) in tempore mortalitatis Christi, sic et in hiis temporibus nostris peri- 20 culosis magistri plebium et sacerdotes, qui in scripturis quam plurimum viri a virtute et alias propter excellenciam virium per anthonomasiam sunt nuncupati, ut primo Regum[d]) II°. e.[6]): „Dixit Heli ad sacerdotes, filios suos: Quare, inquit, facitis res huiuscemodi, quas ego audio, res pessimas ab omni populo? 25 Nolite, filii mei, non est enim bona fama, quam ego audio, ut transgredi faciatis populum domini"; tunc ad propositum: „Si peccaverit vir in virum, placari potest ei deus. Si autem in deum peccaverit vir, quis orabit pro eo?"; perinde eciam magistri plebis et prophete viri dei a veritate scripture plurimum 30 dicebantur, ut III°. Reg. XX. e.[7]): „Et accedens vir unus dei dixit ad regem Israel", et IIII° Reg. V°[8]): „Reversusque Aman[e]) ad virum dei cum universo comitatu", et precipue ad propositum Ysa. XXVIII°, ubi dicitur[9]): „Sacerdos et propheta nescierunt pre ebrietate, absorpti sunt a vino, erraverunt pre ebrie-

35 a) *lacuna sequitur in A et B.* b) convenit *B.* c) sint *corr.* sicut *A.* d) *add. A in marg.* e) Neaman *B (et biblia).*

1) *I. Cor. VIII. 1.* 2) *verbum hoc in S. Bernhardi Claraev. serm. XXXV. sup. Cant. (cf. Migne, PL, t. 183, p. 962—966) non invenitur.* 3) *Isaiae LXVI. 2.* 4) *Matth. V. 3.* 5) *II. Cor. XII. 9.* 6) *I. Reg. II. 23—25.* 40 7) *III. Reg. XX. 28.* 8) *IV. Reg. V. 15.* 9) *Isaiae XXVIII. 7—9.*

tate, nescierunt videntem, ignoraverunt iudicium; omnes enim mense eorum replete sunt vomitu, sordiumque, ita ut non sit locus iuxta; quem docebit scienciam et quem intelligere faciet auditum? ablactatos a lacte, awlsos ab uberibus"; et modico[a]) post multum ad propositum[1]): „Propter hoc audite verbum domini, viri illusores, qui dominamini super populum meum, qui est in Jerusalem", etc.: Hii, inquam, tales „viri", sed „illusores" [nuncupantur][b]), quia sunt a superbia fermentati et inceperunt sibi ipsis ex dei donis simul et ex naturalibus conplacere et in clero elevari. Et quia, cum deum congnovissent, non sicut deum glorificaverunt, ideo abiecit eos deus et dedit eos in reprobum sensum, ut dicentes se esse sapientes, stulti fiant[2]). Et elegit sibi parvulos de plebeis et rudibus, et ditavit suis carismatibus, ut cum principibus sedeant et solium glorie teneant[3]). Sicque deposuit potentes de sede et exaltavit[c]) humiles. Esurientes inplevit bonis et divites dimisit inanes[4]). Et tunc inpletum est illud, quod filius ad patrem, in sp'ritu exultans, loquitur, dicens Mt. XI[5]): „Confiteor[d]) tibi, pater domine celi, quia abscondisti hec a prudentibus et sapientibus et revelasti ea parvulis."

Conformiter hic senciendum est et de feminis, de quibus sermo, quia viri, existentes primi et maiores natu in virtute, in suis cogitacionibus evanescunt converteruntque se communiter ad vanitatem et pompam huius mundi ita [f. 33[a]], ut in eis Jhesus crucifixus querat virum et non inveniat, sicut scriptum est Isaie LIX. f.[6]): „Et vidit deus, quia non est vir, et apporiatus est, quia non est, qui occurrat."[e]) Vix habet, inquam, dominus Jhesus in viris, ubi caput suum reclinet[7]), quoniam omnes declinaverunt in unum, simul inutiles facti sunt; non est in eis, qui faciat bonum, non est usque ad unum[8]). Quapropter merito et oportune dominus virtutum et rex glorie convertit se ad infirma huius mundi et abiecta[9]), puta ad sexum muliebrem, ut saltim in hiis et per eas suas virtutes operetur in eisque et per eas victoriam de Leviatan sorciatur. Et tunc inpletus est sermo, qui scriptus est: „Inimicicias ponam inter te et mulierem, semen

---

a) modicum *B.* b) *add. ab ed.* c) exultavit *A.* d) confitebor *B.*
e) *lacuna sequitur in A et B.*

1) *Isaiae XXVIII. 14.* 2) *Cf. Rom. I. 22 et 28.* 3) *Cf. I. Reg. II. 8.*
4) *Cf. Lucae I. 52—53.* 5) *Matth. XI. 25.* 6) *Isaiae LIX. 16.*
7) *Cf. Matth. VIII. 20.* 8) *Cf. Rom. III. 12.* 9) *Cf. I. Cor. I. 27.*

tuum et semen mulieris, et ipsa conteret caput tuum", Gen. III°[1], ut ita Jhesus ipse solus mirabilis et deus fortis patulo reluceat. Cui psallitur sapienter[2]: „Domine dominus noster, quam admirabile est nomen tuum in universa terra. Ex ore infancium et 5 lactencium perfecisti laudem, ut destruas inimicum et ultorem."

Multum[a] igitur profecto in hiis et paulo ante diebus et supra estimacionem communem wlgus plebium plerosque sacerdotes, magistros et religiosos in omni virtute et donis Christi antecellunt, quod quilibet magis et melius potest experiri et 10 oculis suis contemplari quam sermone explicare vel stilo exarare[b], ut iam modicum sit dictum verbum prophete[3]: „Et erit sicut populus, sic sacerdos", sed magis proprie: amplius populus quam sacerdos in omni fide, spe et caritate et vita religiosa; sed neque eciam quoad aliquos proprie valeat dici: 15 sicut populus, sic sacerdos, sed magis: sicut mulieres, sic sacerdos, quoniam hii, qui in supremo gradu virorum in populo esse[c] debuerant, per molliciem, superbiam atque avariciam delapsi, in mulieres secundum interiorem hominem sunt mutati, ut iam veritas verbi dei expresse et iuste ad eos loquatur[d], 20 dicens[4]: „Ve impio in malum; retribucio enim manuum eius fiet ei; populum meum exactores sui spoliaverunt." Et ecce, ad propositum: „Mulieres dominate sunt eis", Ysaie III°. e.[5] Item eiusdem XIX. e.[6]: „In die illa erit Egiptus quasi mulieres, et stupebunt et timebunt." Ad idem et eiusdem XXXII. d.[7]: 25 „Princeps ea, que digna sunt principe, cogitabit[e] et ipse super duces stabit." Et tunc ad propositum[8]: „Mulieres opulente, surgite et audite vocem meam; filie confidentes, percipite auribus eloquium meum: per dies et annos vos conturbamini, confidentes." Ecce, quam plane notet iste sermo divinus effemi- 30 natos nos, modernos clericos et sacerdotes, et ita in multis eciam aliis locis prophetarum. Femine quoque, in infimo gradu pro condicione sue nature fragilis locate, ecce, iam virum, id est Christum Jhesum, indute, secundum quod scriptum est Ro. XIII. g.[9]: „Induimini dominum nostrum Jhe-

35 [a]) Multo *B.* [b]) vel stilo exarare *om. B.* [c]) suo esse, *sed* suo *delet. in cod. A.* [d]) loquitur *B.* [e]) congregabit *(sic) B.*

[1]) *Genes. III. 15.* [2]) *Psalm. VIII. 2 et 4.* [3]) *Isaiae XXIV. 2.* [4]) *Isaiae III. 11—12.* [5]) *Isaiae III. 12.* [6]) *Isaiae XIX. 16.* [7]) *Isaiae XXXII. 8.* [8]) *Isaiae XXXII. 9.* [9]) *Roman. XIII. 14.*

sum Christum", excellentissimorum virorum gloriam rapuerunt viriliter, in Christo Jhesu et in omni virtute operando, ut iam non quidem mulieres, sed viragines merito appellentur. Nam cum sacerdotes stertunt et nauseant, vix debito et officio et alias raro missas sanctissimas dignati celebrare, ecce, mulieres summis desideriis et studiis festinant cottidie, vel quanto eis sepius potest fieri, corpus et sanguinem Jhesu Christi manducare et potare. Hec siquidem est mutacio dextre excelsi. Non glorientur igitur, consulo, religiosi et sacerdotes, inquientes: Ex quo nos sacerdotes vel nos religiosi non omni die et vix raro accedimus ad sacramentum deo plenum, quomodo igitur mulieres hoc exoptant?, — sed nosse debemus, quod potens sit[a]) deus de lapidibus istis suscitare filios Abrahe. Quapropter non tantum mulieres, sed meretrices et publicani peccatores precedent nos in regnum celorum, o degeneri[b]) sacerdotes et religiosi!

Capitulum decimum sextum[c]).

Unde nos, infausti clerici[d]) et sacerdotes ac religiosi, inconcussum[e]) reportamus argumentum, quod heu, heu, iam sumus[f]) sal infatuatum effecti, quod ad nichilum valet ultra, nisi ut foras mittatur et conculcetur ab hominibus, lapidesque sanctuarii dispersi in angulis omnium platearum[1]). Verum non inmerito, quia[g]), dum studuimus soli deo placere pro eo, quod dedit nobis fungi sacerdocio et habere laudem in nomine ipsius dignatusque est peculiaris esse pars nostra et hereditas, sicut scriptum est[2]): „Filiis Aaron non dabitis partem inter filios Israel; ego enim ero pars eorum et hereditas", et iuste et sancte nobis ipsis displicuimus iuxta doctrinam nostri magistri inquientis Luc.[h])[3]): „Cum omnia feceritis, dicite, quia inutiles servi sumus", et: „Si qui wlt venire post me, abneget semet ipsum et tollat crucem suam et sequatur me"[i])[4]): Ideo merito[k]) deo[l])

[a]) est *B.* [b]) de genere *corr.* degeneri *A;* degeneres *B.* [c]) *ita A rubr.; om. B.* [d]) Nos clerici ɔc., *ita D 1. 2. contin.* [e]) inconcussum — quod heu *om. D 1.* [f]) simus *A.* [g]) quia peccamus in fratrem nostrum ɔc., *D 1. 2., v. p. 160, lin. 32.* [h]) *posterius suppl. A; lacuna post* Luc. *in B.* [i]) *lacuna sequitur in A.* [k]) *post corr. A.* [l]) *add. A in marg.*

[1]) *Cf. Matth. V. 13 et Thren. IV. 1.* [2]) *Cf. Num. XVIII. 20 (discrepat).* [3]) *Lucae XVII. 10.* [4]) *Matth. XVI. 24.*

et hominibus tunc summe placuimus, sicut de quodam sacerdote scriptum est Ecclesiastici [a] [1]): „Dilectus deo et hominibus."

Fuimus quoque dei testimonio dii et filii excelsi omnes, genus quoque electum, regale sacerdocium, gens sancta. [2]) Cum
5 autem sic dilecti, incrassati, dilatati incepimus nobis ipsis conplacere in diviciis et honore, tunc mox incepimus deo et hominibus displicere, nimis iam fermento phariseorum, quod est ypocrisis, fermentati, a donis Christi Jhesu et ab honore spoliati, [f. 33[b]] sicut dies hodierna attestatur, in quo miro modo et in-
10 dicabili [b]) populus oblique respicit religiosos et sacerdotes nec iam est audire aliud in populo nisi iudicia, reprehensionem et detracciones religiosorum et sacerdotum. Et non tantum iam de communitate magni et parvi sacerdotibus non obediunt et eos parvipendunt vel, ut dignum foret, venerentur [c]), sed eciam
15 quandam displicenciam communionem habere et tractatum cum clericis et religiosis horrent [d]) et fugiunt ab eorum contubernio et societate, secundum quod commune est in populo dicere: „Non habeas commune cum clerico et sacerdote. Quod si contingat aliquid cum eis adversis agere vel si ceperis clericum
20 ledere, occide eum sine mora, ne depost ab ipso sis fatigatus." Et in tantum iam nos, o sacerdotes, sumus foras missi a gracia Jhesu et ab hominibus non inpune conculcati, ut—tacens de michi similibus—meam circa hoc producam temptacionem, quod pluries fideliter hoc contemplans, elegit suspendium anima mea, ymmo
25 concupivi magis esse subulcus in villa vel pastor peccorum inter plebeios, quam sacerdos, et hoc multo tempore et creberrime, sicut dominus Jhesus hoc in consciencia mea attestatur.

Utinam igitur hodie, o dei altissimi sacerdotes, vel sic iam vilificati et destituti, nobis ipsis non placeamus redeamusque,
30 peccatores, ad cor essemusque querularii de nostris iniuriis et contemptu, sed in veritate cum filiis Jacob et penitencia ducti dicamus Gen. [e]) [3]): „Merito hec patimur, quia [f]) peccavimus in fratrem nostrum", scilicet dominum nostrum [g]) Jhesum Christum, quem vendidimus et tota die vendere non cessamus multipliciter et

35 3) De sacerdotum dignitate et abiectione *A.*

[a]) *lacuna sequitur in A.* [b]) iniudicabili *corr.* indicabili *A;* iniudicabili *B.* [c]) reverentur *B.* [d]) *add. A in marg.* [e]) *lacuna sequitur in A.* [f]) *hic D 1. 2. contin., ut superius p. 159, n. g) annotatum est.* [g]) *om. D.*

[1]) *Eccli. XLV. 1.* [2]) *Cf. I. Petri II. 9.* [3]) *Genes. XLII. 21.*

ırie in dei ecclesia et eius carismatibus nostram avariciam in-
ctando atque negociaciones in sacramentis Christi exercendo.
nde in veritate et superhabundanter inpletum verbum domini
nobis videmus per prophetam prophetatum[1]): „A maiore
ıque ad minorem omnes avaricie student et[a]) a propheta usque 5
l sacerdotem cuncti faciunt dolum." Et cum dolore fateamur
nobis inpleri veritatem ewangelii de sale in sterquilinium pro-
cto. Et quia supra omnes elevati, nobis placuimus, nunc in-
a omnes secundum demerita collocati, humiliemus[b]) valde
iritum nostrum iuxta consilium sapientis[2]): „Quanto maior 10
, inquit, humilia te in omnibus"; si[c]) volumus[d]) deo et homi-
bus esse iterum, sicut ante fuimus, dilecti, studeamus nobis
sis displicere et odire nostram malam et fermentatam animam,
quiendo: Anima nostra repleta est malis et vita nostra in-
rno[e]) apropinquavit.[3]) 15

Et si volumus recuperare honorem patrum nostrorum et
sorum dignitate investiri, iterum dico, quod nos[f]) ipsos non
ssemus in omnibus minimos[g]) exhibere, prout quilibet consi-
erans hodie et semper videre poterit, quomodo et qualiter
ate[h]) sacerdotes humiles in plebibus amantur et honoran- 20
r[i]), quoniam sic necesse est accidere secundum legem et
gulas Jhesu Christi, ubi dictum est[4]): „Qui se exaltat, humi-
ıbitur, et qui se humiliat, exaltabitur." Et iterum[k])[5]): „Reges
ncium dominantur eorum, et qui potestatem exercent, bene-
i vocantur. Non ita erit inter vos, sed qui maior est vestrum, 25
t sicut minor", etc.

Et iterum: Si cupimus, ut nobis fiat sicut apostolis obe-
encia et reverencia debita, nos ipsi verbo dei summe sata-
mus obedire. Et si placet nobis, ut corda plebis ad nos et
verba nostra sint conversa, nos ipsi nostra corda ad popu- 30
m in omni amore et sollicitudine convertamus, quatenus in-

---

16) Per quid honor sacerdotis acquiritur *D 2.*

[a]) et — proiecto *om. D 1.* [b]) secunde merita *(sic)* sumus collocati
2; humiliemus — in omnibus *om. D 1. 2.* [c]) Si ergo *D 1. 2.* [d]) vo-
mus *B.* [e]) in inferno *corr.* inferno *A;* in inferno *D 2.* [f]) nosmet *D 2.* 35
[g]) ministros *(sic) D 1.* [h]) *om. A (deletum) et D 2.* [i]) honorantur,
a „qui se humiliat, exaltabitur", et iterum: „Si cupimus" oc., *D 1. 2.*
lacuna sequitur in A.

[1]) *Jerem. VI. 13.* [2]) *Eccli. III. 20.* [3]) *Cf. Psalm. LXXXVII. 4.*
Lucae XIV. 11. [5]) *Lucae XXII. 25—26 (non accurate allegat.).* 40

pleatur sermo, qui scriptus est[1]), quod Helias[a]) quidem ve
turus est et convertet corda patrum ad filios, corda quoq
filiorum ad suos patres. Et inde fient ruine antique repara
Helyasque[b]) veniens, restaurabit omnia, et Sodoma redibit
antiquam dignitatem.

Capitulum decimum septimum[c]).

Nunc quoque iterum ad disputacionem de communica
cione crebra mulierum revertamur. Et sicut nuper
comparacione virorum in plebe, id est sacerdotum et religio
sorum et magistrorum atque plebeiorum simplicium dictum e
quod puta ob superbiam eorum et yppocrisim, sapientibus
prudentibus huius seculi proiectis, dominus suam salutem pa
vulis de plebe eo habundancius revelare voluit atque ministrar
ita conformiter dicendum est in communi de comparacion
virorum et mulierum quoad capacitatem donoru
Jhesu Christi, quoniam[d]) in hiis diebus viri precipue, su
rum bonorum naturalium seu virium conscii, nesciunt humilia
seipsos neque portare, extra castra exeundo, obprobrium Jhe
Christi[2]). Qui si forte quippiam huiusmodi assecuntur et prepo
lent in graciis aliquibus, mox sibi ipsis inde complacendo, su
conatibus ascribunt sicque fideles se non exhibent domino Jhe
Christo.

Deus igitur et dominus Jhesus, dives in omnes[3]), proin
viris talibus relictis, ut plurimum, suos thezauros atque divici
transfert ad mulieres secundum illud, quod iam erat superi
allegatum[e])[4]): „Quia que infirma sunt, elegit deus, ut confund
forcia.“ Et per hoc istis[f]) temporibus surgunt mulieres, vi
gines[g]) et vidue, et apprehendunt disciplinam, agunt strenn
penitenciam, properant ad divina sacramenta et preripiunt vi
regnum celorum circa vanitatem huius seculi occupatis. E

---

25) Mulieres magis religiose viris *A*.

[a]) Helias convertet corda patrum ad filios et e contra. Et inde — dig
tatem *D 1. 2., continuantes ita:* Quanto populus christianus magis expertus
[b]) Helyas quoque *B*. [c]) *ita A rubr.; om. B*. [d]) qui *(sic) B*.
[e]) *lacuna sequitur in A*. [f]) *contin. D 1. 2.* [g]) et virgines *D 2*.

[1]) *Malach. IV. 5—6.* [2]) *Cf. Hebr. XIII. 13.* [3]) *Cf. Rom. X. 12.*
[4]) *I. Cor. I. 27.*

opter hodie est videre gentem [f. 34[a]] mulierum replere[a]) npla in oracionibus, occupare loca in sermonibus, sese repre-
ntare per confessionem sacerdotibus gemitibus et lacrimis errimis, replere maxillas continuis devocionibus, sumere gau-
ose sacramentum altaris singulis diebus, perfecte relinquere 5
mpam mundi cum suis oblectacionibus, caritate Christi Jhesu agis ac magis habundantes, ea, que domini sunt, incessanter gitantes, revelaciones a Christo et prophecias visitacionesque ebras et singulares grate suscipientes. Hiis inquam omnibus aliis, ut videtur, amplius cencies[b]) ditantur femine in hoc 10
npore, quam viri quicumque vel sacerdotes.

Unde nunc videtur prophecia et familiaritas maior cum ncto spiritu translata ad mulieres, quibus magna misteria dei velantur, veluti manifestum est in Hyldegarde[c]) [1]), gloriosa gine, et in Brigida, sancta et venerabili matrona[2]), necnon 15
quam pluribus aliis dignis deo feminis, quas Parysiis et in oma et in Nuerberg et multo amplius in civitate Pragensi di, probavi et dominum Jhesum in suis operibus et dignaci-
em sum admiratus[d]).

Qua racione igitur et quomodo tales digne deo persone 20
n erunt pre[e]) viris sedentibus[f]) in desidia ad dei sacramenta gende et invitande atque ad crebram communionem admit-
nde? Aut illud, quod dominus cogitavit, quis poterit infir-
re, et illis, quibus seipsum dominus in tantum familiariter ouit, quis audebit eius sacramenta denegare? Quemadmodum 25
iptum est Act.[g]) [3]): „Quis prohibebit, ut non baptizentur hii, spiritum sanctum receperunt?", quoniam „ad edificacionem suit nos spiritus sanctus et non ad destruccionem." II° Cor. imo.[4])

De secundo autem, puta de passione menstruorum, 30
icet quod non inpediant mulieres alias dignas sepe vel[h]) tidie sacramento altaris communicare et quod neque sacer-

---

a) repellere *corr.* replere *A.* b) censies *D 2.* c) Hynldegarde *D 2.* d) *post hanc vocem D 1. 2. contin.:* Hii, qui sobrie oc., *v. infra p. 165,* 8. e) pro *(sic) B.* f) *corr. ab ed.;* scientibus *A et B.* g) *lacuna se-* 35
tur in A et B. h) *post corr. A.*

1) *de b. Hildegarde, O. S. B., v. Wetzer-Welte, KL, V², p. 2061—2074, et* *ozog-Hauck, RE, VIII³, p. 71—72, ubi et alia scripta annotata sunt.*
2) *de b. Birgitta v. ibidem, KL, II², 855—857, et RE, III³, 239—244.*
3) *Cf. Act. VIII. 36 (discrepat).* 4) *II. Cor. XIII. 10.* 40

dotes debent perscrutare talia secreta nature earum in conf
sione, quia non est necesse neque utile et alias est pudendu
de hoc satis habes tractatu V. huius. dist. [IX.], c. [2]. Illi en
qui tales infirmitates naturales, que sunt sine omni culpa
mentis contagione, in Christi fidelibus magnipendunt, mult
preferre frontem phariseorum videntur, duci solum iudicio c
porali, quia illa in lege perfecta ewangelica non pensant
sicut scriptum est[a][1]: „Spiritus est, qui vivificat, caro non pr
est quidquam." Et apostolus[a][2]: „Corporalis exercitacio
modicum utilis est, pietas ad omnia valet."

Capitulum duodevigesimum[b].

Istis omnibus sic ordinatis et discussis hoc volo persuas
iri et collectum, videlicet quod ex scripturis veteris inst
menti cottidiana vel ad minus frequens comes
corporis et sanguinis Jhesu crucifixi a plebeya m
titudine est varie premonstrata et persuasa ly
pide et irrefragabiliter per sacrificia, presagia, p
phecias et doctrinas. Quod si hoc videbitur cuiquam
nime concedendum, illud tamen sine contradiccione aliqua
hiis, que dicta sunt, concedi oportebit, quod scilicet script
legis et prophetarum multo magis promovet et favet aserci
eorum, qui dicunt cottidie vel sepe corpore et sanguine Chr
saciandos, quam eorum opinioni, qui hoc ipsum abhorrent at
negant.

Ego tamen per ista omnia, que conpegi, deo duce
Christo Jhesu, non aliud institui affirmandum vel tenendu
quam[c] id, quod canonica scriptura tenendum decrevit et qu
affirmant et tenent prisci et moderni doctores infra in 3° tr
tatu huius libri per totum allegati et collecti[3], scilicet primo
ut christianus quilibet sue devocioni et sue libertati relinquat
fretus instinctu spiritus sancti et consilio sacerdotis providi
fidelis, quocienscumque velit nolitne hoc sacramentum man
care, et quod in nullo communitas plebis christiane debet cho

---

a) *lacuna sequitur in A et B.* b) *ita A rubr.; om. B.* c) quam
tenendum *om. B (sic).*

1) *Joann. VI. 64.* 2) *I. Tim. IV. 8.* 3) *v. l. III. tr. III.*

.a [a]), ut scilicet dies vel menses aut quelibet anni tempora ob-
.eventur, subaudis tali tempore anni vel tali die, ita quod non
.b ad hunc cibum accedendum, quoniam illud dominus satis in
.vangelio innuit, dicens [1]): „Quocienscumque hec feceritis", etc.
.militer Paulus apostolus [2]): „Quocienscumque enim manduca- 5
.is hunc panem et calicem bibetis, mortem domini anunccia-
.is, donec veniat."

Et dico ulterius [2], quod hii [b]), qui sobrie, iuste et pie
.iunt in hoc mundo, illi semper accedunt [c]) et illis est semper
.dum [d]) ordine et statutis ecclesie observatis. Et [e]) illud est 10
.bum beati Crisostomi ad Hebr. et plurimorum sanctorum
.ctorum, prout infra declaratur [3]).

Et amplius pono tenendum [3], quod alii [f]) desides et sue
.itis negligentes de plebe sunt per suos presbiteros movendi,
.itandi et hortandi, cuiuscumque status alias liciti vel condi- 15
.ionis existant, ut digne venientes sepe vel saltem omni die
.minico manducent et bibant corpus et sanguinem Jhesu
.risti [g]). Et illud est documentum beati Augustini, prout
.a suo in loco exponetur [4]).

Et dico amplius [4], quod sacerdotes vel dispensatores dei 20
.a.amentorum, qui pascunt semetipsos [f. 34b] et suas plebes
.eligunt et contempnunt ad mensam hanc venire et hortari,
.quam servi pigri et infideles sui domini durissimum iudicium
.xectabunt. Et illud dictum puto esse manifeste Jhesu Christi,
.madmodum supra per plurima est deductum et Jhesu duce 25
.rius in dicendis deducetur [h]).

---

8) Qui sunt, qui sepe communicare debent et quibus sepe dandum
.tnota *D 1.*

[a]) cohartari *B.* [b]) *D 1. 2. contin.* [c]) accedant *A.* [d]) dandum
.cramentum deificum *D 1. 2.* [e]) Et illud — declaratur. Et *om. D 1. 2.*   30
.n. D 1. 2. [g]) *post hanc vocem in D 1. 2. sequitur:* Explicit. Hec per totum
.aister Matthias (Parisiensis) in primo tractatu, qui est de probacione spi-
.tuum et de quotidiana et frequenti manducacione corporis piissimi Jhesu
.ucifixi. *Quod explicit D 2. iam post voces:* statutis ecclesie observatis *ponit*
.unc solum voce Ibidem *terminat.* [h]) *residuum folii 34b in cod. A vacuum*   35
.st sed „nichil deficit."

[1]) *hic locus in Vulgata non legitur, v. etiam supra.* [2]) *I. Cor. XI. 26.*
[3]) *v. l. III. tr. III.* [4]) *Cf. l. III, tr. III, c. 25.*

LIBER SECUNDUS[a]).
DE DISCRECIONE SPIRITUUM IN PROPHETIS E EVANGELIO[b]).

Capitulum prologi primum[c]).

5 [f. 35[a]] Nunc[d]) restat[e]) inquirendum aliquas[f]) regulas d Novo Testamento pro discrecione spirituum[g]) in pro phetis et maxime in[h]) ypocrisi modernorum christianorum fa sòrum denudanda et vitanda.

Pro quo est diligencius advertendum, quod scilicet[i]), qu 10 madmodum in Lege Veteri, ut dictum est in libro prec denti in principio[k])[1]), dominus spirituum[l]) omnis carnis n

1) 2[us] liber *A*.

[a]) *ita A; om. omnes codices ceteri (BEFGHI).* [b]) *in cod. A titu hic suppletus est manu saec. XVI; om. B; E hunc titulum praebet ad calc* 15 *fol. super.:* Incipit tractatus de ypocrisi et eius speciebus cum regulis s annexis et particulatim declaratis per capitula eius introducta, collectus p Magistrum Mathiam de Cracovia *(sic)*, et sequitur prologus. — *G habet:* I cipit tractatus de ypocrisi et eius speciebus cum regulis sibi annexis et pa ticulatim declaratis per capitula eius introducta. Incipit prologus. — *E, H* 20 *I rubr.:* Incipit tractatus de ypocrisi et eius speciebus cum regulis sibi a nexis et particulatim declaratis per capitula eius introducta. [c]) *ita A rub om. B; de cod. EFGHI cf. notam praecedentem.* [d]) *scripturae carac quibus tractatus hic in codice prototypo A exaratus est, paululum discrepan caracteribus tractatus praecedentis et subsequentis: altiores enim sunt et cr* 25 *siores minusque decori atque accurati.* [e]) instat *F.* [f]) *om. E.* [g]) spi tus *E.* [h]) de *E.* [i]) sanctam *(sic) B.* [k]) ut — in principio *om. BFGH* [l]) spiritu *(sic) E.*

[1]) *v. superius p. 27—29.*

neglexit suum dilectum populum et hereditatem electam, quin[a] provideret suis de remedio aliquo contra spiritum mendacii, timorem nocturnum, contra sagittam volantem in die et negocium perambulans in tenebris, etc.[b])[1]), sed providit[c]) sufficienter eidem, quid agere deberent[d]), ut videlicet, macerie[e]) legis ei circumposita et preceptorum, in eis ambularent, incursus spirituum malignorum et demonium[f]) meridianum[g])[2]) evaderent[h]); similiter et veritate legis et prophetarum conscripta et promulgata circumdedit, adiciens quasdam notabiles regulas, de[i]) quibus iam dictum est in superiori tractatu[3]), per quas posset dei populus spiritum mendacii et spiritum veritatis manifeste iudicare, iudicando evitare, evitando eius tenebris non involvi: ita eciam et multo forcius in lege perfecta ewangelii regulas notabiles adhibuit in maiori numero et maiori arte sancti spiritus compositas atque diligenciori studio exquisitas quam in legis veteris instrumento. Quod ex altissima dispensacione dei est provisum ideo, quia Sathan[k]) maiorem operam adhibuit ad dei electos invadendos tunc, cum vidit dei electos maiori gracia habundari[l]) lumineque[m]) gracie Jhesu in hominibus adaucto[n]) pro ipsius discipulis[o]) indagandis, ipse Sathan nichilominus secundum eius[p]) altitudinem omne[q]) sublime conspiciens, magis apposuit, ut absconderet laqueos claritatemque ewangelii in suis asseclis[r]) obscuraret, tantum[s]) ut auctor dicat ad semet: Quis videbit eos?[t]) Cuius gracia multiplicavit[u]) inposteros et suos pseudoapostolos super numerum, presertim hiis infaustis[v]) temporibus et novissimis diebus, eosdem[w]) veste ovili[x]) superinduens, omni similitudine[y]) sanctorum, scilicet simulachris omnium virtutum cum religiositate,

---

17) De ypocrisi *D 1. 2. rubr.* Tractatus de ypocrisi *F. I. D 1. rubr.*

[a]) quomodo *B.* [b]) *om. FGHI.* [c]) provídet *I.* [d]) deberet *H et I.* 30
[e]) *ita A et B;* memoria *EI;* materie *FGH.* [f]) demonum *EFG.* [g]) *ita A et B;* mendacium *EFGHI.* [h]) evaderet *E.* [i]) de — tractatu *om. EGHI.* [k]) *hac voce in D 1. 2. excerpta de tractatu secundo incipiunt.* [l]) habundare *D 1. 2.* [m]) lumenque *D 2, EFHI.* [n]) adaucta *I.* [o]) discipulis *corr.* disciplinis *A in m.;* disciplinis *(sic) B et D 1.;* disciplinis *corr.* discipulis 35 *D 2. in m.;* discipulis *EFG;* decipulis *H et I.* [p]) *om. EFGHI.* [q]) omnes *EGI.* [r]) aseclis *A et F.* [s]) in tantum *E.* [t]) Quis videbit eos *om. D 2.* [u]) multiplicabit *G et I.* [v]) *om. E.* [w]) quosdem *(sic) I.* [x]) oviva *(sic) E.* [y]) *ita FGHI;* omnem similitudinem *cet. cod.*

[1]) *Cf. Psalm. XC. 5—6.* [2]) *Cf. Psalm. XC. 6.* [3]) *v. pag. 27.* 40

omni scriptura et sapiencia et honestate circumposuit et depinx
ita, ut in talibus filius[a] iniquitatis super omne, quod deus co
litur aut dicitur, superbe elevetur[1]. Unde tam periculosa[b]
tempora nos invenerunt, ut in errorem, si fieri posset, eciam
et electi inducantur[c][2].

Hoc ergo dominus Jhesus previdens et eius spiritu in
spirati apostoli et doctores ecclesie, plurimas regulas limpid
posuerunt, non nescientes[d] studia Sathan et astuciam eius
sicud scriptum est[3]: „Non enim ignoramus cogitaciones eius"
et alibi[e][4]: „Denudasti fundamentum eius usque collum". —
per quas regulas possent hii, qui Christi Jhesu caritatem ex
spirant[f], se in medio demonum et prave nacionis[5] posi
gubernare et non incurrere prefatas regulas multitudinis funest
in posterum.

De quibus regulis Jhesu crucifixo[g] propicio aliqua
saltim[h] notabiliores et ad ceptum[i] propositum accomoda
edisseram[k], plurimas obmittendo inquisicioni aliorum: non qui
dem condendo[l] de novo vel statuendo ausu temerario, sed i
scripturis sanctis et canonicis eas positas in diversis et per di
versa in unam summam compendiosiorem et magis claram[m]
cupienti videre et discernere veritatem sanctitatis chri
stiane conportabo, — de qua veritate Joh.[n][6] Christus rogat[o]
patrem[p], dicens: „Pater, sanctifica[q] eos in veritate, sermo tuu
veritas est." Et apostolus[r][7]: „Renovamini spiritu mentis vestr
et induamini hominem novum, qui secundum deum creatus est i
iusticia et sanctitate veritatis," — a sanctitate ypocritarum
que[s] non est in veritate dei et domini Jhesu[t], sed ficta secun
dum species sanctitatis et religiositatis, colorata[u] quidem e

---

[a]) filiis *(sic) D 2.* [b]) perniciosa *EFGHI.* [c]) *post hanc vocem D 1.* *contin.:* Quamvis itaque competenter, *v. inferius p. 169, l. 16.* [d]) *ita A et B* scientes *tantum EFGHI.* [e]) alibi per prophetam *EFGHI.* [f]) expirant *FH*
[g]) *om. I.* [h]) *ita A et I;* saltem *EFGH.* [i]) ad acceptum *E;* ad cer tum *H.* [k]) et inseram *(sic) F.* [l]) siquidem contendo *(sic) I.* [m]) pla nam *E.* [n]) Joh. *(lacuna) A et B;* Joh. XVII°, ubi *EF;* scribitur Joh. XVII ubi *GHI.* [o]) rogabat *H.* [p]) patrem suum *EFGHI.* [q]) pacifica *E.* [r]) Paulus Eph. IIII[a] *EH;* Paulus ad Eph. IIII[a] *FGI.* [s]) que sanctitas *FGH*
[t]) Jhesu Christi *F.* [u]) colorata *E;* coloratas *cet. cod.*

[1]) *Cf. II. Thess. II. 4.* [2]) *Cf. Matth. XXIV. 24.* [3]) *II. Corinth. II. 11*
[4]) *Habac. III. 13.* [5]) *Cf. Philipp. II. 15.* [6]) *Joann. XVII. 17.*
[7]) *Ephes. IV. 23—24.*

multum apparens[a]) penes tradiciones et adinvenciones[b]) hominum ac[c]) mandata[d]), sed sine spiritu Jhesu et virtute et gracia, [f. 35[b]] que per Christum Jhesum facta sunt, sicut scriptum est Joh. I.[1]): „Lex per Moysem[e]) data est, gracia et veritas per Jhesum Christum facta est.“ De qua sanctitate 5 ficta aut sic composita ex cerimoniis et studiis hominum multa loquitur Christus et eius apostoli, prout infra per[f]) plurima apparebit[g]). Unde[h]) dominus[i])[2]): „Attendite vobis a falsis prophetis, qui veniunt ad vos in vestimentis ovium, intus autem sunt lupi rapaces.“ Et apostolus[k])[3]): „Attendite vobis et uni- 10 verso gregi vestro[l])“, etc.

Ecce, quomodo pius Jhesus et eius apostoli iubent et docent valde attendendum et vigilandum contra huiusmodi nocivos lupes, raptores[m]) animarum preciosarum et magno precio, id est sanguine cordis filii dei redemptarum, videlicet[n]) seduc- 15 tores et pseudoprophetas. Quamvis[o]) vero[p]) competenter vigilatur contra hereticos et vigilatum est dudum copiose per doctores, tamen contra nocentissimos ypocritas et luciformes non puto esse satis attentos usque modo christos[q]) dei neque satis vigilare[r]). Nam[s]) quia sunt periculosissimi, quam- 20 vis difficilimi congnosci aut tales esse probari[t]) et pene inpossibiles evitari, tamen non ideo vigilandum non est contra ipsos pseudo christos[u]), sed eo amplius attendendum secundum Christi et apostolorum eius[v]) mandata ac hortamenta[w]) et tanto amplius suscipienda[x]) grate[y]) et amplexanda[z]) a Christi 25 fidelibus omnia gubernacula et[aa]) scripture, que declarant ypocrysym et denudant[bb]) ypocritas[cc]).

18) Contra ypocritas *D 2. rubr.*
25) Dando *H in m.*
[a]) apparens *E;* apparentes *cet. cod.* [b]) *post corr. A.* [c]) et *corr.* ac *A.* 30
[d]) mandati *AB;* mandata *EFGHI.* [e]) Moysen *EFGHI.* [f]) *om. EFGHI.*
[g]) apparebunt *FGHI.* [h]) *add. A in m.* [i]) dominus dixit Mt. VII° *EFGHI.*
[k]) apostolus Act. XX. *EFGHI.* [l]) vestro, in quo posuit vos spiritus sanctus episcopos, etc. *EFGHI.* [m]) rapaces *H.* [n]) *post corr. A.*
[o]) *contin. D 1. 2, v. superius p. 168, lin. 5.* [p]) itaque *D 1. 2;* enim *EFGHI.* 35
[q]) christianos *D 2.* [r]) attentos neque satis vigilare usque modo servos dei *EFGHI.* [s]) Neque *D 1. 2.* [t]) congnosci et probari *tantum EFGHI.*
[u]) christianos *D 2.* [v]) *om. I.* [w]) ortamenta *EGI.* [x]) sciscitanda (suscitanda?) *E.* [y]) grata *G.* [z]) et amplexanda *om. EFGHI.* [aa]) *om. EFGHI.* [bb]) nudant *E.* [cc]) *post hanc vocem D 1. 2. contin.:* Est autem 40 ypocrisis 9c., *v. infra p. 175, lin. 16.*
[1]) *Joann. I. 17.* [2]) *Matth. VII. 15.* [3]) *Act. XX. 28.*

Propter quam ergo causam et qua racione quidam libri ordinatissimi utique et subtiles et[a]) referti doctrinis salubribus et monimentis contra ypocrisim et ypocritas, quos collegit venerabile collegium magistrorum in Theologia Parisy-5 ensis sacratissime universitatis, non sunt suscepti digne ab ecclesia, aut cur sunt reprobati ab episcopo Romano, forte utile esset modo deducere in questionem, cum libri per omnia, ut dictum est[b]), experiuntur[c]) manifeste utiles contra pericula novissimorum et modernorum temporum, et ita pleni solidis 10 scripturis et autentici atque digesti per[d]) prefatorum multitudinem[e]) doctorum catholicorum et sapientum, quod nusquam in[f]) eis non tantum error quis non apparet, sed nec[f]) verbum ullum, quod posset offendere pias aures[1]).

Quamvis autem, ut dicit Cryssostomus et doctores 15 alii, ita Sathan habundat astucia atque sagaciter transfigurat suos ypocritas in angelos lucis, et omnia, que conspicit habere filios dei in veritate, illa vel similia procurat suos ypocritas[g]) in iniquitate et simulacione in tantum, quod sola caritas manet in filiis regni, qua dividuntur ac[h]) possunt[i]) dividi a filiis per-20 dicionis: tamen nichilominus caritate eadem supposita, ut supradictum est, prophete, sancti[k]) apostoli et doctores multum laboraverunt ad ypocrisim detegendam et multa gubernacula et[l]) doctrinas[m]) expresse posuerunt, per que sancti et iusti quidem possunt iudicari in hac vita et per que possunt 25 iniqui et simulatores discerni in via et simplicitate sanctorum

---

4) Tractatus magistrorum Parisiensium contra yppocritas non receptus *A*.

a) *om. I.* b) est *add. A sup. lin.* c) exprimunt sentencias *EFGHI.* d) per *EFGH;* pre *false cet. cod.* e) multitudine *AEFH.* f) *om. I.* g) ypocritas hinc *E;* ypocritas habere *FGHI.* h) et *corr.* ac *A;* ac *B;* 30 et *EFGHI.* i) possent *I.* k) prophete sancti *A, B;* prophete et sancti *EFGHI.* l) *om. B.* m) doctores *corr.* doctrinas *A.*

1) *auctor hic tangit tractatum Guillelmi de Sancto Amore, intitulatum „De periculis novissimorum temporum", quem papa Alexander IV. anno 1256 damnavit ob invectiones adversus ordines mendicantes in illo contentas. Cf. Féret,* 35 *La faculté de théologie de Paris, t. II, p. 47—83 et p. 215—225, Denifle, Chartularium universitatis Parisiensis, t. I, num. 256, n. 6, 288 sq. et Hurter, Nomenclator litterarius, t. IV, p. 239, n. 1. Matthias de Janow tractatum hunc inseruit in suum tractatum de Antichristo (Regularum l. III. tr. V, dist. X, cod. A ff. 183ª—198ª).*

evitari. Non enim sine magno pondere dictum esse[a]) credendum est a fideli Jhesu[1]): „Attendite vobis a fermento phariseorum, quod est ypocrisis.“ Et alibi[2]): „A fructibus eorum congnoscetis eos“.

Non itaque[b]) labor superfluus michi visus est conquirere 5 monita et fulcimenta ex scripturis[c]) contra ypocrisim maxime, que ut tabes serpit in istis modernis temporibus et novissimis ac[d]) ultimis[e]) ulteriusque[f]) iam veluti mare inundat[g]) mirabiliter per suas mirabiles[h]) elaciones in tantum, quod fere omnes montes et colles ecclesie[i]) Christi cooperuit. Et ipsi septem 10 spiritus nequiores[3]) ingressi in domum a spiritu Jhesu desolatam propter abhominacionem in loco sancto iam positam sunt, qui[k]) continue movent et exagitant fluctus illius feri maris, a quibus nisi[l]) custodiat dominus[m]) Civitatem, frustra vigilat, qui custodit eam[n]), Jhesus Christus, qui non dormitat neque dormiet, 15 sed vincit et regnat in secula seculorum. Amen[o]).

Capitulum prologi secundum[p]).

[f. 36[a]] Protestor autem hic et notum facio universis, ad quos scripta vel scribenda pervenerint, quod, dum[q]) multa loquens et disputans de ypocrisis[r]) pessima iniquitate et ypo- 20 critis, frequenter facio mencionem de clericis, sacerdotibus diversorum graduum et condicionum atque de monachis et religiosis invective contra huiusmodi, qui sunt ypocrite, et quandoque corripiendo descendo ad speciem statuum, ordinum[s]) atque graduum ipsorum, nequaquam sanctos et dignos clericos, sacer- 25 dotes et monachos inpungno neque intendo quidquam dicere, quod ullomodo per directum vel indirectum possit[t]) sanctorum

a) est *corr.* esse *A in m.* b) ita *H.* c) ex scripturis sanctis [sacris *E*] et canonicis [canonibus *E*], et specialiter ex lege dei *EFGHI.* d) aut *corr.* ac *A.* e) *add. A in m.* f) ulterius *om. B.* g) *ita ABFGH;* habundat *E;* redundat *I.* h) *om.EFGHI.* i) *om. EI.* k) sunt, qui *om. E;* iam positam, qui [que *H*] *FGHI.* l) *ita EFGHI;* nos *AB.* m) *ita EFGHI;* ab eisdem *AB.* n) eam, et ipse est *EFGHI.* o) Hic nota bene *add. I alia manu.* p) *ita A rubr.; om. ccd. ceteri; E habet:* Protestacio ad universitatem; *F rubr.:* Capitulum de protestacione, etc.; *G rubr.:* Protestacio. 35 q) *ita AB;* cum *EFGHI.* r) yppocrisi *BEF.* s) ordinem *(sic) BE.* t) posset *FGHI.*

1) *Lucae XII. 1.* 2) *Matth. VII. 16.* 3) *Cf. Matth. XII. 45.*

huiusmodi statui vel gradui aut honori[a]) derogari[b]). Quinymmo quia[c]) pro sancta dei ecclesia, dulcissima matre mea christiana et nupta domini mei piissimi, Jhesu Christi, zelo zelatus sum mox a iuventute mea, usque dum evacuavi ea, que sunt par-
5 vuli,[1]) et factus vir, adhuc amplius zelus domus domini Jhesu crucifixi dei mei comedit me[2]), et quia diligo decorem domus domini[3]) et per consequens quemlibet statum, gradum, condicionem, officium et consuetudinem[d]) sancte ecclesie, diligo[e]) omnem gradum, ordinem[f]), religionem et conventum clericorum,
10 sacerdotum, monachorum[g]) et religiosorum sanctorum, et quia inquam diligo, teneo[h]) et profiteor omnia, que sanctissima mater mea ecclesia catholica Romana[i]), id est dominus papa cum suis cardinalibus et ceteris coepiscopis et sanctis patribus usque ad papam Boniffacium 9.[k]), decrevit, ordinavit et statuit et con-
15 secravit[l]), omnia inquam illa, quia sincera fide diligo et confiteor[m]) facta in nomine Jhesu Christi: Ideo contra ypocritas et ypocrisim eorum istos libros conscripsi et singula in eisdem collegi, quanto magis prope et[n]) proprie ypocrisim et ypocritas persequendo et denudando, irascens et execrans ea[o]) omnia,
20 que opus domini Jhesu et massam ecclesie eius, totam sanctam et totam pulchram, ita nunc notorie et manifeste destruxerunt et destruunt, corrumperunt et corrumpunt non iam per modicum fermenti, quod est ypocrisis, ut ait apostolus[p])[4]), sed per multorum refrigerium caritatis et per copiosum et condensatum
25 amorem huius mundi nec non per nimiam sue iniquitatis habundanciam omnes fere prenominatos status, gradus, beneficia et officia clericorum et sacerdotum, professiones, regulas et ordines monachorum ac religionum repleverunt et refermentaverunt et abhominabilia aput deum et spiritum domini Jhesu
30 reddiderunt, ita ut iam manifeste et ad literam compleatur sermo, qui scriptus est Mt. 24[5]): „Cum videritis abhominacionem

---

a) honori bonorum *EFGHI.* b) derogari *ABEH;* derogare *FGI.* c) *add. A in m.* d) consuetudinem bonam *EFGHI.* e) *om. EFGHI.* f) *om. EFGHI.* g) *om. EFGHI.* h) teneor *AB.* i) Romana — Boni-
35 facium 9. *om. EFGHI.* k) 9. *posterius add. A; om. B.* l) et consecravit *om. FGHI.* m) profiteor *E.* n) prope et *om. EFGHI.* o) illa *HI.* p) apostolus ad Cor. *EFGHI.*

1) *Cf. I. Cor. XIII. 11.* 2) *Cf. Psalm. LXVIII. 10 et Joann. II. 17.* 3) *Cf. Psalm. XXV. 8.* 4) *Cf. I. Cor. V. 6.* 5) *Matth. XXIV. 15.*

desolacionis, que dicta est a Daniele propheta, stantem in loco sancto, qui legit, intelligat."

Hoc igitur accipe, qui legeris[a]) infra scripta, quod tantum contra malos et ypocritas clericos et sacerdotes et quoslibet fictos christianos sermo laborat et[b]) convertitur, ut pii et sancti christiani sint magis clarificati ac providi et[c]) gubernacula possideant pro ypocrisi, que ut venenum et tabes serpit, ubique evitanda.

Capitulum prologi secundi[d]).

Jam ergo Christi Jhesu memoria et ipsius adiutorio michi assistente assumpsi colligere aliqua universalia documenta, que placuit r e g u l a s d e y p o c r i s i iudicanda[e]) et[f]) demonstranda appellari.

Faciam autem illud supposita principaliter[g]) fide et amore domini mei et dei mei, Jhesu crucifixi, ad edificacionem stabilem mei ipsius et aliorum Christi simplicium[h]) et humilium, qui cupiunt contra ypocritas vigilare atque sibimet attendere, ne a fermento ypocrisis perniciose corrumpantur.

Secundo, ut tempus michi redimerem, quod post studia mea et cottidianos ad vulgus[i]) sermones vacans[k]) restabat, attendens consilium sapientis, qui dicit[1]): „Scribe sapienciam, fili mi, in tempore vacuitatis."

Tercio, quatenus illud lumen intellectus, quod piissimus Jhesus michi suaviter communicans, infundebat, scripture commendans, diucius ipso perfruerer et communicarem aliis, si qui forte [f. 36[b]] dignentur se gubernare, sicut scriptum est[2]): „Audiens sapiens[l]), sapiencior erit, et intelligens gubernacula possidebit", et[m]) ne arguerer forte torporis et negligencie, si ea,

---

14) Primo *E.*
19) Secundo *E.* — Labor autoris *A.*
23) Tercio *E.*
28) Quarto *E.*

[a]) legis *B.* [b]) laborat et *EFGI.* [c]) ut *EFGHI.* [d]) *ita A; om. BFGHI; E habet:* Item sequitur ad idem *(rubr.:)* Maria. [e]) iudicanda *ABC,* indicanda *GHI,* indicenda *F.* [f]) *om. E.* [g]) *om. EFGHI.* [h]) fidelium *EFGHI.* [i]) wlgos *FH.* [k]) michi vacans tempus *FGHI.* [l]) sapiens sapienciam *EFGHI.* [m]) *ita AB.* Quarto *EFGHI.*

[1]) *Eccli. XXXVIII. 25 (discrepat).* [2]) *Proverb. I. 5.*

que michi dulcis Jhesus ostendit et apperuit in scripturis oculos, maxime quoad presencia secula et futura, darem dissipari in nichilum, nullum memoriale ipsorum stabile faciendo. Quia scriptum est[a])[1]): „Ne retineas verbum salutis in tempore necessitatis.“

Sciendum est igitur, quod de multis nimis scripturis canonicis et doctorum, que de ypocritis loquuntur, pauca volui hic[b]) accipere et in certo numero[c]), solum ideo, ut haberem occasionem et materiam scribendi de ypocritis et ut ponerem ad ordinem aliqualem ea, que occurerint de hac materia conscribenda.

Primo itaque, quanto possum[d]) plenius, quid est ypocrisis, describam, obmittens causa brevitatis declarare singillatim partes descripcionis, et quia eciam sunt per se manifeste[e]).

Secundo proposiciones[f]) quatuor, quas voco regulas, summatim conscribam, singulariter eas, que ostendunt aliquem esse ypocritam.

Tercio in communi aliquas declaraciones ex scripturis signabo, addens racionem[g]) atque satisfaccionem, cur ipsas regulas in illum[h]) numerum, puta quatuor coartavi[i]).

Quarto singulariter de qualibet earum tractatum faciam.

Quinto accedam ad alias[k]) quatuor regulas ordinandas, que de directo monstrant christianum non esse ypocritam aut posse per easdem ypocrisim evitare, prorsus in composicione earum eundem[l]), sicut in istis primis, ordinem observando.

Explicit prologus, incipit[m]):

---

6) Ordo dicendorum [Maria *E rubr.*] *EFGHI.*
12) Divisio libri *A.* — Primo *E.*
15) Secundo *E.*
18) Tercio *E.*
21) Quarto *E.*
22) Quinto *E.*

a) est *(lacuna) AB.* b) *om. I.* c) ponere *FGHI.* d) potest *corr.* possum *A in m.;* potest *EFGHI.* e) *ita omnes cod.* f) proponens *FGHI.* g) *post corr. A.* h) ipsum *B.* i) cohartavi *G.* k) illas *FGI.* l) earumdem *H.* m) *ita AB; om. GI; E ponit:* Explicit prologus et incipiunt species ypocrisis per regulas ubique determinatas. *H:* Explicit prologus istius libri, etc.

1) *Eccli. IV. 28.*

Capitulum primum[a]).

Quid est ypocrisis et quot sunt species ypocrisis[b]).

Est ergo ypocrisis diccio greca et dicitur ab „yppo"[c]), quod est „sub", et „crysis" „aurum", quasi aliquid vile sub auro vel aliquid vilissimum aut nocivum, quod[d]) coopertum desuper auro ad lucrandum et decipiendum: et ideo potest ypocrisis significare extento nomine omnem falsitatem, ubi sub aliquo bono vel apparenti bono aut precioso et acceptabili exhibetur inter homines vile aut[e]) eciam[f]) nocivum. 5

Tamen magis applicando ad propositum et prout concernit religionem christianam ypocrisis potest describi sic: 10

Primo ypocrisis est conplacencia hominis in apparenti bono[g]), in religione vel moribus, et non existenti, in bono alieno inique sibi apropriato et ad proprium lucrum vel conplacenciam assumpto[h]). 15

Vel secundo sic[i]): ypocrisis[k]) est omne apparens bonum et non existens, volitum vel admissum in religione et non in moribus hominis pro lucro aut conplacencia hominum, contrarium ordini nature et pervertens veritatis iudicium impediensque[l]) in homine suiipsius salubrem congnicionem[m]). 20

Tercio[n]) sic[o]): ypocrisis est quedam in homine iniquitas et[p]) intima et occulta, que solum vel maxime in bonis et

---

3) Interpretacio ypocrisis *A.* — Nota *H.*

12) Diffiniciones ypocrisis *(rubr.:)* decem *A.* — 1ª *A rubr.* Primo *E.* 1ª *F.* Prima descrip.io *H.* Prima descripcio ippocrisis *GI.* 25

16) 2ª *A rubr., FGHI.* 2º *E.* Quid sit ipocrisis *D 1.* Quid est ypocrita *D 2 rubr.*

21) 3ª *A rubr., FGHI;* 3º *E.*

a) *ita A.* Capitulum primum in secundum tractatum, et primo *B.* Incipit primum capitulum istius tractatus *F rubr.* Capitulum primum *G rubr. et I; om. cet. cod.* b) *ita A.* Quid est ypocrisis, ostendit, et quot sunt species ypocrisis, Magistri Parisiensis *B rubr.* Quid est ypocrisis et unde dicitur et quot habet descripciones *I; om. cet. cod.* c) yppos *false omnes cod.* d) *ita AB; om. EFGHI.* e) autem *A.* f) et *B; om. EFGHI.* g) bono, videlicet *EFGHI.* h) assumpcio *AB;* assumpto *FHI; om. E.* i) Vel *et* sic *om. EFGHI.* k) Est autem ypocrisis omne apparens bonum ɔc., *sic contin. D 1. 2., cf. supra p. 169, lin. 27.* l) impediens *tantum EFGHI.* m) *D 1. 2. contin.:* Vel sic: Ypocrisis est omnis usus boni ɔc., *v. infra p. 177, lin. 5.* n) Tercia *I.* o) *om. EFGHI.* p) *om. EFGHI.* 30 35

ex bonis nascitur et maxime ex bonis a deo acceptatis[a]), exortans[b]) occulte hominem et faciens ipsum reprobum circa fidem.

Quarto[c]) ypocrisis est superbia, spiritualis et pessima, inducens hominem in magnam estimacionem de seipso et ad crudele iudicium de proximis.

Aut[d]) quinto ypocrisis est amor suiipsius nimis inordinatus et intensus, comparatus et augmentatus ex bonis naturalibus et bonis fortuitis et acquisitis moribus et maxime ex bonis fidei et religionis.

Vel[e]) sexto ypocrisis est quedam concupiscencie carnis corruptela in animo vel in spiritu, inducens eciam bona fidei christiane et dona dei et pulchriora religionis ad conplacenciam suiipsius et ad lucrum[f]) suumque comodum[g]) temporale.

Aut[h]) septimo[i]) ypocrisis est quedam intima obtenebracio[k]) vel quasi-rubiginacio nata ex vita hominis tepida et negligente in fide Christi, qua homo fictam dileccionem et pietatem simulatam operans in proximos sibi[l]), quasi sit in veritate, blanditur et in ficta spe firmatur [f. 37a] et quietatur.

Aut[m]) octavo[n]) ypocrisis est quedam ignorancia sui ipsius grassa[o]) et affectata, qua homo sibi complacet solum extrinsecis consuetudinibus et exerciciis corporalibus et in specibus virtutum per diutivum tempus acquisitum, ponens suas iusticias principaliter in mandatis hominum et doctrinis.

Vel nono sic[p]): ypocrisis est fides christiana in homine, ex qua omnia, que ex deo sunt, ex magna consuetudine et usu inveterascunt homini eidem et vilescunt, et solum propter consuetudinem vel timorem humanum aut timorem servilem exercentur, et ea, que sunt ex hominibus, adinvenciones[q]), mandata aut doctrine, dummodo nova recenciaque magis[r]) appreciantur

---

3) 4a *A rubr., FGHI;* 4o *E.*
6) 5a *A rubr., FGHI;* 5o *E.*
10) 6a *A rubr., FGHI;* 6o *E.*
14) 7o *A rubr. et E;* 7a *FGHI.*
19) 8vo *A rubr.;* 8o *E;* 8a *FGHI.*
24) 9o *A rubr. et E;* 9a *FGHI.*

a) acceptis *EFGHI.* b) ita *AF;* exhortans *BGHI.* c) Quarta *I.* d) *om. EFGHI.* e) *om. EFGHI.* f) *sup. lin. A.* g) suum commodumque *FGHI.* h) *om. EFGHI.* i) 7ma *A.* k) obumbracio *F.* l) sibi ipsi *EFGHI.* m) *om. EFGHI.* n) 8va *A.* o) crassa *FGHI.* p) Vel *et* sic *om. DFGHI.* q) videlicet adinvenciones *EFGHI.* r) *om. B.*

timentur et in tantum, ut eciam per ea deum incipiunt ho-
nes collere[a]) et timere, mandatis dei et verbo eius nichilo-
nus neglectis et obmissis tamquam minus necessariis et iam
iquatis[b]).

Item[c]) decimo[d]) collective ex precedentibus ypocrisis[e]) 5
omnis usus boni vel apparentis boni aut habitacio ipsius,
i facit hominem in seipso conplacere vel in hominibus in
tum, quod abducit a vera cordis humilitate et a spiritu con-
ulato et corde contrito in hac vita hominis et tempore dato
penitendum, et obnubilat christianum ad pensandum et con- 10
oscendum in veritate dona dei in se et sic extinguit gratitu-
iem eius ad Christum Jhesum[f]).

Notandum est autem hic, quia ponuntur decem diffini-
nes vel descripciones ypocrisis[g]), singule in aliquo differentes
aliis secundum certas differencias, excepta ista ultima posita 15
decima, que solum in eo differt a ceteris, quod est commu-
ad omnes precedentes descripciones, ideo possunt hic enu-
rari et[h]) signari novem vel decem species ypocrisis et ra-
nabiliter distingwi penes tenorem descripcionum. Ego tamen,
evitati inserviens, extraxi tantum quatuor species ypo- 20
isis infra per longum declarandas, in quibus relique omnes
ecies concurrunt, et subiungam alias quatuor regulas vel[i])
rtutes[k]) de sanctitate veritatis christianorum, domino Jhesu
hi assistente, quatuor dictas species ypocrisis expungnantes[l])
debellantes, quemadmodum paulo ante in prohemio est dis- 25
tum[m]).

Nunc[n]) ad fermentum phariseorum, quod[o]) est ypocrisis,
larandum redeamus. Ubi[p]) est advertendum, quod, cum[q])
ritus inmundus in homine omnia peccata carnalia operatur,
ote gulam, luxuriam, avariciam, accidiam et hiis similia, hoc 30

---

5) 10° *A rubr.* Regula generalis tracta ex omnibus *E.* — 10ª generalis *HI.*

13) Notabile *(rubr.:)* Maria *E.*

27) Nota, unde prodeat ypocrisis *EFGHI.*

a) et collere *FGHI.* b) *om. B.* c) *om. EFGHI.* d) nono *corr.* 35
H. e) *hac voce D 1, 2. contin.* f) *post hanc vocem D 1. 2. contin.:*
est advertendum sc., *v. infra lin. 28.* g) *om. H.* h) vel *GH.*
i) quas *(sic) I.* k) veritates *I.* l) expurgantes *A post corr. et B.*
deductum *EFGHI.* n) Jam nunc *EFGI.* o) quod *EGHI;* quid *cet.*
p) *hac voce D 1. 2. contin.* Unde *E.* q) *om. E.* 40

peccatum, scilicet ypocrisyma) septem spiritus nequ-
res in homine operantur; propter quod est pessimum
cium et nocentissimum, et tanto peius, quanto magis subtil
et occulte generatur et corrumpit totam massam.

5 Et non potest evitari hoc vicium ab aliquo, nisi
hiis, qui aguntur et illuminantur a spiritu Jhesu Christi.
tale est vicium ypocrisis, quiab) solum vel maxime ex bo
habitis velc) et acquisitis et maxime ex spiritualibus a deo
ceptis generatur. Ideo quanto maiora bona et plura in religi-
10 vel spiritualiad) homo accipit, si non habet spiritum Jhesu v-
ficantem et illustrantem in intimis, tanto magis fit ypocrisis
eo et firmatur. Et inde fit, quod omnia, que aliis cedunt
salutem et cedunt in remedium anime, illa eadem ced-
ypocritis ad maiorem e) corrupcionem et in novissim-
15 dampnacionem, et omnia, que alios illuminant et gratos
faciunt et humiles, eadem ypocritas excecant et placentes s-
met faciunt etf) superbos. Et nichil relinquitur, quod sic c-
ruptos per ypocrysim emendareg) aut corrigere possit, nisi pl-
et nimieh) tribulaciones manifesteque confusiones, pro qu-
20 scriptum esti)[1]: „Sola vexacio dabit intellectum auditui", et
scriptura dicitk)[2]: „Imple facies eorum ignominial), et [f.
querent nomen tuum, dominem)."

Unde hic est incidentaliter advertendum, quod post ann-
ab incarnacione domini M. CC. vel circan), tunc nimia yp-
25 crisis redundaverat in populo christiano et maxime in cle-
et supra modum in clero Romano, cum refriguit caritas m-
torum et superhabundavit iniquitas, cum ecclesia Christio) p-

---

5) Cautele ypocrisis *(rubr.:)* Maria *E.* — Cautela ypocrisis *FGHI*
17) Remedium contra ypocrisim *EFGHI.*
30 23) Maxima ypocrisis circa annum 1200. Nota. *A.* — Notabile, qu-
diu incepta est ypocrisis *E.* — De tempore, quo ypocrisis inundavit, et
quo loco, et de effectibus eius *FGHI.*

a) ypocrisis *B.* b) quod *D 2.* c) *om. B D 1. 2. EFGHI.* d)
spiritualia *om. EFGHI.* e) ad maiorem ypocritis *AB*: *om. D 1. 2*: ypocr
35 *EFGHI.* f) *om. FGI.* g) emundare *B.* h) plage [plane *E*] mine et *EFG*
i) hoc *E.* k) *loco* alia scriptura dicit *tantum* iterum *ponunt D 1. 2.*
l) *G sup. lin. add.* confusione *et in marg.* pohanyeny; *I superscr.* o po
nienie. m) *D 1. 2. contin.:* Et propter hoc, *v. infra p. 179, lin. 18.*
n) vel circa *om. EFGHI.* o) *om. EFGHI.*

40 1) *Isaiae XXVIII. 19.* 2) *Psalm. LXXXII. 17.*

uius mundi summa[a]) atque diviciis et gloria habundavit. Et unc ypocrite totam ecclesiam sanctorum nimium repleverunt t gravaverunt[b]), et tunc de aperto puteo[c]) abissi fumus exalavit et de fumo exiverunt locuste nimium multe et nocive, quaum descripcionem in subsequentibus[1]) invenies copiose. Et 5 unc illa magna mulier fornicaria, sedens super aquas multas, osuit se super bestiam coccineam, de quo[d]) me sermo multus nferius[2]) prestolatur[e]). Et tunc puto illum magnum Antihristum et famosum pertransisse, quicumque fuerit ille[f]), de uo eciam[g]) inferius habes longum[h]) tractatum[3]) conpilatum. 10 Cuius dehinc corpus inpinqwatum[i]) et dilatatum nimis fuit per otam ecclesiam, et hec[k]) est multitudo ypocritarum et christianorum hunc mundum amancium, seu qui post hoc seculum bierunt[l]). Cuius Antichristi brachia stant usque modo atque ius universe familie nimia[m]) multitudo. 15

Tunc dico ad propositum, quod dominus noster Jhesus Christus, providens suis electis miseransque sue inclite[n]) ecclesie sanctorum et[o]) propter hoc volens abreviare[p]) dies illos et regnum funestum ypocritarum, — de[q]) quibus diebus scriptum recessit[4]): „Nisi, inquit, breviati essent dies illi, non fieret salva 20 omnis caro: breviabuntur autem propter electos", — permisit et rocuravit fieri multas plagas magnas et pessimas in ecclesia, videlicet multa bella et strages ex parte gencium et aganorum infinita prelia et exicialia, intestina[r]) et inter seipsos hristianorum[s]). Inde venerunt societates multe[t]) horribiles ho- 25 minum pessimorum. Indeque mortalitates[u]) et pestilencie et fames et terre motus terribiles et alia multa horribilia portenta

---

8) Antichristus magnus *A rubr.* De Antichristo *E.*
22) Plage ypocritarum *D 2. rubr.*

[a]) mundissima *corr.* mundi summa *A in m.;* mundissima *B;* pessima 30 *EFGHI.* [b]) et gravaverunt *A et B;* et aggravaverunt *E;* atque gravaverunt *FGHI.* [c]) putei *AB.* [d]) de qua *EFGHI.* [e]) prestulatur *H.* [f]) *om. BH.* [g]) *om. B.* [h]) magnum *EFGHI.* [i]) in *sup. lin. add. A.* [k]) hoc *E.* [l]) habierunt *H.* [m]) innumera *EFGHI.* [n]) *om. EFGHI.* [o]) *contin. D 1. 2.* [p]) abreviare dominus noster Jhesus Christus *D 1. 2.* 35 [q]) de — propter electos *om. D 2.* [r]) et exicialia intestina *om. E.* [s]) christianos *D 2; om. EFGHI.* [t]) multo *B.* [u]) indeque mortalitates *om. B.*

[1]) *Cf. l. III, tr. V, dist. IX, c. 9.* [2]) *Cf. l. III, tr. VI, passim.* [3]) *vid. l. III, tr. V „de Antichristo".* [4]) *Matth. XXIV. 22.* 40

et signa ire dei et furoris. Que omnia non aliud fuerunt qua
remedia contra multitudinem funestam ypocrit
rum et ad ipsorum vel destruccionem vel provocacionem[a]
penitenciam et [ad] liberacionem dei electorum de tribulacio
eorum maxima et pessima et de potestate et regimine[b] i
quorum[c]: quoniam, ut dictum est, eos, quos semel ypocri
fermentum inficit[d] et corrumpit[e], iam[f] bona dei non eme
dant[g] neque provocant ad penitenciam, sed magis talia perd
cunt[h] ipsos[i] ad conplacenciam in se et superbiam spirituale
et sathanicam et per consequens in[k] intimam cecitatem. Ma
autem[l], pene et plage, solum habent[m] talibus vix forte aperi
oculos eorum et ingerere ipsis[n] ypocritis suiipsius congnici
nem[o]. Propter quod ubicumque in scripturis fit interpretac
malorum per apostolos vel[p] prophetas aut alias[q] a verbo d
solum vel maxime fit contra ypocritas, quod quidem fac
videre poterit omnis, qui legit[r] scripturam Veteris et No
Testamenti.

Capitulum secundum[s].

Enumerantur regule octo ad ypocrisim vel non ypocrisim iudicandam[t].

Placuit ergo hic octo proposiciones colligere[u] ad yp
crisim deprehendendam et expurgandam: quatuor, que[v] ostendu
quemquam esse ypocritam, et quatuor, que probant homine
non esse ypocritam. Que demonstrant hominem esse yp
critam, sunt iste:

Prima est, facta professione christiana, primum respectu
habere ad seipsum, et ideo amare sua, placere sibi et suis, ma

21) Nota bene subscripta *A.*
26) 1ª *H.*

a) promocionem *D 2.* b) de regimine *BG.* c) *post hanc voc D 1. 2. contin.:* Mala enim, pene et plage etc., *v. lin. 10.* d) interficit *EFG* interfecit *I.* e) corrupit *I.* f) *om. E.* g) emundant *B.* h) producun i) *om. E.* k) *ita EGHI; om. AB.* l) Mala enim etc., *contin. D 1.* m) *om. D 2.* n) ipsius *corr.* ipsis *A.* o) *post hanc vocem D 1. 2. co tin.:* Ista autem 4or etc., *v. infra p. 181, lin. 12.* p) et *EFGHI.* q) alios r) legerit *FGHI.* s) *ita AB rubr. I.* [Sequitur *H*] Capitulum secundu in quo *EFGH.* t) *ita omnes cod.* u) ponere *EFHI.* v) *A post corr.*

ificare se[a]) per propria, iustificare se ex suis, separare se in uis, eciam[b]) in eis, que sunt religionis christiane.

Secunda est sub confessione fidei Jhesu Christi habere rimum motum et[c]) respectum ad acquirenda bona huius mundi ciam per ea, que sunt religionis christiane.

Tercia est christianum primum propter se et a se querere uam iusticiam, eciam in eis, que sunt religionis christiane.

Quarta est christianum primum respectum habere ad ommodum vite presentis et cum hoc atque pro eo Christum equi et ea, que sunt religionis christiane, adimplere.

Aut ita:

Prima est[d]): amare se et placere sibi ipsi, eciam in hiis ue sunt religionis Christi[e]).

Secunda est[f]): amare vitam huius seculi et querere, eciam er ea, que sunt religionis christiane.

Tercia est[g]): amare suam propriam iusticiam et exinde[h]) uerere seipsum iustificare per ea, que sunt religionis christiane, olum consuetudinaria et corporalia[i]).

Quarta est[k]): amare proprium commodum et primum psum querere precipuis studiis et postea et[l]) propter hoc doninum Jhesum Christum[m]).

Regule, que demonstrant christianum non esse ypocritam, sunt hee:

Prima est: perfecte abicere seipsum usque ad odium proprie anime propter Jhesum Christum.

---

3) 2^{a} *H.*
6) 3^{a} *H.*
8) 4^{a} *H.*
11) Alia descripcio *FGHI.* — Ypocritam christianum 4^{or} demonstrant roprie *D 1. rubr.* Signa eorumdem *D 2. rubr.*
22) Regule, que demonstrant christianum non esse ypocritam *E.*
24) 1^{a} *H.*

a) *add. A sup. lin. manu posteriore; om. B.* b) et *FGHI.* c) *lineae uperpos. A manu poster.* d) Prima est *om. EFGHI. D 1. 2. cont. sic:* Ista utem sunt quatuor, que demonstrant hominem ypocritam: 1^{m} amare se et lacere sibi ipsi, *ceteris omissis.* e) christiane *FGI.* f) 2^{m} (est) amare itam huius seculi et querere *D 1. 2. cet. om.* g) 3^{m} amare ɔc. *D 1. 2.*) inde *I.* i) carnalia *D 2.* k) 4^{m} amare ɔc. *D 1. 2.* l) *om. EFGHI.* m) *post hanc vocem D 1. 2. contin.:* Ista vero 4^{or} sunt, que probant et emonstrant christianum non esse ypocritam: primum perfecte abicere seipum ɔc.

Secunda est[a]): totaliter conferre se ad Christum et do-
nare seipsum sibi usque ad dileccionem ipsius unici et soliu
Tercia est[b]): perfecte amare crucem Christi et ignomi-
niam passionum eius et per vitam imitari.
5 Quarta est[c]): omnia facta sua et fienda a dileccione[d])
domini Jhesu incipere et ad ipsam terminare.
Aut sic conpendiosius:
Prima[e]): seipsum usque ad finem propter deum sperner
Secunda[f]): unicum et solum Christum Jhesum, suum
10 unicum bonum, eligere.
Tercia[g]): humilitatem ac contemptum et dolores cruc
Christi imitari et diligere.
Quarta[h]): propter amorem Jhesu[i]) omnia facere[k]).

[f. 38[b]] Capitulum tercium[l]).

15 *De illis[m]), in quibus omnes ypocrite concordant et concurrunt*[n])

Quantum ad proposiciones, que[o]) demonstrant ypocritan
est advertendum, quod[p]), prout apparet tenore ipsarum[q]), i
aliquibus partibus suis et racionibus concurrunt et in aliquibu
sunt distincte. Et ideo quoad illa, et[r]) in quibus et per qu
20 distinguuntur, post agetur. Nunc notandum de illis, in qui-
bus concurrunt[s]), et primo et[t]) eo est[u]), quod ponitur i
principio cuiuslibet[v]), puta istud conplexum, facta christiana pro-
fessione, per quod innuitur, quod solum de ypocritis chri-
stianis hic fit accio, quoniam homines aliarum sectarum a

25 1) 2ª *H.*
3) 3ª *H.*
5) 4ª) *H.*

a) Secundum *D 1. 2.* b) Tercium *D 1. 2.* c) Quartum *D 1. 2.*
d) ad dileccionem *I.* e) Prima est *B et EFGHI.* Primum *D 1. 2.* f) Se-
30 cunda est *EFGHI.* Secundum *D 1. 2.* g) Tercia est *EFGHI.* Tercium *D 1.*
h) Quarta est *EFGHI.* Quartum *D 1. 2.* i) Jhesu Christi *D 2;* Chris
Jhesu *D 1. EGHI.* k) *D 1. 2. contin.:* Omnis itaque ꝯc., *v. infra p. 18*
lin. 7. l) *ita B (rubr.) EF (rubr.) GI.* Sequitur capitulum tercium *H.* Ca-
pitulum primum *(rubr.) false A.* m) hiis *F.* n) *ita omnes cod.* o) *po*
35 *corr. A.* p) *om. F.* q) ipsarum, quod *EFGHI.* r) *om. EFGHI.*
s) *ita BE;* concurrerunt *AFGHI.* t) *om. GHI.* u) *om. BE;* primum est
v) *sup. lin. add. A.*

ncium. quomodocumque ficte et simulatores[a]) se exhibeant,
n tamen scriptura eos ypocritas nominat neque curat loqui
ipsis, tum quia sunt foris, unde apostolus [I[a].][b]) Cor. V. g.[c]) [1]):
uid enim michi est[d]) de hiis, qui foris sunt, iudicare? Nonne
hiis, qui intus sunt, vos iudicatis?", — tum quia, etsi sunt si- 5
ılatores in sectis aliis, tamen non sunt in ullo nocivi simpli-
ati christiane religionis. Omnis autem[e]), qui christianam[f])
igionem ostentat et profitetur, et vivit contrarie ipsius[g]) ewan-
lice veritati, ille est nocentissimus domesticus inimicus[h]) [2]).
stante ipsius cupido amore ad seipsum vel ea, que sunt 10
ius mundi, tanto est maior ypocrita et peior, quanto
alciori gradu[i]) est locatus[k]) in ecclesia Christi[l]).
quanto magis afforis ostentat et confitetur religionem chri-
anam, tanto[m]) forcius debellat simplicitatem morum in eccle-
et tanto plures secum simplices et rudes collorate et splen- 15
le seducit ad cupidum amorem huius vite et eorum, que sunt
ius[n]) mundi[o]). Verbi gracia: Sacerdos, amator huius seculi,
icacius[p]) et plures secum ducit ad mundum hunc quam pub-
ıs homo vel laycus. Et doctus sacerdos aut doctor, existens
iusmodi, adhuc multo magis potenter et apparenter eciam 20
llas de celo detrahit per suam caudam velud draco [3]). Et
episcopus sit talis, adhuc amplius[q]). Quod si fuerint
ılti huiusmodi sacerdotes in religione christiana et multi epis-
pi et[r]) archiepiscopi, mox sibi similes, scilicet amatores et[s])
ipsius et huius seculi, erunt[t]) magnum splendorem religionis 25
ristiane et[u]) sanctitatis preferentes et ostentantes, affirmantes
vulgo racionabile[v]) esse[w]) ex scripturis[x]) et per vitam, quod
bene stant et securi satis sunt[y]) de sua salute: et iste sunt

---

9) Inimicus veritatis *D 2. rubr.*

[a]) simulatione *E.* [b]) *add. ab ed.* [c]) 1[a] ad Cor. quinto *FGHI.* 30
om. E. [e]) Omnis itaque *contin. D 1. 2.* [f]) Christi *D 1.* [g]) ipsi *GHI.*
[h]) *post corr. A.* [i]) grado *corr.* gradu *A;* loco aut gradu *FGHI.*
positus *EFGHI.* [l]) dei *D 2.* [m]) *ita D 2, EFGHI;* quia tanto *minus*
te AB et D 1. [n]) *om. EFGHI.* [o]) *om. B.* [p]) *post hanc vocem D 1. 2.*
tin.: Ille ergo amor sui ꝛc., *v. infra p. 185, lin. 19.* [q]) *om. B.* [r]) am- 35
ıs facit quam si fuerint multi ꝛc. *EFGHI.* [r]) vel *I.* [s]) *om. E.*
ta EFGHI; om. AB. [u]) *om. E.* [v]) racionabile *FGHI;* racione *AB.*
[w]) est *false H.* [x]) ex scripturis, [ut *GHI*] divicias nimis magnas et
tra et satrapas possidere, hoc dicunt esse licitum et sanctum, et quia sic
ne stant ꝛc. *EFGHI add.* [y]) *om. I.* 40

[1]) *I. Cor. V. 12.* [2]) *Cf. Matth. X. 36.* [3]) *Cf. Apoc. XII. 4.*

caude omnium vulpium[a]) simul iuncte[b]) iuxta prophetam, dicit[1]): „Sacerdos et propheta ipse est[c]) cauda.“ Quis, obse poterit[d]) subsistere[e]), qui ad partem eorum[f]) non cedat et credat secum, amore cupido sui et rerum huius mundi ac quela posse conplacere domino Jhesu? Quod tamen manif est contrarium toti scripture divine et catholice veritati. Et isto modo tota fere ecclesia fidelium in hiis novissimis tem ribus[g]) est seducta et tali ypocrisi fermentata.

Adiungitur eciam in fine in proposicionibus[h]) vel[i]) reg hec[k]) clausula[l]): eciam in eis et per ea, que sunt re gionis christiane, quoniam non est tanta[m]) iniquitas iniuria domino Jhesu Christo, si illum cupidum amorem su et conplacenciam in hoc seculo huiusmodi simulati[n]) hom inquirerent et negociarentur per ea, que sua sunt, utpote pu cani faciunt et meretrices, aut res[o]) vilissimas huius mundi et t porales, ut faciunt rustici[p]) laboratores et mercatores. Nunc au isti ypocrite habent hoc commune, quia conplacenciam suan carne sua et in hoc seculo inquirunt et secuntur in illis et ea, que sunt apropriate[q]) domini Jhesu[r]) crucifixi et sancti ac religionis christiane per talia, que sunt sanguine Jhesu Ch et mortibus[s]) ac sanguine apostolorum et martirum infinitor redempta et comparata et solum pro lucrando Christo Jh et salute animarum ordinata et[t]) donata. Ista est habunda iniquitatis nimia, et[u]) de hoc adhuc multa dicentur inferius et gulariter, quando agetur de quarta proposicione premissoru

Ponitur eciam[w]) in regulis omnibus hoc conplexum: mum propter se. Nam illud est proprie proprium cu ditati [f. 39[a]] carnis et in hoc differt[x]) a caritate, puta q

---

[a]) wlgium *(sic) H.* [b]) dicte *(sic) E.* [c]) *om. EFGH.* [d]) poss [e]) subsistere mundi *corr.* subsistere *A.* [f]) *om. E.* [g]) *ita FGI;* *cet. cod.* [h]) in proposicionibus vel clausulis hec regula *habuit A ori liter, sed postea del.;* in proposicionibus vel regulis hec clausula *nunc h velut et cet. cod., excepto cod. B, ubi legitur:* in proposicionibus eciam regula hec clausula *(sic).* [i]) eciam *corr.* vel *A.* [k]) vel regule hec *om* [l]) vel regule hec clausula *om. FHI.* [m]) *om. EFGHI.* [n]) simula *EGHI; om. F.* [o]) per res *F,* aut *om.* [p]) rustici et *E.* [q]) aprop *AFGHI.* [r]) nostri *H.* [s]) et mortibus *om. FGI.* [t]) *om. E.* [u]) *o* [v]) premissarum *EH.* [w]) *om. B.* [x]) differunt *EFGHI.*

[1]) *Isaiae IX. 15:* „Propheta docens mendacium, ipse est cauda.“

cupidus primum omnia facit propter seipsum et primitivum semper motum ac respectum habet ad se et in omnibus, quemadmodum caritas Jhesu primitivum motum sive respectum habet ad deum vel in deum. Ypocrite ergo[a]) omnes communiter[b]), quia[c]) non sunt transplantati iuxta modum loquendi sapientis[1]) neque de vase in vas transfusi, sicut dicit de eis[d]) dominus in[e]) propheta[2]): ideo habundant illo amore sui[f]) cupido et amore huius mundi, et ita sunt ipso captivati, legibus concupiscencie carnis, quod non valent aliud[g]) sapere vel[h]) facere aut quoquam[i]) alias converti, nisi quo deducit eos et fert amor proprius eorum et libido, quocumque perveniant in dei ecclesia vel ubicumque ordinentur, sive sint presbiteri aut monachi, sive religiosi aut Carthusienses[k]), sive promoveantur esse sacerdotes predicatores vel episcopi, non alias, nisi ad sua cupita omnia convertent[l]) et abutentur, ipsorum amore cupido principaliter movente eos in id ipsum, nisi[m]) resuscitentur a spiritu Jhesu ex mortuis[n]) et infundatur eis spiritus Jhesu cum caritate potenter liberante et omnia removente.

Ille[o]) ergo amor sui est radix tocius vite ypocritarum, ut[p]) paulo post dicetur[q]), cuius stipes fortis est cupiditas[r]), cuius rami sunt concupiscencia carnis, concupiscencia oculorum et superbia vite, et folia eius universe vanitates aut usus vanus huius mundi. Fructus vero eius, qui[s]) mortem[t]) afferunt, sunt omnia peccata et iniquitates[u]). Quamvis vero ypocrite in ecclecia conantur multa et magna bona facere et videntur sibiipsis facere necnon aliis, a quibus laudantur et imitantur, tamen, quia ista radix sepedicta amaritudinis[v]) est in ipsis sursum germinans[3]), ideo quecumque faciunt veritati dei, id est Christo Jhesu, sunt una eorum uwa[w]) fellis et botrus

---

19) Radix ipocritarum *D 1.*

[a]) *om. B.* [b]) omnes communiter *add. A in m.* [c]) quia ergo *B;* qui *EFGHI.* [d]) hiis *EFGHI.* [e]) dominus in *om. EFGHI.* [f]) suo *F.* [g]) *om. I.* [h]) aut *FI.* [i]) quocumque *I.* [k]) Kartusienses *I.* [l]) convertentur *FGI.* [m]) ut *B.* [n]) ex mortuis *om. B.* [o]) *D 1. 2. contin.* [p]) unde *EFGHI.* [q]) ut — dicetur *om. D 1. 2.* [r]) cupitas *A.* [s]) qui *D 1;* quo *E;* que *cet. cod.* [t]) veritatem *(sic) E.* [u]) *post hanc vocem D 1. 2. contin.:* Et si sacerdos ꝛc., *v. infra p. 196, lin. 7.* [v]) amarissima *E.* [w]) et uwa *corr.* uwa *A;* et uwa *B;* eorum uwa *om. H.*

[1]) *Cf. Ezech. XIX. 13.* [2]) *Cf. Jerem. XLVIII. 11.* [3]) *Cf. Hebr. XII. 15.*

amarissimus[1]. Et propter istam ipsorum[a]) radicem, que abscondita est profunde in ypocritis, dominus, diffiniens eos, dixit[2]: „Numquid colligunt de spinis uvas aut de tribulis ficus“, et subdit[3]: „Non potest arbor mala fructus bonos facere“, etc.

5 Quapropter quomodocumque magnis et multis impensis et laboribus[b]) sibi ypocrite huiusmodi nituntur in religione christiana iusticiam suam comparare et stabilire, ad hoc et pro eo multam industriam[c]) sapientum, multa fulcimenta suarum sanccionum, multas regulas ac doctrinas hominum conplicando et 10 confirmando, non aliud quam operimentum[d]) sue ypocrisis et augmentum[e]), excecacionem ampliorem sui[f]) et dispendium salutis multorum exaggerant et omnes iusticie ipsorum quasi pannus menstruate[4] apparebunt in extremis, cum[g]) pius Jhesus, rex glorie crucifixus, acceperit suum tempus iusticias iudicare.

15 **Capitulum quartum**[h]).

Quomodo prefate regule pro ypocrisi[i]) *dividuntur*[k]), *et de sufficiencia ipsarum sumpta ex quatuor causis, puta ex bonis naturalibus*[l]), *bonis fortuitis et bonis religionis et comodo vel pace temporali.*

20 Sufficiencia autem vel racio numeri predictarum proposicionum aut regularum ita poterit[m]) recenseri: quoniam, ut dictum est, quod radix et totale fundamentum ypocrisis vel in[n]) ypocritis[o]) est amor sui cupidus in hiis, que dei sunt, vel ergo ypocrita amat se et complacet sibi in illis, que 25 sunt intrinseca et propria, prout sunt concomitancia naturam et habitus acquisiti scienciarum, arcium et virtutum, et per ista amplius placet sibi adornatus illis, que sunt religionis christiane,

---

a) eorum *EFHI.* b) *post hanc vocem sequuntur in cod. AB haec verba omittenda:* in religione christiana et nituntur impensis; *quae verba* 30 *etiam in cod. EFGHI omissa sunt.* c) multa industria *EFGHI.* d) in operimentum *FGHI.* e) augmentum mali et *FGHI.* f) suiipsius *EFGHI.* g) *post corr. A.* h) *ita B (rubr.), EFGI (rubr.).* Sequitur capitulum quartum *H.* Capitulum II. *(rubr.) false A.* i) pro ypocrisi *om. B.* k) dividantur *E.* l) naturalibus, fortuitis *BEFGHI cet. om.* m) potest *EFGHI.* 35 n) *om. B.* o) vel in ypocritis *om. EFGHI.*

1) *Cf. Deuter. XXXII. 32.* 2) *Matth. VII. 16.* 3) *Matth. VII. 18.* 4) *Cf. Isaiae LXIV. 6.*

ut est titulis et dignitatibus ecclesie, vel amat[a] se in hac vita et complacet[b] in illis, que sunt extrinseca bona huius mundi, ut sunt divicie et honores et bona corporalia religionis christiane. Si datur primum, tunc notat illud et exprimit prima predictarum proposicio[c] vel prima regula[d], que sic dicit: habere primum respectum amoris cupidi ad seipsum et propter hoc sibi ipsi[e] per ea, que religionis sancte sunt, complacere [f. 39b]. Si datur secundum, tunc adhuc fit illud in triplici differencia: quia vel christianus talis amat habundanciam et divicias huius mundi et honores et in illis complacet sibi ipsi, vel amat propriam suam iusticiam pollicitam[f] et secundum sapienciam carnis confictam[g] in religione[h] christiana et in splendoribus ipsius et gloria delectatur, complacens sibi in corporalibus exerciciis et ostensione earumdem, vel amat commodum principaliter et pacem huius vite et ipsum eligit primum[i], et dehinc et secundo[k] eciam Christo Jhesu[l] complacere credens cum hoc per ea, que sunt religionis ad extra et consuetudinis[m] christiane.

Et si dicatur primum istius divisionis, erit proposicio secunda sive regula, que dicit: habere primum respectum et motum ad bona huius mundi et inquirere ea primum in illis, eciam[n] que sunt religionis christiane, est[o] ypocrisis. Si vero assignatur sensibilitiva, erit proposio tercia[p] et regula pro ypocrisi ostendenda[q], que ait[r]: primum secundum prudenciam carnis et propter se[s] precise amare iusticiam propriam[t] et in ea sibimet complacere, eciam[u] per ea[v], que sunt religionis christiane. Si[w] conceditur tercium et[x] ultimum, erit[y] proposicio quarta et regula assignata, que sic continet: christiano primum et principalem[z] respectum et motum habere ad pacem et ad[aa] comodum suum vite presentis et pro eo Christum sequi et facere ea, que sunt religionis christiane, est ypocrisis.

---

a) amant *FG*. b) complacent sibi *FGI*. c) proposicionum *EFGHI*. d) primam regulam *(sic) FGH*. e) ipsi et *EFGHI*. f) polliticam *(sic) EI*. g) conflictam *(sic) E*. h) regione *corr.* religione *A*. i) principium *EFGHI*. k) et secundo *om. EFGHI*. l) Jhesu wlt *EFGHI*. m) consuetudine B. n) *loco* in illis, eciam *E habet* per ea; *FGHI om.* o) In hiis [illis] eciam est *EFGHI*. p) 2a *E*. q) observanda *E*. r) agit *corr.* ait *G*; agit *H*. s) et propter se *om. E*. t) *om. B*. u) et *EFGHI*. v) per ea querere *EFGI*. w) Si vero *FGHI*. x) *om. FGI*; aut *E*. y) tunc erit *EFGHI*. z) principaliter *EFGHI*. aa) *om. BI*.

Vel eciam sic poterit colligi sufficiencia istius quatrinarii proposicionum. Nam communis est divisio omnium bonorum, quibus usus est hominum in hac vita, scilicet bona naturalia, bona fortuita et bona gratuita. Et quamvis istis 5 dei electi utuntur uniformiter, unico scilicet proposito et[a]) ad unum finem et eundem, tamen homines seipsos amantes per cupiditatem vario modo circa ista afficiuntur. Nam quidam singulariter habundant bonis naturalibus, in[b]) eis sibimet complacent et super alios gloriantur; et tales concernit prima su- 10 pradictarum regula sepe[c]) dicta, que ait: amare se et placere sibi ipsi, etc.[d]).

Aliis[e]) datur habundare bonis fortuitis et extrinsecis, que amant inordinate[f]) et exquirunt. Et ad[g]) istos loquitur proposicio secunda predictarum, que sic habet: amare chri- 15 stiano cupide vitam huius seculi, eciam per ea et in eis, que sunt Christi.

Tercii sunt, qui, licet videantur contempsisse bona sua corporis et bona huius seculi, tamen[h]) quia adhuc amant se cupide et habundant propria voluntate, translati ad bona gratuita, 20 in eis fiunt reprobi. in eis[i]) sibi ipsis[k]) sicut alii in terrenis vel[l]) naturalibus complacendo, et ad suam voluntatem convertendo ea[m]) ad modum phariseorum et iustorum[n]) gentilium, quia[o]) sic reliquit ipsos spiritus Jhesu, et manent[p]) solum in extrinsecis speciebus pietatis et sanctitatis, splendidi[q]) coram oculis homi- 25 num et commendati, tamen sine vita gracie et reprobi[r]) circa fidem coram divina veritate. Et istos tales signat[s]) proposicio vel regula tercia[t]): amare propriam iusticiam cupide et de ea gloriari et sibi ipsi complacere.

Et ex istis conflatur quarta proposicio predictarum, 30 scilicet amare cupide proprium comodum vite presentis et primo motu et precipuis studiis ipsum querere, et depost ac[u]) Christo Jhesu servire per ea, que sunt religionis solum ad extra et consuetudinis christiane, cum firma credulitate, quod iuste sic deo

---

a) *om. EFGHI.* b) et in *EFGHI.* c) supra *E.* d) *om. FGHI.* 35 e) *post corr. A in marg.* Alii *BGHI.* f) inordinata *FGI.* g) *add. A in marg.* h) *om. E.* i) *om. E.* k) ipsi *(sic) EI.* l) et *E.* m) *om. EFGHI.* n) *ita omnes cod.* o) quos *E.* p) manet *(sic) FGHI.* q) et licet tales sunt splendidi *EFGHI.* r) sunt reprobi *EFGHI.* s) signatur *(sic) B;* signat et *E.* t) tercia, que talis est *E.* u) ea *E,* a *FGHI.*

potest servire et sancte atque vita eterna[a]) promereri. siccine videlicet[b]) posito deo post carnem suam et spiritualibus et eternis subiectis rei corporis temporali[c]). Ita vero ista regula componitur ex tribus aliis, quoniam cum ypocrita primo motu amat seipsum per regulam primam, ideo diligit sibi commodosam vitam. Et quia diligit propter hoc hunc mundum secundum regulam secundam predictarum, ideo magnipendit et appreciat ea, que sunt in mundo eo, quod omnia conferant[d]) ad commodosam suam vitam in presenti. Et quia cum istis eciam cupit bona[e]) assequi, bona commoda[f]) in celo[g]) cum sanctis dei, ideo, licet posterius et minus principaliter, apprehendit eciam bona religionis vel ea, que sunt appropriacius Christi Jhesu. Et quia perinde efficitur[h]) reprobus [f. 40[a]], eo quod numquam perfecte abnegavit seipsum neque est in via abnegandi seipsum, fiunt sibi illa extrinseca communia[i]) et quasi inveterata et per consequens posteriora et minus cara secundum regulam terciam predictarum. Ideoque, licet ipsa non obmittat, sed rite exequatur, tamen minus digne et minus principaliter atque minus circa ipsa[k]) afficitur quam circa ea, que pacem vel commodositatem vite sue presentis afferunt et confirmant. Et istud est, quod quarta predictarum regula denotavit. Et quia iam est seductus huiusmodi a Sathana et deus huius seculi eius oculos excecavit, ut videns non videat et audiens non audiat et corde non intelligat, ideo videtur sibi ypocrita satis ita esse securus et bene stare, sicut scriptum est Ysaie VI de huiusmodi[1]): „Exceca cor populi huius et aures eius aggrava et oculos eius claude, ut videntes non videant et audientes non intelligant", etc.

---

[a]) vitam eternam *BEFGHI.* [b]) siccine videlicet *EFGHI.* [c]) temporalis *F.* [d]) conferant *A,* conferunt *BFGHI,* confluunt *E.* [e]) istis homo cupit *E;* istis eciam cupit homo assequi bona *FGHI.* [f]) commodi *E.* [g]) celis *I.* [h]) refficitur *GI.* [i]) omnia *false B.* [k]) ipsum *EFGHI.*

[1]) *Isaiae VI. 10.*

Capitulum quintum[a]).

De divisione quatuor regularum et sufficiencia ipsarum sumpta ex alio, scilicet ex verbis prophete[b]).

Poterint[c]) conformiter dividi in quatuor eciam hee[d]) eedem[e])
5 proposiciones predicte de ypocritarum descripcione ex et per illa quatuor scelera[f]), de quibus Amos propheta, multa loquens in verbo domini, ait[1]): „Super tribus sceleribus Juda et super quatuor non convertam eum[g]), eo quod abiecerit[h]) legem domini." De qua[i]) dominus Jhesus in ewangelio[k])[2]): „Ve
10 vobis, scribe et[l]) pharisei[m]) ypocrite, qui[n]) decimatis mentam[o]) et anetum, et dereliquistis, que graviora sunt legis." Sequitur[3]): „Et mandata eius non custodierunt", que sunt: diliges dominum deum tuum[p]), etc. et proximum tuum sicut teipsum, etc[q]). Hec namque ypocrite mandata nequaquam inveniuntur custodire,
15 sui ipsius amore[r]) per cupiditatem preoccupati et captivi. Sequitur valde ad propositum[4]): „Deceperunt[s]), inquit, eos ydola sua, post que abierunt patres eorum." Ydola hic designant simulachra iusticie et species sanctitatis et pietatis tantum consuetudinarie et secundum extrinsecum apparatum sine Jhesu
20 crucifixi spiritu et caritate, per que splendent ypocrite et conplacent sibiipsis et ea talia valde sanctificant[t]), autenticant et ad necessitatem salutis eterne reponunt, eo quod sunt talia tradiciones seniorum et mandata et doctrine hominum antiquorum. Ideo dicitur[u]): „Post que abierunt patres eorum", de quibus
25 dominus[v]) in ewangelio[5]): „Quare vos transgredimini mandatum[w]) dei[x]) propter tradiciones vestras." Et infra[6]): „Ypocrite,

---

4) Nota diligenter hoc totale capitulum *E.*

a) *ita B (rubr.) EF (rubr.) GHI.* Sequitur capitulum quintum *H.* Capitulum tercium *false A.* b) *ita AB (rubr.) EF (rubr.) GHI.* c) *post corr.*
30 *A.* Poterit *BFGH.* d) *om. EHI;* heedem *FG.* e) dum *(sic) B.* f) scelerata *B.* g) cum *E;* eam *FGI.* h) abicierit *AB.* i) De qua eciam *EFGHI.* k) in ewangelio Mat. XVIII. *(sic) E,* XXV° *(sic) I.* l) *om. EH.* m) pharisei et *EFGHI.* n) *add. sup. lin. A.* o) mentum *(sic) AB.* p) tuum ex toto corde [tuo *FGI*] *EFGHI.* q) *om. EFGHI.* r) amare
35 *corr.* amore *A.* s) Acceperunt *false EFGHI.* t) sanctificant et *EFGHI.* u) Ideo bene dominus per prophetam dicit *EFGHI.* v) eciam Salvator *EFGHI.* w) mandata *EH.* x) domini *FGHI.*

1) *Amos II. 4.* 2) *Matth. XXIII. 23.* 3) *Amos II. 4.* 4) *Amos II. 4.* 5) *Matth. XV. 3.* 6) *Matth. XV. 7–9.*

bene prophetavit de vobis Ysaias, dicens: Populus hic labiis me honorat, cor autem eorum longe est a me. Frustra autem colunt me, docentes mandata et doctrinas hominum.“ Sequitur[a]) in propheta [1]): „Super tribus sceleribus Israel et super quatuor non convertam eum, eo quod vendiderit[b]) argento iustum et pauperes pro calciamentis[c]); et filius ac pater eius ierunt[d]) ad puellam, ut violarent nomen sanctum meum“, etc., que secuntur ibidem in propheta[e]).

Quatuor itaque scelera ista, quantum est ad propositum: Superbia ypocritarum est, qua amant seipsos et complacent sibi. Et ista est inicium omnis peccati ipsorum secundum decretum sapientis[f])[2]); et hoc wlt predicta prima proposicio seu regula, que dicit: christianum placere sibi ipsi et inflari, eo quod est habilior[g]) ex suis naturalibus, eciam in illis[h]), que sunt religionis[i]) christiane, vel ex propriis studiis acquisitis.

Secundum est avaricia ypocritarum, de qua Job XXVII[3]): „Que est enim spes ypocrite, si avare rapiat et non liberet[k]) deus animam eius?“ Et istud notat[l]) proposicio secunda, que sic[m]) ait: christianum post confessionem Jhesu in hoc mundo et ab hoc mundo amare ea, que sunt huius mundi et complacere sibi in habundancia diviciarum et honore.

Tercium peccatum[n]) est inprobitas circa ea, que sunt fidei Christi; de qua apostolus ad[o]) Ro. 1°[4]): „Quia cum congnovissent deum, non sicut deum glorificaverunt“, subaudis in Christo Jhesu crucifixo, „aut gracias egerunt, sed evanuerunt[p]) in cogitacionibus suis et obscuratum est cor insipiens eorum: dicentes enim se[q]) sapientes, stulti facti sunt“ [f. 40^b]. Et hoc innuit proposicio assumpta[r]) tercia, que ait: cupide amare[s]) se in illis[t]), que sunt proprie propria Jhesu crucifixi et per ea sibi placere super[u]) alios et[v]) gloriari.

Quartum scelus[w]) ypocritarum est effusio ipsorum ad carnalia abalienacioque retrorsum et in eo suum confirmare

---

a) Et sequitur plus *EFGHI.* b) vendiderint *EFGHI.* c) calceamentis *I.* d) hierunt *F.* e) Hoc est Amos *add. E.* f) sapientum *E.* g) *post corr. A;* abilior *EFGHI.* h) hiis *EFGHI.* i) in religionis *false AB.* k) liberat *B.* l) *om. G.* m) *om. FGHI.* n) *om. EFGHI.* o) *ita FGHI; om. cet. cod.* p) evanaverunt *AB.* q) se esse *EF.* r) assumptarum *corr.* assumpta *A.* s) avare *corr.* amare *A;* avare *B.* t) hiis *E.* u) et super *EFGHI.* v) *om. EFGHI.* w) *om. EFGHI.*

1) *Amos II. 6—7.* 2) *Cf. Eccli. X. 15.* 3) *Job XXVII. 8.* 4) *Roman. I. 21.*

sermonem, decipientes populum christianum et dicentes[1]: „Pax, pax“, id est pax in carne, pax in amicicia mundi, „ubi non est pax“, — hoc ipsum precipuum habentes in suis studiis, ut hominibus placeant propter pacem et commodum sue vite. Ideo
5 curant loqui sic, ut[a]) omnibus[b]) placeant et nemini displiceant. De quibus dominus in[c]) Jere. XXIII. dicit[2]): „Dicunt hiis, qui blasphemant me: Locutus est dominus: Pax vobis erit. Et omni[d]), qui ambulat in pravitate cordis sui: Non veniet super vos malum. Quis enim affuit in[e]) consilio domini et vidit et audivit
10 sermonem eius?“ Et apostolus Ro. XVI. e.[f]) [3]): „Huiusmodi enim Christo non serviunt, sed suo ventri, et per dulces sermones et benedicciones seducunt corda innocencium.“ Et ita secundum prophetam[4]), ubi supra, „vendunt iustum argento“ ad peccandum, argento, id est notabili lucro pecunali[g]), aut argento, id
15 est eloquencia sua bene[h]) sonante et suasibili vel[i]) suavi resolvunt a timore dei et rigida disciplina[k]). „Et pauperem pro calciamentis“[l]) [5]), id est pro parvis lucris suis, que cupide extrahunt eciam a pauperibus orphanis et viduis. Et hoc concludit proposicio quarta predictarum, que dicit: christianum
20 post spiritualium assumpcionem ponere se ad inquirendum commodum vite presentis et pacem primum[m]), et post hoc Jhesum[n]) deservire ex sola consuetudine, cum animo dupplicato per adinvenciones[o]) religionis christiane et sub nomine Christi Jhesu dulciter labores pauperum plebis extrahendo varieque de hu-
25 milibus Christi et sibi subiectis negociando suos questus. Ideo de talibus subditur[6]): „Et conterunt super pulverem terre capita pauperum et viam humilium declinaverunt.“ Pulvis terre[p]) sunt bona terrena[q]), sicut[r]) scriptum est[7]): „Misit eis sicut pulverem carnis“[s]), aut pulvis sunt nostra carnalia seu caro nostra“.

---

30 a) sicud *false GH.* b) hominibus *EFGHI.* c) *om. E.* d) *om. E.* e) *om. EFGHI.* f) Ro. XVI. e. *ABE;* ad Rom. nono *FGH;* ad Rom. VIII° *I.* g) peccuniali *FGHI.* h) *om. EFGHI.* i) aut *H.* k) disciplina applicant ad subieccionem episcoporum aut [vel *F]* prelatorum, dicentes eis in omnibus obedire *add. EFGHI.* l) calceamentis *GI.* m) *ita*
35 *FGHI;* primum est *ABE.* n) *ita EFGHI;* Jhesu Jhesu *AB.* o) *ita AB;* inadvenciones *EFGHI.* p) *om. E.* q) terre *I.* r) Nam sicut *I.* s) carnis *H;* carens *(sic) I;* carnes *biblia.*

1) *Cf. Jerem. VI. 14.* 2) *Jerem. XXIII. 17—18.* 3) *Rom. XVI. 18.* 4) *Amos II. 6.* 5) *Amos II. 6.* 6) *Amos II. 7.* 7) *Psalm. LXXVII. 27.*

Unde dicitur Gen.[a] [1]): „Loquar ad dominum deum, cum sim pulvis et cinis.“ Et alibi [2]): „Quid superbis pulvis et cinis?“ Capita pauperum sunt mentes simplicium aut fides ipsorum, sicut dictum est [3]): „Tu autem, cum ieiunas, unge caput tuum oleo.“ „Israel“ [4]), id est viri spirituales ypocrite, qui, quamvis a spiritu inceperunt, in carne consumant, et per hoc reprobi facti[b]) circa fidem; inquirentes sibi pacem et commodum sue vite, anteponunt et magis appreciant[c]) suam carnem, ymmo sua bona temporalia, quam fidem simplicium et salutem animarum. Et idcirco parcunt suis diviciis et non parcunt laboribus pauperum, et per consequens conterunt mentes pauperum et ledunt fidem simplicium[d]). Parcunt carni sue et querunt commodum eidem et pro eo sollicitant pauperes nimis, et sic conterunt quasi in molaribus anxia corda eorum. Hii sunt, qui „devorant plebem Christi sicut escam panis“ [5]). Isti sunt, qui „alligant onera inportabilia super humeros hominum simplicium[e]), digito autem suo nolunt ea movere“[6]), eo quod „conterunt capita pauperum“ verbis[f]) magnificis, minis et increpacionibus. Sed parcunt pulveri carnis sue et ita viam artam, que ducit ad vitam humilium plebeiorum, qui ipsis obediunt et secuntur, declinant[g]) ad viam latam, que ducit ad perdicionem, id est de disciplina Christi Jhesu et de veritate deducunt eos ad amorem huius mundi et inquisicionem lucrorum huius carnis.

Et idcirco notandum et admirabile dicitur in verbo dei [7]): „Super tribus sceleribus Juda, inquit dominus, et super quatuor non convertam eum“, etc.[h]), ita quod quatuor ponit condistincte a tribus[i]) et singulariter seorsum ipsorum iudicium [f. 41ª] facit et ulcionem, ad innuendum ipsius[k]) q u a r t e s p e c i e i s c e l u s e s s e s i n g u l a r i t e r[l]) g r a v e n i m i s e t f e r e[m]) i n e x p i a b i l e[n]) e t n o n c o n v e r t i b i l e a d p e n i t e n c i a m. Quod quidem applicando ad propositum potest sic exponi: quoniam, quamvis mag-

---

[a]) Gen. *(lacuna) A*; sicut scripsum est [in *EG*] Gen. *EFGHI.* [b]) facti sunt *EFGHI.* [c]) appreciantur *I.* [d]) pauperum simplicium *EFGHI.* [e]) et *add. ABFGI*; *om. EH.* [f]) minis *(sic) E.* [g]) declinent *false GI.* [h]) *om. I.* [i]) quatuor distincte ponam, a quibus *E*; quatuor ponit distincte a tribus *EFGHI.* [k]) *om. I.* [l]) sinceriter *(sic) E.* [m]) fore *EFGHI.* [n]) expiabile *false I.*

[1]) *Gen. XVIII. 27.* [2]) *Eccli. X. 9*: „Quid superbit terra et cinis?“ [3]) *Matth. VI. 17.* [4]) *Amos II. 6.* [5]) *Cf. Psalm. XIII. 4.* [6]) *Cf. Matth. XXIII. 4.* [7]) *Amos I. 3.*

num quippe est scelus amor sui cupidus, et inde superbia[a]) in sacerdotibus et religiosis ypocritis; magna insuper iniquitas in eisdem est amor huius[b]) mundi, et inde ipsorum avaricia; item magnum peccatum ipsorum est abusus et inprobitas circa spiri-
5 tualia et ea, que inmediacius sunt Jesu Christi, et raro vel difficile ista in eisdem sacerdotibus et clericis convertibilia[c]) et inducibilia ad penitendum[d]): tamen quartum predictorum in ypocritis, quod ex aliis tribus sceleribus conflatur et redundat, est omnium maius et gravius ecclesie sanctorum[e]) et pene inex-
10 piabile et non convertibile per[f]) penitenciam, quia dampnum et perdicio multorum[g]) irrecuperabilis ulla via[h]).

Et est illud, quod[i]) cum clerici et sacerdotes et monachi seculi presentis ypocrite sunt[k]) amici sue carnis, amici huius mundi, et mortui ac inhabiles[l]) circa ea, que sunt
15 fidei Jhesu Christi, tamen cum hoc arbitrantur se bene stare et commendant talem statum ipsorum quasi viam eterne salutis, et expresse inquirentes et ducentes pacem et commodum vite temporalis prius et principaliter, ut dicitur in regula, cum hoc non[m]) nisi boni sacerdotes et boni christiani volunt predicari
20 et haberi, et quod sic cum amicicia huius mundi et concordia cum propria voluntate bene potest deus[n]) promoveri et Christo Jhesu digne servire, dum ea rite fiant, que sunt consuetudinis et observanciarum fidei et religionis christiane, sicut declarat quarta regula predictarum. Nam per illam commixtionem
25 et copulacionem[o]), puta vite huius seculi et vite Jhesu crucifixi, vel amicicie huius mundi cum amicicia Jhesu Christi, vel cupiditatis cum[p]) simulata caritate, splendidam in facie et coloratam atque cum defensione armatam in nimia multitudine carnalium clericorum et sacerdotum, induxit in ecclesiam Jhesu ha-
30 bundanciam iniquitatis et refrigerium caritatis[q]). Exinde[r]) venit illa tribulacio maxima, cui nulla precessit nec neque[s]) sequetur[t]) similis vel equalis sanctis[u]) dei et in veritate christia-

---

[a]) *post corr. A.* [b]) *om. E.* [c]) sunt convertibilia *EFGHI.* [d]) a[d] penitenciam *FGI.* [e]) ellectorum *I.* [f]) ad *EF;* ad *corr.* per *G.* [g]) mul-
35 torum et *EFGHI.* [h]) ulla via *BEFGHI;* in illa *A post corr.* [i]) *om. B*[...] [k]) *ita FGHI;* sicut *cet. cod.* [l]) ignobiles *G.* [m]) *om. I.* [n]) *om.* *BEFGHI.* [o]) complacenciam *E.* [p]) *corr. ab edit.;* vel *omnes codices* [q]) et refrigerium caritatis *om. B.* [r]) Et exinde *EFGHI.* [s]) nec ne-que *AFI;* neque *BGH;* nec umquam *E.* [t]) sequitur *E.* [u]) sancti *cor*[r.]
40 sanctis *A in m.;* sancti *B.*

nis[1]). Et per hoc factus est et fit hodie[a]) error sic subtilis et facciosus[b]) per[c]) operacionem Sathane sic introductus, ut, si fieri posset, eciam electi dei[d]) in errorem Jhesu[e]) inducantur[2]). De quo multa inferius comportata sunt in dicendis[f])[3]).

Nam per talem modum factum est a Sathana, ut per multitudinem conspissatam[g]) et latam nimis et diffusam per universam ecclesiam, multitudinem inquam sacerdotum, doctorum[h]) et religiosorum carnalium vel sine spiritu Jhesu, in cupiditate et amicicia huius mundi prorsus concordem et similem et omni specie[i]) virtutum et simulachris religionis et sanctitatis christiane et omni sapiencia et sciencia formatam et ditatam, factum est dico, quod infinita milia milium christianorum simplicium sunt seducta ad amiciciam huius mundi et ad terrena principalibus studiis amanda et inquirenda, ut in Apokalypsi[4]) scriptum est, quod draco cauda sua detraxit in terram terciam partem stellarum. Princeps autem bonorum, ipse est caput. Sacerdos autem et propheta, ipse est cauda. Quapropter illa seduccio vel detraccio facta est ita diserte et siccine sapide[k]) et colorate, ac si iam sic oporteret vivere, et non aliter, cupientes salvari christianos, et quod optime sic Christo Jhesu potest serviri et complaceri, puta cum statu proprie concupiscencie et proprie voluntatis. Nam cum felicitas huius mundi ita placeat carni et sanguini, et concupiscencia ita fortiter alliciat[l]), ut notum est, si igitur illa possit bene haberi, et[m]) cum salute anime fuerit cuiquam persuasum, quis queso[n]) sanctus est, qui hoc non acceptet, qui non seducatur a meretrice ita compta et veluti honesta[o]) et propria uxor[p]) transformata?

Hoc itaque peccatum quartum[q]) resultans ex tribus primis ypocritarum [f. 41[b]] modernorum est vel potest congrue intelligi ipsum esse, de quo dicit hic dominus in propheta[r])[5]): „Super

---

13) Seducti *E.*

[a]) cottidie *B;* et fit hodie *om. EFGHI.* [b]) ficciosus *E.* [c]) et per *I.* [d]) Jhesu *FGI.* [e]) *om. EFGI.* [f]) dicendo *I.* [g]) conspissatam — multitudinem *om. B.* [h]) doctorum ypocritarum *FGHI.* [i]) omnem speciem *false E.* [k]) sapite *I.* [l]) alliciet *GI.* [m]) *ita EFGHI; om. AB.* [n]) queso (q̄o) *AB;* homo *EFGHI.* [o]) comparata et veluti honesta *B;* composita, honesta *E.* [p]) uxore *FGHI.* [q]) *om. FGHI.* [r]) propheta Amos *EFGHI.*

[1]) *Cf. Matth. XXIV. 21.* [2]) *Cf. Matth. XXIV. 24.* [3]) *Cf. l. III. tr. 6: „De abhominatione in loco sancto."* [4]) *Apoc. XII. 4.* [5]) *Amos II. 4.*

tribus sceleribus[a]) Juda et super quatuor non convertam eum
Etenim quomodo a tali scelere possit Juda converti, cum com
placeat sibi ipsi in eo et ipsum iudicat licitum esse et bonum
quod si forte talibus yppocritis peccatum ipsorum esse mon
5 straretur et sic ad penitenciam inducerentur[b])? Per hoc namqu
magnum ve incumbit omnibus talibus, per quos scandalum
venit, quoniam, etsi[d]) sacerdos vel doctor de suo peccato dign
agat[e]) penitenciam et ipsum diluat[f]) per contricionem et satis
faccionem, hoc tamen, quod multos per suum scelus offendit
10 parvulos et prostituit[h]), nimis difficulter et raro potest[i]) con
verti in[k]) bonum et expiari[l]). Quam[m]) ob rem ex necessitat
adiunxit dominus, dicens [1]): „Expedit magis tali, ut mola as
naria suspenderetur in collo eius et demergeretur[n]) in profun
dum maris, quam scandalizasset unum ex hiis pusillis", etc.[o]
15 Quod plano sensu et morali beatus Jeronimus[2]) exposui
quod utilius esset cuilibet tali clerico vel sacerdoti carnali, quo
non esset natus sacerdos vel huiusmodi spiritualis, sed magi
ut subditus laboribus et curis huius seculi esset inmersus ne
gociis huius mundi.
20 Sequitur ulterius in propheta:

Capitulum sextum.[p])

De sedula et apparente ypocritarum negociacione questuum e amicicie huius mundi[q]).

„Filius[r]) et pater eius ierunt ad puellam, ut violarent no
25 men sanctum meum" [3]). Pro quo hic est notandum de huius
modi[s]) ypocritis, quod quamvis ipsi amici huius mundi ob
comodum suum conterunt[u]) capita pauperum, ut parcant su

[a]) celeribus *A et cet. cod.* [b]) reducerentur *EFGHI.* [c]) scandu lum *A.* [d]) *contin. D 1. 2.* [e]) agant *EFGHI.* [f]) diluant *EFGHI.*
30 [g]) offenderunt *EFGHI.* [h]) prostituerunt *EFGHI.* [i]) possunt *EFGHI.* [k]) ad *EFGHI.* [l]) *post hanc vocem D 1. 2. contin.:* Ypocrite sunt homine ɔc., *v. infra p. 200, lin. 1.* [m]) Ideo adiunxit ɔc. *EFGHI, cet. om.* [n]) in mergeretur *E;* dimergeretur *F.* [o]) *om. EFGHI.* [p]) *ita B (rubr.) EF (rubr* *GI.* Sequitur capitulum sextum *H.* Capitulum quartum *false A.* [q]) *ita om*
35 *nes cod.* [r]) Filius eius et pater ierunt *E.* [s]) huius *(sic) H.* [t]) ad *.* [u]) contenunt *corr.* conterunt *A.*

[1]) *Matth. XVIII. 6.* [2]) *Cf. S. Hieronymi Comment. in evang. Matth l. III, c. 18, ap. Migne, PL, t. 26, p. 129.* [3]) *Amos II. 7.*

carni, ut paulo ante de ipsis[a]) dicebatur, suntque pauperibus duri et humilibus sibi subiectis[b]), in quibus exercent potestatem suam, rigidam nimis, et correccionem, tamen magnatis[c]) et divitibus exhibent se affabiles et facetos, et maxime in hiis, que dei sunt, religiose se demonstrant et prudentes. 5
Nam ubicumque visitant, si antiqui sunt, preferunt[d]) et ostentant formam et gestus patris venerabilis et timendi, si iuniores[e]), tunc figuram filii[f]) dilectissimi et disciplinati[g]) extrinsecus preter ea, que intrinsecus latent, aut quia omnibus omnia sciunt fieri, ut ab omnibus et amiciciam et questus lucrarentur. Et 10
iam[h]) quibusdam exhibentur[i]) doctrina et imperio ut patres et doctores, aliis vero ostendunt se ut filii et discipuli obedientes. Hoc igitur sermo divinus notat, cum[k]) ait[1]): „Et[l]) filius et pater eius ierunt ad puellam, ut violarent nomen sanctum meum", id est ut[m]) corrumperent sanctitatem veritatis christiane, per 15
que[n]) nomen Jhesu sanctificatur, id est sanctum et clarissimum ostenditur inter gentes, vel „ut violarent", id est resolverent et in reprobum[o]) sensum ducerent „nomen sanctum meum", id est virilem virtutem ex alto et sapienciam, que desursum est descendens[2]), que sunt sanctum nomen domini, id est Christus 20
Jhesus, iuxta apostolum dicentem[3]): „Dicimus Christum Jhesum dei virtutem et dei sapienciam." Ex hoc namque dicitur in alio propheta[4]): „Propter vos nomen meum blasfematur inter gentes."

Hoc eciam, quod dicitur[p]): „pater et filius ierunt", tangit illud, quod[q]) alibi dicitur[r])[5]): „A minore[s]) usque ad maiorem[t]) 25
omnes student avaricie." Ponitur eciam ad ostensionem abhominacionis maxime. Nam si filius in domo facit inique, abhominacio quidem magna[u]), ut visum est de filiis Heli[v]) sacerdotis[w])[6]). Sed si pater, id est senior, admittit iniquitatem in dei populo, maior est abhominacio utique coram oculis divine equi- 30

---

[a]) istis *E.* [b]) subditis *E.* [c]) magnatis *AB:* magnatibus *cet. cod.* [d]) prefuerunt *false B.* [e]) minores *EF.* [f]) filii *A; om. B.* [g]) discipuli nati *(sic) E.* [h]) Eciam *EG.* [i]) exhibetur *(sic) A.* [k]) ut *E.* [l]) *om. EF.* [m]) *om. AB.* [n]) quem *AB.* [o]) *ita AB;* proprium *(sic) E;* probum *FGI;* inprobum *H.* [p]) *ita AB, om. cet. cod.* [q]) quod et *I.* [r]) dicitur 35
in Jeremia *EFGHI.* [s]) *ita A;* maiore *cet. cod.* [t]) *ita A;* minorem *cet. cod.* [u]) magna est *EFGHI.* [v]) Levi *FGHI.* [w]) sacerdotis, ut patet in libro Regum *add. EFGHI.*

[1]) *Amos II. 7.* [2]) *Cf. Jacobi III. 15.* [3]) *I. Cor. I. 24.* [4]) *Cf. Isaiae LII. 5.* [5]) *Jerem. VI. 13.* [6]) *Cf. I. Reg. passim.* 40

tatis, ut visum est in duobus senibus presbiteris et[a]) iudicibu
in Babilone[1]). Sed si filii iniquitatem in domo dei[b]) faciunt, e
patres ipsorum[c]) ac[d]) seniores non tantum pro eo no
irascuntur, sed simul cum filiis suis, quos in[e]) id adduxerunt
5 iniquitatem coram oculis divine maiestatis operantur, ista[f]) es
abhominacio maxima.

Sequitur: „ierunt ad puellam“, id est ad animas simpli-
cium in fide et virgines, quod per Paulum expressius ponitu
cum dicitur[g])[2]): „Ex hiis, qui devorant domos viduarum“, etc
10 Ita etenim huiusmodi sunt lucri [f. 42[a]] cupidi, quod non sun
contenti eos lucrifacere sibi, qui ad ipsos[h]) veniunt, sed erum-
punt[i]) et circumeunt mare[k]) et aridam[3]). Circumeunt inquan
ut canes civitatem et maxime ad puellam, id est ad plebes sim-
plicium incontaminatorum in fide Christi[l]).

15 Sequitur: „ut[m]) violarent nomen sanctum meum“, quonian
non veniunt tales in nomine suo; quoniam si venirent in no-
mine suo[n]) ad virginem desponsatam iam uni[o]) viro et exhi-
bitam Christo, forte non essent nec potirentur tam facile rebu
mundi et honore. Sed quia veniunt ypocrite ad sanctas plebe
20 in nomine Jhesu Christi et abhominabiliter sub nomin
Christi Jhesu inquirunt, que sua sunt, vel negociacionem su
avaricie vel luxurie ac superbie, et omnia ista faciunt colorat
per nomen et species sanctitatis et religionis christiane, propte
25 quod dicit Christus M[t]. XXIIII.[4]): „Videte, ne quis vos[p]) se-
ducat. Multi enim venient[q]) in nomine meo, dicentes, quia eg
sum, et multos seducent.“ Hoc tamen est de more istorum
qui commodum inquirunt huius vite, quod puta propter suun
commodum omnibus student amicis huius mundi complacere
30 Et quia ipsi sunt de mundo, mundus ipsos[r]) diligit et audit e
innititur eorum consiliis atque factis. Et ita multos nimis chri-
stianos carnales confirmant in vita seculari et indigna domin
Jhesu Christo.

Propter quod ad eos de directo dominus per prophetan

---

35 a) *om. B.* b) *add. sup. lin. A.* c) eorum *EFGH; om. I.* d) e
EFGHI. e) ad *EFGHI.* f) et ista *EFGHI.* g) dicitur *EFGHI.*
h) eos *EFGH.* i) corrumpunt *E.* k) mare — Circumeunt *om. B.*
l) Jhesu Christi *EFGHI.* m) et *false E.* n) in nomine suo *EFGHI;*
om. cet. cod. o) unam *false B.* p) *om. A.* q) veniunt *HI.* r) eos *B*

40 1) *Cf. Daniel. XIII.* 2) *Lucae XX. 47.* 3) *Cf. Matth. XXIII. 15.*
4) *Matth. XXIV. 4—5.*

Ezechielem XIII. c. ait[a])[1]): „Ve, qui consuunt[b]) pulvillos[c]) sub omni cubito manus", id est ponunt in spe vite eterne et quietant sic omnes christianos, huius mundi amatores, „et faciunt cervicalia sub capite universe etatis", id est sub fide laqwida[d]) aut mortua Christi, que est sine operibus et sine dignis fructibus penitencie. Ponunt consolacionem et spem salutis per multas adulaciones suas et promissa facilia et magna et per multam persuasionem coloratam „ad capiendas animas" per Sathan, cuius ipsi ministri sunt et apostoli Antichristi. 5

Sequitur[2]): „ut caperent animas populi mei", supple[e]) ad suum lucrum, „et *[sic]* vivificabant animas eorum", scilicet[f]) suis promissionibus falsis, „et violabant me ad populum meum propter pugillum[g]) ordei et fragmen panis[h]), ut interficerent animas, que non moriuntur, et vivificarent animas, que non vivunt", id est illos, qui ipsis tribuunt munifice. Et efficiuntur similes eorum, et amici huius seculi illos clarificant et sanctificant atque accipiunt in fraternitatem suorum et[i]) participium, iustificantes ipsos et vitam eternam in promptu[k]) esse asserentes et remissionem peccatorum, quamvis illi in se fuerint mortui in fide Christi et amici[l]) huius mundi. Sed iustos pauperes et sanctos dei[m]) in ecclesia, quorum solus[n]) Jhesus crucifixus existit thezaurus et qui minus tales ypocritas advertunt[o]) vel secuntur, ymmo sunt eis dissimiles et contrarii, tales ypocrite interficiunt gladio acuto sue ligue, scilicet clam et in publico detrahentes, terminantur ipsos et lacerant varie, hereticos, beghardos, turlpinos[p]) eos[q]) acclamant, „mencientes[r]) populo meo credenti mendaciis"[s]). 10 15 20 25

Ex istis ergo singulis[t]), que dicta sunt, summatim recollectis poterit elici d e s c r i p c i o y p o c r i t a r u m m o d e r n o r u m

---

28) Diffinicio yppocritarum *A.* — Descripcio ipocritarum *D 1.* Descripcio modernorum yppocritarum *G.* 30

[a]) XIII. c. *AB;* XIII. c. ait *E,* ait *om. GHI;* per prophetam dicit Ezech. 13° *F.* [b]) consummunt *FGHI.* [c]) pupillos *(sic) FH.* [d]) laqwida *AFG;* langwida *BHI;* liquida *E.* [e]) scilicet *E.* [f]) scilicet *ABHI;* supple *FG;* sub *E.* [g]) pusillum *(sic) E.* [h]) et fragmen panis *om. E.* 35
[i]) in *E;* per *F.* [k]) prompto *E.* [l]) sunt amici *EFGHI.* [m]) *om. G.* [n]) solus *AB;* salus *cet. cod.* [o]) se *add. AB; om. EFGHI.* [p]) *ita AB;* wiclefistas *E; om. FGHI.* [q]) *om. E.* [r]) detrahentes et mencientes *E.* [s]) mendaciis eorum *EFGHI.* [t]) *om. E.*

[1]) *Ezech. XIII. 18.* [2]) *Ezech. XIII. 18—19.* 40

sic dicendo: Sunt[a]) enim homines corrupti mente[b]), inpotentes ad bonum, ignorant[c]) seipsos, male se[d]) sunt amantes, a spiritu mendacii occupati, non tantum hoc[e]) mundo libidinoso[f]) abutuntur, sed eciam celestia et res divinas ad suum amorem trans-
5 ferunt[g]) cupidum, et per ea negociantur suos questus sub speciebus[h]) pietatis, ut sic suavius sine labore et sudore in hoc mundo victitentur, quibus dyabolus[i]) armatus ecclesiam Jhesu Christi in fine temporum dupplici iniquitate, scilicet[k]) vi et fraude, scindere molitur et debellare[l]). Electi ex milibus Sathane
10 et omni arte dyaboli compositi et ipsius fraude subtilissima instructi[m]) et condensati, ut in eis verificetur responsum dei dictum ad Sathan per Micheam [1]): „Quis decipiet Achab", etc.[n]). Sequitur [2]): „Vade, et prevalebis." Nam quia isti sunt sancte apparencie afforis[o]) et in vestibus ovium, ideo placent eciam[p])
15 electis dei. Sunt multi et amici principum divitumque[q]) huius mundi, ideo multum possunt per eosdem. Sunt valde docti et[r]) astuti, ideo valde sciunt producere[s]) sua facta. Sunt spirituales vel in statu spiritualium, ideo multum ipsis a simplicibus [f. 42[b]] creditur. Sunt ociosi, ideo bene possunt vacari[t]) suis nego-
20 ciacionibus et excogitare suum proprium[u]) profectum. Sunt ipsimet seducti et firmiter credunt se bona via ambulare, ideo sunt audaces et incorrigibiles, et audacter sanctos dei persequentes, se deo prestare obsequium arbitrantur[v]). Sunt amici huius mundi, ideo libenter eos mundus suscipit et exaudit, prop-
25 ter quod habent magnam sequelam. Sunt in statu virtuose et honeste paupertatis, et virtuosum atque honestum est ipsis reputandi[w]) transire de domo in domum et[x]) de civitate in civitatem, ideo habent multam occasionem et colorem penetrare domos et consciencias hominum. Sunt noti et famosi viri super-

30 21) Nota bene *A*.

[a]) Ypocrite sunt homines corrupti &c., *D 1. 2. contin.* [b]) *om. B.* [c]) ignorantes *EFGHI.* [d]) *om. E.* [e]) huic *E.* [f]) libidinoso hic *I.* [g]) transferunt *E;* transferant *ABFGHI.* [h]) specie *H.* [i]) dyabulus *H.* [k]) sub *(sic) E.* [l]) *post hanc vocem D 1. 2. contin.:* Sed benedictus &c., *v.*
35 *infra p. 212, lin. 24.* [m]) instincti *FGH.* [n]) *om. E.* [o]) afforis *A;* a foribus *BEFGHI.* [p]) *ita AB;* et *EGHI.* [q]) *om. E;* divitum *BF.* [r]) *ita AB.* Sunt multi valde et astuti *E.* Sunt valde astuti *FGHI.* [s]) pro duce *false E.* [t]) vacare *false E.* [u]) *om. BFGHI.* [v]) *ita AB;* videntur *EFGHI.* [w]) reputando *B;* reputandum *E.* [x]) *om. EFGHI.*

40 [1]) *III. Reg. XXII. 20.* [2]) *Cf. III. Reg. XXII. 22.*

territi[a]), ideo familiare est[b]) de omnibus secretis multa loqui auctoritative et[c]) concludere pro se, et alios resistentes potenter expugnare.

Capitulum septimum[d]).

Recapitulacio predictorum[e]). 5

Nunc itaque resumendo dicatur, quod illi, quos exprimit prima proposicio, sunt, qui in religione christiana et in domo dei[f]) dominum Jhesum gloria spoliant seipsos magnificando et exaltando. Illi, quos designat secunda regula, sunt, qui hereditatem Christi diripiunt et gratuite[g]) dividunt sua lucra nego- 10 ciando. Tercii[h]), quos regula tercia declarat[i]), spiritualia Jhesu et moralia sibi vendicant[k]) sue proprie voluntati complacendo. Alii, quos quarta proposicio denotat, suam[l]) vitam presentem appreciant[m]) Christo ipsam preponendo.

Primi sunt elati in animo. Secundi avari in mundo. Tercii 15 reprobi circa fidem. Quarti[n]) autentici circa carnem[o]). Superbi in religione christiana ideo, quia gloriam suam diligunt, ignominiam[p]) crucis Jhesu abhorrendo. Christiani[q]) avari, quia[r]) divicias strennue colligunt, paupertatem Jhesu fugiendo. Christiani[s]) reprobi, quia iusticiam suam statuunt, meritum Jhesu solius non 20 magnificando neque doloribus Jhesu pro se summe compaciendo neque digne regraciando. Delicati christiani[t]), quia mollem vitam secuntur, passiones Jhesu contempnendo.

Ecce, ista sunt quatuor horrende[u]) plage terre et novissime, pessime[v]) et admirabiles, de quibus factum est verbum 25 domini ad prophetam Johel[w])[1]), id est[x]) ad virum dolentem de et[y]) pro hiis malis et abhominacionibus maximis gemen-

---

a) supertriti *EFGHI.* b) est eis *EFGHI.* c) et auctoritative *EFGHI.* d) *ita BEF (rubr.) GI.* Sequitur capitulum septimum *H.* Capitulum quintum *false A.* e) *ita ABF (rubr.) GHI.* Et est recapitulàcio predictorum *E.* 30 Sequitur *add. F (rubr.).* f) *sup. lin. add. A.* g) gratuiti *FGHI;* gratuitu *E.* h) Alii *EF.* i) declarat, sunt *EFGHI.* k) vendicantes *EFGHI.* l) sunt suam *EFGHI.* m) appreciantes *EFGHI.* n) Quarti autem *F.* o) fidem *(sic) B.* p) ignominiam, id est confusionem *E.* q) *om. EFGHI.* r) qui *B.* s) *om. EFGHI.* t) *om. EFGHI;* delicati vel autentici *G.* 35 u) orrende *FG.* v) et pessime *EFGHI.* w) Jochel *F.* x) id est *om. B.* y) *add. A sup. lin.*

1) *Cf. Joel I.*

tem, que fiunt in Jerusalem[a]) et in domo domini Jhesu crucifixi in[b]) istis temporibus novissimis nimium periculosis a multitudine infinita ypocritarum atque christianorum falsorum ad suam carnem et ad[c]) amorem huius mundi relapsorum. Hoc
5 inquam „verbum domini factum est ad Johel[d]), filium Fanuel“ [1]), id est apparicionis dei, cui apperuit deus[e]) aurem, ut intelligeret misterium scriptum in fronte Babilonis, meretricis[f]) magne et matris fornicacionum et abhominacionum terre [2]), de quo[g]) scriptum est [3]): „Impie agent impii et non intelligent omnes impii.
10 Docti autem a domino intelligent.“ Ad illum ergo fit hoc verbum de istis quatuor horribiliter mirabilibus plagis, cui deus[h]) aperit, ut intelligat et evadat[i]) deo, id est ad deum et per deum[k]) ista mala in Johele[l]) comprehensa[m]) et hic numerata. „Audite itaque hec[n]), senes“ [4]), quia mirabilia et terribilia sunt
15 dicenda. „Senes“ autem, audite maxime, id est vos, novissimi huius temporis sacerdotes et magistri, quos extrema etas et gravis[o]) senecta mundi huius comprehendit. „Auribus percipite, omnes habitatores terre“[p]), id est christiani terreni et carnales, „si factum est istud in diebus vestris aut in diebus patrum ve-
20 strorum. Super hoc filiis vestris narrate, et filii vestri filiis suis et filii eorum generacioni altere. Residuum eruce comedit locusta, residuum locuste comedit brutus, residuum bruti comedit rubigo“ [5]). Et nota, quod[q]), licet hic sancti doctores, considerantes peccata vulgi et in tempore ipsorum bene et quam proprie,
25 ista quatuor de[r]) quatuor viciis carnalibus intellexerunt, que spiritus inmundus in communitate plebis christiane non desinit suggerere[s]) et operari, intelligentes per erucam fornicacionem, que toto corpore serpit super terram et tantum viridia sata et plantulas teneres[t]) devorat et devastat[u]), quod
30 multum alludit luxurie [f. 43[a]]. Per locustam autem pompam mundi aut superbiam intelligere mandaverunt, quia superbia

---

a) Israel *EH.* b) *om. E.* c) *om. EFGI.* d) Jochel *F.* e) dominus *EFGHI.* f) id est meretricis *EFGHI.* g) prout *E.* h) dominus aurem *E.* i) evadetur *E.* k) et per deum *om. B.* l) in Johanne *(sic)*
35 *B;* in Jochele *F.* m) compressa *corr.* comprehensa *A in m.* n) hoc *EFGHI.* o) quamvis *false E.* p) *om. HI.* q) *om. EFGHI.* r) et de *EFGHI.* s) *post corr. A.* t) terrenas *E.* u) devorant et devastant *E.*

1) *Joel I. 1.* 2) *Cf. Apoc. XVII. 5.* 3) *Dan. XII. 10.* 4) *Joel I. 2.* 5) *Joel I. 2—4.*

carnis, dum a vento vanitatis arripitur[a]), sursum quidem ut locusta se erigit et volare nititur, sed a mole infirmitatis depressa, iterum ruere in precipicium[b]) compellitur. Per brutum vero vicium gule expresserunt, qui tota[c]) in ventrem[d]) concurrit, et[e]) in stercoribus volutatur. Per rubiginem autem avariciam[f]) exponi censuerunt, que, de terrestri vapore amarissimo ingrossata descendens, omnia virencia et messes inficit et consumit. Ita distinxerunt antiqui ad propositum, tamen nichilominus per[g]) ista verba prophete[h]) prefata[i]) quatuor vicia in ypocritis [intelliguntur], et que[k]) omnes nequiores spiritus secum ad domum domini adduxerunt et pene universa vastaverunt[l]). Nam omne fere, quod est pulcrum et fructum promittens afferre, amor sui cupidus, ut amor mundi huius et amicicia, allicit[m]) et corrumpit vel complacencia in sua voluntate et studiis propriis reprobat vel sequela pacis et tranquille vite sue carni[n]) in hoc seculo impedit fructum Christo Jhesu afferre et conculcatur[o]).

Et cupio hic adverti, quod non est mei propositi hic loqui de istis quatuor assumptis determinate[p]), sed tantum in communi. Neque intendo ipsa declarare per diffiniciones proprias ipsorum et adequatas, sed solum quantum intencioni presenti alludit. Quapropter curavi predictas proposiciones de ypocrisi iterum hic resumere et sepe formam earum multipliciter variare, omnia hec faciens ad maiorem declaracionem materie, et[q]) quatinus haberem occasionem et ordinem materiam[r]) de ypocritis modernis dilatandi et quanto[s]) potest fieri expressius distinguendi. Eciam non intendo singulas partes earumdem proposicionum declarare seorsum aut probare, tum[t]) quia plurime earum per se note sunt, tum quia nimis esset longum et laboris interminati. Quamvis ergo secundum philosophum oppositorum eadem est disciplina et secundum hoc regule ille, que spiritus mendaces detegunt, eedem[u]) spiritum veritatis in-

---

a) rapitur *EGHI.* b) precipicium *E;* precipium *cet. cod.* c) totam *corr.* tota *A;* totus *EFGHI.* d) ventre *E.* e) *om. E.* f) avaricia *E.* g) *om. E.* h) *om. B.* i) *om. EF.* k) et que *AB;* atque *cet. cod.* l) et — vastaverunt *om. EFGHI.* m) allicitur *H.* n) carnis *E.* o) conculcat *B; post hanc vocem add. A in marg.:* Require hic addicionem magnam in exemplari, *sed additio haec in codice non reperitur. Neque quoque ceteri cod. aliquid add.* p) determinare *(sic) B,* determinante *FI.* q) *ita AB;* ut *cet. cod.* r) et materiam et mensuram *E;* et materiam *FGHI.* s) quando *E.* t) *om. EFGHI.* u) heedem *F.*

troducunt, et documenta scripture, que malos christianos arguunt et demonstrant, eadem bonos catholicos indicant et commendant, assumpta illa regula topica: sicut propositum in proposito, ita oppositum in opposito: ego tamen, ut dixi, propter maiorem 5 evidenciam assumpti operis instruendam et magnam scripturarum exuberanciam insuper commitando[a]) speciales regulas pono pro iniquis et fictis christianis indicandis, et alias seorsum pro sanctis et iustis congnoscendis, quatinus dies diei eructet[b]) verbum et nox nocti indicet scienciam[1]). Et quia primo declinandum 10 est a malo, dehinc faciendum est bonum cuilibet[c]) homini iuxta illud Ysaie primo[2]): „Quiescite perverse agere, discite[d]) bene facere", ideo primo locavi regulas solos iniquos concernentes.

Quas resumendo, licet per alia verba, proposicionem 15 primam[e]) pono istam: Omnis, qui principale suum, quod facit[f]) vel patitur, primo[g]) motu a semetipso facit et per prius[h]) causa sui[i]) facit vel patitur et hoc sive directe vel[k]) indirecte, ypocrita est, quamvis eciam quandoque cum hoc[l]) faciat magna[m]) et paciatur pro eo, ut se probet esse christianum et ut appareat 20 esse Christi.

Unde sequitur secunda proposicio: Illud, quod ex primo et principali proposito facit ypocrita aut[n]) patitur, per prius dirigit ad suam ipsius utilitatem[o]) temporalem, minus aut et[p]) per posterius curata salute[q]) suorum proximorum. Et inde 25 est, quod ypocrita plerumque exhibet se sapientem et providum[r]) circa queque temporalia et ad ea ex animo inebriatur[s]). Quapropter multum afficitur et gaudet de prosperitate eorum magis[t]) quam de profectu in sciencia dei et virtute et amplius contristatur de dampnis rerum[u]) huius vite quam de dampnis 30 spiritus aut offensione veritatis et[v]) caritatis sue et[w]) proximorum.

---

[a]) concomitando *E.* [b]) eructent *A;* eructat *H.* [c]) cuiuslibet *FI.* [d]) et discite *EFGHI.* [e]) proponere primo *E;* proponerem: primo *F;* proposicinem primo *GHI.* [f]) fecit *E.* [g]) primo — vel patitur *om. B.* 35 [h]) *ita ABFGH;* et per consequens *E;* et presens *I.* [i]) *ita ABFGHI;* per suas causas *E.* [k]) sive *FH.* [l]) *A post corr.;* hec *FGHI; om. E.* [m]) signa *false I.* [n]) et *E.* [o]) voluntatem et utilitatem *I.* [p]) et per *A sup. lin.;* autem *E;* aut *F.* [q]) curat pro salute *EFGHI.* [r]) provide *false B.* [s]) *ita AB;* inclinatur *cet. cod.* [t]) *om. B.* [u]) *om. E.* 40 [v]) aut *H.* [w]) et *AB;* sive *GHI; om. EF.*

[1]) *Psalm. XVIII. 3.* [2]) *Isaiae I. 16—17.*

Ex quo sequitur tercium, quod ypocrita ea, que sunt legis dei et religionis christiane pro virtutibus et ad salutem[a]) animarum comparandam[b]) hominibus tradita et commendata, illa pro libito[c]) suo pertractat et convertit ad suam complacenciam, et curans iustificare semet solum ipsum[d]) dissimulata negligencia [f. 43^b] et dampno[e]) salutis animarum. 5

Sequitur quartum[f]), quod ypocrite principale est propositum comparare sibi commodosam vitam et pacem atque amiciciam in hoc mundo, facilem et transitoriam habens animadversionem ad dampnum[g]) et dispendium salutis animarum, 10 et, cum ad placitum sibi negocia proveniunt anime, sese[h]) beatum gaudet et ita posse optime deo suo complacere arbitratur.

Capitulum octavum[i]).

Declaracio et probacio prime regule ad iudicandum et ostendendum ypocrisym[k]). 15

Hiis itaque positis iam ad declaracionem unius cuiusque proposicionis istarum singulariter est accedendum.

Et prima[l]) igitur regula harum habetur, quod primum et capitale demonstrans quempiam esse ypocritam est: sub professione[m]) christiana primo respectu amare seipsum et per hoc 20 semper[n]) maiora et alciora amare et inquirere sibi in familia christiana, cupiendo seipsum exaltari et non sine complacencia acceptare honorificenciam et laudes[o]) huius vite, eciam in hiis, que sunt religionis christiane.

Ista regula tracta est a contrario sensu illius precepti 25 ewangelici[p])[1]): „Diliges dominum deum tuum", etc, et ex eo, quod[q]) Christi ecclesia frequentat, dicens: Primum et ante omnia

---

18) Prima regula *A rubr.*

[a]) et salute *I.* [b]) comparanda *BH.* [c]) libitu *E.* [d]) se ipsum *E.* [e]) dampno *A;* dampnacio *B;* dampnis *EFGHI.* [f]) *om. E.* [g]) dampnandum *E.* [h]) animose se *EF.* [i]) *ita ABFI (rubr.), om. G.* Sequitur capitulum octavum *H.* Capitulum VIII., in quo declarantur proposiciones pro ypocrisi observanda *E.* [k]) *ita ABFGHI.* [l]) ex prima *(sic) E;* primo *FG.* [m]) *ita AB;* ypocritam sub [cum *EH*] confessione *EFGHI.* [n]) *om. E.* [o]) laudem *EFGHI.* [p]) *om. E.* [q]) quod ad *G.* 30 35

[1]) *Matth. XXII. 37.*

diligatur deus, deinde proximus. Cuius contrarium facere ypocritas demonstrat assumpta proposicio.

Item alius textus ewangelii dicit[1]): „Qui vult venire post me, abneget semetipsum[a]). Atque Luce 14° f.[b]) dicitur[2]): „Si
5 quis venit ad me et non[c]) odit patrem suum et matrem et uxorem et filios et fratres et sorores, adhuc autem et animam suam, non potest meus esse discipulus." Regula vero assumpta de ypocritis exprimit, quod ipsi sunt, qui primo respectu amant seipsos et magnificant.

10 Item eadem regula accepta est ex illo textu apostoli ad[d]) Thim. III°, ubi dicit[e])[3]): „Scito, quod in novissimis diebus instabunt tempora periculosa. Et erunt homines seipsos amantes, cupidi, elati, superbi, blasphemi, parentibus inobedientes, ingrati, scelesti", etc.

15 Raciones autem huius regule possunt[f]) tales assignari. Et primo pro eo, quod ponitur: sub confessione christiana. Nam sicuti[g]) ante dictum est, hoc maxime facit iniquos christianos[h]) esse ypocritas, quod puta sub tam sancto nomine degentes, iniquitatem operantur, et tam divina religione
20 superinducti[i]), expungnant religionis veritatem, et existentes[k]) a Christo Jhesu assumpti secundum professionem fidei beate, et quorum gloria voluit esse filius dei unigenitus, ipsi[l]) nichilominus suam gloriam propriam inquirere non desistunt, cum tamen veritas dicat Jo. VII.[4]): „Qui a semet ipso loquitur, pro-
25 priam gloriam querit, qui autem querit gloriam eius, qui misit illum, hic verax est."

Dicitur dehinc in proposicione: Primo respectu amare seipsum. Nam hoc habet proprie proprium quilibet ypocrita christianus, quod puta per cupiditatem amet[m])

---

30 19) Dego gis gi dicitur vivere, conversari, manere, et proprie secundum quosdam dicitur misere vivere, inde degens populum (?), id est misere vivens. Hec Brito *E manu poster.*

a) semetipsum et tollat crucem suam, etc. *add. E.* b) f. *om. EFGHI.* c) *om. B.* d) VII *(sic) A;* in *B.* e) VII *(sic)* Thim. III°, ubi dicit *A;*
35 in Thim. III°, ubi dicit *B;* ad Thim. III° dicentis *E;* ad Thim. III°, ubi dicit *recte FH;* ad Thim. III°, dicit *H.* f) possent *E.* g) sicud *EHI;* sicut *FG.* h) *om. H.* i) superinduti *E.* k) exeuntes *EFGHI.* l) Christus Jhesus *EFGHI.* m) amat *EFGHI.*

1) *Matth. XVI. 24.* 2) *Lucae XIV. 26.* 3) *II. Tim. III. 1—2.*
40 4) *Joann. VII. 18.*

primum seipsum et suos, et licet videatur sibi quandoque, quod dominum Jhesum[a]) suum et que dei sunt, adamet, hoc tamen totum est per posterius et propter semet[b]) ipsum, ita quod deo utendo seipso fruitur, quia se adamat non propter deum, sed deum[c]) querit amare propter seipsum. Nam semper et ubique 5 primum respectum habet[d]) cupide ad seipsum, qui respectus primum omnia in eo movet et omnia post se trahit.

Et causa huius est: quia omnis ypocrita desolatus est a spiritu Jhesu, cuius solius potestate et virtute fit, quod homo extra carnem et supra[e]) seipsum elevatur et ita a 10 lege carnis, que est lex peccati secundum apostolum[1]), liberatur; et perinde tunc homo christianus non[f]) potest primum et principalem respectum atque motum amoris habere ad Christum Jhesum, dominum et deum suum, dehinc et per posterius ad seipsum et alia omnia extra[g]) deum. Ypocrite ergo, quia spiri- 15 tum Jhesu non habent, ideo relicti sunt in statu suorum[h]) naturalium, que sunt per concupiscenciam vulnerata et corrupta: ideo[i]) neque possunt neque sciunt quidquam amare per caritatem, id est motu amoris a spiritu sancto per reflexionem a primo respectu dei, sed omnia amant per cupiditatem et so- 20 lum naturaliter, id est incipiendo motum a semetipso, ut animalia bruta, et in illis corrumpuntur. De quibus Jud[as][k]) ait[2]): „Hii autem, quecumque[l]) quidem[m]) ignorant, blasphemant", id est eos, qui amant Christum Jhesum virtute spiritus sancti vel[n]) per caritatem, ymmo tales et persequuntur, primum sanctos dei 25 christianos et contrariantur nimis eisdem, sicut caro spiritui et sicud Hysmahel[o]) persecutus est[p]) sanctum Ysaac et Esau ipsum Jacob.

[f. 44[a]] Sequitur[3]): „Quecumque autem naturaliter tamquam bruta[q]) animalia norunt, in illis corrumpuntur", id est in amore 30 naturali et motibus eius. Unde sequitur[4]): „Ve illis, qui in viam Cayn abierunt"[r]). Et istud accipe dictum pro[s]) prima regula predictarum. Sequitur[5]): „Et errore Balaam mercede effusi

---

[a]) deum *corr.* Jhesum *A;* deum *EFGHI.* [b]) se *EFGHI.* [c]) sed deum *om. H.* [d]) *om. B.* [e]) super *FGI.* [f]) *add. sup. lin. A.* [g]) con- 35 tra *E.* [h]) eorum *EFGHI.* [i]) ideoque *EFGHI.* [k]) Jacobus *EFGHI.* [l]) quicumque *BE.* [m]) *om. E.* [n]) et *E.* [o]) Ysmahel *BI;* Ysmael *F.* [p]) *om. B.* [q]) *ita omnes cod.* [r]) habierunt *H.* [s]) de *E.*

[1]) *Cf. Roman. VII. 25.* [2]) *Judae 10.* [3]) *Judae 10, ubi* muta *loco* bruta *legitur.* [4]) *Judae 11.* [5]) *Judae 11.* 40

sunt." Hoc adde secunde regule. „Et contradiccione chore perierunt." Et per istud[a]) exprimit terciam regulam predictarum. „Hii[1]) sunt in epulis suis macule[b]), contaminantes[c]) sine timore, pascentes semetipsos." Et istud quantum ad regulam quartam 5 iam positarum.

Tunc sequitur pro omnibus quatuor simul[d])[2]): „Nubes sine aqua, que a ventis circumferuntur, arbores autumnales[e]), infructuose, bis mortue[f]), fluctus feri[g]) maris, dispumantes[h]) suas confusiones, sydera errancia[i]), quibus[k]) procella[l]) tenebra-10 rum in eternum conservata est."

Et quia huiusmodi hypocrite non tantum sunt desolati a spiritu Jhesu, sed eciam sunt reassumpti ab inmundo spiritu cum septem spiritibus nequioribus et ab ipsis agittantur, ideoque nimis sunt in seipsis obfuscati, id est[m]) ad con-15 gnicionem sui ipsius, et affecta[n]) dileccione[o]) et carnali seducti et pleni simulata virtute. Ex quibus ipsimet credunt se magna facere et notabilia et fructuosa in dei ecclesia et tanto magis conplacent sibi ipsis et dignificant se honoribus seipsos[p]) et premiis atque eo amplius a veritate abducuntur. Nam huius-20 modi et leges populis statuunt et regulas vite honeste proponunt et exemplaria sanctitatis aliis predicant et ostentant, et nullum habent testem sue false sanctitatis et cupiditatis, nisi solum deum, qui probat corda eorum et renes[3]), quoniam nec ipsimet sciunt se[q]) esse falsarios et[r]) iniquos, ut dictum est, eo 25 quod sunt a nequioribus spiritibus obcecati et abducti. Nam quandoque audent dicere ad iudicem veritatis, clamantes[4]): „Domine, domine. Nonne in nomine tuo[s]) prophetavimus et in nomine tuo virtutes multas fecimus et in plateis nostris[t])? Quibus respondet iudex et testis velox[u]) perversitatis ipsorum, dicens: Discedite 30 a me, operarii iniquitatis, non novi vos", — supple[v]), quia vos me nosse noluistis neque sequi caritatem veritatis et super-

---

a) per illud *FGI;* illud *H.* b) macule sue *G.* c) convivantes *FGHI et biblia.* d) *om. E.* e) autumpnales *GHI.* f) bis mortue, eradicate *FGI.* g) *om. B.* h) dispumantes *AEFGHI.* i) *om. B;* consi-35 derancia *(sic) H.* k) et quibus *B.* l) procella est *E.* m) id est *om. B.* n) afficta *B;* a ficta *EFGHI.* o) dileccionem *H.* p) *om. F.* q) seipsos *E.* r) *om. I.* s) *om. A.* t) docuistis *add. ABE;* docuimus *add. FGHI.* u) ferox *E.* v) scilicet *B.*

1) *Judae 12.* 2) *Judae 12—13.* 3) *Cf. Jerem. XI. 20.* 4) *Matth.* 40 *VII. 22 et Lucae XIII. 26—27.*

stis[a]) ewangelii doctrina, ideo quod[b]) cum amicicia huius culi deo placere se[c]) optime posse existimastis, perversitate piditatis excecati, Jhesum Christum et hunc crucifixum in nore ignito cordis non habentes; est enim ipsis quasi mortuus corde[d]), de quibus apostolus Collo.[e]) II.[1]): „Nemo vos se- 5 ıcat, volens[f]) in humilitate et religione angelorum, que non dit ambulans, frustra inflatus sensu carnis sue et non tenens put, ex quo totum corpus, per nexus et coniuncciones sub- inistratum et constructum, crescit in augmentum dei", etc. idem. 10

Capitulum nonum[g]).

pocrite, quia amant seipsos, ideo diligunt regnum suum et gloriam magis quam regnum et gloriam Jhesu crucifixi[h]).

Bestie siquidem infinite, ymmo nimis multi pariter con- ılsi[i]) et conpacti, omnes simul una bestia coccinea et plena 15 ominibus blasphemie corruit, septempliciter capitosa et cornuta[2]), oderni puta ypocrite et carnales christiani, postquam conpe- runt quandam legem ad instar Moysayce[k]) ex infinitis ceri- oniis, observanciis et mandatis hominum ac doc- inis, inponunt onera[l]) inportabilia super humeros hominum, 20 ıe nec ipsi nec patres eorum portare potuerunt[3]). Et quem- lmodum grecas regulas et Aristotelicam iusticiam atque Pla- nicam sanctitatem nec non gencium honestatem et ritum, m in simplicitatem[m]) fidei catholice et in celestem populum duxissent quasi neccessaria ad regnum dei, in talibus iusti- 25 ım suam statuunt, in talibus salutem animarum esse predi- nt et reponunt, per ea gloriosos seipsos coram plebibus ex- bent, ex[n]) illis ditantur et variam negociacionem suam ful- ınt et adornant, quatenus[o]) ita lucida post eos via et hono- bili questus suos cumulent et in gloria et honoribus hominum 30

---

[a]) super beati *AB;* superbistis ex *E;* superbistis *FGHI.* [b]) Ideoque *B.* [c]) *ita omnes cod.* [d]) carne *(sic) E.* [e]) ad Collo. *FGHI.* [f]) *om.* *GHI.* [g]) *ita AB (rubr.) F (rubr.) GI;* (Sequitur) capitulum nonum (quod) *H.* [h]) *ita omnes cod.* Ave Maria *(rubr.) add. E.* [i]) consulsi *(sic) E.* Mosayce *BEI.* [l]) honera *HI.* [m]) simplicitate *BI.* [n]) et ex *I.* 35 quatinus *EGI.*

[1]) *Coloss. II. 18—19.* [2]) *Cf. Apoc. XVII. 3.* [3]) *Cf. Matth. XXIII. 4.*

dilatent[a]) efficacissime et splendide de regno Christi humili
et salvifico[b]) regnum suum. Et dominacionem questuosam ef
cerunt[c]), siccine et firmaverunt et de regno caritatis ita fecer
regnum cupiditatis atque sic regnum spiritus Jhesu[d]) et lib
5 tatis converterunt [f. 44[b]] in regnum servitutis et necessitatis

Propter quod magnis dei preceptis in oblivion
datis et quasi abolitis et gravioribus in lege dei, nova sua
cenciaque inventicia[e]) solempnisant[f]), circa talia[g]) invigila
illa preconizant et augmentant, eadem in populo christiano si
10 plici et carnali magnificant, commendant fidelibus et neces
tatem salutis ipsorum compendiosam[h]) esse predicant[i]) et sol
vel principaliter in talibus et per talia[k]) deum timent et colu
que alias in se sunt laboriosa et non est finis ipsorum. Qu
rum[l]) multitudine quasi densitate silvarum evacuata iam vi
15 tur crux Christi Jhesu et nomen Jhesu crucifixi duct
est in abusum factumque est in christianis quasi alienum e
inane aut tale, quasi ipsum non sit unicum et solum datum s
celo hominibus, in quo salvos fieri oporteat[n]) credentes.

Gratitudo quoque[o]) morti[p]) et doloribus Chri
20 acerbissimis et passionibus ignominiosis filii dei pro hominib
est obnubilata et abducta de aula populi christiani et in rub
rem et inverecundiam deducta, ut iam[q]) confiteri Jhesum cr
cifixum, Jhesum consputum et suspensum in patibulo cum
tronibus sit pudor et cum suspicione mali in populo christiar

25 Libertas insuper sancti spiritus, quam conpara
morte sua piissimus Jhesus Nazarenus filiis regni, et vocavit
eandem populum christianum, iam[r]) nulla prorsus facta est, n
ullus audet eam confiteri[s]) aut sequi vel secundum eand
vivere, quoniam mox pro heretico[t]) dampnaretur et beghard
30 esse vel turlpinus[u]) probaretur per modernos ypocritas, quonia

6) Nota diligentissime *A in m. super.*
19) Gratitudo *EFGHI.*
25) Libertas *EFGHI.*

[a]) dilatant *H.* [b]) salutifico *EI.* [c]) ita fecerunt *H;* efferunt *B.*
35 [d]) *om. B.* [e]) inventicicia *BEFHI.* [f]) solempnisat *B;* solempniset *FGHI.*
[g]) ea *E.* [h]) compendiosum *AB.* [i]) clamant *E.* [k]) vel per talia *EFG*
vel in talibus *H.* [l]) eorum *G.* [m]) *om. H.* [n]) oportet *EFGHI.*
[o]) Gratitudoque *I.* [p]) mortis *FG.* [q]) vel *E.* [r]) que *(sic) E.* [s]) ul
iam audet confiteri *E.* [t]) antichristo *E.* [u]) wiclefista *E;* wiklephista
40 wykleffista *G;* viklefista *H;* viglephista *I.*

ecundum eosdem non est iusticia, non est sanctitas et non ɛst salus in ecclesia nisi[a]) secundum observancias[b]) et mandata ıominum et doctrinas. Quapropter miro modo ypocrite replerunt usque ad summum ecclesiam Christi Jhesu, aliquando iberrimam, spiritu servitutis et tantum[c]) timore, et[d]) subdilerunt carnaliter[e]) legali servituti, ut iam non videatur notabilis differencia, quoad[f]) hoc, ecclesie Christi a Moysy quonlam synagoga.

Ex quo non ex libertate sancti spiritus, sed ex necessitate ɛt timore subiecti sumus servituti tam multiplici et ransgressionibus interminatis, quibus inmensi libri sunt eferti, quas homo non tantum inplere non potest, sed eciam ıec ıescire. Et ex quo iam[g]), ut apparet[h]), quod Christus Jhesus antum et ipse unicus non sufficit ad salutem credentibus cum ıiis, que ipse et eius apostolus fienda sanxerunt, sed iusticacio quedam alia hominum a lege adventicia congregataque ex doctrinis huiusmodi et observanciis eorum sit necessaria, et ipsa iam habetur conpendiosior ad salvandum, ut questuosi ypocrite predicant plebibus et promittunt, quia per alia facti sunt in regno huiusmodi gloriosi.

Verumptamen hic non assumpsi, protestor, inpungnare lecreta et statuta sanctorum patrum et conciliorum probatoum, qui spiritu sancto inspirati fecerunt omnia, que fecerunt. Sed contra illos denoto evellere iuxta tenorem huius regule, qui sine amore Jhesu in regno ecclesie dei amore sui[i]) cupido ıgitati, nituntur, et nisi sunt, apparere[k]) gloriosi, et in celebritate ıominis sui[l]) delectantur magis quam in celebritate nominis hesu crucifixi. Talium ergo multitudinem ypocritarum et carıalium christianorum detestor, qui a spiritu Jhesu desolati, sola cupiditate ducti et ingrati Jhesu Christo inimicique[m]) crucis eius existentes, in talibus doctrinis et mandatis hominum suam iuticiam statuunt et in exerciciis ipsorum sibi ipsis complacent, quia[n]) in ipsis et[o]) per ea facti sunt honorabiles et gloriosi in

---

21) Protestacio *E.* Nota *F.*

[a]) *ita EFGHI;* in et *AB.* [b]) observanciis *B,* secundum *om.* [c]) iterum *false B.* [d]) *om. EFGHI.* [e]) carnaliter legi *E.* [f]) *ita EFGHI;* quo *tantum AB.* [g]) *om. EFGHI.* [h]) appareat *E.* [i]) suo *E.* [k]) apparere *EFGHI;* aproprie *AB.* [l]) suis *E.* [m]) inimici *EFGHI.* [n]) complacent, quia *BEFGHI;* complacentque *false A corr.* [o]) et *EFGHI;* ut *AB.*

ecclesia, sola consuetudine a iuventute statim inbuti, ut ips
delectabiliter operentur, alias sine caritate omnino et spirit
Jhesu crucifixi. Propter quod zelantur pro talibus et verbis e
factis, inducentes strennue populos christianos et amicos huiu
5 vite ad talia tenenda; non autem ad Jhesum crucifixum, no
ad gratitudinem suis passionibus et morti[a]) amare, non ad odiur
huius mundi, non ad contemptum et obprobria pro Christ
Jhesu tolleranda, non ad vitam virtuosam, non ad mandata de
gravia primum operanda, non ad sacramenta ecclesie Chris
10 amanda et frequentanda neque ad faciendum misericordiam e
iudicium[b]) manuducunt manuducunt dei[c]) populum, redemptur
ex hoc mundo et vana eius conversacione morte amarissima e
sanguine unigeniti filii dei, Jhesu crucifixi [f. 45[a]].

Quia namque isti sunt homines amantes seipsos et aman
15 tes istum mundum et ea, que in mundo sunt, ideoque, quamvi
sine spiritu Jhesu, satagunt suam iusticiam vel iustificacio
nes statuere et adinvenire ex illis et in illis, que sunt huiu
mundi, puta exerciciis et splendoribus corporalibus, et que[d]
ipsi per se possent attingere et adinplere sine ope[e]) spiritus[f]
20 Jhesu, ut sic aliquo modo evacuetur crux Jhesu Christi, et ips
ex se ipsis gloriam et merita salutis asequantur[g]) et non pociu
ex unico[h]) Jhesu crucifixo. Sicque edificant turim Babel, per eam[i]
et in ea usque ad celestem vitam pertingere cupientes.

Sed[k]) benedictus sit piissimus Jhesus, qui iam dudum in
25 cepit descendere[l]) et confundere liguas eorum iamque evelli
eosdem et destruit per fames, pestilencias[m]) infinitas, strages e
mortes, per scismata[n]) et faciens ypocritas contemptibiles con
culcari ab hominibus, veluti[o]) sal infatuatum[1]) et ad sterqui
linium proiectum, „ut[p]) non glorietur omnis caro"[2]), sed ipse so
30 lus unicus Jhesus crucifixus sit in veritate et in sua familia glo-

---

22) Turris Babel *EFGHI.*

[a]) sue passionis et mortis *EFGHI.* [b]) neque *add. EFGHI.* [c]) manu de
ducunt *I.* [d]) *ita EFGHI;* atque *AB.* [e]) opere *FGHI.* [f]) spiritu *EFGHI*
[g]) adsequantur *corr.* asequantur *A.* [h]) *om. I.* [i]) ea *H.* [k]) *contin*
35 *D 1. 2.* [l]) dividere *D 2.* [m]) et pestilencias *D 2.* [n]) et per humile
suos predicatores, [qui *E*] multum de ypocritis auxilio dei populo predicant
Ideo pius Jhesus faciens oc. *add. EFGHI.* [o]) velut *EI;* velud *FG.*
[p]) *ita EFGHI;* et *AB.*

[1]) *Cf. Matth. V. 13.* [2]) *I. Cor. I. 29.*

riosus. Et[a]) ecce, iam instat tempus, ut omnis plantacio, quam non plantavit dulcis Jhesus et spiritus eius, eradicetur et destruatur[b]) [1]), quoniam omnis caro fenum et flos agri gloria eius: exsiccatum est enim fenum et flos eius decidit[2]). Elevabitur autem dominus Jhesus solus, quia ipse est, qui salvat, et non alius.

Capitulum decimum[c]).

Quod ypocrite valde non congnoscunt seipsos, quia sunt dupplicibus tenebris intrinsecus excecati[d]).

Adhuc notandum est hic illud, quod superius dictum est in proposicione, scilicet quod omnis ypocrita, quia[e]) cupido amore amat[f]) seipsum, ideo, quanto maiora bona habet, quecumque sint illa, tanto magis conplacet sibi in ore proprio et appreciat magis seipsum et excecatur ad iudicandum recte de se, indeque fit nimis cecus et superbus, condensatus firmatusque in sua primitiva corruptela a veteri homine seu Adam derivata.

Et pro eo hic est advertendum, quod natura humana, postquam homo peccavit, mox est vulnerata in suis viribus innatis et spoliata dotibus gratuitis; et quamvis sciencia boni et mali sui sensibilis et sibi propinqui[g]) post commescionem ligni[h]) vetiti in homine remansit[i]), tamen magis ad penam, ut per hoc memoraretur natura humana se e se deprehensam, quod signatum est congrue per Saram, uxorem Abraham[k]), cui Abimalech[l]) dixit: „Ecce, mille argenteos dedi fratri tuo; hoc erit tibi in velamen oculorum ad[m]) omnes, qui tecum sunt, et quocumque perrexeris, memento te deprehensam", Gen. XX g.[n]) [3]), ut sit homo velud equus et mulus, solum bonum suorum sensuum, quod bonum est eciam iumentorum, per experienciam[o]) congnoscens, et cum molestia illud acquirens, cum sudore vultus

---

a) *om. D 2.* b) *post hanc vocem D 1. 2. contin.*: Ypocrite, quia primum amant se ɔc., *v. infra p. 227, lin. 20.* c) *ita AB (rubr.) F (rubr.).* Sequitur capitulum decimum *EH; om. G.* d) *ita AB (rubr.) EF (rubr.) GHI.* e) qui *EFGHI.* f) amare *corr.* amat *A.* g) proprii, que *EFGHI.* h) *om. I.* i) remansa sit *E.* k) Abrahe *EGI.* l) Abimelech *BFGHI.* m) et *false EFGHI.* n) g. *om. EFGHI.* o) expergenciam *(sic) E.*

1) *Cf. Matth. XV. 13.* 2) *Cf. I. Petri I. 24.* 3) *Gen. XX. 16.*

sui et gravi labore pane suo vesceretur [1]), malum autem suum
quamvis invitus, continue degustans, suam culpam congnoscere
et videret, quam malum fuit sibi reliquisse dominum. Ignoran
ciam tamen sui proprii boni ultimati et perfecti, puta dei e
sue glorie, incurrit ita, ut se [a]), quanti et qualis boni capax es
conditus [b]), non congnosceret, iuxta scripturam, que dicit in Da
vid [c]) [2]): „Homo, cum in honore esset, non intellexit". Nequ
deum [d]) diligunt et ei volunt [e]) obedire, et per consequens va
nitas et inpotencia atque ignorancia suiipsius e
dei hominem post culpam possederunt [f]). Et inde es
quod de homine apropriate dictum esse [g]) videtur Gen. [h]) I° [3])
„Terra autem erat inanis et vacua, et tenebre", subaudis igno
rancie, „ferebantur super faciem abissi", id est supra [i]) cor ho
minis, ut nesciat homo, utrum amore vel odio dignus sit e
quando et quo malo [k]) captivetur, a quo possideatur spirit
Quapropter scriptum est [4]): „Pravum [l]) cor hominis et inscru
tabile: quis congnoscet illud?", — quasi dicat: nullus hominum

Hinc est, quod homo post culpam ita est redditus in
potens, quod a se [m]) solo non potest non [n]) peccare, e
omnis eius etas prona est in malum ab adolescencia sua [5]), e
non potest ex seipso neque cogitare [f. 45[b]] suum verum
bonum, prout dicit apostolus [6]): „Non quod sufficientes simus
ex nobis, quasi ex nobis [q]), vel cogitare", et Christus in Jo. [r]) [7]
„Sine me nichil potestis facere". Et ita in tantam et magnan
incidit ignoranciam, quod seipsum ignoret [s]), et quod est de
terius, et hoc, quod seipsum ignorat, non sapit ad modum do
mientis vel letargum pacientis. Et ad hoc est inmersus corpor
„quod corrumpit [t]) et agravat animam, et terrena inhabitacio

---

[a]) *om. E.* [b]) *om. B.* [c]) psalmo *EFGHI.* [d]) *ita EFGHI;* ne
quam qui eum *false AB.* [e]) nolunt *EFGHI.* [f]) possiderunt *FGHI.*
[g]) est *H.* [h]) illud Gen. *FGHI.* [i]) super *H.* [k]) quando *EFGHI;* mal
GH. [l]) Pravum est *EFGHI et biblia.* [m]) a se *EGHI;* se *AB.* [n]) *su*
lin. add. A. [o]) *om. EFGHI.* [p]) scimus *F;* sumus *GHI.* [q]) quasi ex nob
om. E. [r]) in Jo. *(lacuna) AB;* Johannis primo *FGHI;* Jo. XI° *E.*
[s]) ignorat *H.* [t]) *ita A;* corrumpat *B;* cor corrumpitur *E;* corrumpit
FGHI. [u]) habitacio *EFGHI.*

[1]) *Cf. Gen. III. 19.* [2]) *Psalm. XLVIII. 13.* [3]) *Gen. I. 2.* [4]) *J*
rem. XVII. 9. [5]) *Cf. Gen. VIII. 21.* [6]) *II. Cor. III. 5:* Non quod su
ficientes simus cogitare aliquid a nobis, quasi ex nobis. [7]) *Joann. XV. 5.*

leprimit[a]) sensum multa cogitantem"[b])[1]). Propter quod „cogiaciones hominum timide, et incerte providencie eius", Sapienie XX. f.[c])[2]), quod dei verbo est significatum, cum dixit ad ominem, dicens[3]): „Adam, ubi es?", ac si dicat: Vides, ne aut[d]) ongnoscis, unde cecidisti, et ad quantum et quale[e]) tuum damp- 5 ium cecidisti qui; voluisti esse ut deus, ecce factus[f]) ut betia terre.

Secundo est notandum, quod quidam spiritus sunt, qui ominem in hoc suo exilio assumunt, et secundum ea, que dicta unt in principio primi libri huius voluminis[4]), quilibet nititur 10 uxta sua propria transformare. Quos si in genere distinguamus, uatuor diversi reperientur conformiter quatuor ventis famosis n scripturis, qui quatuor ex quatuor principalibus orbis angulis acile congnoscuntur aspirare, videlicet auster a meridie, aquilo[g]) septentrione, zaphirus[h]) ab oriente et[i]) eurus ab occidente. 15 uxta quod est animo advertendum[k]), quod licet spiritus seu entus sciri nequeat, videlicet[l]) quoad eius originem punctuaem et quoad eius[m]) terminum[n]) ultimatum[o]), qua via gradiatur, t quoad eius substanciam[p]), subtiliatam supra sensuum homiis[q]) facultatem, secundum quod dominus innuit Jo. 3°[r]), di- 20 ens[5]): „Spiritus, ubi wlt, spirat, et vocem eius audis, et nescis, nde veniat aut quo vadat": tamen eius operaciones alique et notus ac[s]) qualitates alique congnoscuntur sensibiliter. Et ideo icit notanter dominus: „Vocem eius audis". Et inde ulterius rguitive sciri[t]) poterunt et spiritus, qui sunt et unde veniant 25 ut quo vadant, congnicione, quia est, id est tamquam cause er suos effectus.

Ita eciam et in proposito, quamvis boni spiritus et mali[u]),

---

8) De spiritibus *A*.

[a]) *ita EFGHI; om. AB.* [b]) *ita EFGHI;* cogitante *AB.* [c]) XX. f. 30 *m. E;* f. *om. FGHI.* [d]) aut si *AB.* [e]) ad quale *E.* [f]) factus es *B FGI.* [g]) aquilone *corr.* aquilo *A.* [h]) sephirus *EH;* zefirus *F;* zephiis *GI.* [i]) *om. EGI.* [k]) animadvertendum *EGHI;* animum advertenum *F;* a modo *(sic)* advertendum *B.* [l]) *ita EFGHI;* unde *AB.* [m]) oriinem — eius *om. H.* [n]) *post hanc vocem in cod. E, f. 46b, textus ipsius* 35 *odicis continuatur post quinque folia transversa.* [o]) prout Jhesus innuit o. 3°. d. *add. A, sed del.* [p]) obstanciam *E.* [q]) sensum hominis et *EGI.* [r]) X. *GI.* [s]) aut *E;* et *I.* [t]) scire *EGHI.* [u]) boni spiritus mali *B;* bonus spiritus et malus [mala *H*] *EFGHI.*

[1]) *Sap. IX. 15.* [2]) *Sap. IX. 14.* [3]) *Gen. III. 9.* [4]) *v. supra p. 21.* 40
[5]) *Joann. III. 8.*

quoad eorum substanciam, intueri vel congnosci ab homine n
queant, nichilominus tamen autumpnari[a]) poterunt ab homin
presertim spirituali, per effectus eorum qualitates et instinctu
alias frustra esset dictum a beato apostolo[b]) 1ª Jo. 4° [1]): „Et
5 nolite omni spiritui credere, sed probate spiritus", etc. Et inc
est discrecio spirituum donum[d]) inter munera spiritus numer
tum[e]). Verumptamen congnoscere spiritus nequit homo an
malis vel spiritu nequam[f]) inbutus, quemadmodum sensibi
supra sensum inmediate positum[g]) vel sensibili occupato[h]) se
10 tiri[i]) non potest, ut[k]) dicit Aristoteles in libro de sensib
et sensato[2]); ymmo nec seipsum homo scire prevalet velu
homo inebriatus, tum quia a suo statu per peccatum est deie
tus et obtenebratus, tum quia a spiritu mendacii occupatus
a se ipso obductus[l]). Exemplum accipe de oculo sano, qui du
15 est infirmus et tenebris obductus, nichil potest congnoscere n
tactu: sic homo non aliud potest sapere nisi illud tale[m]), qua
spiritu[n]) alteratur, excepto spiritu dei, qui est perfeccio[o]) et l
men anime racionalis.

Sunt itaque quatuor spiritus, quibus homines comm
20 ventur, prout beatus Bernhardus scribit super Cantica[3]),
recepit hoc a beato Paulo Iª Cor.[p]) 2, ubi dicit[q]) [4]): „Nobis aute
revelavit deus per spiritum suum: spiritus enim omnia scr
tatur, eciam[r]) profunda dei. Quis enim scit, que sunt homin
nisi spiritus hominis, qui in ipso[s]) est: ita et que sunt dei, nem
25 congnoscit, nisi spiritus dei. Nos autem non spiritum hui
mundi accepimus, sed spiritum, qui ex deo est, ut sciamus, q
a deo donata sunt nobis." Ecce habes spiritus tres varios h
expressos, scilicet spiritum dei, spiritum hominis et sp
ritum huius mundi; quartum habes, scilicet spiritum in

---

30 a) autumari *EFGI.* b) *ita EFGHI;* a Jo. *AB.* c) *om. EFG.*
d) domini *false EFGI.* e) innumeratum *B;* inter spiritus nequam *E ma*
poster., cet. om. f) *ita EFGI;* nequaquam *cet. cod.* g) *om. B.* h) occ
pacio *AB.* i) futuri *corr.* sentiri *A.* k) unde *EFGHI.* l) abduct
EFGHI. m) non aliud nisi tale *B, cet. om.* n) spiritui *E.* o) *ita FGH*
35 perfeccior *BE;* perfecto *A.* p) ad Cor. *FGI.* q) ubi dicit *om. EFGI*
r) et *EFGHI;* in *B.* s) ipso *EFGHI et biblia;* Christo *AB.*

1) *I. Joann. IV. 1.* 2) *Cf. Aristotelis tr. De sensu et sensibili, c. V*
ed. Paris. (Didot), Opp. III, p. 490. 3) *S. Bernardi Claraev. in Canti*
sermo V, ap. Migne, PL, t. 183, p. 798—803. 4) *I. Cor. II. 10—12.*

mundum, de quo M^t^. XII. f.[a]) [1]): „Cum inmundus spiritus exierit ab homine", etc.

Spiritus autem mundi non differt a spiritu hominis et a spiritu inmundo quiditate sua, nisi quadam connotacione[b]), scilicet cum spiritus[c]) hominis, a spiritu inmundo assumptus, 5 amore huius mundi inflatur[d]) [f. 46[a]] et repletur[e]); non[f]) tamen spiritus inmundus unit sibi spiritum hominis neque replet eum, sed induit eum[g]) male et inordinate[h]) contra deum, quo[i]) homo sathagit se huic mundo conformare[k]), et sicut aqua in terram, sic ad mundum effunditur. Et tunc vere spiritus hominis spiri- 10 tus huius mundi est nuncupatus, quia spiritus inmundus est utique[l]) de hoc mundo et dicitur princeps huius mundi, Joh. 14. g.[m]) [2]): „Venit princeps huius mundi, et in me non habet quidquam." Et vocantur eciam nequam spiritus rectores huius mundi; unde apostolus Eph.[n]) 6. d.[o]) [3]): „Adversus[p]) mundi rec- 15 tores tenebrarum harum, adversus spiritualia nequicie." Eciam[q]) secundum eundem apostolum[4]) spiritus nequam[r]) deus huius seculi[s]), et ideo, quos spiritus humanos assumit, facit eos esse spiritus huius mundi et per consequens adhuc magis inmundos, nequam[r]) et vehementer spisse obtenebratos, secundum quod 20 veritas ait[5]): „Si lumen, quod in te est, tenebre sint, ipse tenebre quante erunt?" Et in tantum perinde fiunt huiusmodi dupplicibus tenebris tenebrosi, quod neque seipsos sciunt, quod genus est pessime ignorancie, neque id[t]), quod est notissimum in natura, puta deum suum, et non tantum bestiis terre effi- 25 ciuntur per hoc similes, sed bestiis furiosis et irrabiatis.

Spiritus autem dei non est de hoc mundo, ymmo est contrarius huic mundo, eo quod totus in maligno positus est[6])

---

1) Spiritus inmundus *EFGH.*
3) Spiritus humanus [Maria *E rubr.*] *EFGH.* 30
27) Spiritus dei *EFGH.*

[a]) f. *om. EFGHI.* [b]) *ita AFGI;* convocacione *BE;* quotacione *H.* [c]) spiritu *B.* [d]) inflatur *EFGHI;* informatur *AB.* [e]) completur *E.* [f]) *om. B.* [g]) *ita EGI; om. cet. cod.* [h]) inordinat *BEFGHI.* [i]) quo *EFGHI;* qua *AB.* [k]) *ita EFGHI;* conformari *AB.* [l]) *ita EFGHI;* ne- 35 que *AB.* [m]) *om. EFGHI.* [n]) ad Eph. *FG.* [o]) dicit *FGHI.* [p]) adversos *H.* [q]) Et *EFGI.* [r]) nequaquam *corr.* nequam *A.* [s]) seculi dicitur *EFGHI.* [t]) illud *EFGI.*

[1]) *Matth. XII. 43.* [2]) *Joann. XIV. 30.* [3]) *Ephes. VI. 12.* [4]) *Cf. II. Cor. IV. 4.* [5]) *Matth. VI. 23.* [6]) *Cf. I. Joann. V. 19.* 40

et odit Jhesum, id est Gezysse[a]). Ideo quos assumit, facit eos non esse de hoc mundo. Unde dominus ad discipulos[b]) Jo. 8. c.[c])[1]): „Jam vos non estis de hoc mundo, sicut et ego non sum de hoc mundo[d]). Si de mundo hoc essetis, mundus utique, quod 5 suum esset[e]), diligeret. Sed ego elegi vos de mundo.“ Enimvero spiritus dei, quos assumit, replet intrinsece virtute et natura et[f]) substancialiter, quod est solius spiritus sancti proprium, quia spiritus hominis, sicut et quilibet spiritus racionalis, est capax dei spiritus intrinsece et ad hoc sic formatus; ideo spi- 10 ritus hominis hoc modo assumi potest et[g]) efficitur unus spiritus cum deo[h]). Quapropter dictum est per apostolum[i])[2]): „Qui adheret deo, efficitur unus spiritus cum eo.“ Et hec causa est, [quod] omnes, qui spiritu dei aguntur, non dupplices nec varii neque[k]) vacui aut[l]) inanes neque duabus viis gradi a scripturis[3]) 15 dicti sunt, sed prorsus simplices, repleti et recti ac spirituales. Inde eciam est, quod electi dei, quia habent intrinsece dei spiritum et degustant, sunt certi de suis operacionibus et sciunt, unde veniant aut quo vadant, tali certitudine, qualis possibilis est eis in hac vita. Inde in psalmo[4]): „Anuncciaverunt opera 20 dei et facta eius intellexerunt“, et dominus Jo. 14. d.[m])[5]): „Vos autem congnoscetis eum, quia vobiscum manebit[n]) et in vobis erit.“ Ideoque sancti in lumine ambulare dicti sunt[6]). Unde dominus Jhesus[o])[7]): „Qui sequitur me, non ambulat in tenebris.“ Spiritus enim sanctus et dux et comes vie ad patriam[p]) hanc. 25 Unde psalmus[8]): „Spiritus tuus bonus deducet me in terram rectam“, etc.[q]).

Sed spiritus hominis, siccine a spiritu apostatico assumptus et coniunctus per pravam voluntatem[r]), non meretur proprie dici unus spiritus cum spiritu apostatico, nec alicubi in 30 scripturis veritatis dici[s]) invenitur, sed magis omnis huiusmodi

---

a) *ita A;* Gezzissye *B;* salutem *EFGHI.* b) ad apostolos *EFGHI.* c) *om. EFGHI.* d) sicut — mundo *om. B.* e) est *E.* f) *om. H.* g) potest et *EFGI;* potest *tantum cet. cod.* h) eo *H.* i) apostolum *(lacuna) A.* k) nec *B.* l) nec *E.* m) dicit *EFGHI.* n) manet *B.* 35 o) Jhesus *(lacuna) AB.* p) presentem *A;* presenciam *B;* patriam *EFGHI.* q) me — etc. *add. EFGHI.* r) voluptatem *E.* s) dici *(lacuna) AB.*

1) *Joann. VIII. 23 et XV. 19.* 2) *I. Cor. VI. 17.* 3) *Cf. Jacobi I. 8, II. Petri I. 8.* 4) *Psalm. LXIII. 10.* 5) *Joann. XIV. 17.* 6) *I. Joann. I. 7.* 7) *Joann. VIII. 12.* 8) *Psalm. CXLII. 10.*

peccator duplex et varius et duplici[a]) via gradiens affirmatur, ymmo[b]) multiplex et cotuplex[c]), a quot[d]) spiritibus est investitus, ut ille homo, ad quem spiritus inmundus, assumptis septem spiritibus nequioribus, est ingressus, octuplex vel novuplex[e]) propter spiritum hominis non incongrue poterit nuncupari[f]), 5 quamvis semper vacuus et inanis. Et illius racio est, quia spiritus malus eciam spiritum hominis assumat[g]), tali tamen virtute vel potencia, [quod] neque natura neque[h]) illapsu intrinseco aliquo possunt unum efficere et iam replere[i]) invicem, sed solum extrinsece per assensum, quoad aliquid et[k]) ad tempus. In 10 malivolis namque non potest esse amicicia pravitatis[l]) neque est proprie unitas[m]) voluntatis[n]) nisi in virtuosis, secundum quod Aristoteles determinat in octavo Ethicorum[1]) et Ysaias[o])[2]): „Non est pax inpiis, dicit dominus." Habet tamen vicinitatem spiritus malus ad spiritum hominis et ad carnem 15 suam mediante, que[p]) solum potest homini blandiri, quia sic modo ambit sensualitatem hominis et[q]) potenter commutat[r]) quaslibet passiones: et ita dictus est ipse insidiari [f. 46[b]] calcaneo illius[3]). Et inde fit, quod homo omnis[s]), sic a spiritu mundi[t]) et a spiritu malo inbutus, dicitur carnalis et nequaquam spiri- 20 tualis, quia solum secundum carnem peccatricem vivit et placet sibi ipsi in carne, que continue alteratur a spiritu inmundo et suscipit[u]) ipsius inpressiones. Et de hiis quatuor spiritibus magis infra dicetur in tractatu 2° dist. 3ª[4]).

Et quia de ypocritis[v]) et veris predicatoribus loqui cepi- 25 mus, notandum, quod sicut nullus verus propheta primo et principaliter suo spiritu ducitur, ut postea declarabitur, ad docendum[w]), et ad hoc est Petrus[x])[5]): „Non enim voluntate[y]) hu-

---

[a]) dei *corr.* duplici *A;* dei *B;* dei perversa *FG;* dei per diversa *H;* ei perversa *I.* [b]) ymus *A.* [c]) *ita AB;* quotduplex *E;* quotuplex *FGI.* 30 [d]) quot *B,* a *om.;* aliquot *EI.* [e]) noviplex *BEFGHI.* [f]) nuncupatus *A.* [g]) assumit *EFGI.* [h]) natura neque *om. H.* [i]) et iam replere *AB;* eciam repellere *EH;* eciam replere *FGI.* [k]) vel *EFGI.* [l]) malicia *corr.* amicicia *A;* amicicia pravitatis *EFGI.* [m]) unitas pravitas *ABH.* [n]) voluntatum *AF.* [o]) Ys. *(lacuna) AB.* [p]) quo *FGI.* [q]) sed *corr.* et *A.* 35 [r]) convincat *BGI.* [s]) omni *B.* [t]) inmundo *EFGI.* [u]) suscepit *E.* [v]) de ypocritis *om. H.* [w]) dicendum *E.* [x]) Petrus *(lacuna) ABFGHI;* Petrus in canonica *E.* [y]) ex voluntate *EFGHI.*

[1]) *Aristotelis Ethica Nicomachea, l. VIII, c. III et V, ed. Paris. (Didot), Op. II, pp. 93 et 95.* [2]) *Isaiae XLVIII. 22.* [3]) *Cf. Gen. III. 15.* [4]) *tractatus secundus libri secundi non est conservatus.* [5]) *II. Petri I. 21.* 40

mana allata est aliquando[a]) prophecia, sed spiritu sancto inspirati, locuti sunt sancti[b]) dei homines"[c]): sic eciam pseudopropheta semper vel ex suo spiritu agitur ad loquendum, ut dictum est Deutero. XIII.[1]): „Si surrexerint[d]) in me-
5 dio tui prophetes[e]) aut qui sompnium se[f]) vidisse dicat[g])", etc., ubi supra, vel a spiritu huius mundi[h]), ubi supra[i]) I[a] Cor.[k]) II[o] [2]): „Nos spiritum huius mundi non accepimus", per hoc innuens[l]), quod sunt aliqui, qui[m]) a spiritu illo occupantur[n]) modo, quo nuper ante dictum est, vel a spiritu mendacii,
10 unde III. Regum 22. dicitur[o]) [3]): „Egrediar, et ero spiritus mendax in ore omnium prophetarum."

Omnis vero, qui suo spiritu agitur, manet in limitibus sue corrupte, id est wlnerate nature in suis viribus et spoliate, ergo secundum prius dicta non congnoscit seip-
15 sum et non potest bene aut[p]) cogitare neque loqui, id est meritorie. Potest tamen bona docere et utilia, quia deus nichilominus per[q]) tales facit[r]) sua opera, sicut et plurimum facit, quemadmodum et[s]) per Caypham et per[t]) Balaam utilia prophetavit, — ymmo et scripturas copiose exponere et ordinate
20 et gracius et elloquencius aliquando quam predicatores fideles, quia spiritus mendacii potens est super[u]) hec omnia, quia[v]) et scripturas et eloquenciam non ignorat et potest sibi consentaneos informare, ut ipsos in angelos lucis transformet et armet magis[w]) contra domini Jhesu[x]) humilem veritatem. Ymmo pseu-
25 doprophete, quia ignorant seipsos, nesciunt se duci proprio spiritu ad predicandum vel a[y]) spiritu mendacii, sed firmiter videtur eis, quod a spiritu dei bono sint acti[z]), et hoc audacter asseverant[aa]). Unde habetur 3[o] Regum XXII[bb]) [4]): „Sedechias pseudo cum spiritu mendacii accessit ad Micheam prophetam

30 a) alii *false I.* b) *om. EFGHI.* c) omnes *E.* d) surrexerit *B et biblia.* e) prophete *EFGI.* f) quis sompnum sese *B.* g) dicant *EFGHI.* h) a spiritibus mundi *EFGHI.* i) unde supra *AB; om. E.* k) ad Cor. *FI.* l) innuens ad illos *E.* m) *om. EFGI.* n) occupati *EFGHI.* o) *ita A;* dicitur *om. B;* III. Regum XX. dicitur *EFGHI.* p) *om. EFGHI.*
35 q) potest *corr.* per *A;* potest per *EFGHI.* r) facere *EFH.* s) *om. EFGHI.* t) *om. H.* u) sufferre *E.* v) *om. B.* w) *om. I.* x) dominum Jhesum *corr.* domini Jhesu *A;* deum Jhesu *EFGI.* y) *om. E.* z) agitati *E.* aa) affirmant *corr. E.* bb) XX. *EFGI.*

1) *Deuter. XIII. 1.* 2) *I. Cor. II. 12.* 3) *III. Regum. XXII. 22.*
40 4) *III. Reg. XXII. 24.*

et percussit eum in maxillam et dixit: Me ergo dimisit spiritus domini, et locutus est tibi?", et 3° [a]) Regum XIII [1]): „Dixit prophetes [b]) ad prophetam de Juda, sanctum deum: Et ego sum propheta similis tui?, et angelus locutus est michi in sermone domini." 5

Ecce [c]) habes, quomodo prophetae pseudo [d]) constanter credunt et affirmant se esse missos in spiritu dei et inspirari [e]). Et [f]) licet ita [g]) sint a spiritu mendacii formati, ut nec ipsi se, nec alii homines animales eos secernant esse pseudoprophetas, tamen hii, qui spiritum, qui ex deo est, acceperunt, 10 qui [h]) „omnia scrutatur [i]), eciam [k]) oculta dei" [2]), noscunt et sciunt per quedam signa indagari tales inposteros [l]), quia „spiritualis homo diiudicat omnia [m]) et a nemine iudicatur" [3]). Non enim probant ea, que pereunt [n]), et verba et [o]) sermones, sed spiritum et virtutem, que ex deo [p]) est, in veritate examinant, quemad- 15 modum dicebat apostolus ad quosdam [4]).

Capitulum undecimum [q]).

Quod prima et principalis causa cecitatis ypocritarum amor sui [r]) est inordinatus et ipse est caracter bestie in fronte [s]).

Notandum igitur, quod omnis, qui spiritu suo agitur, 20 seipsum amat inordinate et totus [t]) radice illa amaritudinis occupatur sursum germinante, que est cupiditas, que, in quantum est radix omnium malorum, apostolo testante, [est] et [u]) fermentum [v]), quod totam massam humani generis pertransit [w]) et corrumpit [5]). Et dixi notanter, quod huiusmodi, qui spiritu 25 suo [x]) ducitur, amat se inordinate: quia enim seipsum homo

---

[a]) *ita E;* 2° *false cet. cod.* [b]) prophetis *false BE.* [c]) Et *I.* [d]) prophete pseudo *AEFGHI.* [e]) inspirati *FGI;* inspiratos *E.* [f]) et l. *(lacuna).* Et *ABFGI; om. EH.* [g]) ista *false EFGH.* [h]) quia *EFGHI.* [i]) scrutantur *EFGHI.* [k]) et *EFGHI.* [l]) in posterum *E.* [m]) et om- 30 nia *B.* [n]) *ita EFGI;* parent *cet. cod.* [o]) *ita EH; om. cet. cod.* [p]) eo *E.* [q]) *ita A, B et F rubr.* Sequitur capitulum undecimum *EH.* [r]) sui ipsius *EFGHI.* [s]) *ita AB (rubr.) EF (rubr.) GHI.* [t]) tota *B.* [u]) in *false B.* [v]) fermente *false E.* [w]) percussit *B.* [x]) *om. I.*

[1]) *III. Reg. XIII. 18.* [2]) *Cf. I. Cor. II. 10.* [3]) *Cf. I. Cor. II. 15.* 35 [4]) *Cf. I. Cor. IV. 19.* [5]) *Cf. I. Cor. V. 6.*

quilibet non potest non[a]) amare, cum hoc sit primum cuilibet enti et naturalissimum. Quodlibet siquidem ens diligit se permanere in esse et hoc non ex alio, [f. 47[a]] nisi quia se diligit. Sed in hoc homo corrupte iam nature preter alia encia existit, 5 quod diligit se inordinate, id est ultra mensuram, preter numerum et extra pondus, ergo contra dei sui[b]) disposicionem, de quo dicitur Sapiencie XI. f.[c])[1]): „Omnia in mensura, numero et pondere disposuisti." Racionis est autem ponere ordinem in rebus. Ergo creature racionali inest[d]) ordinate diligere. Ordo 10 vero requirit, ut qui diligit se esse, ex eo, quod non est a se, primum diligat illum[e]), a quo hoc, quod est, accepit. Et si ordinate diligit, consequens[f]) est, ut ad finem diligat se; sed finis non est aliud vel alius, nisi unde exivit. Nam spiritui[g]) est determinatum redire ad dominum, qui fecit eum, qui est princi- 15 pium et finis.

Ex quibus videtur, quod spiritus racionalis, si diligat ordinate seipsum, non male[h]) facit, quia si ordinate se diligit, per[i]) prius diligit eum, a quo est, per quem est[k]) et in quo est[l]). Sed quia[m]) spiritus humane nature wlnerate[n]) et corrupte et 20 per consequens deordinate ad hoc a se[o]) solo pertingere non potest, ideo bene dictum est, quod omnis homo, qui suo tantum spiritu regitur, seipsum amat inordinate et culpabiliter. Si vero a spiritu mundi vel inmundo hominis spiritus assumitur, tunc non tantum se male diligit, sed ipsius 25 sui esse diligit contraria, quia diligit peccatum, quod est sui ipsius esse[p]) destructivum. Et tale diligere se, licet se[q]) per indirectum, magis se odire dictum est a veritate scripture, quam diligere. Unde: qui autem diligit iniquitatem, odit animam suam[2]). Item spiritus, qui ab inmundo spiritu et huius mundi occupatur, 30 non tantum male diligit se et contra deum, sed eciam ea, que deo suo sunt contraria, cogitur diligere, neque a se[r]) solo potest hanc dileccionem retractare, nisi a forciore[s]) spiritu, sci-

---

[a]) *lineae superpos. A; om. I.* [b]) suam *E;* summi *I.* [c]) f. *om. EFGH.* [d]) est in *H.* [e]) *om. H.* [f]) conveniens *EFGI.* [g]) spiritum *FGHI.* 35 [h]) *A post corr.;* reale *(sic) BEFGHI.* [i]) *om. EFGHI.* [k]) per quem est *om. EFGHI.* [l]) per — est *om. E.* [m]) *om. B.* [n]) wlneratus *B.* [o]) a se *EFGHI;* se *AB.* [p]) *om. B.* [q]) se, licet se *AB;* scilicet *EFGHI.* [r]) a se *EFGHI;* se *AB.* [s]) forciori *EFGHI.*

[1]) *Sapient. XI. 21.* [2]) *Cf. Joann. XII. 25.*

licet dei, assumatur et liberetur. Unde dominus[1]: „Sine me nichil potestis facere", et apostolus[2]: „Fiduciam talem habemus per Christum ad deum, non quod sufficientes simus[a]) a nobis, tamquam ex nobis, vel cogitare, sed omnis nostra sufficiencia a domino deo est." Ita peccatum reddidit[b]) hominem miserum et inpotentem. Inde dictum est per prophetam[c])[3]: „Facti sunt abhominabiles, prout ea, que dilexerunt", et Jacob IIII. b.[d])[4]: „Quicumque voluerit esse amicus huius seculi[e]), inimicus dei constituitur. An putatis, quia inaniter scriptura dicat: Ad[f]) invidiam concupiscit spiritus, qui habitat in vobis." Hec omnia debent intelligi secundum[g]) ea, que superius dicta sunt, scilicet[h]) quod spiritus hominis affeccionibus[i]) carnis allectus et illectus caro efficitur et contraria deo amat vel[k]) contrarie. Unde apostolus[l])[5]: „Spiritus concupiscit adversus carnem et caro adversus spiritum. Hec omnia sibi invicem adversantur."

Juxta quod notandum[m]), quod pseudoapostoli in hoc secernuntur ab illis hominibus, qui eciam suo spiritu vel[n]) spiritu mundi[o]) agitantur, quia homines amatores huius seculi bonis huius seculi, scilicet temporalibus[p]) bonis nature et fortune[q]), et illis, que sanctis et reprobis pariter conceduntur, utuntur pro suo libito et suo lucro sine vel preter dei iusticiam; illa autem, que sunt dei spiritus, — quia[r]) non percipiunt iuxta illud[s])[6]: „Animalis homo non percipit ea, que sunt spiritus dei", — ideo ab eis avertuntur et contempnunt sic, quia[t]) huiusmodi[u]) promissa dei blasphemant verbo et facto. Verbo, ut illi, qui dixerunt[7]: „Ubi est verbum domini? Veniat", et alibi[8]: „Manda remanda, [manda] remanda[v]), expecta, reexpecta, modicum ibi, modicum ibi", — aut prout moderni habent de suo more dicere wlgariter: Czoz na Buoh pustiss, to

---

[a]) sumus *B.* [b]) reddit tunc *E.* [c]) prophetam *(lacuna) A.* [d]) Jacobi IIII. *EFGHI.* [e]) mundi *corr.* seculi *AB.* [f]) Et *EFGHI.* [g]) prout *E.* [h]) *om. EFGHI.* [i]) affeccione *FGHI.* [k]) contraria deo amat vel *om. B.* [l]) apostolus *(lacuna) A.* [m]) notandum est *EFGHI.* [n]) vel eciam *EFGHI.* [o]) huius mundi *H.* [p]) temporibus *(sic) E.* [q]) natura et fortuna *E.* [r]) *om. E.* [s]) illud apostoli *EFGHI.* [t]) sic, quia *AB;* sicque *EFGHI.* [u]) huius *tantum ABFGHI.* [v]) *om. FGI.*

[1]) *Joann. XV. 5.* [2]) *II. Cor. III. 4—5.* [3]) *Oseae IX. 10.* [4]) *Jacobi IV. 4—5.* [5]) *Gal. V. 17.* [6]) *I. Cor. II. 14.* [7]) *Jerem. XVII. 15.* [8]) *Isaiae XXVIII. 13.*

gest gyz ztraczeno[a]), id est causa illa, que ad deum defertur vel deo committitur, iam est perdita; vel iterum, qui se ad divinum[b]) iudicium confert pro vindicta sue iniurie: ayunt ad eum: Iste[c]) longas dat inducias sibi iniurias facientibus, et si-
5 miles [f. 47[b]] blasphemie, quas homines carnales inpudico ore eructant[d]) contra deum. Factis autem blasphemant deum omnes christiani, qui male vivunt et carnaliter. Ad quos verbum dei loquitur[e]) [1]): „Propter vos nomen meum blasphematur inter gentes", et apostolus [2]): „Confitentur se nosse deum, factis au-
10 tem negant." De quibus pariter Judas in sua canonica loquitur, dicens[f]) [3]): „Similiter et hii, qui carnem maculant, dominatorem autem spernunt, maiestatem blasphemant." Et[g]) infra [4]): „Hii autem, quecumque ignorant, blasphemant", etc., ut supra. Pseudo vero prophete non tantum hec, que supra dicta sunt, bona
15 temporalia ad suum ipsius lucrum retorquent et adducunt, sed eciam bona spiritus, et que sunt solis sanctis mancipata[h]), ut est divina scriptura, et que sunt pro fulcimento virtutum sanxiones et opera virtutum et eorum exercicia, insuper religiones et sacramenta, ympnos pro dei honore, cantica et misse et sin-
20 gula alia, quibus deus colitur et que res vulgo dei dicuntur, subiciunt sue voluntati et suis studiis deliciarum et pacis huius mundi lucrativa. Non enim ypocrite reddunt, que sunt cesaris, cesari, et que sunt dei, deo, sed utraque illorum referunt suorum libitorum ad negociacionem. Et hec est nimis[i]) magna falsitas
25 et molesta[k]), cum signo solius sanctitatis operire lucra iniquitatis, armis virtutum[l]) indui et per ea[m]) virtutem inpugnare, stipendia a Christo tollere et eis dyabolo militare. Et ideo bene miratur ypocritas sapiens, dicens Eccli. XXXVII. [5]): „O presumpcio nequissima, unde creata es cooperire aridam malicia
30 et dolositatem illius? Sodalis amico coniocundabitur[n]) in ob-

---

a) *ita A.* Czozz na Boh pustiss, to gest gyzz ztraceno *B.* Czososs na Bog spusczil, tho gest yuss straczono *E.* Czozz na Bwoh zspustŷs, to gest gyz zstraczeno *F.* Cozz na Buoh spilczyz, to gest gyz straczeno *G.* Czoz na Buoh zpustyss, to gest gyz ztraczeno *H.* Czoz na Buoh zpustiss, to gest
35 giz ztraczeno *I (= A).* b) *om. E.* c) Istas *B.* d) eructuant *FGH.* e) *om. B.* f) *om. EFGI.* g) Et — blasphemant *om. B.* h) nunccupata *EG.* i) unius *(sic) E.* k) molestia *E.* l) *om. E.* m) eam *I.* n) convicium dabitur *(sic) B.*

1) *Rom. II. 24.* 2) *Tit. I. 16.* 3) *Judae 8, ubi loco* dominatorem:
40 dominationem *legitur.* 4) *Judae 10.* 5) *Eccli. XXXVII. 3—5.*

lectacionibus et in die tribulacionis adversarius erit. Sodalis amico condolet causa ventris[a]) et contra hostem accipiet scutum.“

Et ideo iuste appellatum est nomen ipsorum pseudo-prophete. Pseudo enim grece falsus vel fallax interpretatur latine[b]), inde eciam pseudolus[c]), id est falsus servus[d]). Et idcirco de eis proprie illud apostoli competit[1]): „Filius iniquitatis exaltabitur super omne, quod dicitur deus aut collitur.“ Quis namque magis proprie[e]) debet dici filius iniquitatis quam ypocrita habens simulatam equitatem, de qua[f]) dictum est, quod est duplex iniquitas? Et „quod[g]) dicitur deus vel[h]) collitur“, sunt divine res, cultui dei solius apropriate, ut verbum dei, veritas dei, sapiencia et virtus dei et sacramenta, super que omnia ypocrita se ellevat, quia omnia hec facit suis lucris inservire, omnia hec ad suum ipsius amorem inflectendo.

Amor igitur prefatus[i]) sui ipsius inordinatus dici proprie[k]) videtur caracter[l]) bestie fronti inpressus cuilibet, qui[m]) a deo apostatavit[2]), quia caracter est signum permanens, indelebile[n]) in signato[o]), ponens ab aliis, qui sunt extra, discrecionem. Sic iste amor sui ipsius unicus[p]) secernit et signat omnes ypocritas, ut in supra dictis[q]) patuit. Et dictus est merito caracter bestie, vel quia a bestia seu vastatore Sathana[r]) inpressus, vel quia communis ipsis bestiis, que omnes se tantum diligunt naturaliter et non amplius norunt, et homo per hoc precipue iumentis insipientibus comparatur. Dicitur autem bene in fronte consignari, quia frons bestias nec non homines precedit, quocumque[s]) ierint, in excelso situatus[t]) est, semper patens existit, et licet homines in aliis partibus faciei contingit inmutari[u]), tamen frons quam frequencius in patulo exhibetur: Ita[v]) amor iste precedit[w]) in homine[x]) omnia in concepcione et

---

17) Caracter bestie *FFGHI.*
26) Frons *FGHI.*

[a]) causa ventris *om. E.* [b]) in latino *I.* [c]) pseudulus *EFGHI.* [d]) testis vel servus *EFGHI.* [e]) *om. H.* [f]) quo *EFGHI.* [g]) *om. E.* [h]) aut *I.* [i]) perfectus *EFGHI.* [k]) *om. E.* [l]) propter caracterem *E.* [m]) que *E.* [n]) indelibile *BE.* [o]) in signito *E.* [p]) unitus *E.* [q]) ut supra dictum *EFGHI.* [r]) a vastatore Sathane *E*; vastatores Sathana *G.* [s]) quecumque *E.* [t]) *ita omnes cod.* [u]) inmutari *AEFGHI; om. B.* [v]) et ita *G.* [w]) prestat *E.* [x]) in homine *om. E.*

[1]) *Cf. II. Thess. II. 4.* [2]) *Cf. Apoc. XIX. 20.*

in nativitate[a]), et ideo forte singulariter Ysaac et beatus Jo-
hannes Baptista nomine et signacione inter homines habentu
singulares[b]), quia [f. 48[a]] generacionem illorum non tantun
amor sui, sed magis amor dei in[c]) parentibus eorum precu-
5 currit.

Hic etenim amor ab aliis libido, ab aliis concupiscen-
cia et forte magis proprie nuncupatur. Sed ad meum, qu
ducor, propositum amorem sui volo de presenti nominari[d]).

Consequencia ergo[e]) requirit, ut precedat hic amo
10 omnem hominis etatem, quia nullus ante annos discrecio-
nis novit alium quempiam amorem, nisi amorem sui ipsius[f]
naturalem; quod si amentur parentes et uxor vel amica aut di-
vicie vel honores[g]), hec omnia reciproce redeunt sui ipsius a
amorem tamquam ad fontem suum. Unde ceperunt[h]) scaturire
15 et ideo non pono aliquam, hic loquens de ypocritis, prout de-
signat eos prima regula, amorum aliam[i]) seccionem, sed quo
amor huiusmodi[k]) precedit omnes et singulos actus in homine
qui suo tantum spiritu vivit, et omnem motum animi, omnen
religionem et omnem professionem in ypocritis et in omnibus
20 qui spiritu dei non aguntur. Et ideo merito origo vel capu
tocius vite talis hominis poterit appellari[l]).

Et quemadmodum dictum est de permanencia carac-
teris, sic ista concupiscencia in homine quolibet vel secundun
se totam et predominium, ut in falsis christianis, vel secundun
25 partem ipsius aliquam et subieccionem, ut in iustis, indelebilite
usque in finem huius vite bestialis non recedit. Et velud d
patencia[m]) frontis et faciei[n]) dictum est, sic pseudoprophet
seu ypocrite, quamvis studeant se quovis modo sanctitate con-
tegere, ne ab hominibus videantur, hunc tamen amorem su
30 propter quem omnia et ex quo omnia faciunt, nequaquam pos-
sunt diu palliare, quin ab hiis, qui spiritu dei[o]) aguntur, con-
gnoscantur[p]). Sicut est proverbium sapientis[1]), ut iam quis[q]) vi

---

[a]) vacuitate *E* (in *om.*) *FGHI*. [b]) singulariter *B*. [c]) eciam *E*. [d]) volo nominari *AB superflue*. [e]) igitur *G*. [f]) *om. E*. [g]) homine
35 *corr.* honores *A*. [h]) receperunt *I*. [i]) *om. B*. [k]) huius mundi *EFGH*
[l]) ampliari *corr.* appellari *A*. [m]) potencia *E*, patencia *FG*, pacienci
cet. cod. [n]) facie *EFGI*. [o]) sancto *E*. [p]) agnoscantur *I*. [q]) qui
EFGHI.

[1]) *Cf. Dan. I. 10.*

eretur[a]) vultus hominum. Et iterum alibi[1]): „De[b]) fructibus
orum congnoscetis eos.“

Nam amor iste, prout dictum est, origo est commu-
is[c]) malicie et[d]) apostasie a domino deo suo, et omnis su-
erbia omneque peccatum de amore suo malo erumpunt. Et
ecundum quod prius tetigi, radix descripta omnium malorum,
ipiditas inde pullulavit[e]). Quapropter apostolus II. Tym.[f]) III°,
escribens pericula novissimorum temporum, que incumbunt ob
ultitudinem pseudochristianorum, dicit in principio[2]): „Erunt
omines seipsos amantes, cupidi, elati, superbi.“ Ecce, quam
otabiliter ponit apostolus in principio omnium quasi ypotesym[g])
liorum[h]) omnium[i]) sequencium hunc sui ipsius amorem sepe
ictum, posuit et expressit, cum dixit: „Erunt homines seipsos
mantes“, etc.

Capitulum duodecimum[k]).

*uod ypocrisym vel ypocritas demonstrat maxime et probat
eritas vite et doctrine Jhesu Christi, et qualiter ypocrite in ec-
clesia domini sunt fures et latrones*[l]).

Illud est[m]) eciam notandum, quod ponitur in tercio loco
roposicionis seu regule prefate prime[3]), puta quod ypocrite[n]),
uia primum amant se, ut dictum est[o]), ideo diligunt pro-
riam suam excelenciam et vehementer fugiunt pati
hoc mundo obprobria et confusiones propter veritatem aut
ropter nomen Jhesu crucifixi, sed tantum valde[p]) delectat eos-
em honor et laudes hominum, et[q]) propter ea multa et magna
ciunt in ecclesia fidelium[r]). Et probantur esse fures et la-

---

[a]) videretur *B;* videntur *cet. cod.* [b]) A *BEFGH.* [c]) omnis *B.* [d]) *om. E.*
[e]) pulavit *A;* pululabit *E.* [f]) ad Tym. *EFGI.* [g]) ypostasim *EFGH.*
aliarum *E.* [i]) hominum *I.* [k]) *ita AB (rubr.) EF (rubr.) I.* Sequitur
pitulum duodecimum *H.* Rubrica *G (rubr.).* [l]) *ita AB (rubr.) F (rubr.)*
HI. Quod ypocrite valde suam gloriam querunt, non intrantes per hostium
mile, sed aliunde, propter quod dicti sunt fures et latrones *E.* [m]) *om. E.*
[n]) *hic D 1. 2. contin.* [o]) ut dictum est *om. D 1. 2.* [p]) *om. E.*
om. D 1. 2. [r]) dei *corr.* fidelium *A.*

[1]) *Matth. VII. 20.* [2]) *II. Tim. III. 2.* [3]) *v. superius c. VII.*

trones, quoniam non veniunt per hostium, sed ascendur
aliunde [1]).

Quid autem est hostium ad gloriam et honores in
clesia dei, nisi humilitas[b]) domini Jhesu Christi et abieccio
5 ipsius usque ad mortem crucis ignominiose et usque [f. 48[b]]
novissimum virorum suspensumque[c]) pro virtute[d]) et salute a
marum? Omnis ergo, qui ita[e]) discit a Christo Jhesu esse m
et humilis corde[f]) in veritate et sequitur Jhesum crucifix
abiciendo se et abnegando seipsum[g]) atque contempnendo
10 que ad[h]) novissimum peccatorum vel usque ad mortem
virtute Jhesu et veritate, iste[i]) vadit ad gloriam per hostiu
Nam quia omni sua propria gloria se spoliavit huiusmodi
quirendo gloriam solius Jhesu Christi, ideo[k]) merito a glo
Christi Jhesu suscipietur, sicut et Christus Jhesus, quia glori
15 dei solius inquisivit in tantum, quod omni sua gloria fuit sp
liatus, ut[l]) paulo post dicetur, factus obediens patri suo[m])
que ad mortem[n]), mortem autem crucis [2]). Propter quod d
exaltavit illum [3]) et suscepit eum[o]) in suam gloriam divina
ut „omnis ligwa confiteatur, quia Christus[p]) Jhesus iam est
20 gloria dei patris“ [4]).

Ista est[q]) igitur lex Christi solida, scilicet veritas
eius[r]), que ad plenum expurgat ypocrisym seu cavet,
lacius infra dicetur, quando agetur de regulis sanctos dei
veritate mencientes [5]), videlicet ut omnis, qui se wlt exaltari
25 dei ecclesia, prius in veritate humilietur in seipso, et qui cu
esse inter amicos domini Jhesu nimis honoratos, sit ipse in
peccatores nimis abiectus, non ficte seipsum ponens ubique
locum novissimum in familia splendida Jhesu Christi, exp
tansque, si forte veniat pater familias et dicat sibi [6]): „Ami
30 ascende superius.“

---

3) Hostium *EEGHI*. Quid est hostium *F*. — De gloria *A*.

a) ascenderunt *D 2*. b) imitacio humilis *E*. c) suspensum *E*.
d) veritate *E*. e) itaque *corr.* ita *A*. f) *om. E*. g) se *E*. h) *om. I*
i) ille *D 1*. k) ideo — Jhesu *om. D 1. 2*. l) ut — dicetur *om. D 1*
35 m) *om. D 1. 2. E*. n) *post hanc vocem D 1. 2. contin.:* Et propte
christianus &c., *v. infra p. 236, lin. 8*. o) illum *EFGHI*. p) dominus *E*.
q) *om. E*. r) vite eius *om. EFGI*.

1) *Cf. Joann. X. 1.* 2) *Cf. Philipp. II. 8.* 3) *Cf. Philipp. II. 9.*
4) *Philipp. II. 11.* 5) *scil. in l. II, tractatu II, qui non est conserva*
40 6) *Lucae XIV. 10.*

Quod[a] si aliunde quis in familia Christi ascendat, ypo-
rita iniqus esse convincitur[b] indilate. Enimvero ypocrite[c] mo-
erni, quia hoc contempnunt, sed ipsimet currunt inportune
portune[d] ad loca alciora ecclesie, ingerunt quoque seipsos ad
radus et intrudunt, ideoque, ut dicere ceperam, omnes fures 5
ınt et latrones, expectantes infelicem suam deieccionem. Sunt
utem fures, quia nullum meritum glorie et honoris habentes
ı seipsis, sed digni sola confusione, cum[e] coram[f] dei ecclesia
c se ostentant et exhibent, ac si digni honoribus habeantur,
cque honorem sanctis debitum et institutum in cathedris[g] ec- 10
esie et gradibus ipsi[h] pro se audent usurpare et extorquere,
romittentes mendaciter speciem[i] pietatis et veritatis.

Latrones eciam dicti sunt a veritate huiusmodi ypocrite,
ıia dominum Jhesum sua gloria depredantur. Sed „ve, qui
redaris, nonne ipse predaberis“?[k] [1]. Depredantur vero, nam[l] 15
ılli est dubium, quod solius dei est gloria et Jhesu crucifixi,
ıi unicus est gloria sue ecclesie exaltatus, nec habet, unde
oriari omnis caro[2]. Propter quod omnis christianus, qui non
ocatus, assumit sibi honorem, vel qui querit suam gloriam in
milia Jhesu Christi, ille est, qui dominum suum et deum[m] sua 20
oria depredatur[n]. Quia vero ypocrite, ut dictum est, non vo-
ti currunt ad honores et dignitates et applaudunt[o] sibiipsis
eo et distribuunt[p] inter se honores pro gratuito, id est pro[q]
o libito neglecta gloria Jhesu crucifixi, propterea[r] sunt ad-
rsi prorsus viis et opperibus Jhesu Christi et per consequens 25
ınt Antichristi omnes, qui siccine cathedras ecclesie ascen-
runt.

Nam, ut prius tactum est, dominus Jhesus a principio
que ad finem, in hac vita et in carne nostra existens, non
uesivit suam gloriam, sed in omnibus et ubique gloriam 30
ei patris, quoniam et ad hoc venit in hunc mundum, ut

---

1) Aliunde *EFGHI.*

13) Latrones *E.*

a) Quid *FG.* b) *ita AB;* committitur *FGHI.* c) Ypocrite vero
GHI. d) *om. EFGHI.* e) *om. E.* f) quoram *G (prout eciam in-* 35
ius semper). g) cathedras *EFGHI.* h) *om. B.* i) spem *FH.*
k) depredaberis *B;* sicud dicit Ysaias propheta *add. EFGHI.* l) vani *(sic)*
I. m) et deum *om. EFGHI.* n) depredat *B.* o) applaudent *B.*
p) describunt *AB.* q) honores pro *E.* r) propter quod *E.*

1) *Isaiae XXXIII. 1.* 2) *Cf. I. Cor. I. 29.* 40

falsam gloriam et mendacem carnis et mundi omnino destr
eret[a]) in suis et veram gloriam dei patris clarificaret et pla
taret, et pacem daret hominibus in terra sibi in hoc[b]) conse
taneis[c]), id est hominibus bone voluntatis. Quod quidem
5 angeli in eius nativitate manifeste[d]) expresserunt, dicentes
„Gloria in excelsis deo, et in terra [f. 49[a]] pax hominibus bo
voluntatis", ac si aperte diceretur ab angelis: Nunc gloria dei
altissimis in veritate persolvetur et restaurabitur in mundo p
natum in terris Salvatorem, quam gloriam usque modo nequa
10 spiritus et ydola nec non iniqui homines inter se dividebant
predabantur. Quod autem hoc opus fuit humilimi Jhes
crucifixi, puta reducere ad gloriam dei patris istum mundu
hoc[e]) manifeste ipse expressit, iturus iam ad patrem ex h
mundo. Nam Jo. XVI[2]) loquens[f]), ad patrem ait: „Ego
15 clarificavi super terram, opus consumavi, quod dedisti michi,
faciam. Et nunc clarifica me, tu pater, aput temet ipsum cla
tate, quam habui prius, quam mundus fieret, aput te. Manifesta
nomen tuum hominibus, quos dedisti michi de mundo", id e
hominibus bone voluntatis, sicut in principio angeli, ingredien
20 Jhesu in mundum, precinerunt, dicentes[g]) [3]): „Gloria in excels
deo[h]), et in terra pax hominibus bone voluntatis." Qui[i]) aute
fuerint[k]) homines in terra bone voluntatis? Illi nemp
qui exhibuerunt ad opus Jhesu Christi se capaces et ydone
et illi profecto sunt et fuerint soli humiles[l]) et mites,
25 illis Jhesus pacem in terra comparavit et firmavit[m]), sicut dixit[n])
„Discite a me, quia mitis sum et humilis corde", et tunc a
rem: „Et invenietis requiem animabus vestris"[o]). Ecce, „pa
in terra hominibus bone voluntatis", id est requies in mitita
et humilitate cordis. Quid vero est esse mitem et humile
30 corde in veritate Jhesu aliud[p]), quam omnem gloriam deo asc
bere et persolvere et nichil sibi relinquere vel attribuere h

---

[a]) destrueret in mundo *E.* [b]) invicem *E.* [c]) consentaneos *B.* [d]) manifesta *AB.* [e]) *om. EFGHI.* [f]) Nam scribitur Jo. XVI. [IX. XIIII. *FH*], ubi loquens Salvator *EFGHI.* [g]) precinerunt, dicentes *om.*
35 [h]) deo, etc. *EFGHI, ceteris om.* [i]) Quia *I.* [k]) fuerunt *FGI.* [l]) h mines *corr.* humiles *A.* [m]) formavit *I.* [n]) sicut scribitur in Mathe ubi dixit Salvator discipulis suis *EFGHI.* [o]) nostris *false AB.* [p]) n aliud *B.*

[1]) *Lucae II. 14.* [2]) *recte Joann. XVII. 4—6.* [3]) *Lucae II. 14.*
40 [4]) *Matth. XI. 29.*

noris, nisi confusionem et gemitum penitencie pro peccatis, quamdiu sumus in hac vita. Et idcirco verax Jhesus[a], inquirens homines bone voluntatis super terram, tamquam materiam aptam suo operi predicto, frequenter dicebat[b] [1]: „Si quis vult venire post me, abneget semet ipsum et tollat crucem suam, et sequatur me, maxime in eo, ut in omnibus et per omnia non suam, sed solius dei gloriam inquirat et faciat, sicut ego[c]". „Non veni, inquit[2], in mundum, ut queram gloriam meam, sed eius, qui misit me, patris." Propter quod ad Judeos et Phariseos dicit[d] Jo. V. f.[e] [3]: „Quomodo vos potestis credere, qui gloriam ab invicem accipitis, et gloriam, que a solo deo est, non queritis?", subaudis sicut ego facio et doceo solius dei esse gloriam.

Ex hiis liquet, quam dissimiles[f] sunt ypocrite[g] presentis seculi Christo Jhesu et abiecti omnes, qui veniunt per se et non vocantur[h], currunt[i] ad beneficia et gradus ecclesie Christi, quibus annexus est honor et gloria in populo christiano.

Capitulum decimum tercium[k].

De incidentali[l] regula expressa per canticum angelorum[m].

Libet adhuc verba pridem assumpta et de celo ad terram per multitudinem angelorum celebriter alata resumere hic et amplius ponderare, quia ipsa fuerunt in terris celestis milicie[n] letabunda cantilena[o], cum illis suis vocibus gloriosis[p] et dulcissimis cantata, etc.[q], que distinguunt soli deo gloriam in altissimis persolvendam alacriter ac fideliter ab hominibus, qui sunt bone voluntatis[r], id est humilimi et mansueti: et ipsa convenienter possunt hic addi, licet incidentaliter, [ut][s] que-

---

a) deus *EFGHI.* b) prout scribitur in Luca *add. EFGHI.* c) Sicut scriptum est in Johanne *add. EFGHI.* d) dixit *GI.* e) f. *om. EFGHI.* f) quamvis similes *false I.* g) *om. B.* h) veniunt et vocantur *E;* veniunt, vocantur *FGHI.* i) et currunt *FGHI.* k) *ita AB (rubr.) EFG* IX.) *I.* Sequitur capitulum decimum tercium *H.* l) mentali *EFGHI.* m) *ita omnes cod. praeter cod. A.* n) milicie leticie *E.* o) cantica *EFGHI.* p) et gloriosis *B.* q) *ita FGHI;* cantica, etc. *E;* cantaverunt, et talia etc. *AB.* r) humilitatis *E.* s) *add. ab ed.*

1) *Lucae IX. 23 (libere adfertur).* 2) *Cf. Joann. VIII. 50 (libere adfertur).* 3) *Joann. V. 44.*

dam regula[a]) specialis[b]), que limpide distinguit inter sanctos dei electos et ypocritarum simulatam sanctitatem.

Dixerunt ergo beati splendide et notanter[1]): „Gloria in altissimis deo, et in terra pax hominibus bone voluntatis.“

5 Pensandum est nobis, karissimi, quod ista verba proposita [f. 49[b]] de celo nobis allata sunt, et non per unum angelum tantum, sicut[c]) alia quedam verba, sed per multitudinem celestium angelorum. Et non simpliciter dicta sunt, sed voce decantata[d]), et non utcumque[e]) cantata, sed cum multitudine lu-10 minis de celo venientis cum comitiva angelorum. Et non quibuscumque hominibus, sed pastoribus, qui erant[f]) custodientes suas[g]) vigilias super[h]) gregem suum. Adde[i]) hiis, quod hec facta sunt[k]) in hora et in nocte nativitatis Christi Jhesu. Propter quod valde sunt ista verba notanda et cum summa diligencia 15 recitanda vel iteranda et cum maxima reverencia audienda. Poterint enim[l]) ipsa multum conferre ad propositum, puta ad denotandum ypocrisym[m]). Plena sunt eciam aliis[n]) misteriis, que sunt tacta et notabilia[o]), puta quare[p]) dicta sunt, quare[q]) decantata, quare[r]) a multitudine angelorum, et sic de aliis con-20 sequenter[s]).

Ex quibus unum hoc curavi assumendum et tractandum, puta quod ista verba dicta sunt et cantata in domini Jhesu in hunc mundum adventu[t]) et in ipsius celeberrima nativitate et solempni. Propter quod puto[u]) ipsa verba esse quoddam mag-25 num thema et fundamentum omnium illorum, que pius Jhesus fecit et docuit in hac vita, et ipsa exprimunt causam principalem, propter quam dulcissimus Jhesus advenit[v]) in hunc mundum.

Sunt insuper eadem verba thema et quedam causa pri-30 ma et principalis omnium, que de Christo Jhesu depost[w]) cantantur et predicantur in ecclesia vel in foro aut in templis per clericos et sacerdotes ecclesie, qui sunt vel

---

a) gloria *corr.* regula *A.* b) quedam regulas speciale *(sic) H;* specialis sit *H.* c) uti *E.* d) decantanda *EFGI.* e) utique simpliciter *E,* 35 utrumque *GI.* f) qui erant *add. A in m.* g) *om. B.* h) supra *EFGI.* i) Et de *E.* k) sint *E.* l) *om. I.* m) puta — ypocrisim *om. E.* n) alias *A.* o) notanda *EFGHI.* p) que *B.* q) quia *B.* r) quia *B.* s) consequentibus *E.* t) advenia *B;* adventum *H.* u) puta *I.* v) venit *EFGHI.* w) post *EFGHI.*

40 1) *Lucae II. 14.*

debent[a]) esse singuli angeli Jhesu Christi in terra humani, similes Jhesu Christo. Quod si[b]) secus fiat, tunc manifeste ypocrite esse demonstrantur et probantur.

Sunt eciam ista verba proposita instruccio et forma celebracionis et officii[c]) pro gloria dei et salute hominum in ecclesia militante vel in ecclesiastica jerarchia ad modum et ritum eorum, que fiunt in ecclesia triumphante vel celesti jerarchia, et alias ad dampnacionem ypocrisis eminencie, quod sic deducetur. 5

Dant insuper ista verba et exprimunt quandam brevem et conpendiosam regulam et conclusionem eorum omnium, que fiunt aut debent fieri per quemlibet fidelem[d]) christianum et primum ac maxime pastores ac[e]) sacerdotes, aut[f]) omnium, que in tota[g]) vita sua facit aut debet facere christianus[h]). Omnia namque facit aut dicitur facere pius christianus primum ad gloriam dei in excelsis, et[i]) primum pastor et sacerdos, qui vigilat et pascit greges, homines racionales, et ad pacem veram suam[k]) et pacem hominum in terra, qui[l]) sunt bone voluntatis, et[m]) alias ypocrita iniqus iudicatur. 10 15

Innuunt ergo verba thematis opus domini Jhesu seu effectum[n]), scilicet Christi nativitatis in hoc mundo, puta hoc primum, ut operaretur et reduceret ad gloriam dei hunc mundum, seu ut restauraret et perficeret gloriam dei in hoc mundo, et illud per suam veritatem[o]). Secundo, ut illis, qui sunt bone voluntatis in terra hominibus, id est qui volunt esse ad dei gloriam atque suscipere dei gloriam et facere, illis inquam[p]) pacem faceret habundantem essetque ipsemet[q]) eorum pax pulchra et eterna, et istud per suam graciam et caritatem. Propter quod Joh. 1[o][r]) dicitur[1]): „Lex per Moysen data est, gracia et veritas per Jhesum Christum facta est.“ Et pari forma debet operari quilibet christianus et eisdem passibus ambulare, puta veritatem et graciam in omnibus et per omnia faciendo seu, ut alias dicitur, iudicium et misericor- 20 25 30

---

a) debent *B;* deberent *EFGHI;* debentur *A.* b) *post corr. A.*
c) officiis *I.* d) *om. EFG.* e) et *E.* f) *om. EFGHI.* g) *om. B.* 35
h) christianis *B.* i) *om. EFGHI.* k) *om. EGI.* l) que *AB.*
m) *om. E.* n) Innuit . . . effectus *B.* o) voluntatem veritatem *B.*
p) namque *E.* q) ipsorum *corr.* ipsemet *A.* r) *om. I.*

1) *Joann. I. 17.*

diam. Quemadmodum in propheta dictum est[1]): „Ostendam tibi, homo[a]), quid sit bonum et[b]) quid deus requirat a te: facere utique misericordiam et iudicium", etc.[c]) [f. 50[a]] Facit autem veritatem ad instar Christi Jhesu christianus, si omnia ad 5 gloriam dei solius operatur, prout dicit apostolus[2]): „Omnia ad gloriam dei facite." Graciam autem vel misericordiam tunc facit, cum est sollicitus servare unitatem spiritus in hominibus bone voluntatis in vinculo pacis, id est in domini Jhesu caritate. Et quantumcumque[d]) de hac regula obliquatur[e]) in 10 christiano, tantumdem ad iniquitatem declinatur et falsitas sanctitati[f]) admiscetur.

Illis ergo talibus, qui sunt male voluntatis, in terra hominibus, id est qui[g]), missi a deo suo, et querunt suam propriam laudem et gloriam, et omnibus, qui inpedimento[h]) sunt 15 dei glorie in terra aut diminuunt ullomodo[i]) eandem[k]), vel qui[l]) inpediunt vel turbant[m]) pacem hominum, qui sunt bone voluntatis, venit Jhesus ac[n]) natus est in ruinam et in conculcacionem et iudicium, veluti sunt ypocrite et[o]) ficti sancti et[p]) hominum peccata. Nam peccata[q]) hominum voluntatis 20 bone absolvit Jhesus et tulit de medio, sed demones, effectores peccatorum, condempnavit[r]) et „rudentibus inferni"[3]) alligavit potestatemque[s]) ipsorum abstulit, tribuens[t]) illis hominibus, qui sunt bone voluntatis.

Venit itaque dulcis Jhesus, ut faceret opus dei, id est 25 beatificas virtutes[u]) in animabus, et ut destrueret, contempneret[v]) et eradicaret opus dyaboli, id est peccata et omnem violentam glorie[w]) dei predacionem[x]), que est in ypocritis. Opus autem dei est gloria dei patris. Faciendo ergo opera dei Christus[y])

---

24) Opus dei. Opus dyaboli *F*.

30 [a]) o homo *EFGHI*. [b]) aut *EFGHI*. [c]) *om. B*. [d]) quicumque *EFGHI*. [e]) obliquetur *EFGI;* oblinquetur *H*. [f]) sanctitate *GHI*. [g]) volunt esse ad dei gloriam atque suscipere dei gloriam et facere *add. A, sed postea del.; om. et cet. cod.* [h]) inpedimentus *A*. [i]) ullomodo g. *A*. [k]) tandem *B*. [l]) *ita E;* que *cet. cod.* [m]) *ita B;* et turbant *EFGHI*. 35 [n]) et *EFGHI*. [o]) *om. E*. [p]) ficti sunt et *(sic) EGI*. [q]) peccatum *EFGH*. [r]) *ita GI;* condempnant *cet. cod.* [s]) que *EFGHI;* quia *AB*. [t]) b. *AB;* tribuens *E;* eciam *G;* in *FHI*. [u]) beatificans *EH,* virtutes *E*. [v]) et contempneret *EFGHI*. [w]) gloriam *(sic) E*. [x]) predampnacionem *EFGHI*. [y]) Antichristus *corr.* Christus *A;* Antichristus Christus *B;* 40 opera dei et *EFGHI*.

[1]) *Michaeae VI. 8.* [2]) *I. Cor. X. 31.* [3]) *Cf. II. Petri II. 4.*

et perfecit gloriam dei. Opus dyboli est proprie gloria omnis[a]) mundi huius absoluta a gloria dei, quam de directo venit Jhesus destruere et condempnare. Et pari forma et in eadem regula debet venire quilibet christianus, clericus[b]) primum[c]) et sacerdos. Divisit[d]) ergo siccine pius Jhesus preciosum a vili in hoc mundo, videlicet gloriam dei a gloria huius mundi[e]), ostendens in omnibus soli deo deberi gloriam et gloriam hominum esse prorsus iniustam et predam et depredacionem[f]) dei et esse sutilem[g]) et inanem, id est preter veritatem. Ad quod opus faciendum ut esset ydoneus, vel quatenus[h]) ostenderet se esse aptum et ydoneum omni[i]). gloria huius mundi, seipsum denudavit aut disposuit denudari a principio usque ad finem, id est a nativitate in paupertate usque ad mortem[k]) ignominiose suspensionis in ligno vel ad malediccionem iniquorum[l]) suspensorum in ligno; secundo, quod in omnibus suis et in tota vita sua gloriam propriam non quesivit, sed in omnibus gloriam quesivit solius dei patris, prebens seipsum in hoc formam vel regulam certam omni christiano, sacerdoti primum et pastori; tercio, quia[m]) in vita sua et in societatem[n]), que sunt[o]) contemptibilia mundi et novissima, elegit, utpote statum plebeium[p]) et suos discipulos simplices et pauperes; quarto, quod legem et pactum ad suos firmavit et statuit, ut propriam gloriam in nullo quererent[q]), sed in hoc seipsos abnegarent, et ea, que sunt ignominia[r]) huic mundo[s]), eligerent[t]) et deo suo ymolarent, et omnia, que sunt gloriosa et alta huic mundo, abhominacionem iudicarent; quinto, quod[u]) legem posuit et expressit, ut omnis, qui se exaltat, humilietur, et omnis, qui se humiliat, exaltetur.

---

[a]) *om. EFGHI.* [b]) *om. B.* [c]) *om. E.* [d]) dimisit *H.* [e]) gloriam dei et gloriam mundi *EFGHI.* [f]) predacionem *I.* [g]) fictilem *EFGI.* [h]) quatinus *EG.* [i]) *om. EFGHI.* [k]) a nativitate usque ad mortem in paupertate *B.* [l]) *om. EFGHI.* [m]) *om. E.* [n]) societate *BFGHI.* [o]) *loco* que sunt *ponit B* quesivit. [p]) plebium *BFGHI.* [q]) quereret *E.* [r]) ignominiosa *E.* [s]) mundo *EFGHI;* mundi *cet. cod.* [t]) eligerent — mundo *om. I.* [u]) quia *E.*

Capitulum decimum quartum[a].

Demonstracio ypocrite in conparacione eorum[b]*, qui sunt sancti in veritate et gracia Jhesu Christi*[c].

Hec[d]) itaque[e]) omnia contemptibilia et abhominabilia co-
5 ram hoc seculo dominus Jhesus, rex glorie, ewangelizavit et duxit[f]) ad gloriam dei, et gloriosa huius mundi deduxit in despectum et contemptum, cum conclusit, dicens[1]): „Quod altum est homini[g]), abhominabile est aput deum.“ Et[h]) propterea christianus quilibet ex omni eo, quod est, et ex omni,
10 quod potest, debet soli deo dare et censuare [f. 50[b]] gloriam totaliter, quia omne, quod est homo aut quod potest, ex deo est et per deum sibi conservatur, ergo[i]) ex omni eo deo[k]) soli gloria debetur[l]), sicut scriptum est[m])[2]): „Benedic anima mea domino, et omnia, que intra me sunt[n]), nomini sancto eius“.
15 Secundo ex omni eo, quod est bonum vel[o]) potest bene, et quod operatur[p]) bonum, debet querere et augmentare dei gloriam, quia ad hoc et pro eo accepit a deo. Tercio ex eo eciam, quod est malus vel[q]) fecit malum, neccesse habet deo dare gloriam ideo, quia deus ipsum malum[r]) tollerat in rerum
20 natura, que est bona, et in suo bono universo et in sua pulchra domo, et idcirco, quia sua mala similiter tolleravit et non mox dampnavit, sicut in multis aliis fecit inpiis et peccatoribus, et ideo, quia pro ipsis malis est ipsemet passus piissimus redemptor, quatenus[s]) sic haberent, unde expientur[t]) et remittantur,
25 et ideo, quia ea[u]) dimisit homini et paratus est dimittere in veritate penitenti[v]). Et ex isto sensu scriptum est[3]): „In iusticia nostra iusticiam[w]) dei commendat.“

---

a) *ita AB (rubr.) EF (rubr.);* Sequitur *add. H; om. GI.* b) ad eorum *ABE.* c) *ita omnes cod.* d) Sic *EG.* e) itaque Jhesus *EFGHI; del. A; om. B.*
30 f) dixit *EFGHI.* g) hominum *AB;* homini *EFGHI;* hominibus *biblia.* h) *contin. D 1. 2.* i) ergo — sancto eius *om. D 1. 2.* k) ex omni eo deo *EFGHI;* ex deo cum eo deo *A;* ex deo *B.* l) gloria debetur *E;* gloriam *B;* gloria *tantum cet. cod.* m) sicut dicit scriptura *EFGHI.* n) *om. E.* o) vel quod *EH.* p) et cooperatur *H.* q) vel quod *EFGHI.*
35 r) *om. B.* s) quatinus *EGI.* t) sic peccata expientur *EFGHI;* sic haberent, ut expientur *D 2.* u) iam *FGHI.* v) *post hanc vocem D 1. 2. contin.:* Quapropter solum etc., *v. infra p. 237, lin. 4.* w) In iusticiam nostram iusticia *EFGHI.*

1) *Lucae XVI. 15.* 2) *Psalm. CII. 1.* 3) *Cf. Rom. III. 5 (libere all.).*

Et ista[a]) est veritas, in qua primus dyabolus et primus homo[b]) non steterunt. Imitantur autem eum vel eos, qui sunt ex parte eius et maxime et notanter omnes ypocrite, qui per hanc regulam primam demonstrantur. Quapropter[c]) solum homo ille et tantum ille est in veritate, et maxime 5 christianus[d]) et potissime sacerdos, qui sic se habet in omnibus et in veritate confitetur, quod ex seipso[e]) nichil est vel tamquam nichil[f]), et illud contrarium domino deo suo, prout[g]) hoc lacius in dicendis infra declaratur[h]); et pro eo seipsum deplangit usque ad mortem et in omnibus ingemiscit pro eo, quod a deo 10 suo fuit[i]) factum bonum et ens beatum, a se[k]) dehinc factum est malum ens et prope[l]) nichil et miserum in tantum ac miserabile. Et quanto maiora a domino accepit vel accipit, tanto magis humiliatur, juxta illud scripture[m]) Ecclesiastici[n])[1]): „Quanto maior es, humilia te in omnibus", et hoc ideo, [1] quia tanto[o]) 15 magis erubescit super eo[p]), quod sibi sic malo et sordido in se deus est sic paciens et facit sibi bonum. [2] Insuper tanto magis humiliatur vel debet humiliari huiusmodi, quia[q]) tanto[r]) magis debet timere ex eo, quod tanto ad maiora obligatur in reddenda racione. Et ad hoc illustrat christianum veritas Jhesu et con- 20 fortat gracia Jhesu Christi. Tercio[s]) quia est conscius sue infirmitatis proprie et scit, quod non digne accipit bona Jhesu, ut requirit eius iusticia et veritas, neque ipsis ita grate utitur neque per ea ita dei gloriam operatur. Quarto[t]) ex eo christianus efficitur magis humilis et contritus, quanto fit[u]) maior 25 in donis dei, quia, cum congnoscat in veritate seipsum in natura vel in carne sua sordidum et subditum vanitati, pensat nichilominus dignissima[v]) dona dei et ipsis celis mundiora, ideo[w]) erubescit magis, cum sibi dantur, et ipsis induitur, timens ipsa ex coniunccione sua et societate quasi sordidari et indignificari 30 minorarique[x]), veluti cum turpis et sordidatus existens in pulchra

---

[a]) *om. E.* [b]) primus angelus et post [primus *FH*] homo *EFGHI.* [c]) *contin. D 1. 2.* [d]) prelatus *E.* [e]) ex ipso *D 1. 2.* [f]) vel tamquam nichil *om. D 2.* [g]) prout — declaratur *om. D 1. 2.* [h]) declarabitur *EFGHI.* [i]) *om. FGHI.* [k]) a se *om. F.* [l]) proprie *D 2. FGHI.* 35 [m]) *om. FGHI.* [n]) *om. D 2.* [o]) quanto *FG.* [p]) super eos *D 1. 2.* [q]) Quapropter *B.* [r]) quanto *EFGHI.* [s]) 4° *E;* 3° *cet. cod.* [t]) 5° *E;* 4° *cet. cod.* [u]) fit *D 1. 2. FGI;* sit *cet. cod.* [v]) *om. E.* [w]) Et ideo *E.* [x]) inmundarique *D 2.*

[1]) *Eccli. III. 20.* 40

et honesta societate, timet sibi et magis erubescit, vel si quis maculatus[a]) et habens lutosa[b]) pertractare, splendida veste regis sit[c]) indutus, humiliaretur valde et timeret[d]), sibi sciens, quod utique[e]) ab ipso turpi et a sordidis rebus, cum quibus circuit, 5 splendida vestis inquinetur, qua[f]) ex gracia regis est indutus.

Neccesse ergo habet christianus, si cupit esse ydoneus ad standum[g]) in veritate, ut quanto maiora bona[h]) a deo accepit vel accipit, tanto magis sibi ipsi debet[i]) displicere et timere atque humiliari, sciens utique, quod non ita ipsa bene 10 et digne accipit neque ita pertractat vel per ipsa operatur, ut veritas eorum[k]) requirit, quamdiu est in ista carne polluta[l]) et semper prona ad peccandum. Propterea veritas[m]) mandat[n]) christiano[o]) et dixit[1]): „Sic vos[p]), cum omnia feceritis[q]), dicite, quia inutiles servi sumus: quod[r]) debuimus facere, fecimus.“ 15 Et ita christianus erit ydoneus servus Jhesu Christi, ex toto videlicet evacuans[s]) propriam gloriam, et in toto querens gloriam domini[t]) Jhesu Christi. Hec tamen christianus ex se nequaquam prevalet, sed ex gracia pii Jhesu, et ita erit ydoneus stare in veritate et capax donorum [f. 51[a]] divinorum. Et[u]) de 20 hoc magis infra de regulis sanctorum in veritate[2]).

Et omnis homo[v]) et precipue christianus, quanto magis recedit a gemitu cordis et dolore super hoc exilio et vilificacione sui et contrarietate deo suo[w]), quam multam[x]) habet[y]) in se ipso, tanto magis recedit a veritate et cecatur falsitate. 25 Item[z]) quanto magis putat se esse aliquid aut[aa]) posse aliquid[bb]) in hoc mundo, tanto magis sic excidit[cc]) veluti[dd]) dyabolus a

25) Nota bene *A*.

[a]) magis maculatus *D 2*. [b]) lutosas *corr.* lutosa *A*. [c]) *om. B*. [d]) timerent *corr.* timeret *A*; timent *(sic) B*. [e]) sciens utique, quod *F*. 30 [f]) que *false AB*. [g]) ad standum *D 1. 2*; ad *cet. cod. om.* [h]) dona *D 2*. [i]) *ita FEGHI*; *om. ABD 1. 2*. [k]) ipsorum *B*. [l]) pollicita *(sic, corr.) A*. [m]) Salvator *EFGHI*. [n]) mandavit *EFGHI*. [o]) *ita A*; christianis *B*; fidelibus *EFGHI*. [p]) Sic vos *om. D 1. 2*. [q]) bene feceritis *EFGHI*. [r]) quod — fecimus *om. D 1. 2*. [s]) *om. D 1*. [t]) *om. B*. [u]) Et — in 35 veritate *om. D 1. 2*. [v]) *om. D. 2*. [w]) et contrarietate deo suo *om. B*; et contrarietate dei sui *EFGHI*. [x]) multa *EFGHI*. [y]) habent *E*. [z]) in tantum *EFGHI*. [aa]) aut *EFGHI*; vel *D 1*. ut *AB*. [bb]) aut posse aliquid *om. D 2*. [cc]) recedit a veritate *A ante corr.*; excedit *EFGHI*. [dd]) velud *B D 1. 2*.

40 [1]) *Lucae XVII. 10.* [2]) *de regulis sanctorum auctor re vera sibi proposuit tractare in II. tractatu II. libri; sed tractatus ille non est conservatus.*

veritate. Item quanto magis complacet sibi ipsi coram suis oculis in bonis sive naturalibus[a]) sive acquisitis, ut in sapiencia sua, aut in fortuitis, id est bonis[b]) huius mundi, vel in bonis[c]) gratuitis et[d]) que sunt religionis christiane, tanto magis habundat iniquitate. Et quanto fit[e]) per ista superbus[f]) aut vane glo- 5 riosus, tanto magis convertitur in dyabolum et efficitur Antichristus[g]).

Notandum[h]) autem hic[i]), quod singula bona sive naturalia, acquisita, fortuita et gratuita valde ornant et delectant hominem quemlibet, cui adiacent, et per consequens cogunt[k]) quodam- 10 modo ad sibi in eis complacendum. Secundo sequitur semper in homine quedam conversio ad talia bona et reflexio ad seipsum, quod quasi necessario[l]) commitatur quedam extollencia[m]) oculorum et dignificacio sui. Tercio inde sequitur omnino abduccio hominis a sua propria paupertate et oblivio sue in- 15 becillitatis et nichileitatis[n]), nisi iterum[o]) fiat[p]) spoliacio ab eisdem[q]), et sola vexacio dat homini intellectum et sic semper in promptu conpellens hominem redire[r]) ad seipsum congnoscendum. Quarto quia[s]) homo, sicut quilibet spiritus racionalis, hoc habet in se, quod est multum cupidus glorie et honoris ex 20 racione et noticia boni et cupiditate, quam habet ad bonum.

Ex istis sequitur, quod pene inpossibile est homini, qui semel lapsus est a veritate et in corruptelam, non contrahere conplacenciam et non elevari de bonis multiplicibus, que a deo accepit, sive naturalibus, fortuitis aut gratuitis, nisi 25 assit verbum dei, illuminans hominem et confirmans ad standum in gradu proprio et in sua veritate. Natus ergo est Salvator ideo[t]), ut homines reducat per verbum suum ad congnicionem sui ipsius et sue proprie miserie et confusionis[u]), et ita edificavit in eis, ut nullam gloriam sibi attribuant[v]). Et 30 dedit ipsis[w]) spiritum sanctum suum, adiuvantem infirmi-

---

28) Nota bene *B rubr.*

[a]) oculus sive in bonis naturalibus *EFGHI.* [b]) in bonis *B.* [c]) donis *E.* [d]) vel *B.* [e]) fit plus *EFGI.* [f]) plus superbus *H.* [g]) *post hanc vocem D 1. 2. contin.:* Omnis itaque ypocrita etc., *v. infra p. 251, lin. 22.* 35 [h]) Notandum est *EFGHI.* [i]) *om. E.* [k]) tegunt *corr.* cogunt *A;* tegunt *B.* [l]) necessarium *B.* [m]) excellencia *EFGHI.* [n]) nichilitatis *E.* [o]) ab eisdem *EFGHI.* [p]) fiet *H.* [q]) ab eisdem *EFGHI.* [r]) redire facit *E.* [s]) quod *E.* [t]) hodie *(sic) B.* [u]) congnicionis *false B.* [v]) tribuant *H.* [w]) eis *E.* 40

tatem eorum et confirmantem in veritate, scilicet humilitatis et contricionis, quod facere ex se non poterant homines captivati peccato. Illuminavit insuper homines ad noticiam veri dei et dedit ipsis spiritum suum, ut sciant, que a deo habent, et ita ut 5 dent gloriam in omnibus domino[a]) deo suo. Et sicut dominus Jhesus[b]) capaces, id est homines bone voluntatis, sue gracie, reduxit ad gloriandum in solo deo et inquirendum gloriam ipsius, reduxit eciam nos pius Jhesus ad agendum penitenciam super se et super propriis infirmitatibus et miseriis. Et illud 10 fuit opus Christi, quod expresserunt angeli dei, cantantes in eius nativitate et[c]) dicentes: „Gloria in excelsis deo, et in terra pax hominibus bone voluntatis."

Capitulum decimum quintum[d]).

Quod ista duo eciam sunt ypocritis rigida[e]) quasi cornua, puta 15 *quod sunt cupidi honoris proprii et liberales ac prodigi attribuere aliis honorem Jhesu[f]) Christi[g]).*

Adhuc est hic advertendum, quod omnis generacio hominum, que non habet spiritum Jhesu, inflata est et occupata a spiritu huius mundi, qui[h]) est amor huius mundi et to- 20 cius figure et composicionis ipsius. De quo spiritu dicit[i]) apostolus I° Cor.[k]) II°[l]): „Nos spiritum[1]) huius mundi non accepimus." Propter quod omnis amator huius mundi est rapax glorie proprie et laudacionis et prodigus laudis divine. Rapax est laudis proprie, quia seipsum cupide amat 25 in hoc mundo. Prodigus est, in[ter][m]) alia quelibet[n]), laudis domini Jhesu, quia dominum crucifixum non usquequaque diligit. [f. 51[b]] Rapax est laudis proprie et suorum, quia seipsum miserum et dignum confusione non congnoscit, ut dicitur[o]) Job[2]): „Que est pars ypocrite, si avare[p]) rapiat", etc.[q]). Prodigus est 30 laudis Jhesu crucifixi, quia deum non cognoscit et non timet.

---

[a]) *om. EFGHI.* [b]) dominus Jhesus *corr.* domini Jhesu *A;* sic dominus Jhesus *BEFGHI.* [c]) *om. FGHI.* [d]) *ita AB (rubr.) EF (rubr.) H* (Sequitur *add.).* [e]) rigide *A;* rigida *BEFGHI.* [f]) *om. E.* [g]) *ita omnes cod.* Sequitur *add. F rubr.* [h]) qui *A;* quem *B;* que *EFGHI.* [i]) De 35 hoc sp. d. *E;* dicit *om. AFGHI.* [k]) ad Cor. *FGHI.* [l]) *add. A in m.; om. B.* [m]) *corr. ab ed.* [n]) qualibet *E.* [o]) dicit *EH.* [p]) amare *false A.* [q]) *om. I.*

[1]) *I. Cor. II. 12.* [2]) *Job XXVII. 8.*

Adhuc cause illius sunt iste: Prima, quia illa gene-
acio huius mundi conglobata est valde et compacta, ideo
ontinue edificat gloriam suam ad invicem mutuam et
ratulatur eius profectui et comportat honores et communicat[a])
rompte[b]) suis membris vel suis similibus et irascitur contemp- 5
ori glorie sue. Et quia agitatur spiritu superbissimo, qui primus
postatavit a deo suo, et sicut tunc[c]), ita et nunc et semper
loriam propriam querit et nititur in omnibus, quibus potest,
ı hoc mundo similis esse altissimo, id est Jhesu, filio dei, —
t ex carne hominum superba, que similiter, prout in paradiso 10
ıcepit suam gloriam querere, ita vehementer nunc et semper
abet hoc inditum[d]) per destitucionem[e]) et corruptelam intrin-
ecam et originalem: inde est, quod eadem generacio ypocri-
ırum adultera[f]) et perversa[g]) continue in hoc edificare turrim
abel sue glorie non desistit contra celum, superbia sua ip- 15
am[h]) in id perurgente, sicut scriptum est[1]): „Superbia eorum[i]),
ui te oderunt, ascendit[k]) semper", — licet deus et dominus
hesus variis modis usque hodie amatores huius seculi impediat
t occurrat eis ex adverso, si forte intelligant, quod ipse est
ominus. „Superbia tamen eorum", et maxime christianorum 20
ıundum amancium, „ascendit semper", eo quod abalienati sunt
etrorsum et virtutem[l]) dei et dei sapienciam contempserunt,
ı seipsis propriam voluntatem suam retinentes.

Et ex hoc evenit illud in talibus christianis, quod omnia,
ue sunt gloriosa in hoc mundo et famosa, illa ipsi magni- 25
icant et mirantur et iudicant digna deo, ut sunt divicie et
loria vel honores gloriosi, et ea, que sunt contemptibilia
ı facie, ea abhominantur et fugiunt, utpote sunt pauperes
c paupertas et contemptus in hoc mundo. Et perinde fit in eis,
uod efficiuntur seipsos amantes invicem illa amicicia, 30
ue est composita ex amore huius mundi. Et quod deterius est,
d hoc deveniunt[m]), quod firmiter credant, quod ament
eipsos amore caritatis Jhesu Christi. Et ita illum
uum amorem, quamvis contrarium deo, sanctificant et inferunt

---

[a]) convincat *H.* [b]) proprie *EF.* [c]) *om. H.* [d]) iudicium *B.* 35
[e]) destruccionem *EFGHI.* [f]) *om. EFGHI.* [g]) perlisa *(sic) B.*
ipsum *false B.* [i]) *ita E et biblia; om. cet. cod.* [k]) ascendunt *B.*
virtute *B.* [m]) veniunt *I.*

[1]) *Psalm. LXXIII. 23.*

alienum ignem in sancta et inportant ad res religionis christia
Et ita fit, quod eciam e converso multum colorate faciunt ign
de celo in terram descendere [1]), id est caritatem domini Jh
ad terrena inquirenda, ac si hoc iam possit sancte fieri et lic
5 in Christo Jhesu.

Et ita impleta est prophecia Apok. XIII. e., que dixit [2]): „
vidi aliam bestiam ascendentem de terra“, id est g
neracionem ypocritarum aut hominum christianorum, amator
huius seculi [a]), „ascendentem“ in dei ecclesiam per superbi
10 et cupiditatem „de terra“, id est de carne et sagwine vel am
terrenorum. „Et habebat [b]) cornua duo“, id est duas p
tencias iniquitate plenas [c]), quibus potenter dissipat et distra
gloriam dei seu honorem crucis Christi in hoc mundo, et
parte sui ipsius cupide honores apud homines insequendo,
15 ex parte Christi faciliter et prodige ac inprovide gloriam d
tatis et honores Christi rebus aliquibus vel locis aut perso
in celo aut in terra attribuendo, utpote cum ponunt in talib
creatis faciliter et preconisant virtutem et operacionem soli d
apropriatam atque salutem animarum. Et ita attraxerunt fid
20 et [d]) spem vulgi ad tales res creatas. Distribuunt eciam hui
modi faciliter et perfunctorie honores Christi et gloriam cru
Christi, cum cito manus inponunt personis indignis et pon
homines carnales, similiter, ut ipsi sunt [e]), seipsos amantes c
pide, ad cathedram Jhesu et locum eius, ut sic iniqui et indi
25 fungantur [f. 52a] honore et laude piissimi Jhesu Christi. Et tu
sequitur: „Similia agni“, id est duas potestates vel duplic
auctoritatem, quibus pociuntur carnales Christi [f]) et pseu
christiani et [g]) quibus veluti bestia confidunt et superbiunt, d
minantes in clero, id est in sorte sanctorum, id est [h]) auctori
30 tem [i]) sciencie et auctoritatem potestatis vel auctoritatem doce
et auctoritatem [i]) imperandi. Vel duo cornua bestia habet, id
huiusmodi ypocrite carnales duas potestates habent [k]), prop
que sunt [l]) tremendi in populis et reverendi, videlicet po
statem super spiritualia et potestatem super terrena, aut a

---

35 3) Ignem de celo faciunt descendere *F.*

[a]) mundi *corr.* seculi *A et E.* [b]) habebit *B.* [c]) *om. ABGH;* i. *A.* [d]) *om. B.* [e]) sic *B.* [f]) *om. EFGHI.* [g]) in *EFGHI.* [h]) sc cet *E.* [i]) auctoritate *GHI.* [k]) *om. ABGHI.* [l]) *om. I.*

[1]) *Cf. Apoc. XIII. 13.* [2]) *Apoc. XIII. 11.*

oritatem in spiritualibus et temporalibus. „Similia", id est[a])
gravata habet[b]) pius Jhesus[c]) et eius mites seu ecclesia sanc-
orum. „Et loquebatur sicut draco", id est superbe et ad
uam propriam gloriam et ardenter ex zelo ambicionis di-
iciarum et honoris. Et paulo post ad propositum[1]): „Et 5
ecit signa magna", id est opera insignia ante faciem ec-
lesie et similia omni religioni christiane et sanctitati ac pietati,
„ut eciam ignem faceret de celo descendere in ter-
am", id est sic sub speciebus bonorum modo collorato[d]) et
pparenti facit amorem[e]) celestium et spiritualium declinare ad 10
emporalia et terrena, ubi cum descenderit, non ardet neque
otest ardere, sed mox extinguitur et in concupiscenciam sub-
iliter conmutatur et sub speciebus pietatis. „In conspectu
ominum", id est carnalium christianorum, „ut seduceret"[2]),
cilicet a Christi gracia et veritate ad amorem huius vite secu- 15
aris, „habitantes in terra", id est christianos, qui ad hoc
e ponunt, ut in terrenis quietentur et prosperentur[f]), pro ni-
hilo habentes terram desiderabilem, „propter signa, que
lata sunt ei facere", id est propter operaciones notabiles a
oris coram hominibus virtutum et pietatis, ut quasi supra ho- 20
ninum facultatem videantur et in[g]) admiracionem rapiant huius
nundi amatores, et splendidiora opera et magis conformia reli-
ioni et sanctitati christiane, quam pro tunc temporis illi fa-
iant[h]), qui sunt electi et sancti in[i]) veritate. „Que data sunt
lli"[3]) generacioni adultere ypocritarum, id est a deo permissa, 25
t secundum operacionem Sathane propter[k]) omne[l]) genus se-
luccionis adinventa ad decepcionem christianorum amatorum
uius mundi, qui caritatem veritatis non susceperunt, sicut scrip-
um est IIa. Thess.[m]) IIo[4]): „Adventus eius secundum opera-
ionem Sathane, in omni virtute et signis et prodigiis men- 30
lacibus et in omni seduccione iniquitatis hiis, qui pereunt: eo
uod caritatem veritatis[n]) non receperunt, ut salvi fierent. Ideo

---

[a]) enim *B.* [b]) sicut habet *EFGHI.* [c]) *om. E.* [d]) tollerate *(sic) B.* [e]) amore *B.* [f]) prosperantur *E.* [g]) ad *EFG; om. HI.* [h]) faciant I *post corr.;* fateantur *(sic) B;* facient *FGHI.* [i]) in *BGHI;* a *cet. cod.* 35 [k]) *ita AB;* per *EFGH* (et per) *I.* [l]) omnes *corr.* omne *A.* [m]) ad Thess. *FGHI.* [n]) *om. EFGHI.*

[1]) *Apoc. XIII. 13.* [2]) *Apoc. XIII. 14.* [3]) *Apoc. XIII. 14.* [4]) *II. Thess. II. 9—11.*

mittet illos[a]) deus in operacionem erroris, ut credant mendaci
ut iudicentur[b]) omnes, qui non crediderunt veritati, sed co
senserunt iniquitati"[c]).

[f. 53[b]] Prohemium in regulam secundam

5 *Et quod[d]) quatuor tacta per regulas[e]) expungnant quatu*
virtutes cardinales[f]).

Hiis[g]) itaque utcumque[h]) expeditis[i]) de appetitu va
glorie, quo[k]) scribe et pharisei presentis seculi nimium su
fermentati, nunc Christo Jhesu duce de amore diviciarum v
10 avaricia, qua ducuntur ypocrite, est agendum. Et quar
vis ista, puta vana[l]) gloriacio et habundancia diviciarum hui
seculi, valde[m]) concurrant et sese commitantur, ut vix pos
esse dives huius mundi[n]), qui non sit inflatus ex suis divici
tamen amores et appetitus et exinde motus istorum sunt c
15 versi, et perinde vana gloria et avaricia varia vicia es
communiter distinguntur. Quinymmo inveniuntur in multis
se invicem destruere et[p]) quasi adversa sibi esse, puta divic
et vana gloriacio. Nam multi propter vanam gloriam divici
contempnunt, ut videntur Romani antiqui communiter feciss
20 et condempnant avariciam aliorum. Alii in tantum ad habendu
divicias sunt affecti, quod pro eis se subiciunt[q]) omni co
temptui et plurime servituti, quasi[r]) nichil gloriam huius mun
in comparacione diviciarum iudicantes, ymmo eos, qui mun
gloriam secuntur, dignos risu arbitrantur.

25 Ita etenim Sathan terram christianorum carnalium ci
cuit et perambulat et[s]) cum omnibus mundi viciis[t]), et[u])
corpori[v]) suo, compacto ex multitudine ypocritarum, varia c

---

4) 2[a] regula *A rubr.* Capitulum XVI. *E.*
25) Quatuor peccata mortalia destruunt IIII[or] virtutes cardinales *A.*

30 [a]) eos *EFGHI.* [b]) vindicentur *GHI.* [c]) *post hanc vocem in c A, f. 52[a] (cuius residuum textum erasum continet) textus subsequens in f. demum continuatur, ita ut ff. 52[b] et 53[a] vacua sint; sed nihil deficit.* [d]) Et quod *om. F.* [e]) regulam *E.* [f]) *ita AB (rubr.) EF (rubr.) GI.* Seq tur c. XVI. *add. H.* [g]) Hiis *BG.* Hic *false AF.* Sic *EHI.* [h]) itaq
35 hiis *E.* [i]) expeditus *false A.* [k]) que *B.* [l]) *om. E.* [m]) *om. B.* [n]) mundi gloria *E.* [o]) in multis *om. E.* [p]) *om. E.* [q]) afficiunt *B.* [r]) cum [s]) *om. B.* [t]) diviciis *G.* [u]) *om. EFGHI.* [v]) corpore *EFGHI.*

pita septem conficit, id est septem capitalia crimina in bestia sua coccinea decupliciter incornuata[a]). Ego tamen ad presentis negocii propositum michi solum quatuor vicia capitalia assumpsi pertractanda, ut superius est per plura declaratum, videlicet superbiam, avariciam, luxuriam et ypocrisym seu verius inprobitatem circa fidem, tum quia in ista concurrunt omnia alia vicia, tum quia correspondenter occurrunt quatuor virtutibus cardinalibus ex adverso et expungnant easdem. Verbi gracia superbia destruit domini Jhesu fortitudinem, de directo autem virtutem, qua[b]) suos induit ex alto. Avaricia expungnat[c]) spiritus sancti prudenciam, luxuria devestat beatam temperanciam, inprobitas circa fidem vel ypocrisis Christi Jhesu iusticiam spoliat et extinguit. Declaracionem istorum relinquo arguto[d]) inquisitori questionum, tum quia de istis quatuor criminibus principaliter et ut plurimum locuti sunt prophete, sancti[e]) apostoli et doctores, ut patuit superius in distinccione quatuor regularum de ypocritis in simul digestarum. Et dicit Joh. in canonica[f])[1]): „Omne, quod est in mundo, est[g]) concupiscencia carnis aut concupiscencia oculorum aut superbia vite.“ In christianis vero quartum predictorum ex istis tribus semper redundat, ut facile ex multis scripturis colligitur et postea apparebit.

Capitulum primum[h]).

De secunda regula et de avaricia clericorum et religiosorum et signis ypocritarum capitolum[i]).

Nunc ad avariciam modernorum ypocritarum demonstrandam stilus[k]) applicetur. Pro quo noto et pono istam proposicionem in confessione[l]) Christi: Primo respectu amare bona temporalia et inquirere ea sub apparencia boni primis et preciosis studiis, eciam in rebus et per res religionis christiane, ypo-

---

a) incornuta *EFGHI.* b) quia *false B.* c) impungnant *E.* d) argumento *(sic) EFGHI.* e) sancti et *EFGHI.* f) in canonica sua *H.* g) aut est *BFGHI.* h) *ita A.* Sequitur capitulum XVI. *H; om. BEFGI.* i) *ita A;* capitolum *om. BGHI;* capitolum XVI. *EF* (XVII.). k) demonstranda salus *false B.* l) confusione *(sic) H.*

1) *I. Joann. II. 16.*

crisis est. Aut sic: Confitendo[a]) Christum Jhesum converti pr
mum[b]) ad statum opulentum et figuram splendidam huiu
mundi et ei amore inherere, magnipendendo et appetendo d
vicias vel honores sub titulo aliquo religionis christiane, est
5 ypocrisis.

Ista proposicio vel regula secunda de ypocri
sumpta[d]) est manifeste de illo textu ewangelii, scilicet[e]) Ma
VII°, ubi dicitur[1]): „Attendite vobis a falsis prophetis, qui ve
niunt ad vos in vestimentis ovium, intrinsecus autem[f]) su
10 lupi rapaces, etc.[g]). A fructibus eorum congnoscetis eos. Num
quid colligunt de spinis uvas[h])? [. 54[a]] Non potest arbor ma
fructus bonos facere neque[i]) arbor bona fructus malos facer
Omnis arbor, que non facit fructum bonum, excidetur et i
ignem mittetur. Igitur a fructibus eorum congnoscetis[k]) eo
15 Non omnis, qui dicit michi: Domine, domine, intrabit in regnu
celorum, sed qui facit voluntatem patris mei, qui in celis es
intrabit in regnum celorum[l]). Multi dicent michi in illa di
Domine, domine, nonne in nomine tuo prophetavimus, in[m]) no
mine tuo demonia eiecimus et in nomine tuo virtutes mult
20 fecimus? Tunc[n]) confitebor eis[o]): Quia[p]) numquam novi vo
discedite a me, qui[q]) operamini iniquitatem[r]).“ Et multum allu
dit isti textus[s]) Job XXVII., ubi dicitur[2]): „Que est enim spes
ypocrite, si avare rapiat, et non liberet deus animam eius
Numquid deus audiet clamorem illius[u]), cum venerit super illu
25 angustia? Aut poterit in omnipotente delectari et invoca
deum omni tempore?“

Raciones autem huius regule sunt hec[v]): Prima es
quod[w]) quilibet homo talis non est particeps spiritus Jhesu cru
cifixi. Ergo manet in suis naturalibus, sed corruptis, et ind
30 manet in eo illa prima rapacitas et avaricia primi hominis ve

---

8) Attendite a falsis prophetis *A ad calc. fol. infer.*

a) Confido *(sic) E.* b) primo *EFGHI.* c) *om. I.* d) *om. E.* e) *om. BEFGHI.* f) *om. F.* g) etc. — eos *om. E.* h) ita *EGHI;* uva *B et biblia;* ut *(lacuna erasa)* ficus *A.* i) neque — facere *om. B.* k) con-
35 gnoscetis. Numquid, etc. *E.* l) sed — celorum *om. H.* m) et in *EFGH* n) Quia *corr.* Tunc *A.* o) illis *EFGHI.* p) *om. E.* q) quia *cor* qui *A; om. EFGHI.* r) operarii iniquitatis *EFGHI.* s) textui *FGHI.* t) *ita BI et biblia;* species *cet. cod.* u) eius *E et biblia.* v) hee *GI.* w) *om. I.*

40 1) *Matth. VII. 15—16, 18—23.* 2) *Job XXVII. 8—10.*

pronitas vehemens ad ista, sicut scriptum est Gen.[1]): „Prona est omnis etas in malum ab adolescencia sua."

Secunda racio huius est: cupiditas[a]) manet in quolibet homine, in quo non subest spiritus dei. Cupiditas autem omnis est mater vel origo singulariter avaricie, sicut apostolus, principaliter loquens de avaricia, dicit ita Thim. VI[b])[2]): „Nam qui divites volunt fieri, incidunt in temptacionem et in laqueum dyaboli et desideria[c]) multa et inutilia et nociva, que mergunt homines in interitum et perdicionem. Radix enim omnium malorum cupiditas[d]), quam quidam[e]) appetentes, erraverunt a fide et inseruerunt se doloribus multis."

Tercia racio est, quia omnis creatura racionalis sic est creata, ut sit capax summi et infiniti boni, et in illo solo quietabitur[f]), tamquam in suo vero bono unico et proprio, sed[g]) quia homo ypocrita, expers a spiritu Jhesu, caret omnino illo suo bono proprio, ut notum est. Quod fit ideo, quia efficitur rapax[h]) boni extrinseci[i]) et alieni. „Si ergo in[k]) iniquo mamone fideles non fuistis, quod verum est, quis credet[l]) vobis? Et si in alieno fideles non fuistis, quod[m]) vestrum[n]) est, quis dabit vobis? Nemo potest duobus dominis servire"[3]). Omne autem[o]) tale est minus suo bono et finitum[p]). Ideo in nullo tali quietatur anima huiusmodi, sed semper adhuc[q]) sitit[r]) et transfertur ad[s]) aliud, et sic in infinitum. Sicut dicitur: Crescit amor nummi[t]), quantum[u]) pecunia crescit. Igitur[v]) quilibet ypocrita huiusmodi est rapax et non saciatur diviciis.

Quarta racio est inpulsio apostatici spiritus, qui nititur per hoc abducere hominem, puta per rapacitatem bonorum creatorum inmoderatum[w]) et a summo bono, quod eciam ipse[x]) perdidit, sicut scriptum est M[t]. 4°[4]): „Iterum assumpsit eum dyabolus in montem excelsum valde, et ostendit ei omnia

---

a) cupiditas, que *E.* b) ad Thim. VII *GHI.* c) in desideria *E.* d) est cupiditas *E.* e) quidam *EGI et biblia;* quidem *cet. cod.* f) quietetur *EFGHI.* g) Sed — proprio *om. B.* h) capax *false EFGHI.* i) extrinsece *false B.* k) *om. EFGHI.* l) credat *FGHI.* m) quid *A; om. B;* quod *EFGHI et biblia.* n) verum *(sic) BF.* o) enim *E;* ergo *FGHI.* p) infinitum *BI.* q) ad hoc *FGI.* r) sistit *H.* s) et ad *B.* t) nimium *ABFGI;* nummi *EH.* u) in quantum *B;* quanto *E.* v) Ideo *H.* w) et in. *EFGHI.* x) *om. G.*

1) *Genes. VIII. 21.* 2) *I. Thim. VI. 9—10.* 3) *Lucae XVI. 11—13.* 4) *Matth. IV. 8—9.*

regna mundi et gloriam eorum. Et dixit ei: Hec omnia tib
dabo, si cadens, adoraveris me.“ Inmittit ergo amorem et suc-
cendit cupiditatem in carnalibus huiusmodi[a]) christianis, quas
in suo clibano[b]), et illudit eis variis desideriis, quos iam sic illa
5 queavit cupiditate huius mundi, sicut dicit apostolus[1]): „Inci
dunt in laqueum dyaboly. Ergo“[c]), etc.

Per hoc autem, quod dicit dominus Jhesus in textu pr
regula hic adducta[d])[2]): „Attendite vobis“, innuit[e]) magnan
difficultatem evitandi huiusmodi fallaces ypocrita
10 et necessariam esse electis dei magnam vigilanciar
super se et suos, quos habent custodire, maxime in hiis tem
poribus novissimis et periculosis. Et reddit causam, dicens[2])
„A falsis prophetis, qui veniunt ad vos in vestimentis ovium[f]
intrinsecus[g]) autem“, etc., quia illud[h]) est subtilissimum et nocen
15 tissimum genus decipiendi electos dei, puta sub similitudine e
speciebus verorum et sanctorum nuncciorum dei [f. 54[b]] et aposto
lorum. Et ista est summa altitudo Sathane, quod sanctos dei e
simplices aggreditur sub[i]) similitudine et pulcherrima specie ver
tatis et virtutis. Et illud genus decepcionis solum vel[k]) maxim
20 contra sanctos dei dyabolus[l]) a principio semper fabricavit et in
duxit et super[m]) omnia ac[n]) maxime ad dies novissimos multi
plicavit, composuit[o]) et dilatavit, ita ut nulla caro[p]) possit sub
sistere a facie huiusmodi decepcionis et, si fieri posset[q]), indu
cerentur in errorem eciam[r]) electi dei[3]).

25 Merito autem falsi prophete, induti „vestimentis oviur
et[s]) intrinsecus[t]) lupi rapaces“[4]), hic intelliguntur aut possur
intelligi pro tempore hoc periculoso et diebus novissimis om
nes christiani falsi, qui, existentes amici huius mundi
primogenita cordis sui et anime sue et primogenita virtutis su
30 et sapiencie offerentes mancipantesque[u]) huic mundo, verbo su
et exemplo vel tota vita sua tenent et affirmant se esse chri

---

[a]) huius mundi *B.* [b]) Libano *E.* [c]) *om. E.* [d]) adduco *EFGH*
[e]) per quod innuit *E.* [f]) ovium, etc. *E.* [g]) intrinsecus, etc. *GH;* in-
trinsecus autem sunt lupi, etc. *F.* [h]) istud *E.* [i]) super *AB.* [k]) quo
35 *E;* est *FGHI.* [l]) quod dyabolus *GHI;* quidam dyabolus fabricavit *F.*
[m]) insuper *B.* [n]) et *E;* hac *false I.* [o]) et composuit *EFGHI.* [p]) nu
lus *EFGI;* milia *(sic) H.* [q]) possit *B.* [r]) et *B.* [s]) *om. E.* [t]) intri
secus sunt *EFGHI.* [u]) que *add. A sup. lin.*

[1]) *I. Tim. VI. 9.* [2]) *Matth. VII. 15.* [3]) *Cf. Matth. XXIV. 24.*
40 [4]) *Matth. VII. 15.*

stianos in veritate et participes sanctorum et quod expectant cum hoc vitam beatam in celis cum Christo Jhesu. Etenim isti sunt, in quibus habundavit iniquitas et refriguit caritas[1]), qui sunt in cupiditate magni[a]) et fervidi, et[b]) in dileccione Jhesu[c]) crucifixi parvi et[d]) tepidi, qui clamant ad Christum Jhesum: 5 Domine, domine, tota die, sed non faciunt neque student digne facere illud, quod dicit eis[e]) Christus Jhesus[f]).

Isti inquam christiani tales falsi, ex quibus est multitudo predicatorum et doctorum secularium, id est eorum, qui primum secundum carnem et mundum hunc senciunt[g]) et 10 victitant, sunt eciam falsi prophete propriissime[h]) hic notati, et quia sunt amicti omni consuetudine et specie religionis christiane, ut nichil omnino videantur differre a sanctis et veris christianis, nisi solum in caritate unica cordiali et abscondita in sciencia dei, et quia sunt eciam armati omni[i]) armatura apo- 15 stolorum et prophetarum, id est auctoritate et sciencia ipsorum in cathedra Moysy collocati[k]), et quia sunt nimis multiplicati per ecclesiam excessive super numerum sanctorum christianorum, veluti in diebus Achab regis, ubi Helias unus fidelis ex parte dei et quadringenti prophetarum fal- 20 sorum ex parte regis huius mundi sunt inventi, et in tempore predicacionis dulcissimi Jhesu, cum unus Jhesus cum pusillo grege suorum discipulorum esset ex parte veritatis et virtutis, et tota communitas Jerusalem et magistratus templi principum sacerdotum et seniorum populi erant ex parte regni huius 25 mundi vel[l]) regni cupiditatis huius mundi. Et in tempore Justini[m]) imperatoris et Leonis pape atque Arriane heresis, cum similiter communiter principes sacerdotum, id est episcopi ecclesie et seniores omnes populi, id est reges et presides ac[n]) barones, erant ex parte Arriani, nequissimi[o]) heretici, et per 30 consequens ex parte regni cupiditatis et superbie, et pauculi christiani et doctores et illi absconditi et fugientes et peregrini

---

19) Achab *E.* Elias *H.*
20) Unus propheta fidelis et CD falsi *E.*

a) maligni *E.* b) *om. G.* c) Jhesu Christi *I.* d) parvi et *om. E.* 35 e) illis *B.* f) *om. G.* g) faciunt *EFGHI.* h) propriissimi *H.* i) armati omni *om. G;* armacionum *(sic) FHI.* k) *post corr. A.* l) vel — mundi *om. B.* m) Justiniani *false E.* n) et *I.* o) pessimi *E.*

1) *Cf. Matth. XXIV. 12.*

super terram, utpote Hylarius Pictaviensis et Attanasius episcopus, qui in Treveri in fossa humo absconditus, retinuit fidem rectam[a]) catholicam et dictavit, erant ex parte regni veritatis et gracie, id est ex parte regni Jhesu Christi. Ita
5 accipe de falsis prophetis, id est amicis huius mundi, christianis carnalibus in hiis diebus novissimis et iniquis, indutis „vestimentis ovium". id est religione christianitatis ex sola consuetudine et speciebus[b]) pietatis et confessione Jhesu Christi, et cultu dei ex consuetudine a iuventute inbuti[s] secundum mandata et
10 doctrinas hominum; „intrinsecus autem sunt lupi", quia[c]) in corde non habent caritatem Jhesu crucifixi neque possunt habere, quia sunt cupidi et amatores vite[d]) huius[e]) carnis, cor habent longe in mundo et[f]) profunde, eo quod eciam sunt „lupi rapaces", quia[g]) diligunt ea, que sunt in hoc mundo, id est divi-
15 cias, honores et amiciciam atque pacem sue carnis et sagwinis.

„Et a fructibus suis congnoscuntur"[1]), quia que faciunt [f. 55[a]] de genere bonorum vel que sunt religionis christiane, non faciunt ex dulci dileccione Jhesu crucifixi et amore ipsius, sed vel[h]) ex sola consuetudine, sicut vitula Effraym docta
20 diligere trituram[2]), vel ex[i]) concupiscencia propria[k]), quam credunt esse caritatem, quia questum reputant pietatem, id est faciunt ea ex amore sui precise, ex[l]) sua complacencia et ex propria voluntate[m]), vel faciunt ea ex amore sui, id est quod timent sibi a facie pene et iudicii gehenne. Et talia
25 omnia sic facta sunt amara Christo Jhesu velud absinthium[n]), sicut scriptum est[3]): „Uva eorum uva fellis et botrus amarissimus", quia tales christiani sunt arbor mala et non possunt fructum bonum facere[4]), quia radix principalis in eis est amor mundi et cupiditas rerum huius mundi: ex qua est non nisi
30 malus fructus. Et cum ista si fides sit[o]) in christiano, ut per

---

10) Intrinsecus lupi *G*.
27—28) Arbor mala *FG*. — Radix amor mundi *FGH*.

[a]) fidem rectam *om. B.* [b]) ex solis speciebus *E.* [c]) et *H.* [d]) huius mundi et vite *corr.* vite *A;* huius mundi et vite *EFGHI.* [e]) *om.*
35 *EFGHI.* [f]) *om. EFGHI.* [g]) que *(sic) B.* [h]) *om. FGI.* [i]) *om. E.* [k]) *om. B.* [l]) et ex *E.* [m]) ex sua proprietate *(sic) E.* [n]) absintheum *EGH.* [o]) si fides sit *AB;* est fides *E;* sit fides *FGHI.*

[1]) *Cf. Matth. VII. 16.* [2]) *Cf. Oseae X. 11.* [3]) *Deuteron. XXXII. 32.* [4]) *Cf. Matth. VII. 18.*

eam[a]) montes transferat[1]), si assit omnis siencia[b]) et prophecia et noticia misteriorum dei, si[c]) affliccio quelibet corporis[d]) et labor in exercitacione corporali sint in usu, ita ut ardeat homo pro deo vel concremet varie suum corpus[e]) et distribuat substanciam suam in cibos pauperum, si assit inquam istis[f]) cupiditas vel obtinens radicem primam[g]) in christiano, omnia nichil sunt et nichil proderunt, vel invenientur abhominabilia, veluti pannus menstruate[2]), coram domino Jhesu Christo, cum veniet iusticias hominum[h]) iudicare.

Et idcirco pro confirmacione istorum omnium, que[i]) dicta sunt, sequitur[3]): „Non omnis, qui dicit michi ‚Domine, domine', intrabit in regnum celorum, sed qui facit voluntatem patris mei, qui in celis est", etc.[k]). Et iterum[4]): „In[l]) illa die dicent michi multi: Domine, domine, nonne in nomine tuo prophetavimus et[m]) demonia eiecimus, etc. Quibus respondebit dicens: Discedite[n]) a me, operarii iniquitatis, non novi vos."

Ex quo[o]) regula superius expressa videtur[p]) utiliter posita et conpetenter confirmata. Quam regulam sic stabilitam[q]) utcumque scripturis et racionibus sequntur[r]) signa et argumenta et[s]) ea, que omnem denudant ypocritam, sumpta ex verbis sacri ewangelii superius[5]), et sunt ista:

Primo, quia omnis[t]) ypocrita omnem[u]) speciem sanctitatis, pietatis et religionis solerter superinduit, sed causa sui[v]) et complacencie hominum aut lucri, quemadmodum electi dei eisdem induuntur causa Jhesu crucifixi[w]), virtutis et salutis animarum. Et hec trahuntur[x]) ex eo[y]), quod ypocrite modis subtilibus et[z]) exquisitis nituntur hominibus complacere non

---

22) Signa ipocrisis *A manu poster.*
23) Ypocrita induit *FGI.*

a) per ea *E.* b) sciencia ei *I.* c) Sed et *E.* Sed *FGHI.* d) corporalis *EFGHI.* e) corpis istis *H.* f) *om. H.* g) previam *EFGHI.* h) cum veniat iusticiam suam *E.* i) *rasura praecedit in A.* k) qui, etc. *E;* qui in celis est *G.* l) *om. H.* m) et in nomine tuo *EFGHI.* n) Recedite *E.* o) *corr. ab ed.;* qua *omnes cod.* p) videtur *AEFGHI;* videntur *B.* q) stabilem *I.* r) sequntur *AB;* secuntur *E;* sequitur *FGHI.* s) *corr. ab ed.;* ex *omnes cod.* t) Omnis itaque oc., *contin. D 1. 2., v. supra p. 239, lin. 7.* u) et c. omnem *A.* v) sui *E;* sue *cet. cod.* w) Christi *D 2.* x) trahitur *BEFH.* y) Et ex hoc trahitur *E; om. D 1. 2.* z) in *D 2; om. E.*

1) *Cf. I. Cor. XIII. 2.* 2) *Cf. Isaiae LXIV. 6.* 3) *Matth. VII. 21.* 4) *Matth. VII. 22—23.* 5) *scil. Matth. VII. 15—20.*

ideo, quod fraternitatem in Christo Jhesu emulentur, sed quia maxime[a]) amiciciam huius mundi sequuntur, ut[b]) sic[c]) comodosius honoribus et diviciis[d]) perfruantur; et quemadmodum adhesio hereticis se viciat et seducit ad errorem fidei, ita ad-
5 hesio ypocritis[e]) resolvit rigorem discipline et ad amorem huius mundi[f]) inducit refrigeratque dei caritatem. Et[g]) ideo dicitur: „Attendite vobis“[h]).

Quidquid[i]) sanctitatis et pulchritudinis religiose ostentant, non procedit ex spiritu Jhesu et veritate, sed cum simula-
10 cione, id est simul posicione fidei Christi et[k]) amoris terrenorum[l]), religionis[m]) sancte christiane cum amicicia huius mundi, de qua scriptum est in propheta[1]): „Ve vobis, qui[n]) dicitis bono[o]) malum et malo bonum, ponentes lucem tenebras et tenebras lucem, ponentes dulce[p]) in amarum[q]) et amarum in
15 dulce.“ Superinduunt namque cupiditatem, habendo fictam dileccionem[r]) et doctrinam pulchram ex scriptis[s]), quia habundant sanctis scripturis et omni sapiencia et elloquencia gratissima ac[t]) faceta, ut quecumque lingua hominum eloquencia de spiritualibus et de celestibus et divinis, uti[u]) que-
20 vis lingua angelorum, sed omnia sine caritate Jhesu. Ideo apponitur: „falsis prophetis.“

Ypocrite non in heremis possunt morari, non in clausuris, non in paritate[v]) mundi[w]) plebei et labore hominum, sed ad medium populorum et precipue magnorum et divi-
25 tum veniunt, quoniam ibi apcius valent ostentari et sue ypocrisis negociacionem exercere. Ideo dicit: „Veniunt ad vos.“ Ideo non in[x]) ruribus [f. 55[b]] de pari cum[y]) rusticis nec de pari cum mendicis seu[z]) gente[aa]) pauperum volunt habitare, sed in

---

24) Inter magnates querunt commorari *E.*

30 [a]) *om. E.* [b]) *ita G;* et *cet. cod.* [c]) et si *E.* [d]) diviciis suis *E.* [e]) ypocritis *D 1. 2. EFGHI;* ypocrisis *AB.* [f]) *om. B.* [g]) et — vobis *om. D 1. 2.* [h]) vobis, etc. *EFHI.* [i]) Quidquid enim ypocrite *D 1. 2.* [k]) et — christiane *om. I.* [l]) *post hanc vocem D 1. 2. contin.:* Singuli heretici oc., *v. infra p. 260, lin. 11.* [m]) *ita EG;* religiones *cet. cod.* [n]) *om. B.*
35 [o]) bonum *corr.* bono *A;* bonum *B et biblia.* [p]) *om. B.* [q])in amaro *H.* [r]) ficta dileccione *false B.* [s]) scripturis *EGI.* [t]) et *EFGHI.* [u]) ut *EFGHI.* [v]) parvitate *E;* paritate *cet. cod.* [w]) wlgi *BEFGHI.* [x]) *om. B.* [y]) cum *EFGHI;* in *false AB.* [z]) sed *G.* [aa]) gente *EFGHI;* gentes *false AB.*

40 [1]) *Isaiae V. 20.*

castris et magnis[a]) civitatibus, confidentes in suam scienciam, elloquenciam et religiositatem, veluti aucupes ad loca illa properant, ubi maior sit[b]) confluxus avium ad capiendum. „Veniunt[c]) ad vos."

Valde[d]) et supra modum exhibent seipsos similimos[e]) veracibus et ellectis in apparatu et habitu exteriori. Quapropter ait: „in vestimentis ovium." 5

Omnibus modis sunt solliciti suos celare defectus, et ideo eos vel abscondunt vel excusant. Idcirco addit[f]): „intrinsecus"[g]). 10

Gaudent de multitudine suorum[h]) sodalium, qui sunt de pari conversacione et studiis, et precipue de personis ellegantis stature, elloquencie vel ingenii aut ingenuitatis, sed abiectum[i]) et humilem, fractum aut debilem in suam congregacionem non assumunt vel assumptum eiciunt, quia exinde 15 sunt potenciores ad seipsos[k]) honestandum et magnificandum ac lucrandum. Propter quod dicit: „Sunt lupi"[l]). Sunt subtiles et potentes ad modos varios exquirendum, quibus et honor a populis et copia omnium acquirantur. Ideo „sunt lupi". In nullo conpaciuntur plebi[m]) pauperum, utpote cecorum, 20 claudorum, infirmorum, contractorum, orphanorum et[n]) viduarum, quibus solis necessitas incumbit de elemosinis vivere et de mendicitate. Et istorum talium emolimenta extrahunt a populo et subtili ambitu venerantur. Ideo[o]) „sunt lupi". Quemcumque in societatem assumunt, nisi sit lucrosus 25 eis et utilis et similibus passibus velit ambulare, conformibus usibus indutus, mox ipsum odiunt[p]) et persequuntur. Ideo dicit: „Sunt lupi."

Ultimatus finis eorum sagacitatis[q]), laboris tocius et sanctitatis est[r]), ut pacificam vitam ducant in hoc mundo 30 copia omnium et honestate[s]) communita. Ideo addit: „Rapaces". „Omne illud, quod dicitur deus aut quod collitur", id est omne

---

11) Gaudent de multitudine sibi similium *E.*

[a]) in magnis *EFGHI.* [b]) est *I.* [c]) Ideo dicitur: „Veniunt" *E.* [d]) Valde enim *E.* [e]) similes *E.* [f]) *post corr. A.* Ideo addit *F.* [g]) in- 35 trinsece *E;* extrinsecus *false H.* [h]) *om. E.* [i]) *post corr. A.* [k]) ad seipsum *E.* [l]) lupi rapaces *EFGI.* [m]) plebi *EFFH;* plebei *cet. cod.* [n]) ac *FGHI.* [o]) Ideo dicit *FGHI.* [p]) odiunt habent *(sic) F.* [q]) sagacitatis *A;* sagacis *BE;* sagaciter *FGHI.* [r]) eius *(sic) E.* [s]) honestata *corr.* honestate *A.* 40

verbum veritatis et sapiencie sacrarum scripturarum, utpote studia[a]) diuttiva litterarum, predicaciones multiplices[b]) et solempnes et omnes virtutes acquisitas vel infusas et omnia carismata dei ecclesie cumulata in idipsum convertunt[c]) et reflec-
5 tunt, ut dulcem hanc vitam agant et quietam questibus variis circumspectam. Ideo „rapaces".

Singulariter[d]) esse notificantur tales per hoc, sł hii, qui eisdem adherent, non crescunt in virtutibus nec notabiliter et in veritate in vita sua emendentur; si adherentes eis
10 non crescunt in caritate[e]) et agnicione domini Jhesu crucifixi, quia isti fructus sunt verorum prophetarum; si ubi tales adveniunt[f]) vel moram fecerint, non crescat[g]) salus et virtus Jhesu Christi salutis[h]) in illis[i]), qui ipsos decreverint[k]) imitari; si plebes aut familie ex commoracione talium in pace et dileccione
15 non uniuntur et uniti per eos in Christo Jhesu non confirmantur; si lacerantur: et isti[l]) tales fructus sunt ypocritarum. Et ideo dicit: „A fructibus eorum congnoscetis eos." Et idcirco si diligentes eos et[m]) adherentes eisdem manent tales peccatores, ut ante sunt, sine fallo ypocrite sunt[n]), quia „a fructibus eorum",
20 etc. Et ubi morari incipiunt vel suam stacionem fixerint, fit[o]) aliquale discidium[p]) concordie fratrum in plebe vel[q]) in familia, presertim a suis ordinariis[r]) et pastoribus veris, vel qualiscumque aversio[s]) plebis ab eisdem. Et ideo sunt lupi, qui dispergunt[t]) gregem dominicum. „A[u]) fructibus eorum con-
25 gnoscetis"[v]), etc., nisi forte, si non esset pastor, sed mercenarius infidelis suum gregem derelinquens[w]) vel seducens, si ut contigit[x]) in diebus humanitatis Christi in synagoga et in diebus eius apostolorum [f. 56[a]]. Cristus tamen nichilominus ubique[y]) mandavit plebi[z]) et fecit per se et docuit sacerdotibus suis
30 obediendum et legittima eorum ipsis exsolvenda[aa]).

---

[a]) *om. FGHI.* [b]) multiplice *AB.* [c]) convertuntur *B.* [d]) Singulariter *E.* Singularificantur *ABFHI.* [e]) veritate *corr.* caritate *A.* [f]) inveniunt *B;* advenerint *H.* [g]) crescant *B.* [h]) *om. EFGHI.* [i]) illos *corr.* illis *A.* [k]) decreverunt *B.* [l]) si *false B.* [m]) eos et *om. EFGHI.*
35 [n]) *om. EFGHI.* [o]) *om. EFGHI.* [p]) discedium fit *E;* discedium *FHI;* dissedium *G.* [q]) et *EFGHI; om. B.* [r]) ordinibus *GI.* [s]) conversio *(sic) FGI.* [t]) dispurgunt *H.* [u]) Et ideo: A *add. E.* [v]) *om. I;* eos *add. F.* [w]) delinquens *H.* [x]) contingit *F.* [y]) ubi *E.* [z]) plebei *false B.* [aa]) exsolvendum *EFGHI.*

Capitulum secundum[a]).

Judicium seu discrecio ypocritarum[b]) *in comparacione ad sanctos dei et electos, et*[b]) *de infructuositate ipsorum*[c]).

Hic tamen incidentaliter est notandum, quod modo fit sermo de ypocritis precipue populum docentibus, utputa predicatoribus et doctoribus, quoniam de talibus examinandis stilus huius libri decurrit, qui tenent locum apostolorum domini vel dicunt se tenere. 5

Pro quo est notandum, quod fructus apostolorum est salus animarum, quod Christo Jhesu debent[d]) afferre; de quo scriptum est Joh.[e])[1]): „Ego elegi vos et posui vos, ut eatis et fructus[f]) afferatis", et pro eo ministerium ewangelii acceperunt et dispensacionem multiformis gracie dei; vel conversio[g]) hominum, sicut scriptum est Jacobi V. g.[h])[2]): „Qui converti fecerit[i]) peccatorem ab errore vie sue, salvabit animam eius a morte et operi[e]t multitudinem peccatorum." Ideo dictum est ad Petrum M^t^. 4[k])[3]): „Noli timere, a modo[l]) eris homines capiens", et iterum[4]): „Venite post me, faciam vos fieri piscatores hominum." Unica igitur est et debet esse intencio et totum studium predicantis: salus[m]) animarum, que tunc perficitur, cum fit conversio peccatorum et unio cum Christo per fidem, que per dileccionem operatur, et hominum ad se invicem per caritatem, sicut scriptum est[5]): „Vinculum perfeccionis est caritas." 10 15 20

Sicut arbor congnoscitur per fructum eius, sic pseudoapostolus vel fidelis, et qui est a spiritu Jhesu destinatus, per hoc evidenter congnoscetur, si salus animarum in manu ipsius prosperetur, sicut scriptum est Jo. XV.[6]): „Qui manet in me, et ego in eo, hic fert fructum multum, quia sine 25

25) Similitudo *FGHI*. 30

a) *ita A; om. BFGI.* [Sequitur *H*] capitulum XVIII. *EH.* b) *om. B.* c) *ita AB (rubr.) EF (rubr.) GHI.* d) quem Christo habent et debent *EFGHI.* e) in Joh. *E.* f) fructum *EFGHI et biblia.* g) *hac voce continuatur textus in cod. E, f. 51^b^, cf. supra p. 215, notam n).* h) h. *B, om. EFGHI.* i) fecit *BE.* k) in Mattheo *E;* 4 *om. FGHI.* l) a modo *FGHI;* et modo *E;* amen *AB.* m) salutem *AB.* 35

1) *Joann. XV. 16.* 2) *Jacobi V. 20.* 3) *recte Lucae V. 10.* 4) *Matth. IV. 19.* 5) *Coloss. III. 14.* 6) *Joann. XV. 5.*

me nichil potestis facere." Item si adherentes predicatori et imitantes eum eciam crescant continue in sapiencia et gracia proficiunt aput deum et[a]) homines. Ideo scriptum est Jo.[b]) [1]): „Posui vos, ut eatis et fructum afferatis, et fructus vester[c]) ma-
5 neat", subaudis[d]) ut[e]) per vos conversi[f]) maneant in gracia et non recidivando. Contrarium autem dicitur de pseudoprophetis M[t]. 23. c.[g]) [2]): „Ve vobis, scribe et pharisei[h]) ypocrite, qui[i]) circuitis mare et aridam, ut faciatis unum proselitum; et cum fuerit factus, facitis eum filium duple gehenne"[k]). Item si
10 peccatores per predicatorem conversi communitatem ecclesie sancte amant et se invicem in unitate ecclesie diligunt[l]) et in[m]) illa dileccione maneant et succrescant, sicut scriptum est Joh. XIII. f.[n]) [3]): „Mandatum novum do vobis, ut diligatis invicem, sicut dilexi vos, ut et vos diligatis invicem." Sequitur: „In hoc
15 congnoscent omnes, quia discipuli mei estis, si dileccionem habueritis ad invicem."

Quamvis igitur omnis ypocrita laboret et omnem similitudinem deferat fideliter predicantis, fructus tamen eius laborum, quantum est ex parte eius, non erit, nisi inanis
20 et vacuus[o]) a spiritu Jhesu crucifixi, quoniam „testimonium Jhesu est spiritus et prophecie", Apocalipsis[p]) [4]). Et licet plurimos[q]) per elloquenciam commoveat vel forte convertat, tamen hoc in eisdem non manebit nec invalescet[r]) in virtute et in veritate, sicut scriptum est[s]) [5]): „Gaudium ypocrite ad
25 instar puncti." Et Ysaie XXXIII. dominus, loquens de ypocritis, ad literam dicit[6]): „Concipietis ardorem et parietis[t]) stipulam: spiritus vester, ut ignis vorabit." Necesse[u]) siquidem est, ut effectus gerat[v]) similitudinem sue cause, iuxta quod dictum est: „Patrem sequitur sua proles." Et idcirco, qualis est ypocrita

---

30 a) *om. A.* b) Jo. *(lacuna) AB;* in Joh. *E.* c) noster *false A.* d) subaudi *BE.* e) ut *EFGHI;* non *A (del.) B.* f) *post corr. A;* converse *B.* g) *om. EFGHI.* h) *ita EFGHI et biblia;* Pharisei scribe *AB.* i) *om. B.* k) filium gehenne duple quam vos *EFGHI et biblia.* l) diligant *EFGHI.* m) *om. B.* n) f. *om. EFGHI.* o) vanus *GHI.*
35 p) *om. E.* q) spiritus plurimos *EFGI;* spiritus per plurimos *H.* r) invalescit *B.* s) in Job *add. E;* Job *add. FGHI.* t) ardorum paretis *(sic) E.* u) Necessario *FGHI.* v) gerant *H.*

1) *Joann. XV. 16.* 2) *Matth. XXIII. 15.* 3) *Joann. XIII. 34—35.* 4) *Apoc. XIX. 10:* Testimonium enim Jhesu est spiritus prophetiae.
40 5) *Job XX. 5.* 6) *Isaiae XXXIII. 11.*

predicator, tales generat et filios, quoniam non aliud sciunt filii quam suum patrem imitari et discipuli[a]) suum magistrum. Et ad hoc Joh. VIII. c.[b]) dicitur [f. 56[b]][1]): „Ego, quod vidi aput patrem meum, loquor, et vos, que[c]) videtis aput patrem vestrum, facitis.“ Ideo infertur[2]): „Numquid colligunt de spinis uvas?“ „Sapiencia, que desursum est“, supereminens in Christo Jhesu, que „primum quidem pudica est, deinde pacifica[d]), modesta, suadibilis[e]), bonis consenciens[f]), bonum amans actum, plena operibus misericordie et fructibus bonis“[3]), — illam[g]) prorsus non habent ypocrite[h]), quamvis sapiencia animali, terrena et dyabolica habundent. Ideo dicitur[2]): „Numquid colligunt de spinis uvas?“ Caritatem fraternitatis nullomodo[i]) habent, ideo additur[2]): „Aut de tribulis ficus.“ Sectas[k]) mox aliquas cum sibi adherentibus constituunt, quia „numquid de tribulis ficus?“. Pro modico et de facili contendunt, quia non „de tribulis ficus.“ Omne quidem[l]), quod possunt ad suum lucrum reducere et ad suam pacem, gaudenter execuntur. Sed si questus non speratur[m]), difficulter vel nullomodo se intromittunt, quia non „de tribulis ficus.“

Sicut sancti predicatores sunt Jhesu Christi ecclesie semper et ubique utiles et fructuosi, Christi bonum odorem[n]) undiquaque[o]) diffundentes[p]), quocumque diverterunt[q]), quamvis malis odorem[r]) mortis in mortem[4]), sed[s]) per accidens, id est non ab eis neque per eos, sed ex ipsis malis, quia tales semper in omnibus proficiunt[t]) in peius, sicut[u]) omnis arbor bona fructus bonos facit: ita predicatores ypocrite ubicumque sunt inanes et steriles in dei ecclesia, sive sint divites sive pauperes, sive in[v]) ignobilitate sive in

---

21) Veraces fructuosi et utiles *FGI.*
27) Pseudo inanes et steriles *FGI.*

[a]) discipulus *EFGHI.* [b]) c. *om. EFGHI.* [c]) qui *false A.* [d]) pacifica est *E.* [e]) suasibilis *FGHI.* [f]) consenciens *EFGHI et biblia;* consciens *AB.* [g]) illam *E;* illa *FGHI; om. AB.* [h]) ypocrite *EFGHI; om. AB.* [i]) in nullo *FGHI.* [k]) Sectas — ficus *om. EFGHI.* [l]) *om. BEFGHI.* [m]) sperantur *F;* separatur *(sic) H.* [n]) hodorem *F;* honorem *B.* [o]) undequaque *corr.* undiquaque *A;* undique *EFGH.* [p]) deffendentes *B.* [q]) diverterint *G.* [r]) hodorem *F; om. B.* [s]) semper *I.* [t]) proficiunt de malo *FGHI.* [u]) Sic *false B.* [v]) *om. H.*

[1]) *Joann. VIII. 38.* [2]) *Matth. VII. 16.* [3]) *Jacobi III. 17.* [4]) *Cf. I. Cor. II. 16.*

notabilitate[a]), sive in[b]) infamia sive in bona fama, et sic singulis, — quamvis aliqui[c]) proficiunt bonis per doctrinam[d]) pro exercicio[e]) paciencie; sed hoc est per accidens, non ex neque per eos, sed ex eo, quod „diligentibus deum omnia co-
5 perantur in bonum"[1]) et „omnia munda[f]) mundis"[2]), et qu dominus scit et potest, quando vult, eciam[g]) per iniquos pr phetare recta et utilia suis electis. Et ideo dictum est[h]), qu ypocrite, quantum est de se, semper sunt inutiles, quia sun vacui a spiritu Jhesu Christi vel a sciencia dei; modo[k]) di
10 scriptura[3]): „Vanus est omnis homo, in quo non est sciencia dei;" et hoc est, quod sequitur[m])[4]): „Sic omnis arbor bona fru tus bonos facit, mala autem arbor fructus malos facit." Pseud apostolus[n]) facere bene non potest, tum quia est si spiritu Christi Jhesu, et dominus dicit[5]): „Sine me nichil p
15 testis facere", tum quia ex prava voluntate facit[o]); ideo verit ait[6]): „Si oculus tuus simplex fuerit, totum corpus tuum lucidu erit; si autem nequam, totum corpus tenebrosum erit", tu quia ex fide, id est bona consciencia non facit[p]): „Omne, qu non est ex fide, peccatum est"[7]). Ideo sequitur[8]): „Non pote
20 arbor mala fructus bonos facere." Sic discipulus Christi et se vus fidelis, in quantum talis et quamdiu talis, male non fac quia ex fide, spe et caritate facit[q]), quidquid facit[r]). Ideo dic tur[8]): „Neque arbor bona fructus malos facit."

Capitulum tercium[s]).

25 *Quod nulli peccatores sunt tam contrarii et graves veritati Christi, sicut sunt ypocrite*[t].)

Ipocrite facile congnoscuntur ab hiis[u]), qui sp ritu Jhesu aguntur, quia sunt spirituales et diiudicant omn

---

27) Nota bene totum *A*.

30 [a]) nobilitate *B*. [b]) *om. EG*. [c]) alii *false AB*. [d]) per doctrina eorum *E*. [e]) per exercicia *I*. [f]) munda sunt *E*. [g]) et *B*. [h]) *om.* [i]) inutiles, quia sunt *om. B*. [k]) Unde *EFGHI*. [l]) subest spirit *EFGHI*. [m]) dicitur *EFGHI*. [n]) pseudulus apostolus *FGHI*. [o]) *o EFGHI*. [p]) facit. Unde *E*. [q]) *om. E*. [r]) quidquid facit *om. EFGH*
35 [s]) *ita AB (rubr.)*. Capitulum XIV. *EF (rubr.) H; om. GI*. [t]) *ita A (rubr.) E (add.* Maria *rubr.) F (rubr.) GHI*. [u]) aliis *I*.

[1]) *Rom. VIII. 28*. [2]) *Tit. I. 15*. [3]) *Sap. XIII. 1*. [4]) *Matth. VII. 1* [5]) *Joann. XV. 5*. [6]) *Lucae XI. 34*. [7]) *Rom. XIV. 23*. [8]) *Matth. VII. 1*

·t per consequens eciam[a] spiritus[b] varios in prophetis. Qui
utem est expers a spiritu dei, nullum potest congnoscere, sed
ieque seipsum, et principaliter hos, qui vivunt domini Jhesu
piritu, non congnoscunt; propter quod[c], ut[d] frequenter, iudi-
ant illos crudeliter et eis adversantur, quia a spiritu apostatico 5
ıpelluntur in idipsum. Et ideo[e] dicitur[1]: „A fructibus eorum
ongnoscetis eos“[f]. Ypocrita doctor numquam fere perseverat
iu in docendo, quin per aliquam viam eius conatus non resol-
antur a fortuitis successibus huius vite [f. 57[a]] vel frangantur
b infortunio[g] et tribulacione ac timore vel inpediantur ab ali- 10
uo eventu insperato[h]; ideo[i] sequitur[2]: „Omnis arbor, que
on facit fructum[k], excidetur.“

Nullus est homo, quem ita graviter dominus
hesus portaret[l] et tolleret in ecclesia, quemadmo-
um homines ypocritas et doctores. Unde M[t]. XVII[3]: 15
O generacio incredula et perversa, quousque ero vobiscum?
uamdiu paciar vos?“ Et ideo gravius quam[m] alii increpantur,
icius quam alii evertentur, durius quam alii iudicantur, ut patet
I[t]. 23° per totum[n]. Et inde[o] est illud Ysaie XXXIII.[4]:
Audite, qui longe estis, que fecerim, et congnoscite vicini for- 20
tudinem meam. Conterriti sunt in Syon peccatores, tremor pos-
edit ypocritas.“ Et M[t]. III. c. dicitur[p][5]: „Johannes Baptista,
idens multos Phariseorum et Saduceorum venientes ad bap-
smum, dixit eis: Progenies viperarum, quis demonstrabit[q]
obis fugere a ventura ira? Et ne velitis dicere: Patrem habe- 25
ıus Abraham. Jam enim securis ad radicem[r] posita est. Om-
is igitur arbor, que non facit fructum, excidetur et in ignem
iittetur.“ Ideo[s] additur similiter a domino de ypocritis[6]: „Om-
.s arbor, que non facit fructum bonum, excidetur.“

---

a) *om. E.* b) eciam spiritus *om. B.* c) *om. FGHI.* d) *om. B.* 30
e) idcirco *I.* f) etc. *F.* g) infortuniis *E.* h) in speratu *(sic) AB;* in-
:rato *(sic) F.* i) ideo vero *EFGH;* ideo non *B.* k) fructum bonum *E
biblia.* l) portet *A.* m) gravius quam *corr. ab ed.;* nequaquam *omnes
.i.* n) *ita A;* Matt. 2° 23° per totum *B;* Matt. XXIII *E;* Mathei XXIII.
· Mathei per totum dicitur *FH;* M[t]. per totum *GI.* o) Et inde *A.* Et inde 35
iam *B.* Inde etenim *E.* Inde et est *FGHI.* p) dicit *AB.* q) demon-
·abit *E et biblia;* demonstravit *cet. cod.* r) ad radicem arboris *E* (arbo-
:m *biblia).* s) Et ideo *B.*

1) *Matth. VII. 20.* 2) *Matth. VII. 19.* 3) *Matth. XVII. 16.*
4) *Isaiae XXXIII. 13—14.* 5) *Matth. III. 7. 9. 10.* 6) *Matth. VII. 19.* 40

Quare autem dominus gravius tolleret[a]) ypocritas in suo p
pulo, plurime cause huius ponuntur per spiritum Jhesum
prophetis et per dominum Jhesum in ewangelistis, quas st
dioso lectori relinquo colligendum et meditandum[b]), et inferi
5 per plurima patebit[c]). Et Guillelmus[d]) Altissiodorensi
ponit quatuor causas super secundo Sentenciarum, capitu
LXXXIII: Primo, quia omnes decipientes sanctam simplicit
tem ecclesie per ypocrisym decipiunt et deceperunt, sicut [p
edificaciones claustrorum et dotaciones ipsorum monachi yp
10 crite deceperunt simplicem populum ex apparencia devocio
in veritate non existentis[f]). Propter quod singuli[g]) heretici
seduccione usi sunt ypocrisi, et Antichristus, caput omnium in
quorum[h]), erit[i]) maximus ypocrita vel maxime decipiet[k]) p
ypocrisym et ypocritas[l]). Secundo, quia ypocrita talis usurpat
15 sibi gloriam soli deo debitam, et ita ypocrita divine glo
est depredator, cum tamen dicat dominus in Ysa.[1]): „Gloria
meam alteri non dabo." Propter quod in Job dicitur[2]): „Et[n]) o
culatus sum manum meam, quod est iniquitas maxima et n
gacio contra deum altissimum." Tercia causa est, quia il
20 qui occiderunt filium dei et necaverunt[o]), erant ypocrite, i
quod ypocrite implent mensuram iniquitatis omnium impiorum
quia[q]) et iterum crucifigunt. Quarta causa[r]), quia ypocri
domini Jhesu bona minus iuste appreciant et pessundant, -
namque[s]) bonum opus, quod valet pro vita eterna, ypocrita d
25 et vendit pro inani[t]) gloria vel[u]) pro uno minimo, — et e co

---

1) Cause, quare ipocrite gravius tollerantur in ecclesia dei quam a
peccatores *A ad calc. fol. infer. manu poster.*
7) 1° *I.*
14) 2° *I.*
30 19) 3° *I.*
22) 4° *I.*
[a]) tollet *B;* tollat *E.* [b]) colligendas et meditandas *E.* [c]) plurim
patebunt *EFGHI.* [d]) *ita AB.* Vilhelmus *E.* Wilchelmus *F.* Wylhelmus *G*
Wilhelmus *H.* [e]) Altiossiodolensis *(sic) I.* Altisioriensis *(sic) F.* [f]) sic
35 — existentis *om. E;* existencium *FGI.* [g]) *hac voce D 1. 2. contin.* [h]) here
ticorum ac iniquorum [inimicorum *G*] *EFGHI.* [i]) *om. B.* [k]) decipiat *I*
[l]) *post hanc vocem D 1. 2. contin.:* Ex quibus hoc fore etc., *v. infra p. 26*
lin. 7. [m]) *ita EFGHI;* in quantum usurpat *AB.* [n]) *ita biblia.* Si *omn*
cod. [o]) negaverunt *AEFG;* vocaverunt *(sic) I.* [p]) iniquorum vel impi
40 rum *E.* [q]) qui *B.* [r]) causa est *EFGH.* [s]) Namque *EFGHI;* quam *A*
[t]) vana *corr. sup. lin.* inani *I.* [u]) et *FGI.*

[1]) *Isaiae XLII. 8.* [2]) *Job XXXI. 27—28.*

erso mala, que maxime deum offendunt, non ponderant, sed
issimulant, ac si deus non adverteret, vel ac si esset fautor
ıalicie. Unde in psalmo [1]: „Propter quod impius irritavit deum?
)ixit enim: Non considerat". Cum [a]) alii peccatores expungnant
t persecuntur virtutem et veritatem, id est Christum, ypocrite 5
ccidunt.

Ex quibus [b]) singulis [c]) hoc fere [d]) dicendum estimavi, quod
deo ypocrite presbiteri et doctores sunt deo plus
liis molesti, quia, cum alii peccatores singulis creaturis dei
ıale abutantur [e]), ypocrite deo ipsomet et Christo eius 10
ıale utuntur, quantum est in eis ipsis [f]). Et quamvis alii
uam plurimi rursum crucifigunt in seipsis Christum Jhesum
: ostentui [g]) habent, pseudoapostoli et ypocrite, postquam Chri-
um Jhesum flagellaverunt in suo corde per iniquas cogitacio-
es et opera, conspuerunt et illuserunt [h]), dehinc tradunt eum et 15
iis [i]) flagellandum, illudendum [k]) et crucifigendum atque deri-
ıi ad habendum. Ideoque dominus de ypocritis dixit ad Pyla-
ım [2]: „Non [f. 57b] haberes in me potestatem ullam, nisi da-
ım esset tibi [l]) desuper. Ideo qui me tradidit tibi [in] manus,
eccatum habet." In figuram [m]) huius principes [n]) sacerdotum et 20
:ribe et totus magistratus templi comprehenderunt Jhesum et
luserunt, sed operti tenebris noctis et potestate tenebrarum,
: postquam genas eius ewulserunt, alapis et colaphis afflixe-
ınt occulte in nocte et in domo, tunc demum tradiderunt eum
oncio Pylato presidi iam publice et in meridie crucifigendum. 25
nimvero [o]) istorum omnium et singulorum, que in figura pre-
ısserunt, modo fit execucio crudelitatis in Jhesum crucifixum
ır ypocritas et templi dei [p]) magistratus spiritualiter. Qui habet
culos, videat, si vera sunt, que dico, hoc addito, quod singula [q])
ıccata in christianis et [r]) multo amplius Christum Jhesum la- 30

---

27) Qualiter nunc temporis [Cristus *E*] Jhesus crucifigatur [cruciatur *G*] *EFGI*.

a) et *H*. b) *contin. D 1. 2.* c) *om. D 2.* d) fore *D 2. et I;* vere *E.* e) abutuntur *D 1. 2. et G;* abhutuntur *F.* f) *D 1. 2. contin.*: Singula ıccata ɔc., *v. infra lin. 29.* g) contemptui *EFGHI.* h) flageraverint 35 . conspuerint et illuserint *A.* i) et aliis *om. EFGHI.* k) et illu-ındum *I.* l) *om. B.* m) In figura *EFGHI.* n) *om. H.* o) Quo-ım vero *E.* p) *om. B.* q) *contin. D 1. 2.* r) *om. D 1. 2.*

1) *Psalm. X. 13, ubi* quid *et* Non requiret *legitur.* 2) *Joann. XIX. 11.*

borare faciunt, quam fuerunt in Judeis vel paganis, et ipsa
sunt gravia magis et contraria, et per consequens, dum fiun
ipsum vulnerant, conspuunt et affligunt[b]), plus, inquam, quam
quelibet sputa seu[d]) flagella, illusiones, singula vulnera et mo
crucis, que[e]) ipsi Jhesu, id est carni eius Judei intulerunt. Ypo
crite igitur sunt illi, de quibus dei verbum, dei[f]) virtus et dei
sapiencia conqueritur, dicens[1]): „Et super dolorem wulneru
meorum addiderunt."

Item per hoc et in hoc sunt magis rei ypocrite quam cete
peccatores, quoniam, cum alii sunt avari in creaturis dei bon
et invidi, ypocrite sunt avari in rebus divinis et te
naces et invidi[h]) ac crudeles. Ceteri negociantur et d
vicias et honores acquirunt per res et in[i]) rebus mundi, ypocri
negociantur et divicias et honores rapiunt avare per res et
rebus[k]) celestibus et[l]) divinis. Ceteri peccatores prostituu
virgines et adulterantur in carne, ipocrite prostituunt anim
et[m]) virgines[n]), et adulterantur in spiritu verbum dei, et s
pienciam, matrem pulchre dileccionis, que abhorret adulteri
ypocrite non verentur prostituere et suis adulterinis libidinib
in spiritu, quantum in eis est, mancipare, prout hoc tangit ap
stolus, cum dicit[2]): „Non simus[o]) adulterantes verbum[p]), sic
quidam ex ipsis." Non potest autem cuiquam alteri tam pr
prie[q]) quam ypocritis textus ille coaptari[r]) II[a] Thess.[s]) II.
„Quoniam nisi venerit discessio[t]) primum, et revelatus fue
homo peccati, filius perdicionis, qui[u]) adversatur et extollit
super[v]) omne, quod dicitur deus aut quod colitur, ita ut
templo dei sedeat, ostendens se, tamquam ipse sit deus." Cui
exposicionem invenies copiose in libro 3° tractatu 5° de Ant
christo et in tractatu ultimo de abhominacione in loco sancto

9) Quomodo excedunt ypocrite alios [ceteros *G*] peccatores *EFGI.*

a) *corr. ab ed.;* ipsi *omnes cod.* b) *post hanc vocem D* 1. 2. *conti*
Non est maior etc., *v. infra p. 268, lin.* 22. c) quam *EFGHI; om. AB.*
d) *corr. ab ed.;* super *B;* sunt *cet. cod.* e) quam *EFGHI.* f) dei *BEFGH*
dicitur *A.* g) et dei et *A;* et dei *B;* dei et *EFGI;* et *H.* h) inmundi
i) in tantum *AB.* k) nec non rebus *E.* l) ac *E.* m) *om. EFGH*
n) virginesque *GI.* o) sumus *AB.* p) verbum dei *FGHI.* q) ta
proprie *om. E.* r) applicari *B.* s) ad Thess. *FGHI.* t) dissessio *F*
u) quia *B.* v) supra *GH et biblia.*

1) *Psalm. LXVIII. 27.* 2) *II. Cor. II. 17.* 3) *II. Thess. II. 3—4.*
4) *v. l. III. tract. V. „De Antichristo" et l. III. tr. VI. „De abhominatione*
loco sancto."

Quia igitur omnis ypocrita doctor vel sacerdos, qui sedet in templo dei, et facit suam voluntatem propriam, tamquam ipse sit deus, et querit suam gloriam et sui ipsius profectus, et extollitur supra omne, quod dicitur deus, quia serviunt sibi pro libito omnes scripture et veritas earum, et quod colitur deus[a], quia omnes species virtutum ad profectum sue glorie et questus sibi veniunt, et sedens in templo dei, habet potestatem super dei et ecclesie sacramenta, et tamen quia ipse amicus huius seculi vult esse, ideo est inimicus Christi constitutus et per consequens Antichristus. Et quod est gravius, ipse idem[b] est cum hoc dispensator verbi dei et rerum divinarum, ideo potenter seducit populum christianum ad amorem et cupiditatem huius mundi et abducit a Christi[c] Jhesu veritate et virtute. Et quia ipse est domesticus inimicus, capiens cum Christo Jhesu dulces cibos, ideo est[d] supra modum dei sui offensor continuus, intimus[e] et per consequens nocivus in pace amarissima et, quod est deterius, quod non potest evitari ab eo vel abscondi, ideo non inmerito est gravior, [f. 58a] quam[f] alii peccatores, paciencie divine ad tollerandum: et hoc ipsum expressit psalmus[g], dicens[1]: „Si inimicus maledixisset michi, sustinuissem utique. Et [si][h] is, qui me oderat[i], super me mala[k] locutus fuisset[l], ab eo forsitan me abscondissem. Tu vero“, etc.[m]).

Capitulum quartum[n]).

Quod ypocrite clamant oracionibus ad dominum tantum ex usu, sed non ex caritate et gravitate cordis[o]).

Sequitur in nostro textu[2]: „Non omnis, qui dicit michi: Domine, domine, intrabit in regnum celorum.“ In quo manifeste ostenditur ypocritas amplius et communius vociferare[p] ad dominum[q]), quam facit[r]) communitas sancta chri-

a) *om. E.* b) ipse idem *om. B.* c) Christo *false FGI.* d) ideo est *om. B.* e) et intimus *EFGHI.* f) quod *false AB.* g) psalmista *EH.* h) *add. ab ed. ex biblia; om. omnes cod.* i) oderunt *B.* k) magna *biblia.* l) *om. AB.* m) Tu vero, etc. *om. E.* n) *ita A;* [Sequitur *H*] c. XX. *EF (rubr.) H; om. BGI.* o) *ita B (rubr.) EF (rubr.) GHI; om. A.* p) notificare *B.* q) ad dominum *EFGHI;* ad *om. AB.* r) faciat *AB.*

1) *Psalm. LIV. 13—14.* 2) *Matth. VII. 21.*

stiana, ymo ex usu cottidiano venit quibusdam die noctuque psallere nomen domini, sed non ex caritate, multa orare, sed corde longe vacante[a]) a reverencia aut gravitate oracionis. „Posuerunt os suum in celum“ [1]), clamando [2]): „Domine, do-
5 mine“, sed vita eorum graditur super terram, quoniam adhesit pavimento ad instar bruti venter eorum [3]). Propter quod verus[b]) Gedeon reliquit eosdem et eiecit[c]) extra numerum electorum, quoniam[d]) non est creditus cum deo spiritus eorum ex eo, quod sint Effrem generacio[e]): intendentes et mittentes[f]), con-
10 versi sunt retrorsum[g]) in die belli [4]). Nam prope est dominus ab ore eorum, sed longe a renibus eorum [5]).

Habent siquidem hoc ypocrite in usu nimio ultra fideles christianos, presertim communes[h]), dicere: „Domine, domine.“ Sed hoc est non in veritate, quoniam verbis confitentur se nosse
15 deum, factis autem negant. Et, ni[i]) fallor, illud[k]) significavit veritas hoc nomen „Domine“ dupplicando, ut et[l]) per hoc dupplicitas talium proprie designetur. Sine contradiccione etenim, quocienscumque „Domine, domine“ dicatur, si in veritate dei[m]) unum est „Domine“, quia [est][n]) in unitate cordis,
20 oris et operis et ab uno homine et ad unum deum et in una fide et in uno spiritu sancto: unum, inquam, esset „Domine“ et racione cause efficientis et formalis, materialis et finalis. Nunc autem, quia, in spiritu sancto loquens, veritas dicit [6]): „Dicent michi: Domine, domine“, dupplicitatem ypocritarum con-
25 signavit[o]), varietatem eorum ostendit in corde, opere et sermone, ut[p]) perinde dinoscantur, sicut scriptum est Ecc.[q]) [7]): „Sic enim peccator in dupplici ligua congnoscitur“: quoniam aliter dicunt „Domine“ coram populis in sermone, — nam tunc valde admodum dulciter et suasibiliter ac elloquenter, — et aliter di-
30 cunt „Domine“ in cubiculis suis et in sua societate, — nam tunc insulse et cum amaritudine et[r]) proni ad contencionem. Qua-

---

a) vagante *A.* b) Judicum VII° *E.* c) eicit *A.* d) cum *B.* e) sint effreni *E.* f) mittentes arcum *EFGHI.* g) retroorsum *A.* h) omnes *EFGHI.* i) nisi *EFGI.* k) id *E.* l) *om. EFGHI.* m) *om.*
35 *FGHI.* n) *add. ab ed.* o) consignificavit *EFGHI.* p) et ut *EFGHI.* q) in Ecc. *E.* r) cum amaritudine et *om. B.*

1) *Psalm. LXXII. 9.* 2) *Matth. VII. 21.* 3) *Cf. Psalm. CXVIII. 25.* 4) *Cf. Judicum VII.* 5) *Cf. Jerem. XII. 2.* 6) *Matth. VII. 22.* 7) *Eccli. V. 11.*

propter scriptum est [1]): „Non omnis, qui dicit michi „Domine, domine", intrabit in regnum celorum."

Hoc eciam potest hic considerari, quod omnes tales, qui questum reputant pietatem, vel qui religionem christianam ad pacem suam et lucra [a]) contraxerunt, sibi multum in hoc complacent, quod communitatem plebis Christi transcenderunt in sua religione, confidentes, et quod iam non sunt sicut ceteri homines. Tales igitur dicunt bis: „Domine, domine" [b]), primo quia communi lege ewangelica cum optimis plebis christiane gloriantur et dicunt inter populos et cum [c]) populis „Domine" [d]). Sed, ut dictum est, amplius, quam [e]) commune [f]) christianorum, ascenderunt [g]) statum et perfeccionem apostolorum, ut gloriantur [h]), et sic estimant contingendo: addunt alterum „Domine"; sed quia gloriantur in patribus suis [i]) et ingrati sunt Christo Jhesu, qui [k]) pro ipsis mortuus est, sibi ipsis complacentes, et suam iusticiam constituunt, iusticie dei subiecti esse non festinant, que est unica omnibus hominibus et eadem, videlicet Christus crucifixus: Ideo dictum est [2]): „Non omnis, qui dicit michi [l]) „Domine, domine" [l]), intrabit in regnum celorum." Et quia soli [m]) illi, qui transformantur ad ymaginem Christi per eius inhabitantem spiritum, veraciter dicunt „Domine, domine" [n]), — sicut scriptum est [3]): „De claritate in claritatem [o]) transformamur, tamquam [p]) a domini spiritu". — et hii sunt [q]), qui in nullo sibi ipsis complacent, sed illi student, qui se redemit, complacere, eidem Christo vivere, non proprie voluntati, salutem animarum querere, non suum questum, festinare ex hoc seculo ad patrem, [f. 58b] non ponere in eo sua lucra, non querere pacem sue carni et sanguini, sed castigare corpus [r]) et in servitutem redigere et [s]) pro iusticia Jhesu [t]) et virtute usque ad mortem decertare, — que omnia in Christo Jhesu tamquam in perfecto exemplari precesserunt, in quibus voluntatem patris sui adimpleret, nobis [u]) similiter constituens ver-

---

a) ad lucra *FGH.* b) *om. H.* c) *om. H.* d) „Domine, domine" *B.* e) contra *FG.* f) communem *BFGHI.* g) transcenderunt *F.* h) ut gloriantur *om. B;* ut glorientur *I.* i) *om. B.* k) quia *E.* l) michi, ut supra *I cet. om.;* michi: Domine, etc. *H ceteris om.;* michi: Domine, domine *EF ceteris om., contin.:* Et quia oc. m) solum *G.* n) *om. BH.* o) *om. AB.* p) *om. B.* q) *ita E; om. cet. cod.* r) *ita FGHI; om. cet. cod.* s) eciam *EGHI;* redire eciam *F.* t) dei *EFGHI.* u) et nobis *I.*

1) *Matth. VII. 21.* 2) *Matth. VII. 21.* 3) *II. Cor. III. 18.*

sandum in talibus et voluntatem dei pro[a]) nostro modulo adimplendum —: Et ideo subditur[1]): „Sed qui facit voluntatem patris mei, qui in celis est.“

Quia autem tales ypocrite sunt heu multi, qui, licet mortuam vel informem fidem et spem obtinent, (ideo subiungitur[2]): „Dicent michi: Domine, domine“), cum magna instancia prophetant[b]), id est predicant, et ea, que sunt divina[c]), splendide et accuracius coram populis vel in concursu[d]) plebium christianorum frequentant, quia ista sunt ipsis ypocritis amplius lucrativa; et cum in[e]) intimo eos cupiditas regat et possideat, nichilominus estimant se ab extra in facie in nomine Christi talia facere. Ideo dicunt[3]): „Nonne in nomine tuo prophetavimus?“ Eciam ypocritis ex occultis dei iudiciis et ob reverenciam fidei Christi quandoque datur potestas super demonia: quod quidem cedit ad maiorem ipsorum[f]) excecacionem, cum et[g]) in talibus querant lucrum temporale. Ideo clamabunt et dicent ad dominum[4]): „In nomine tuo demonia eiecimus.“ Quinymmo conceditur ipsis insignia opera facere et super communem statum hominum, ut admirentur eos homines super terram, qui solum ea vident, que parent. Ideo eciam in eo cum fatuis virginibus clamabunt ad Jhesum, dicentes[5]): „In nomine tuo virtutes multas fecimus.“ Sed quia omnia talia corrupti per avariciam ypocrite convertunt ad suos questus, nimis amantes regulas[h]) huius mundi, et quia sunt sine affectu[i]) et ignita caritate ad Jhesum crucifixum, ideo sequitur[6]): „Et ego confitebor eis, inquit veritas: Discedite a me, operarii iniquitatis, non novi vos.“

Ecce, tria exprimuntur hic notanter a veritate, que sunt tacta in regula secunda in principio: Primo etenim ponitur in regula, quod ypocrite confitendo Christum palam et strennue, primo tamen amore et principali respectu moventur ad bona temporalia acquirenda. Et ita, licet ore domino Jhesu appropinquant, clamantes ad eum: „Domine, domine“, et confitentur se nosse ipsum deum solo verbo, tamen factis ipsum[k]) negant,

---

a) et pro *E.* b) *om. B.* c) divina *EFGHI;* divine *AB.* c) cursu *H.* d) *add. A sup. lin.; om. B.* e) amorem *false FG.* f) ipsorum et *GHI.* g) *om. H.* h) statuta *EFGHI.* i) effectu *(sic) EFGHI.* k) *om. E.*

1) *Matth. VII. 21.* 2) *Matth. VII. 22.* 3) *Matth. VII. 22.* 4) *Matth. VII. 22.* 5) *Matth. VII. 22.* 6) *Matth. VII. 23.*

quia ex tota vita sua incumbunt ad temporalia obtinenda et possidenda, quoniam avariciam sequitur cor eorum. Et perinde confitentur Christum et negant ipsum, confitentur ore, negant sua tota vita, oppositum faciendo ewangelice professioni. Confitentur verbis Jhesum, negant factis, apropinquant domino ore, 5 discedunt operacione. Propter quod confitentur non in veritate Christum Jhesum et recedunt ab ipso ad amandum seculum in veritate. Quapropter dominus correspondenter confitetur ypocritis in veritate, cum dicit [1]: „Et ego confitebor eis“ [a]), id est „ero testis velox“ [2]) eorum falsitatis, et facit ipsos a se discedere 10 in iusticia et equitate, quia [b]) ipsi primum ab eo post sanctam confessionem voluntarie post [c]) mundum et carnem discesserunt. Propter quod dicit [3]): „Discedite [d]) a me“, subaudis modo, dum estis in articulo et agone, qui prius dudum a me post vestram cupiditatem voluntarie discessistis. Discedite a me modo, dum 15 in extrema angustia positi, dum iam non est, qui eripiat [e]), et ite [f]) ad ea [g]), que primo et principali amore amplexistis [h]), ut vobis opitulentur et in necessitate vos protegant, propter que me sponte neglexistis et eis primum et amplius quam michi servivistis, iuxta aliam scripturam, in qua dicitur [4]): „Judicabit 20 dominus populum suum, et in servis suis miserebitur [i]): [f. 59[a]] videbit, quod infirmata sit manus, et [k]) clausi quoque defecerunt residuique [l]) consumpti sunt. Et dicet: Ubi sunt dii eorum, in quibus habebant fiduciam? De quorum victimis comedebant adipes et bibebant vinum libaminum: surgant et opitulentur 25 vobis et in necessitate vos [m]) protegant. Videte, quod ego sim [n]) solus, et non sit [o]) alius [p]) preter me“, etc.

Dicitur secundo in proposicione, quod ypocrite primam [q]) conversionem aut primum respectum habent ad vitam eis cupitam huius mundi seu ad divicias et [r]) honores, supple [s]) et 30 posteriorem [t]), et quasi minus principalem respectum atque mo-

---

25) Acha *F.*

[a]) *om. E.* [b]) quoniam *EFGHI.* [c]) euntes post *E.* [d]) discite *corr.* discedite *A.* [e]) eripiet *E.* [f]) ita *FGHI.* [g]) abea *H.* [h]) estis amplexati *E.* [i]) miserebitur *FGHI et biblia;* misericorditer *cet. cod.* 35 [k]) *om. E.* [l]) residui *E.* [m]) *om. E.* [n]) sum *HI.* [o]) est *B; om. H.* [p]) aliter *H.* [q]) previam *GH.* [r]) seu *EFGHI.* [s]) scilicet *EI.* [t]) posteriora *E.*

[1]) *Matth. VII. 23.* [2]) *Malach. III. 5.* [3]) *Matth. VII. 23.* [4]) *Deuteron. XXXII. 36—39.* 40

tum habent ad Jhesum[a]) crucifixum, quod demonstrant in suis singulis conatibus et precipuis studiis, cum ad ea, que sunt Christi Jhesu tantum, seipsos accomodant, sed ad ea, que sunt lucrari aut dampna evitari, donant seipsos totaliter, et ad mo-
5 mentum Christo, et illud tepide et quantum oportet et quasi ex dimidio animo[b]), sed ad ea[c]), que sunt mundi, per tempus et tempora et tota die, ad ea, que sunt mundi et carnis, currunt viriliter et cordate, sed ad ea, que sunt Jhesu crucifixi, claudicant effeminate vel[d]) cum quadam pusillanimitate. Propter quod
10 hic veritas secundo et[e]) correspondenter[f]) vocat ipsos operarios iniquitatis, dicens[1]): „Discedite a me, operarii iniquitatis.“ Nam si christiani amarent[g]) et inquirerent bona temporalia seu necessaria huius[h]) vite, huius mundi[i]), forma[k]) ipsis prescripta et concessa in ewangelio et per apostolos, non[l]) dicerentur
15 operarii iniquitatis. Sed quia ypocrite nimis cupidi[m]) ad habendum currunt primum et precurrunt suis precipuis studiis ad ea, que sunt huius vite, et circumeunt, querunt[n]) et festinant bona huius mundi avide lucrari et possidere, modicam vel nullam fidem in deum se habere probantes, sperantes cum hoc et cu-
20 pientes eciam divicias proprias Christi Jhesu, sed quasi depostfetantes[o]) acquisituros sese et habituros: propterea ergo veritas eos condempnat et iudicat[p]) operarios iniquitatis, quoniam non[q]) est maior in mundo iniquitas quam primum carnem suam exquirere et depost dominum deum, ponendo siccine deum[r]) post
25 carnem suam, et anteponere creaturam suo creatori atque ponderare[s]) magis et[t]) primum terrena quam celestia, temporalia quam eterna, carnalia prius[u]) acceptare[v]) quam spiritualia. Illud est enim non aliud quam pervertere rerum[w]) ordinem et expungnare totam[x]) ewangelicam veritatem, ubi scriptum est[2]):
30 „Primum querite regnum dei[y]) et iusticiam eius, et hec omnia

---

[a]) Christum Jhesum *GHI.* [b]) anime *B.* [c]) ad ea — tota die *om. EFGHI.* [d]) et *EFGHI.* [e]) *om. E.* [f]) quorespondenter *F.* [g]) amarent se *GH.* [h]) *om. B.* [i]) mundo *false A.* [k]) et forma *false AB;* necessaria huius mundi, forma *tantum EFG.* [l]) et non *false AB.* [m]) cu-
35 pide *BH.* [n]) et querunt *FGHI.* [o]) depostfetentes *EFGHI.* [p]) indicat *FG.* [q]) *hac voce D 1. 2. contin.* [r]) dominum deum *D 2.* [s]) preponderare *D 1;* ponderari *I.* [t]) *om. EFGHI.* [u]) cicius *E.* [v]) acceptare bona *I.* [w]) rectum *D 2;* totum *E.* [x]) *om. D 2.* [y]) dei, etc. *D 1. 2, cet. om.*

40 [1]) *Matth. VII. 23.* [2]) *Matth. VI. 33.*

adicientur vobis." Veritas namque, que est in Jhesu, wult, ut christiani non tantum non equipparent[a]) bona temporalia bonis supercelestibus, que habemus a deo per Christum Jhesum, sed ut[b]) non nisi ut vanitas habeantur, et in conparacione spiritualium veluti dampna arbitrentur et quasi stercora contempnantur[c]). Sed quia ab hac veritate longe ypocrite recedunt ac recesserunt, ideo audient a veritate[1]): „Discedite a me, operarii iniquitatis."

Ponitur tercio in regula, quod ypocrite inquirunt suos questus et explent suam cupiditatem eciam per res et in rebus religionis christiane, id est[d]) quia comparant sibi primum aliquos tytulos graduum et dignitatum in dei ecclesia, recommendaciones, aut quevis nomina laudis et honoris, utpote dyaconatus, sacerdocii, baccalarii vel magistrarii[e]), et cetera[f]) huiusmodi, per que ulterius se procurant ad ampliora promoveri, aut nomen[g]) religiosi vel nomen[h]) scientifici et devoti[i]) et virtuosi. Negociantur insuper suum lucrum in rebus divinis et per res divinas, solum ad salutem animarum Christi Jhesu morte et sanguine ordinatas et comparatas. [f. 59[b]] Cum hoc eciam alii hidem[k]) cupidi christiani per talia, ut dictum est, utpote tytulos[l]) et species[m]) religionis volunt venire ad noticiam ecclesie et amicorum huius mundi, non autem ut notificetur per eos Christus Jhesus populis[n]), sed ut ipsi per ista notificentur et[o]) per consequens dilatentur inique et[p]) inpigwentur[q]). Quinymmo huiusmodi ut communiter non probantur[r]) dominum Jhesum habere digne in noticia et hunc crucifixum, sed magis hoc seculum et personas magnas huius mundi. Ideo dominus Jhesus correspondenter et tercio in verbis premissis dicit ad tales[2]): „Non novi vos", ac si dicat: Quia[s]) vos noti esse a mundo prius et amplius quam michi[t]) curavistis[u]), ideo ego eciam modo non novi vos. Et quia vos me Jhesum consputum[v]) et crucifixum

---

[a]) equipperant *(sic) GH.* [b]) *om. E.* [c]) *post hanc vocem D 1. 2. contin.:* Omnis ypocrita &c., *v. infra p. 275, lin. 11.* [d]) id est *om. B.* [e]) magistrarii *EH;* magistri *cet. cod.* [f]) cetera ulterius *corr.* cetera *A;* ceteri *(sic) E.* [g]) nomine *E.* [h]) nomine *E.* [i]) docti *EFGI.* [k]) alii hidem *A;* alii hiidem *B;* quod idem *EFGHI.* [l]) per tytulos *E;* in tytulos *I.* [m]) spes *B.* [n]) Jhesus populis *om. B.* [o]) *om. E.* [p]) *om. E.* [q]) in *add. sup. lin.;* in *om. BFGHI.* [r]) probantur *EI;* probant *cet. cod.* [s]) Qui *F.* [t]) quam michi *om. GI.* [u]) curastis *EFGHI.* [v]) consputum — me Jhesum *om. EFGHI.*

[1]) *Matth. VII. 23.* [2]) *Matth. VII. 23.*

habere in noticia non laborastis neque festinastis, ideo eciam non novi vos ex vestro nomine. Et quia vos me Jhesum crucifixum et cum iniquis ab hoc mundo et cum stultis deputatum erubuistis confiteri coram[a]) hominibus et notificare, ideo modo
5 vos iniquos operarios ego nosse erubesco, quasi pater erubescit[b]) pro iniquo filio et quasi dominus erubescit[b]) super suo[c]) nequam servo[d]) et infideli. Iterum[e]), quia vos non novistis inquirere vitam, veritatem et graciam, quam ego in hominibus usque modo operor, existentes occupati circa inquisi-
10 cionem eorum, que vestra sunt, quapropter ego eciam modo non novi vos adhuc, ut salutem vestram operarer in tempore oportuno[f]). Ideoque discedite iam[g]) a me, operarii iniquitatis, quia non novi vos[h]).

[f. 60[b]] Capitulum quintum[i]).

15 *Qui magis proprie[k]) possunt dici ypocrite et in summo gradu consistentes[l]).*

Nunc ad prosequendum de ypocritis est veniendum, qui magis proprie dicti sunt ypocrite et possunt dici quasi in gradu summo ypocrisis consistere,
20 quos visum est per antonomasiam, id est propter excelenciam, in eo super alios reprobos circa fidem Jhesu nuncupare. Quem modum loquendi vel istos ypocritas sic exprimendi accepi a beato Paulo, qui huiusmodi[m]) sic inventus est nominasse, et[n]) ex eo, quod dicit Roma.[o]) 1° e.[p])[1]): „Et sicut non probaverunt
25 habere deum in noticia, tradidit eos[q]) deus in reprobum sensum.“ Et 2[a] Cor.[r]) ultimo ad idem dicit[2]): „An non cognoscitis vosmet ipsos, quia Christus Jhesus in vobis est?“ Tunc ad propositum: „Nisi forte reprobi estis. Spero[s]) autem, quod congnoscitis, quia nos non sumus reprobi.“ Et licet extenso[t]) no-

30 a) et coram *I;* quoram *G.* b) erubescat *E.* c) *om. H.* d) *om. E.* e) Item *EFHI.* f) oportune *EFGHI.* g) *om. FGHI.* h) *residuum fol. 59[b] et folium 60[a] in cod. A vacua sunt, sed nihil deficit.* i) *ita A;* [Sequitur *EH*] capitulum XXI. *EF (rubr.) H; om. BGI.* k) *om. EFGHI.* l) *ita B et F rubr., EGHI; om. A.* m) modi *om. B.* n) *om. B.* o) ad Roma *FGHI.*
35 p) e. *om. EFGHI.* q) *add. A in m.; om. B.* r) ad Cor. *FGHI.* s) Spero — reprobi *om. E.* t) estento *B.*

1) *Roman. I. 28.* 2) *II. Cor. XIII. 5—6.*

mine quilibet iniquus christianus potest dici reprobus in fide Jhesu Christi, et[a]) idem significat, quod reprobatus[b]), tamen hic reprobos voco illos ypocritas, qui, cum dominum Jhesum crucifixum congnovissent, non sicut deum glorificant neque gracias sibi agunt, sed evanuerunt[c]) in cogitacionibus suis[1]); quia non probaverunt pium Jhesum crucifixum habere in noticia, misit illos filius dei unigenitus in reprobum sensum[2]), ut cum magnis laboribus suorum studiorum velint suam iusticiam statuere, et per omnia, ad modum Aristotelis aut Platonis ceterorumque philosophorum, credunt se posse ad vitam virtuosam pervenire per studia propria et virtutes usuales, multum per hoc ad viam et heresym Manicheorum declinantes.

Item volunt et credunt se posse iustificacionem assequi per multos labores et expensas, observantes mandata et doctrinas hominum studioseque currentes secundum adinvenciones novas, observancias et cerimonias omnes recentes, quas ita tremunt[d]) et preponderant usque ad summam sanctitatem et salutis necessitatem; quibus tamen Jhesus crucifixus factus est tamquam mortuus a corde, et nequaquam habent spiritum eius neque vident eum nec sciunt eum: ideoque singula sua faciunt serviliter et in spiritu timoris penosi, de lege vero perfecte libertatis nichil norunt[e]), que est in spiritu Jhesu Christi.

Unde isti nichil vel modicum videntur differre a scribis et phariseis ypocritis in veteri[f]) populo Judeorum, quibus dominus Jhesus multipliciter ve ve est comminatus, et Paulus apostolus per multa tales visus est reprobare a Christi Jhesu fide et expungnare. Et tota scriptura divina atque omnis fides catholica clamat, predicat et confitetur, quod Jhesus crucifixus ipse[g]) unicus et ipse solus est redempcio et iusticia omnium in se credencium, ipse solus omnis virtus et omnis sapiencia cuilibet christiano, ipse alpha et omega, principium et finis[3]), et quod ipsum[h]) primum et immediate oportet induere et spiritum eius omnis, qui cupit[i]) vel curat esse iustus,

---

[a]) et *E; om. cet. cod.* [b]) reprobus *FGHI.* [c]) evenuerunt *false B.* [d]) premunt *(sic) E.* [e]) noverunt *EFG.* [f]) in veteri lege *EFGHI.* [g]) ipse est *GI.* [h]) ipsum *FGHI;* ipse *cet. cod.* [i]) eripit *corr.* cupit *A manu poster.;* eripit *B.*

[1]) *Cf. Rom. I. 21.* [2]) *Cf. Rom. I. 28.* [3]) *Cf. Apoc. I. 8.*

sanctus aut virtuosus, quoniam ipse unicus et solus est via, veritas et vita [1]). Quapropter ipsum solum primum et ex toto [a]) oportet inquirere, ipsum sanctificare, glorificare et portare in [b]) corpore et in anima, qui solus nos redemit precio magno, sag-
5 wine [c]) sui cordis.

Capitulum sextum [d]).

Quod ypocrite, cum multa et singula [e]) *pro iusticia propria* [f]) *fecerint* [g]), *unum tamen* [h]) *obmittunt solum et summe oportunum* [i]).

Non norunt [k]) hoc aut pocius negligunt et contempnunt
10 ypocrite isti, quos notat hic sermo, reprobi [l]) circa fidem, quia evanuerunt in cogitacionibus suis, et dicentes se esse sapientes, stulti facti sunt, et obscuratum est cor insipiens eorum [2]), ut ex permissione [m]) dei videntes, non videant, et legentes atque audientes tota die, non moveantur, non intelligant, — notati
15 [f. 61a] per quinque fatuas virgines in parabola [3]). Que quamvis integram fidem et inviolatam conservant [n]) (propter quod virgines dici merentur) et decem precepta magna dei omnia [o]) adimplent (ut denarius virginum numerus designat) et omnes suos quinque et quinque [p]) sensus [q]) sub disciplina custo-
20 diunt (sicut divisionis virginum quinarius [r]) exprimit), insuper opera bona et misericordiarum tenent in [s]) suis manibus (prout lampades adornate in manibus virginum dant intelligere), et iam reliquerunt mundum cum suis vanitatibus, conversi [t]) ad dominum deum suum (quod exprimit exitus omnium obviam
25 sponso et sponse), ad hec caritatem quidem habent ad deum, quamvis tepidam, et ad proximos (quod significat, quia lam-

---

15) De decem virginibus *A*.

[a]) et ex toto *om. I.* [b]) *om. E.* [c]) et sagwine *GI.* [d]) Capitulum quintum. [Sequitur *EH*] capitulum XXII. *EF (rubr.) H; om. BGI.*
30 [e]) sui gloria *(sic) E.* [f]) proprie *I.* [g]) fecerunt *HI.* [h]) tantum *E.* [i]) *ita AB (rubr.) E (add.* Ave Maria *rubr.) F (rubr.* Sequitur *add.) GHI.* [k]) noverunt *E.* [l]) reprobos *GH.* [m]) promissione *BE.* [n]) conservant *E;* conservent *cet. cod.* [o]) dei magna diligencia *FGHI.* [p]) et quinque *om. I.* [q]) et quinque sensus *om. EFGH.* [r]) quernarius *BG.* [s]) *om. E.*
35 [t]) *ita omnes cod.*

[1]) *Cf. Joann. XIV. 6.* [2]) *Cf. Rom. I. 21—22.* [3]) *Cf. Matth. XXV. 1—12.*

ades fatuarum virginum non iam erant extincte, sed adhuc ar-
ebant[a]) utrumque[b]), licet deficiendo, — nam dixerunt fatue ad
apientes virgines: „Date nobis de oleo vestro, quia[c]) lampades
ostre[d]) extinguuntur“): et ecce, horrendum auditu[e]), et quod po-
est timore et tremore quemlibet christianum conquassare, puta 5
uod istis omnibus stantibus et habitis[f]) perfeccionibus et vir-
itibus, scilicet integritate[g]) fidei in deum, observancia dei man-
atorum, assit eciam modestia et composicio omnium sensuum
ominis[h]), operacio virtuosa et opera misericordie in manibus,
ontemptus mundi cum vanitatibus, exitus in occursum dei per 10
reparacionem vite ydonee et precinccionem[i]) lumborum. O
ie Jhesu crucifixe, miserere mei, tui miseruli famuli, quia ecce
edietas talium est in dei iudicio rigido inventa fatuorum et
eproborum circa fidem Jhesu Christi!

Quis, obsecro, ergo poterit salvus esse, cum hec ita agan- 15
ur et legantur? Ille plane solus poterit salvari[k]) et
pse tantum, qui[l]) in veritate fuerit[m]) repertus in Christo
hesu, non habens suam propriam iusticiam, sed qui solum
nicum Jhesum crucifixum pro summa salute et iu-
ticia perfecta requirit et expectat, quoniam scriptum 20
st[1]): „Nichil est amplius dampnacionis in hiis, qui sunt in
Christo Jhesu.“

Quare ista predicta multitudo et talis et tanta in-
enitur esse fatua et reprobata, nisi ideo, quia, iusticiam
uam quandam habens vel promittens se habere ex[n]) et per[o]) 25
bservancias legales quasdam et studia humana et secundum
octrinas hominum adinventa et comparata, minus digne curavit
hesum crucifixum atque non satis sedule et grate ipsum uni-
um inquisivit neque ipsum tenuit neque glorificavit neque
mavit? Ergo defuit eidem multitudini unum porro 30
ecessarium ad iusticiam et salutem, et illud est
leum, id est caritas ardens vel ignita ad Christum
hesum, — caritas inquam digna sponso tam amabili et eo

[a]) ardebant *FGHI;* credebant *ABE.* [b]) utrumque *FGHI;* utcum-
ue *ABE.* [c]) quia — extinguuntur *om. E.* [d]) lampade *tantum G.* 35
auditu est *F.* [f]) habitus *false E.* [g]) integrare *(sic) B;* integritatem
alse FG. [h]) hominis *corr.* omnis *F.* [i]) precinccione *false BEH.*
salvare *corr.* salvari *A.* [l]) *om. E.* [m]) fuit *E.* [n]) *om. EFGHI.*
om. I.

[1]) *Rom. VIII. 1.* 40

zelote, quam unicam wlt habere a suis amatoribus, quos s
amat [et][a]) usque ad talem mortem suam adamavit sic amara
(propter quod dixit[1]): „Ignem veni mittere in terram, et qu
volo, nisi ut ardeat"), et quandam[b]) similem fatuis virginibu
Hec[c]) dicit Appoc. 3º[2]): „Amen, testis fidelis et verus, qui e
principium creature dei. Scio opera tua, quia neque calidus
neque frigidus: utinam frigidus esses aut calidus[d]); sed qu
tepidus es et neque frigidus[e]) neque calidus, incipiam te ev
mere de ore meo. Quia[f]) dicis, quod[g]) dives sum et locupl
tatus[h]) et nullius egeo, et nescis, quia tu[i]) miser es et miser
bilis et pauper et cecus[k]) et nudus, suadeo tibi emere a me a
rum ignitum et probatum, ut locuples fias et vestimentis alb
induaris, et[l]) non appareat confusio nuditatis tue et collirio i
unge oculos tuos, ut videas." „Ego sto ad hostium et pulso,
si quis"[m]), etc., ibidem[3]). [f. 61[b]] Cur autem predicta multitud
sit secundum faciem iustorum et sanctorum fatua probata[n])
Quia unico vero et compendioso obmisso vel ad plenum no
habito, — id est ignita caritate ad Jhesum et nupciali, quo
habendum unicum necessarium clamat tota professio christian
et series scripturarum, — miro modo abducti et obcecati huiu
modi, vigilant, laborant, torquent et contorquent[o]) semetipsos[p]
quasi gens, que iusticiam fecerit, suam iusticiam volentes ass
qui et tenere, quam homines doctrinis suis variis compinxeru
et multis promissionibus incertis munierunt[q]). Que omnino
ipsis non proderunt in tempore respectus domini, et cum vene
ad iusticias hominum iudicandas, quoniam virgines iste fat
non sunt vise esse fatue neque in aliquo deficere, antequa
clamor in media nocte factus est: Ecce sponsus venit[4]), s
in extremo articulo et agone iudicii fatue esse sunt probate
reprobate; ideo ex magna necessitate ad huiusmodi dictum est[5]
„Utinam saperent et intelligerent et novissima providerent."

---

a) *add. ab ed.* b) quandam *FGH;* quendam *cet. cod.* c) Hic *G*
d) Utinam esses calidus *tantum B.* e) neque frigidus *om. E.* f) Qui
g) *om. E.* h) locuple:us *E.* i) *om. E.* k) et cecus *AFGHI.* l)
EFGHI. m) michi aperuerit *add. FGHI.* n) est probata *ABE;* prob
FGHI. o) et contorquent *om. EFGHI.* p) seipsos *EFGHI.* q) inn
erunt *EF.* r) omnia *E.*

1) *Lucae XII. 49.* 2) *Apoc. III. 14—18.* 3) *Apoc. III. 20.*
4) *Matth. XXV. 6.* 5) *Deuteronom. XXXII. 29.*

Quam ob rem in ista nocentissima et subtili ypocrisi laborantibus succurrendum estimavi[a], et[b] detegens eandem volentibus contra ipsam vigilare et ab eius fermento attendere, pono istam regulam vel proposicionem[c]: Consuescere tantum corporaliter[d], etc.

Capitulum septimum[e].

Incipit regula tercia et ipsius auctoritates et raciones[f].

Consuescere corporaliter tantum[g] ea, que sunt religionis christiane, et propter seipsum in talibus corporalibus[h] propriam iustificacionem querere et amare, propter ea et in[i] hoc placere sibi ipsi. Aut sic clarius et magis expresse: Omnis[k] ypocrita leviter accipit mandata dei et omnis divina scriptura et verba dei apparent sibi quasi communia et inveterata, et pertractat ea sine gaudio spiritus et utitur eis quasi cerimoniis[l] legis Moysy ac observacionibus corporalibus[m]. Et ab[n] amore sui[o] ipsius agitatus et a timore dei, serviliter magnopere querit suam iusticiam statuere et augere conatur cum laboribus eandem per adinvenciones[p] proprias et doctrinas hominum[q]. Magnipendit[r] eciam mandata et adinvenciones hominum[s] plus quam dei mandata in tantum, quod eciam dei mandatis non habitis et obmissis putat se digne collere deum et timere precise adinvencionibus hominum. Et prompte ipsa operatur ac diligit zelaturque multum pro huiusmodi cerimoniis et observanciis, sola consuetudine ad hoc inbutus et agitatus, per ea iustificat seipsum, ignarus dei iusticie et Christi Jhesu caritatis.

---

7) 3ª regula *A rubr.*

a) existimavi *B.* b) *om. F.* c) *hac voce finitur cap. in cod. FG; E add.:* declaratam per auctoritates et raciones diversimodas, etc. d) tantum corporaliter *om. HI.* e) *ita AB (rubr.).* Sequitur *H]* capitulum XXIII *EFH; om. GI.* f) *ita AB (rubr.) EF (rubr.) GHI.* g) tantum corporaliter *FGHI.* h) *om. EFGHI.* i) *om. GHI.* k) *contin. D 1. 2.* l) cerimonia *A post corr.;* cerimonie *B;* cerimonia *D 1;* cerimoniis *EFGHI.* m) *post hanc vocem D 1. 2. contin.:* Quod autem etc., *v. infra p. 282, lin. 26.* n) *om. I.* o) *om. E.* p) inadvenciones *E.* q) omnium *false A.* r) Magnipendunt *AB.* s) et consuetudinem ipsorum ac antiquo fore *add. EFGHI.*

Hec autem tercia regula tracta est de illo textu Luce XII. a.[a]), ubi dicitur[1]): „Attendite a fermento phariseorum, quod est ypocrisis", cum illo addito, quod M[t]. XV. b.[b]) dicitur ad ypocritas[2]): „Quare vos[c]) transgredimini mandatum[d]) dei 5 propter tradiciones vestras?", et paulo post[3]): „Ypocrite, bene prophetavit de vobis Ysayas[e]): „Populus hic labiis me honorat, cor autem eorum longe et a me." Sine causa autem[f]) colunt me, docentes doctrinas et mandata hominum."

Raciones huius regule sunt hee[g]):

10 Prima, quia tales sunt exortes[h]) a spiritu Jhesu et per consequens vani[i]) in semet, corrupti[k]) mente[l]), curiosi[m]) inquisitores in illis, qui apparent boni, ut sunt quidem[n]) species virtutum, et in sapiencia et sciencia carnis, quibus occupati et splendidi facti in populis, amplius decipiuntur, quia scrip- 15 tum est[4]): „Vanus est omnis homo, in quo non subest sciencia dei." Et perinde sunt corrupti mente, quia[o]) placent sibimet[p]) per cupidum sui amorem et retinent propriam voluntatem, placent insuper hominibus ex eodem amore et in eo delectantur, et admittunt illud eciam in hiis, que sunt Christi Jhesu, et ita 20 fiunt reprobi circa fidem. Igitur omne illud, [f. 62[a]] quod accipiunt, in similem naturam convertunt, et per consequens ea, que sunt legis divine, similiter ad suam vanitatem transferunt et ad carnem, id est carnalem concupiscenciam[q]) et iusticiam hominum apparentem et corporalem, vel que est solum ex- 25 trinseca secundum opera hominum habencia racionem et similitudinem honestatis et pietatis, sed sine dei iusticia, que est fides[r]) et caritas in Christum Jhesum.

Propter quod dominus, plantans et edificans suam iusticiam, que ex deo est tantum, et scienciam ac virtutem, dice- 30 bat[5]): „Si quis wult venire ad[s]) me, abneget semetipsum"[t]),

---

[a]) a. *om. EFGHI.* [b]) b. *om. EFGHI.* [c]) *om. EFGHI.* [d]) mandata *BE.* [e]) Ysayas, dicens *E et biblia.* [f]) *om. EFGHI.* [g]) hee *EFGHI;* hec *AB.* [h]) exsortes *BEFGH.* [i]) *om. B.* [k]) et corrupti *F.* [l]) *ita A; om. BEFGHI.* [m]) seriosi *(sic) E.* [n]) quedam *EFGH.* [o]) qui *B.* 35 [p]) sibimet ipsis *FGHI.* [q]) complacenciam *EFGHI.* [r]) fides, spes *EFGHI.* [s]) post *B.* [t]) *E add.:* et tollat crucem suam et sequatur me." Ibi dicitur: „Semet ipsum."

[1]) *Lucae XII. 1.* [2]) *Matth. XV. 3.* [3]) *Matth. XV. 7—9.* [4]) *Sap. XIII. 1.* [5]) *Matth. XVI. 24.*

id est nichil retineat de sua iusticia et sciencia veteri et antiquata[a]). Sicut alibi[b]) scriptum est[1]): „Recedant[c]) vetera de ore vestro, quia deus scienciarum dominus, et ipsi[d]) preparantur cogitaciones.“ Dominus ergo, dives et omnipotens in omnes, ipsemet et non alius voluit esse perfecta virtus et sapiencia et iusticia omni credenti secundum operacionem sui spiritus in nobis, ut non glorietur omnis caro[2]). Sed quicumque gloriatur, solum in domino Jhesu unico glorietur[e])[3]). Quamobrem non eget deus[f]) mendacio nostro, id est vana[g]) nostra sapiencia et falsa iusticia, que non est ex deo, ymmo neque communicare wult cum ea. Ideo est, quod quicumque iustus sibi[h]) videtur vel sapiens in hoc mundo, abneget seipsum[i]) et stultus fiat, ac sit[k]) in Christo et[l]) per solum Christum iustus et sapiens, ut solum deus gloriam habeat in veritate[4]). Et ideo Christus noluit opus sue sapiencie et virtutis operari atque iusticiam suam[m]) in scribis et sapientibus et prudentibus huius mundi neque in phariseis et secundum suam estimacionem iustis, quia erant inepti ad opus Jhesu eo, quod propria sua sapiencia carnali et iusticia extrinseca et inveterata erant occupati et corrupti. Propter quod dixit ad tales Mt. IX.[5]): „Nemo mittit comissuram[n]) panni rudis in vestimentum vetus; neque mittunt vinum novum in utres[o]) veteres; sed vinum novum in utres[p]) novos mittunt, et ambo conservantur.“ Et alibi dicit[p])[6]): „Ecce, ego nova facio omnia.“ Et in propheta[7]): „Novate vobis novale.“

Quia ergo christiani moderni inveterati[q]) sunt et claudicaverunt a semitis vestigiorum Christi[8]), neque sunt de vase in vas transfusi[9]), numquam proprie abnegant et[r]) abnegaverunt semetipsos, sed mira conposicione fit in eis, non sine altitudine Sathane, ut placeant sibi in sua sapiencia acquisita et naturali et decore apparentis iusticie et pulchre ordinacionis ac secundum

---

a) antusta *B.* b) et alibi *EFGI.* c) Recedant *FGI et biblia.* Recedent *cet. cod.* d) ipsi *EFGHI et biblia;* ipsis *AB.* e) gloriatur *corr.* glorietur *A.* f) dominus *corr.* deus *A; om. E.* g) nova *corr.* vana *A;* nova *BEFGHI.* h) sibi — iustus *om. E.* i) semetipsum *FGHI.* k) ac sit *FGHI;* ac si *AB;* ut sit *biblia.* l) aut *FGI.* m) *om. B.* n) commixturam *FGHI.* o) uteres *H.* p) *om. H.* q) inveterati *om. ABE.* r) vel *AEFGHI.*

1) *I. Reg. II. 3.* 2) *Cf. I. Cor. I. 29.* 3) *Cf. I. Cor. I. 31.* 4) *Cf. I. Cor. III. 18.* 5) *Matth. IX. 16—17.* 6) *Apoc. XXI. 5.* 7) *Jerem. IV. 3.* 8) *Cf. Psalm. XVII. 46.* 9) *Cf. Jerem. XLVIII. 11.*

species[a]) pietatis, ut nichil reprehensibile secundum homines videatur. Accedit[b]) ad hoc laus hominum, commendans multipliciter eorum[c]) opera. Unde adhuc magis nubillantur et firmantur[d]), tamquam sint sancti et iusti, cum tamen omnia[e]) 5 eorum sint amara Christo velud absinthium[f]) et fermentata fermento phariseorum et scribarum, quod est ypocrisis. De quo multa infra dicentur.

Secunda racio regule est, quia lex Christi spiritus est et vita, ipsi autem sunt carnales et post carnem abierunt: ideo 10 non sapiunt, que locuntur[g]) de lege Christi vel quid faciunt; quoniam animalis homo non percipit ea, que sunt spiritus dei [1]). Quapropter ex usu cottidiano et antiquo eorum, que sunt legis Christi et religionis christiane[h]), firmatur in ipsis ypocritis magna consuetudo et componitur ex talibus asuefaccionibus 15 pulchra vita christiana secundum honestatem huius mundi ita, ut ipsi libenter et cum delectacione talia operentur, sed omnia sine spiritu Jhesu Christi, sed[i]), ut dictum est, ex solo usu, et ideo fit in[k]) eis vita illa apparere[l]) recte quasi pulchra virgo sine vita vel sicut statua salis lapidea, in quam fuit uxor Loth 20 conversa [2]). Habebat siquidem omnem formam mulieris precedentis [f. 62[b]] et totam similitudinem[m]) afforis, et tamen intus iam non erat[n]) spiritus et vita, sed mortuus lapis: ita isti christiani, compositi afforis secundum consuetudines legis christiane, sed[o]) in spiritu mentis mortui[p]), quia non ardet in 25 eis amor sponsalis ad Jhesum crucifixum.

Et nota hic[q]), quod omne[r]), quod dicitur de uno homine ypocrita, ita de multis, ita de uno conventu[s]) vel integra religione et similiter de tota multitudine falsorum christianorum presentis seculi sibi in eo similium, qui[t]) rite ea, que christianitatis 30 sunt[u]), videntur facere et ad[v]) plenum exequi prompte et libenter, sed tamen ex sola consuetudine firmata, non ex spiritu

---

19) Statua salis *FGI.*

[a]) speciem *B.* [b]) Accedit autem *E.* [c]) ipsorum *EFGHI.* [d]) nubillatur et firmatur *AB.* [e]) omnia opera eorum *EF;* omnia eorum opera 35 *GHI.* [f]) absintheum *EGH.* [g]) leguntur *corr.* locuntur *A.* [h]) christianis *B.* [i]) secundum quod *FI;* secundum ut *GH.* [k]) *om. E.* [l]) apparens *E.* [m]) tota similitudine *FGHI.* [n]) *ita EFGHI; om. AB.* [o]) *om. B.* [p]) proprie *(sic) E.* [q]) *om. EI.* [r]) omne hic *I.* [s]) concentu *(sic) A.* [t]) quod *AB.* [u]) *om. B.* [v]) *om. I.*

40 [1]) *Cf. I. Cor. II. 14.* [2]) *Cf. Gen. XIX. 26.*

Jhesu crucifixi vel non[a]) ex caritate ipsius, eo quod non afficiuntur amore ad eum[b]) forti et fideli, nisi forte tepide vel[c]) naturaliter solum[d]), veluti gentiles ad suos deos vel Judei. Et idcirco omnes tales sunt fatue virgines et reprobi circa fidem.

Tercia racio est, quia huiusmodi ducuntur[e]) solum dumtaxat iudicio sensus et estimacione mundiali; ad quod iudicium sequitur sine contradiccione magnificare ea[f]), que sunt hominum et[g]) huius mundi, vel ea, que sunt apparencia coram hominibus, et tremere[h]) a facie ipsorum, utpote sunt cerimonie et quedam observaciones et doctrine hominum, — que autem sunt magna in veritate et in spiritu dei, ea non attingere, sed neque inquirere, quia iudicium carnis illinc[i]) nequit aspirare, ymmo talia, que domini Jhesu iudicio sunt apprehensive virtutis[k]), carni[l]) et mundo[m]) exhibent se materia remota et adversa. Quam ob causam omnia, que legis sunt christiane, miro modo huiusmodi[n]) subdunt carnali observacioni et quadam necessitate obligantur in eisdem, non intelligentes neque inquirentes in ipsis veritatem vite aut spiritus, sed utuntur ipsis serviliter tantum, quasi Moyses et Judei typyca et mortua sua litera; iti isti habent se in[o]) intellectu ad observancias religionis christiane; de quibus manifeste[p]) scriptura[q]) dicit[1]): „Vitula Effraym docta diligere trituram."

Quarta racio[r]) est, quia spiritus ille appostaticus, qui omne sublime videt, sathagit in singulis fermentum sue pestis inmiscere. Postquam siquidem in talibus incitata[s]) et conducta eorum[t]) concupiscencia, per eundem[u]) spiritum devocionis extingwit, in torporem mittens et soporem letalem leviter et dulciter intodducens[v]) homines, relaxat disciplinam[w]), proposita bona extenuat et desideria sanctitatis mortificat et abradit, illico prestringit hominis oculos quibusdam adinvencionibus et observacionibus supersticionum corporalium et in ta-

[a]) *om. EFGHI.* [b]) deum *FGHI.* [c]) et *EFGHI.* [d]) naturaliter solum *om. BE.* [e]) dicuntur *A (ante corr.) FGI.* [f]) *om. E.* [g]) vel *E.* [h]) tremore *(sic) E.* [i]) illuc *E.* [k]) *ita omnes cod.* [l]) carnis *corr.* carni *EFGHI;* carnis *AB.* [m]) mundo *EFGHI;* mundi *AB.* [n]) *om. EFGHI.* [o]) *ita E;* ista habent sine *cet. cod.* [p]) mathonomice *FH;* mathanomice *G;* methonomice *I.* [q]) scriptura *EFGHI;* scriptum *AB.* [r]) regula *(sic) I.* [s]) fuerit insita *E.* [t]) earum *E.* [u]) eundem *EF;* eandem *cet. cod.* [v]) introducit *B.* [w]) laxat hominis disciplinam *FGI.*

[1]) *Oseae X. 11.*

libus swadet et promovet hominem christanum laborare, ut i
talibus homo suas iustificaciones reponat et spen
sibi promittat, non habens spiritum Jhesu crucifixi; et ideo no
inmittit[a]) homini tali contra fidem vel[b]) contra mores tempta
menta[c]), ut siccine quietetur et sopiatur, confidens iam de su
diutiva sanctitate, quatenus postremo ita hominem[d]) circum
veniat et gluciat, tunc, quando omnes iusticie hominis ypocrit
sine Christi Jhesu spiritu apparuerint[e]) tamquam pannus men
struate; et tunc omnis spes peribit[f]) et tunc turbo aufferret[g]
eum, tamquam pulverem, quem proicit[h]) ventus a facie terre.

Hec autem omnia et singula fuerunt[i]) propriissime i
Sampson[k]) et Dalila[l]) figurata[m]), utpote in dormicion
Sampson in gremio Dalile[n]), in crinium eius abrasione, in ocu
lorum ipsius Sampson eruicione, in eo, quod Sampson iam cecu
mollivit in mola Philisteorum[o]) et lusit coram eis, que omni
suis locis congrue applicanda relinquo inquisitori[p]) scriptura
rum studioso[1]).

Hec autem iustissime ypocritis neccesse est evenire, qui
Christo Jhesu pro[q]) se crucifixo se gratos [f. 63a] nesciunt ne
que volunt exhibere, ut sibi, qui se redemit, totaliter viveren
et sibi soli amorem et gloriam cumularent, sed evanescunt i
cogitacionibus suis, dicentes se sapientes et iustos, stulti sin
Jhesu[r]) crucifixo constituentur et iniqui[s])[2]).

---

12) Similia ipsius et Dalide *(sic) FGI.*

a) non eciam mittit *E.* b) et *EFGHI.* c) tentamenta *F.* d) ho
mo *B.* e) apparebunt *E.* f) perhibit *H (ubi constanter h ante vocale
ponitur.* g) auferebit *(sic) E.* h) proiecit *E.* i) fiunt *A;* sunt *FGHI.*
k) Sampsone *B.* l) Dalida *omnes cod.* m) prefigurata *G.* n) Dalid
BEH; Dalile *cet. cod.* o) Philistiorum *B.* p) scriptori *corr.* inquisitori *A*
inquisicioni *B;* inquisitori *EFGHI.* q) per *H.* r) *om. EFGHI.* s)
cetera *add. B.*

1) *Cf. Judicum VII.* 2) *Cf. Rom. I. 21—22.*

Capitulum octavum[a]).

Quod vicia ypocritarum possunt utiliter in[b]) *publico reprehendi modeste et in communi*[c]).

Pensanda[d]) itaque sunt hic verba Salvatoris pro hac regula superius[e]) allegata, ubi dixit[1]): „Attendite vobis a fermento phariseorum, quod est ypocrisis.“ Incidentaliter tamen prius est hic advertendum, quod inmediate[f]) ante premissa[g]) verba auctoritatis dei notatur[h])[2]): „Tunc cepit dicere Jhesus ad discipulos suos, dicens: Attendite vobis“, etc. Ubi manifeste confutantur illi et convincuntur, qui dicunt predicatoribus[i]), quod non sint peccata increpanda et[k]) detegenda regularium et monachorum, quamvis universali[l]) sermone, tunc, dum fit exortacio ad vulgus plebeium[m]); super quo eciam non modice predicatoribus indignantur clerici et religiosi, dicentes, quod per hoc reddant plebibus eos contemptos et exosos, ac si nescirent vel nolint scire morem et facta Jhesu crucifixi hic et in multis locis aliis ewangelii, in quibus ex proposito[n]) coram vulgaribus detexit ypocrisym et iniquitates religiosorum, magistrorum et sacerdotum et est hortatus[o]) suos discipulos ipsorum doctrinam ad cavendum, quamvis et ira exinde et scandalis quaterentur[p]), prout M^t. XV. dicitur[3]): „Disputans cum magistris eorum et religiosis de tradicionibus[q]) et supersticionibus, convocatis ad se turbis, dixit eis oppositum doctrine eorum tenendum, dicens: Audite et intelligite. Non quod intrat ad os coinquinat hominem[r]), sed[s]) quod procedit ex ore, hoc coinquinat hominem“. Et sequitur

---

4) De scandalo *A.*

[a]) *ita A; om. B.* [Sequitur *EH*] capitulum XXIIII *EFH; om. GI.* [b]) et in *E.* [c]) *ita AB (rubr.) EF (rubr., sed* reprehendi - communi *om.), GHI.* [d]) Pensandum *H.* [e]) et in quantum *add. FGHI;* et in communi *add. BE.* [f]) immoderate *AB.* [g]) ante missa *E.* [h]) notatur *corr. ab ed. de* notantur, *ut in ABE legitur;* nominantur *FG* (ippocrite *add.) HI.* [i]) predicatores *EFGH.* [k]) nec *corr.* et *A;* nec *EFGHI.* [l]) utili *(sic) FGI.* [m]) plebium *BEFGHI.* [n]) exposito *FGHI.* [o]) ortatus *EI.* [p]) quatientur *corr.* quaterentur *A;* quatirentur *BEFGHI.* [q]) detraccionibus *(sic) FGHI.* [r]) id est animam *add. I.* [s]) sed — hominem *om. B.*

[1]) *Lucae XII. 1.* [2]) *Lucae XII. 1.* [3]) *Matth. XV. 10—11 (libere adfertur).*

notabile ad modernos, qui sunt proni ad scandala et pleni scandalis [1]: „Tunc accedentes discipuli eius, dixerunt ei: Scis, quia Pharisei audito hoc verbo scandelizati sunt? At ille respondens, ait: Omnis [a]) plantacio, quam non plantavit pater meus, eradi-
5 cabitur. Sinite eos [b]), quia ceci sunt et duces cecorum." Ecce, quam firma ex hoc et rata est illa doctrina Jeronimi, que dicit: „Utilius sandalum nasci permittitur [c]), quam veritas utilis populo non dicatur."

Quod [d]) autem ayunt [e]), inquientes, quod ex talibus [f]) pu-
10 blicis et vulgaribus sermonibus cum detestacione criminis ac ypocrisis clericorum religiosi et sacerdotes contempnuntur et populus animatur ad eos refutandos, scire debent, quod nequaquam correccio paterna, et que a zelo sancti spiritus prolabitur [g]) in sermone, facit clerum populis [h])
15 contemptum, sed pocius facta detestabilia religiosorum multorum et clericorum incompositorum [i]), superborum, impudicorum [k]). Et similia multa sunt, que sacerdotes domini [l]) dehonorant, sed non fidelia verba predicantis [m]), sicut scriptum est ad sacerdotes [n]) M^t. [o]) [2]): „Vos estis sal terre. Quod si sal
20 insulsum fuerit, ad nichilum [p]) valet ultra, nisi ut mittatur foras et conculcetur ab hominibus"; et iterum M^t. [q]) [3]): „Omnis doctor scriba [r]) in regno celorum, qui sic docuerit et solverit unum de mandatis hiis minimis [s]), minimus erit in regno celorum", et per consequens si multa et magna eorum [t]) solverit, erit ini-
25 quus et contemptus in ecclesia sanctorum.

Quod [u]) si verba fidelia predicantis detegunt populo ypocrisym et iniquitates religiosorum et

---

9) Obieccio contra wlgarem sermonem *D 1.* Quidam scandalisantur ex communi et quotidiana verbi predicacione divini *D 2. ad calc. fol. super.*
30 12) Solucio *D 1.* Peccata clericorum manifesta sunt manifeste publicanda *D 2. ad calc. fol. infer.*

a) Omnis — eradicabitur *om. FGHI.* b) eo *E.* c) promittitur *E.* d) *hac voce D 1. 2. contin.* e) aiunt quidam *D 1. 2.* f) talibus *om. D 1. 2;* talibus et *E.* g) non prolabitur *FGHI.* h) *om. D 1. 2.* i) ocio-
35 sorum et *add. EFGHI.* k) *om. EFGHI.* l) dei *D 2.* m) *D 1. 2. contin. sic:* Quod si verba σc., *v. infra lin. 26.* n) de sacerdotibus *EFGHI.* o) in Mat. *E.* p) ad nichilum *BEFGH et biblia;* ad nichil *ABI.* q) in Mat. *E.* r) et scriba *B.* s) *om. EFGHI.* t) *om. FGI.* u) *hac voce D 1. 2. contin.* Que *FGHI.*

1) *Matth. XV. 12—14.* 2) *Matth. V. 13.* 3) *Matth. V. 19.*

cleri[a]) et per hoc reddunt eos contemptibiles in plebibus, iuste hoc fit et[b]) sancte ac valde utiliter

primo, quia per hoc sancti religiosi[c]) et sacerdotes, racione societatis cum iniquis nubilati[d]), et per consequens iniuste[e]) propter eos vilipensi, ad populum clarificantur, et virtus[f]) eorum per hoc declaratur, sicut[g]) scriptum est Jo. XVI. e.[h])[1]), ubi rogat Christus pro suis[i]), dicens: „Pater, sanctifica eos in veritate. Sermo tuus veritas est. Sicut tu me misisti in mundum, et ego misi eos in mundum"; et paulo post[2]): „Et ego claritatem, quam tu dedisti michi, dedi[k]) eis";

secundo, quia tales mali clerici[l]) et religiosi[m]) [f. 63[b]] et filii Belial[n]) per publicam deteccionem eorum ypocrisis et nequicie ac per detestacionem eorum et contemptum implentur facie ignominia et rubore et sic forte saltem[o]) aliqui eorum peccatores ad cor redeunt et agent penitenciam in veritate;

tercio, quia propalantur huiusmodi et[p]) quodam modo excommunicantur[q]) de multitudine[r]) fidelium, tamquam oves contagiose et pestifere de medio sanorum et innocentum, ne et ipsi incidant in similem iniquitatis habundanciam, sicut[s]) scriptum est M[t].[t])[3]): „Exibunt angeli et separabunt impios de medio iustorum." Quod convenienter de verbo p edicacionis est accipiendum; et alibi ad idem scriptum est[4]): „Mittet filius hominis angelos suos, et colligent de regno eius omnia scandala";

quarto ideo est utile in generali increpare ypocritas et detegere in publico, ut simplicitas populi plebei lupos rapaces non sequatur[u]), sed inde sciant[v]), quibus debeant[w]) adhereri[x])

---

3) 1° *E.*
11) 2° *E.*
16) 3° *E.*
25) 4° *E.*

[a]) clericorum *EFGHI.* [b]) ac *FGI.* [c]) *om. H.* [d]) deputati *EFGH.* [e]) iuste *(sic) EFGHI.* [f]) virtutes *H.* [g]) sicut — dedi eis *om. D 1. 2.* [h]) Joh. XVIII *E;* e. *om. EFGHI.* [i]) prorsus *B.* [k]) do *B.* [l]) sacerdotes *EFGHI.* [m]) religiosi mali *D 1. 2.* [n]) Babel *B.* [o]) saltim *E.* [p]) per et *A;* et *om. I.* [q]) excommunicacione *E.* [r]) ad multitudinem *EFGHI.* [s]) sicut — omnia scandala *om. D 1. 2.* [t]) in Mat. *E.* [u]) non sequatur *D 1. 2;* non sequantur *cet. cod.* [v]) sciat *E.* [w]) debeat *EFHI.* [x]) adherere *D 1. 2. FGHI.*

[1]) *recte Joann. XVII. 17—18.* [2]) *Joann. XVII. 22.* [3]) *Matth. XIII. 49.* [4]) *Matth. XIII. 41.*

et quos in consiliis precavere. Et proinde sunt omnia iam superius allegata, veluti[a]) est[b]) illud M[t]. VII[o][c])[1]): „Attendite vobis[d]) a falsis prophetis“[e]), et hic textus, quem tractamus[f])[2]): „Attendite[g]) a fermento phariseorum“, et[h]) M[t]. XVI[o][i])[3]): „Intuemini et cavete a fermento phariseorum“, etc.;

quinto, ut tollatur excusacio et defensio peccancium laycorum, qua[k]) contra deum et homines impudice[l]) solent allegare et dicere ad suos correctores: „Quid me sceleris in hoc facto vel alio[m]) arguis? Nonne hoc et simile faciunt religiosi et sacerdotes? Ideo[n]) hoc michi peccatum esse non videtur, quoniam ipsi sunt michi prestiti pro sequela et exemplo. Quid enim fecimus[o]), inquiunt, si facimus veluti nostri sacerdotes?“ Quam ob rem dignum fore arbitror, ut hii, qui publice peccant ex religiosis et sacerdotibus, publice eciam arguantur in vulgari sermone[p]);

sexta causa videtur esse potissima, scilicet quia ypocrite superinduti religione et alciori[q]) specie et statu[r]) sanctitatis, ideo amplius quam alii, quamvis ex solo usu, clamant ad Jhesum crucifixum: „Domine, domine“, et cum hoc in domo dei faciunt scelera multa; id est multa orantes, multa psallentes vocaliter et notorie multas missas cantantes et gloriose ad ostentacionem multa predicantes et similia, cum hiis male vivunt et admittunt multa contraria religioni[s]) christiane, per que reddunt religionem sanctam christianam peccatoribus detestandam, Judeis et[t]) gentibus vel[u]) christianis gentiliter viventibus. Et ita contingit, quod magnum nomen domini[v]) Jhesu, quod est super omne nomen, blasphemetur[w]) per eos inter gentes, sicut scriptum est Ezechi. XXXVI[o] d.[x])[4]): „Ingressi sunt ad gentes, ad quas introierunt, et polluerunt nomen sanctum meum,

---

a) velud *I.* b) *om. H.* c) *loco* Et proinde — Mt. VII[o] *ponitur in D 1. 2:* ut hortatur Christus. d) *om. D 1. 2.* e) prophetis, etc., et iterum: Attendite ɔc., *D 1. 2.* f) tractavimus *B.* g) Attendite vobis *E.* h) et — etc. *om. D 1. 2. contin.:* quinto ɔc. i) Mt. XIII. *false BE.* k) *om. EFGHI.* l) impudice, qui [impudice *FGH*] *FGHI.* m) aliquo alio *I.* n) Ideo — sacerdotes *om. D 1. 2.* o) mali facimus *FGHI.* p) *post hanc vocem D 1. 2. contin.:* Clamandum est ɔc., *v. infra p. 285, lin. 22.* q) alcioris *FG.* r) status *FGI.* s) religionis *F.* t) vel *EFGHI.* u) aut *EFGHI.* v) domino *(sic) I.* w) blasphematur *EFGHI.* x) Ezech. XXXVII *EFGHI.*

1) *Matth. VII. 15.* 2) *Lucae XII. 1.* 3) *Matth. XVI. 6.* 4) *Ezech. XXXVI. 20.*

cum diceretur[a]) de eis: Populus domini iste est, [et][b]) de terra eggressi[c]) sunt." Sicque fit[d]), quod iniquitas talium ypocritarum redundat in vituperium Jhesu crucifixi, sicut scriptum est[1]): „Obprobria exprobrancium tibi ceciderunt super me." Et quemadmodum superius scriptum est, ipsi sunt, qui tradunt per vitam iniquam eorum gentibus Christum Jhesum conspuendum, illudendum et crucifigendum, sicud figuratum precessit in ipsius passione[e]), quoniam principes sacerdotum et magistratus templi, postquam oculte et[f]) in cubilibus suis ac in nocte Jhesum multis sputis et contumeliis afflixerant, demum tradiderunt eum publice et iam in die Poncio Pylato presidi occidendum: ita fit hodie mistice per ypocritas Christo Jhesu.

Justum igitur et sanctum est, ut dominus Jhesus saltem aliquos habeat defensores[g]) contra talium impiorum ypocritarum falsa testimonia adversus Jhesum, cum scilicet male viventes sub nomine Jhesu et invocando Jhesum plus, quam alii, vocaliter [f. 64[a]], negant[h]) ipsum esse[i]) dei[k]) virtutem et dei sapienciam, ymmo per hoc facto[l]) affirmant Jhesum fautorem esse iniquitatis et non odire malum, quoniam scriptum est Ecclesiastici[m])[2]): „Secundum iudicem populi sic et ministri eius. Impius iudex impios habet et ministros."

C l a m a n d u m[n]) e s t i g i t u r c u i l i b e t f i d e l i, e t p r e c i p u e p r e d i c a t o r i, p u b l i c e c o n t r a y m p i o s y p o c r i t a s, qui non desinunt Christum crucifigere et negare, ut[o]) blasphemia, qua Jhesu magnum nomen maculant, in[p]) ipsos relidatur et „omnis iniquitas sibi ipsi menciatur"[3]), et quoniam „ipse est deus verax, omnis autem homo mendax"[4]).

Verumtamen, ut[q]) dicit propheta[5]): „Omnis homo non iudicet", et alibi[6]): „Prudens in tempore illo tacebit", quod[r])

---

22) Peccata clericorum manifesta sunt manifeste publicanda *D 2. ad calc. fol. inf.*

a) diceret *false I.* b) *add. ab ed. ex biblia.* c) aggressi *(sic) AB.* d) *ita EFGHI; om. AB.* e) passiones *(sic) E.* f) et *om. FGI;* et in cubilibus suis *om. H.* g) predicatores ac [et *I*] defensores *EFGHI.* h) legant *E.* i) *om. E.* k) de *(sic) G.* l) factum *E.* m) in Ecclesiastico *E.* n) *contin. D 1. 2.* o) et *false AB.* p) et *false D 2.* q) ut — quod *om. D 1. 2.* r) quia *E.*

1) *Psalm. LXVIII. 10.* 2) *Eccli. X. 2 (secundus versus discrepat).* 3) *Cf. Psalm. XXVI. 12.* 4) *Cf. Rom. III. 4.* 5) *Cf. Rom. II. 1.* 6) *Proverb. XI. 12.*

omnis increpacio et correccio[a]) viciorum debet esse ordinate[b]) et omnis zelus noster debet esse[c]) secundum scienciam, — quoniam[d]), sicut est Christus virtus dei, ita est eciam sapiencia dei —: hoc pro eo dictum esse putavi, quod scilicet si cuiquam predicatori placet[e]) facere disputacionem de viciis religiosorum et clericorum ad populum, fiat hoc modeste et cum decencia per sermonem generalem, sicut[f]) docet beatus Jeronimus, ita ut nulla persona singulariter denotetur, nisi forte aliquo alio casu se[g]) ingerente, ubi hoc fieri oporteret[h]). Et principaliter predicatori est cavendum, ne per sua verba in publico plebs Christi contra suum sacerdotem[i]) ordinarium in odium excitetur[k]), quia sic sua predicacio vergeret ad destruendum et non ad edificandum, quod summopere doctori est cavendum, et obviaret talis sermo sanctis[l]) scripturis, que persuadent populos *[sic]* suis prepositis esse grate[m]) obediendum[n]), eciam discolis[o]), ut sic ordo dei et unitas conservetur, quia dominus Jhesus est deus pacis et non deus dissensionis[1]). Et notanter dictum accipe contra sacerdotes proprios et ordinarios populorum, quoniam obediencia plebis ad illos[p]) multum est a predicatore commendanda, prout magister unicus[q]) et dominus Jhesus ubique plebeios ad[r]) sacerdotes suos cum debita reverencia et oblacione eisdem[s]) censuit fore plebibus obediendum, sicut scriptum est M^t.[t]) [2]): „Supra cathedram[u]) Moysy sederunt scribe et pharisei. Omnia ergo, que dicunt vobis, servate et facite, opera autem[v]) eorum nolite facere.“ Inest[w]) namque[x]) semper[y]) ex quodam pacto divino spiritus Jhesu in sacerdotibus plebium ordinariis, quos vulgo vocant[z]) plebanos, et hoc est propter ordinem et funccionem[aa])

---

[a]) correpcio *B.* [b]) ordinata *E.* [c]) *loco* noster debet esse *ponitur in D 2:* ut dicitur. [d]) quoniam — sapiencia dei *om. D 2.* [e]) licet *B.* [f]) sicut — Jeronimus *om. D 1. 2.* [g]) cacu se *om. D 2.* [h]) oportet *D 1. I; post hanc vocem D 1. 2. contin.:* Sacerdotes ordinarii etc., *v. infra p. 287, lin. 5.* [i]) sacerdotum *false E.* [k]) suscitetur *EFGHI.* [l]) sacris *I.* [m]) grates *I.* [n]) in bono obediendum *EFGHI.* [o]) sed non in eorum discoliis *add. EFGHI.* [p]) suos *E.* [q]) unus *I.* [r]) et *FGHI.* [s]) et eisdem *EH;* et *A eras.* [t]) in M^t. *E.* [u]) cathedram *BFGHI et biblia;* cathedras *cet. cod.* [v]) secundum autem opera *FGHI.* [w]) Inde est *E.* [x]) autem *I.* [y]) *om. E.* [z]) notant *AE.* [aa]) fruicionem *E.*

[1]) *Cf. I. Cor. XIV. 33.* [2]) *Matth. XXIII. 2—3.*

officii, sicut scriptum est [1]): „Dedit illi fungi sacerdocio et [a]) habere laudem in nomine ipsius." Ideo est illud ewangelium Johannis in dei ecclesia solempniter divulgatum, quod de Caypha [b]) dicitur [c]) [2]): „Hoc autem a [d]) seipso non dixit, sed cum esset pontifex anni illius, prophetavit." Itaque sacerdotes [e]) ordinarii, quamvis sint discoli, dum [f]) tenent cathedram ecclesie, habent assistenciam spiritus sancti; et inde illa kathedra nomen sibi vendicavit, quia dicitur wlgariter ambo, eo quod non solum in ea [g]) sacerdos operatur, sed ambo, id est Christus cum sacerdote vel spiritus Christi [h]) in sacerdote [i]).

Hic itaque sermo meus et [k]) principaliter et maxime contra multitudinem ypocritarum dirigitur, qui [l]) per ostium [m]) neque ordinare in ovile ovium, sed aliunde ascenderunt, quia quotquot sunt tales, fures sunt et latrones [3]).

Capitulum nonum [n]).

Quod ypocrite non valent in privato redargui vel convinci in singulari neque cognosci, nisi a spiritualibus viris et sanctis, et quod ypocrite [o]) seipsos ypocritas esse non congnoscunt [p]).

Sequitur ulterius in textu pro ypocritis designato [4]): „Dicit dominus Jhesus discipulis suis: Attendite". Ubi est diligenter advertendum, quod per [q]) hoc verbum „Attendite", quod excitat actum animi [r]) ad vigilanciam, significavit [s]) difficultatem congnoscendi ypocritas, — quod lympidius in Mt. dicens [t]) [5]): „Intuemini et cavete", — et necessitatem magnam invigi-

5—8) Sacerdotibus, quamvis malis, adest presencia (?) spiritus sancti. Ambo qualiter dicitur *D 2. ad calc. fol. inf.* — Nota diligenter istud *F.*

a) *om. E.* b) Cagipha *H.* c) dixit *corr.* dicitur *A.* d) de *H.* e) *hac voce D 1. 2. contin.* f) cum *B.* g) in ea *add. A sup. lin.* h) sanctus *BEFGHI.* i) *post hanc vocem D 1. 2. contin.:* Tanta est altitudo Sathane, ɔc., *v. infra p. 288, lin. 15.* k) *om. FGI.* l) qui non *E.* m) hostium *BEFGHI.* n) *ita A; om. B.* [Sequitur *EH*] capitulum XXV. *EF (rubr.) H; om. I.* o) ipsi *E.* p) *ita AEFGHI* (et cetera *add.*). *B rubr. habet:* Quod — sanctis, nec se cognoscunt esse ypocritas. q) *om. B.* r) *om. G.* s) suscitavit *FGH;* suscitat *I.* t) dominus in ewangelio dicens *E;* in Mt. dominus dicit *FGH;* dominus in Mt. dicit *I.*

1) *Eccli. XLV. 19.* 2) *Joann. XI. 51.* 3) *Cf. Joann. X. 1.* 4) *Matth. VII. 15.* 5) *Matth. XVI. 6.*

landi contra eosdem, quod ex eo habetur, quod in tantum laboravit in docendo contra ypocrisym frequenter monendo et cum magna diligencia, ut videre poterit faciliter quilibet ewangeliorum perlustrator. Apparet eciam hoc idem, scilicet quod
5 magna necessitas incumbit vigilandi contra ypocrisym, quia est valde [f. 64[b]] paleata[a]) et abscondita sub refulgencia religionis, quoniam omnes apostoli in suis epistolis valde et per plurima sunt hortati[b]) contra ypocritas vel pseudoapostolos vigilandum, presentes detegentes et expungnantes et futuros esse[c]) multo
10 in ampliori numero promittentes et prophetantes[d]). Quorum apostolorum contra ypocritas labores et facta et dicta, si per singula hic ponerentur, prodiret nimis in longinquum; relinquo igitur inquisitori studioso illa per seipsum sciscitanda[e]) in eorum libris et documentis.

15 Ymmo tanta[f]) est altitudo[g]) Sathane sic ellevata in ypocritis et sic operta subtiliter, ut nullus congnoscere eos[h]) poterit[i]), nisi a spiritu Jhesu dirigatur[k]). Ideo ad literam de hoc tempore Dan. XII. f.[l]) [1]) scriptum[m]) est: „Impie agent impii, et non intelligent omnes impii, porro docti intelli-
20 gent“; non autem alii docti nisi illi, quos spiritus veritatis docuerit[n]), sicut scriptum est Jo.[o]) [2]): „Ille docebit vos omnem veritatem“, et Jo. II.[p]) [3]): „Unccio[q]) docebit vos de omnibus.“ Insuper quis, nisi ex spiritu sancto, posset[r]) intelligere et evadere nimias[s]) tenebras et densitatem gentis Gog et Magog[4])
25 moderni temporis? Ideo dicit dominus de hoc tempore M[t]. XXIIII.[5]): „Videte, ne quis vos seducat. Multi enim venient in nomine meo, dicentes, quia ego sum Christus[t]), et multos seducent“, et M[t]. XIII. dicitur[u]) [6]): „Erunt autem dies illi tribulacionis, quales non fuerunt ab inicio creature usque nunc, ne-
30 que fient. Et nisi abreviasset dies illos dominus, non fuisset

---

[a]) palliata *FGHI.* [b]) ortati *I.* [c]) eam *false I.* [d]) prophanantes *(sic) I.* [e]) siscitanda *H.* [f]) *contin. D 1. 2.* [g]) multitudo et [ac *GI*] altitudo *EFGHI.* [h]) *om. B.* [i]) possit *EFGHI.* [k]) *post hanc vocem D 1. 2. contin.:* neque in singulari poterit eosdem corrigere (congnoscere
35 *D 2*) sc., *v. infra p. 289, lin. 19.* [l]) f. *om. EFGHI.* [m]) sic scriptum *E.* [n]) docuit *I.* [o]) in Jo. *E.* [p]) iterum Jo. (II.) *EFGHI.* [q]) *om. E.* Unccio eius *FGI.* [r]) possit *H.* [s]) minas *(sic) I.* [t]) Christus *FGHI et biblia;* spiritus *cet. cod.* [u]) *om. E.*

[1]) *Dan. XII. 10.* [2]) *Joann. XVI. 13.* [3]) *I. Joann. II. 27.* [4]) *Cf.*
40 *Apoc. XX. 7.* [5]) *Matth. XXIV. 4—5.* [6]) *recte Marci XIII. 19—23.*

salva omnis caro, sed propter electos, quos elegit, breviabit dies illos. Et tunc, si quis vobis dixerit: Ecce hic est Christus, ecce illic, ne credideritis. Exsurgent enim pseudochristi et pseudoprophete, et dabunt signa et prodigia et portenta ad seducendum, si fieri potest[a], eciam electos. Vos ergo videte, ecce predixi vobis omnia." Et infra ibidem g.[b] [1]): „Quod autem dico vobis, omnibus dico. Vigilate." Item hanc exquisitam faccionem[c] multitudinis ypocritarum secundum ultimum[d] conatum dyaboli scriptura notat, que dicit Apok. IX. a.[e] [2]: „Et apperuit puteum abissi et ascendit fumus putei, sicut fumus fornacis magne: et obscuratus est sol et aer de fumo putei. Et de fumo putei exierunt locuste in terram, et data est eis[f] potestas, sicut habent[g] scorpiones[h] terre. Et preceptum est eis, ne lederent fenum terre neque omne viride neque ullam arborem, nisi tantum homines, qui non habent signum dei in frontibus suis." Istorum latam exposicionem quere infra libro 3°, tractatu de Antichristo[3].

Ex hiis apparet, quod multitudinem ypocritarum sic opertorum, sic luciferorum nemo hominum ex se congnoscere poterit neque in singulari utiliter corrigere vel in privato convincere[i], nisi doctus a spiritu Jhesu[k]. Sed hoc[l] quoque est addendum, quod n e q u e i p s i y p o c r i t e c o n g n o s c u n t n e q u e v a l e n t c o n g n o s c e r e s e m e t i p s o s, s e d c r e d u n t s e e s s e i u s t o s et confidunt[m] et aspernantur[n] ceteros, prout[o] est superius[4] declaratum de secunda regula, et illos, qui veri[p] sunt servi Christi, fore[q] ypocritas et malos[r] diffamant et persequuntur[s], quia pro electis scriptum est Joh. XV. b.[t] [5]: „Absque synagogis facient vos[u]. Sed venit hora, ut omnis, qui interficit vos, arbitretur obsequium se prestare deo. Et hec facient

---

a) *add. A in m.;* posset *I.* b) g. *om. EFGHI.* c) ficcionem *FGHI.* d) multitudinem *corr.* ultimum *A.* e) a. *om. EFGHI.* f) ei *corr.* eis *A.* g) dabant *(sic) E.* h) *post corr. A.* i) neque in singulari poterit eosdem corrigere (congnoscere *D 2.*) vel in privato convincere etc., *sic D 1. 2. contin.* k) sancto *GI.* l) hoc — quod *om. D 1. 2.* m) configunt *E.* n) aspernant *(sic) E.* o) prout — regula *om. D 1. 2.* p) vere *D 1. 2.* q) vere *D 1. 2.* r) malos hereticos *EFGHI.* s) persequentur *E; post hanc vocem D 1. 2. contin.:* Si namque etc., *v. infra p. 290, lin. 8.* t) b. *om. FGHI.* u) vos *EFGHI et biblia;* vobis *AB.*

1) *Marci XIII. 37.* 2) *Apoc. IX. 2—4.* 3) *v. libri III. tract. V. „De Antichristo", dist. IX, c. 9 sq.* 4) *v. superius p. 253 et 255.* 5) *recte Joann. XVI. 2—3.*

vobis, quia non noverunt[a] patrem neque me", et per consequens infallibile est[b], quod hec[c] ideo facient vobis[d], quia non noverunt se, quoniam si nossent[e] deum, novissent et se, et si se, et[f] deum. Hec[g] siquidem noticie infallibiliter se invicem 5 consecuntur[h], sicut congnicio rei, dum est in lumine, et luminis ipsius, dum super[i] rem diffunditur, stantibus aliis ad hoc correquisitis[k].

Si[l] namque ypocrite congnoscerent esse[m] ypocritas in veritate et confiterentur, mox non essent ypocrite, quia tunc 10 veritas esset[n] in eis, sicut[o] scriptum est I[a] Joh. I[o] g.[p] [1]: „Si dixerimus, quoniam[q] peccatum non habemus, ipsi nos seducimus, et veritas in nobis non est. Si confiteamur peccata nostra, fidelis [f. 65[a]] et iustus est deus[r], ut remittat nobis peccata nostra et emundet nos ab omni iniquitate"; ymmo signum evi- 15 dens est cuilibet ypocrite, si gerat se pro iusto et si neget simpliciter se malum vel[s] iniustum aut ypocritam et[t] si contra corrigentem pro eo irascitur, sicud[u] hec[v] declarantur[w] superius libro primo [2]. Et omnis christianus, qui timet vehementer, ne sit ypocrita, et hoc de se suspicatur et dolet ac confi- 20 tetur, sed illos[x] diligit sive amicos sive inimicos[y], qui suam[z] maliciam occultam detegunt et apperiunt[aa], signum habet[bb] evidens, quod non est vel non erit ypocrita, quia se novit[cc] et diligit scopare[dd] suum spiritum et a fermento ypocrisis expurgari[ee].

25 Omnis ergo[ff] ypocrita non[gg] tantum ab aliis difficile[hh] congnitus esse[ii] ypocrita[kk], sed neque eciam a seipso, quan-

---

[a]) noverunt *EFGHI et biblia;* noverint *AB.* [b]) *ita EFGHI; om. AB.* [c]) hoc *I.* [d]) *om. FGI.* [e]) novissent *FGHI.* [f]) *om. I.* [g]) Hee *E;* Hec *cet. cod.* [h]) congnoscuntur *I.* [i]) per *FGHI.* [k]) quorequisitis *FH;* congnosci- 30 tur *add. GHI.* [l]) *hac voce D 1. 2. contin.* [m]) se esse *D 1. 2;* se *EFGH;* seipsos *I,* ypocritas *om.* [n]) non esset *(sic) D 1. 2.* [o]) sicut — ab omni iniquitate *om. D 1. 2.* [p]) in I[a] Joh. I[o] g. *om. FGHI.* [q]) quod *E.* [r]) *lineae superpos. A; om. EFGHI et biblia.* [s]) et *EFGHI.* [t]) sed *corr.* et *E;* sed *FHI.* [u]) sicud — primo *om. D 1. 2.* [v]) *om. FGHI.* [w]) de- 35 claratur *FGHI.* [x]) et illos *D 1. 2. E.* [y]) eciam inimicos *BD 1. 2. FGI.* [z]) eius *D 1.* [aa]) operiunt *H.* [bb]) habent *corr.* habet *A.* [cc]) semonit *(sic) H.* [dd]) scopare *FGHI;* scopere *ABE.* [ee]) expurgare *H.* [ff]) igitur *D 1. EFGHI.* [gg]) *om. H.* [hh]) est difficile *B.* [ii]) poterit *D 1. 2;* est *I.* [kk]) ypocritas *(sic) E.*

40 [1]) *I. Joann. I. 8—9.* [2]) *cf. supra p. 35.*

tumcumque sit[a]) doctus et litteratus, et legat et predicet scripturas[b]). Et igitur talibus dicit appropriate philosophus Ethicorum V° [1]): „Omnis malus est ignorans", subaudis primum seipsum. Et simile dicit Bernhardus in suis Meditacionibus ad ypocritas[c]) [2]): „Multi multa sciunt, sed[d]) seipsos nesciunt." Et vide[e]), quam mirabile eisdem evenit per hoc, quod multa alia a se sciunt ypocrite et in eis sunt multa edocti et disserti[f]): per hoc abducuntur a sui ipsius congnicione, ut nequaquam possint[g]) scire seipsos in veritate. Causa est, quia sciencia sine caritate Jhesu inflat et violenter ad superbiam conducit, nisi assit manus Jhesu Christi. Superbia namque omnis non est aliud, nisi cecitas mentis humane et caput omnis ypocrisis; secundum quod dictum est Dan.[h]) [3]): „Inicium omnis peccati superbia"[i]). Et proinde dictum est[k]) ad sciolos huius mundi per apostolum[4]): „Si quis videtur sapiens esse hic[l]), in seculo, stultus fiat, ut sit sapiens in Christo." „Qui se credit aliquid scire, nondum congnovit, qualiter ipsum oporteat scire"[5]).

Ex[m]) quibus lympide colligitur, quod ypocrite sunt omnino incorrigibiles vel inemendabiles; ita[n]) nimis facti sunt reprobi circa fidem, et insanabilis[o]) plaga eorum[p]).

---

a) sicut *A;* sicud *B; om. D 1. 2;* sit doctus *om. E.* b) *post hanc vocem D 1. 2. contin.:* Ex quibus limpide colligitur, *v. infra lin. 18.* c) de ypocritis *EGH;* de suis ypocritis *I.* d) et seipsos *FGHI;* seipsos autem *E.* e) vide *EFG;* inde *cet. cod.* f) discreti *(sic) E.* g) possent *B* h) Dan. *om. FGHI.* i) superbia est *B.* k) *om. G.* l) sapiens esse hic *add. A in m.;* [esse *E*] sibi sapiens *EFGI;* videtur sibi sapiens *H.* m) *D 1. 2. contin.* n) et ita *D 1. 2. E.* o) insanabilis est *D 1. 2.* p) Maria *add. E rubr.; D 1. 2. contin.:* Item simulacio ypocritarum, *c. inferius p. 292, lin. 5.*

1) *Cf. Aristotelis Ethica Nicomachea, l. V, c. VIII, ed. Paris. (Didot), Opp. II, p. 61—62.* 2) *S. Bernhardi Claraev. Medit. c. 1, ap. Migne, PL, t. 184, p. 485.* 3) *recte Eccli. X. 15.* 4) *I. Cor. III. 18.* 5) *I. Cor. VIII. 2.*

Capitulum decimum[a]).

Quod ypocrite sunt, qui faciunt[b]) *illam tribulacionem pericul[o]sissimam et maximam*[c]) *ecclesie sanctorum*[d]).

Sequitur[e]) [1]): „Attendite vobis“[f]). Notanter hic dicit verit[as] 5 „vobis“, quia simulacio[g]) ypocritarum non est pericu[lo]losa rebus temporalibus, sed periculosa animabu[s] et[h]) non quibuslibet animabus, sed animabus electorum [e]t discipulorum Christi. Quam ob causam in scriptura su[]perius allegata dicitur[i]) [2]): „Videte, ne quis vos seducat. Erunt 10 enim dies tribulacionis.“ Et illico determinantur, qualis erit tr[i]bulacio, scilicet quia[l]) non rerum et corporum, prout fuit tem[]pore tyrannorum, sed animarum et conscienciarum. Ideo se[]quitur [3]): „Exsurgent enim pseudo et[m]) pseudoprophete ad sedu[]cendum, si fieri potest, eciam[n]) electos.“ Et M[t]. XXIIII [4]): „It[a] 15 ut in errorem inducantur, si fieri potest, eciam electi.“

Instantibus igitur temporibus periculosis propter densita[]tem ypocritarum pax est in rebus et pax in corporibus, se[d] tribulacio animabus intus in consciencia[o]); et no[n] quibuslibet animabus, quia non ypocritis, quia illi ducunt i[n] 20 bonis dies suos et omnia succedunt eis prospere, neque mo[r]tuis hominibus in mari [5]), id est peccatoribus publicis, erit tun[c] illa tribulacio pessima et ultima, sed hiis, qui volunt p[ie] vivere in Christo; et licet tales a principio semper sunt in ho[c] mundo crucifixi et afflicti, tamen solum in corporibus et no[n] 25 animis[p]), vel si et[q]) in aliis animis, tamen numquam tantu[m] excessive et[r]) periculose atque contagiose. Et idcirco propte[r]

---

[a]) *ita A; om. B.* [Sequitur *H*] capitulum XXVI *EF (rubr.) H; om. I.* [b]) facient *FGH.* [c]) maxime *EF.* [d]) *ita omnes cod.* [e]) Sequitur ca[]pitulum *I.* [f]) vobis, etc. *FH.* [g]) *contin. D 1. 2.* [h]) *om. A.* [i]) *lo[co]* 30 Quam ob causam — dicitur *D 1. 2. ponit:* Ideo dicit Christus. [k]) Erun[t] — eciam electi *om. D 1. 2.* [l]) *add. A in m.* [m]) pseudo et *om. EFGH* [n]) eciam et *EH;* eciam *FGI.* [o]) *post hanc vocem D 1. 2. contin.:* Cui[us] gracia etc., *v. infra p. 293, lin. 3.* [p]) aliis *(sic) FG.* [q]) eciam *B; om. H* [r]) successive *E,* et *om.*

35 [1]) *Matth. VII. 15, ubi vero* vobis *non legitur.* [2]) *Marci XIII. 5 et 1[9]* [3]) *Marci XIII. 22.* [4]) *Matth. XXIV. 24.* [5]) *Cf. Apoc. XX. 13:* E[t] dedit mare mortuos, qui in eo erant.

excessum suum vel per anthonomasiam hec huiusmodi tribulacio maxima dicta est[a]), qualis numquam fuit nec sequetur. Cuius[b]) gracia illa vox cantici Sedechie[c]) ecclesie sancte[d]) bene extat[e]) apropriata[f]) in hoc tempore iniquitatis[1]): „Ecce in pace[g]) amaritudo mea[h]) amarissima." Amara etenim fuit amaritudo ecclesie tempore tyrrannorum, quia maxime et solum corporum; amarior tempore hereticorum, quia fidei; amarissima [f. 65[b]] tempore ypocritarum, quia fidei et conscienciarum et corporum. Vel[i]) amara tempore tyrannorum, quia dolorosa in corpore, sed aperta[k]); amarior tempore hereticorum, quia persequcio iniquitatis occulcior[l]) et per consequens periculosior[m]) saluti animarum; amarissima tempore ypocritarum, quia persequcio impietatis[n]) occultissima et ergo[o]) periculosissima[p]). Vel amara tempore primitivo, quia per tyrrannidem potencie secularis; amarior tempore hereticorum, quia potencia seculari et fraude composita et scripturis; amarissima tempore ypocritarum, quia omnibus viis seducendi electi dei paciuntur a[q]) potestate seculari et ab auctoritate spirituali, et a fraude composita ex scripturis et a fraude composita ex specie sanctitatis.

Eciam ex eo dicitur tempore[r]) ypocritarum[s]) tribulacio maxima, quia prima fuit solum ab extraneis, intus vigente[t]) multa sanctitate martires fulciente[u]) et relevante[v]). Secunda fuit quasi ab intraneis, sed ad breve tempus, donec fuerunt proditi esse heretici et eiecti[w]); et tunc respectu illorum cessavit quassacio[2]) ab intra tunc existentibus doctoribus fide dignis, qui infirmos constanter muniebant et consolabantur. Tempore autem ypocritarum fit tribulacio animis[x]) electorum a multis et ab[y]) intimis et ab hiis, qui preeminere[z]) vi-

4) Bene *G.*

a) *om. B.* b) *contin. D 1. 2.* c) Ezechie *E;* Sedechie regis *FGH.* d) sancti *B;* illa vox — sancti *om. D 1. 2.* e) exstat *H.* f) appropriatum *D 1.* g) pace mea *F.* h) *om. GHI.* i) vel sic *E.* k) aperte *D 2.* l) occulta *E.* m) periculosior *D 1. 2. EFGHI.* n) iniquitatis *H.* o) *loco* et ergo *ponitur in B:* ideo. p) *post hanc vocem D 1. 2. contin.:* Remedium ergo etc., *v. infra p. 299, lin. 12.* q) et *A sup. lin.;* a *FGHI;* *om. B et E.* r) *om. E.* s) ypocritarum dicitur *E.* t) urgente *BEI.* u) fulcienti *E.* v) revelante *B.* w) errecti *(sic) I.* x) aliis *(sic) FGHI.* y) et ab *om. B;* et *om. E.* z) preminere *A;* premines *B;* preeminere *cet. cod.*

1) *Isaiae XXXVIII. 17.* 2) *Cf. Psalm. CV. 30.*

dentur in omni verbo et doctrina, in omni sanctitate et virtute, et non relinquitur, ad quem sit secure fugiendum vel a quo consolandum, quoniam „defecit sanctus" et „iam non est propheta"[1]). Quod si sunt quidam electi et secundum Jhesum crucifixum virtuosi, — et dico „si" pro „quia", quia[a]) sunt plus quam septem milia virorum, qui non curvaverunt genua sua ante Baalim[b])[2]), — illi tamen difficillime indagantur, densitate locustarum nubilati et sepulti, quarum locustarum multitudo ut[c]) fumus de putei abisso[d]) egrediens eciam solem obscuravit[3]). Propter quod, si qui tales viri fuerint in hoc tempore sancti et electi, eciam ipsimet contremiscunt et dubitant, ne forte et[e]) ipsi ab ypocrisi teneantur; quamobrem requisiti latitant, et inquisiti[f]) pro consilio, nichil certum, nichil solidum audent consulere suis infirmis[g]), trepidantes. Quomodo autem potest quis super eo, quod in paucis invenitur, firmiter stabiliri? Adde ad[h]) hoc super illo, quod nutat et[i]) tremit[k]) in[l]) seipso. Neque[m]) nimis[n]) hoc est mirandum, quod paucitas premodica electorum[o]) tempore ypocritarum supra modum est fuscata et contecta pre multitudine locustarum, cum similiter sol et luna sint tenebris obvoluta[3]), quamvis non in se, sed in nobis, non in capite, quia illud velari non debet[4]), sed in corpore et membris corporis.

Intellige proverbium per ea, que hodie conspicantur, puta quod civitas illa magna orbis christianorum in tres partes[5]) de facto est conscissa[p]), scilicet Romanorum ad[q]) meridiem, Grecorum ad orientem[r]), Francigenarum ad occidentem. Quorum Romani dicunt: „Hic est ecclesia et hic est Christus." Francigene dicunt: „Non ita est, sed nos sumus ecclesia, et hic est Christus." Et Greci[s]) erecti[t]) pertinaciter inquiunt: „Mentimini vos et vos, sed nos sumus ecclesia, et hic est Christus." Ecce, ad literam ewangelium est adinpletum superius assignatum, ubi dicitur[6]): „In illis diebus dicetur vobis: Ecce

---

26) Ecce hic est Christus aut illic. Nota bene *F.*

[a]) *om. EFGHI.* [b]) Baal *FGHI et biblia.* [c]) multitudo et *om. B*, multitudo ut *FGHI.* [d]) abissi *ABF.* [e]) *om. EFGHI.* [f]) nichil *(sic) E.* [g]) *om. B.* [h]) *om. FGHI.* [i]) nutat et *om. EFGHI.* [k]) tremuit *I.* [l]) super *H.* [m]) nec *FGHI.* [n]) minus *(sic) FGHI.* [o]) pauci modica pre electorum *(sic) H.* [p]) conscisa *I.* [q]) in *FGHI.* [r]) Origentem *H.* [s]) Et Greci *add. A in m.* [t]) Greci *tantum BEFGHI.*

[1]) *Cf. Psalm. XI. 2. et LXXIII. 9.* [2]) *Cf. Rom. XI. 4.* [3]) *Cf. Apoc. IX. 2—3.* [4]) *Cf. I. Cor. XI. 7.* [5]) *Cf. Apoc. XVI. 19.* [6]) *Lucae XVII. 23.*

hic est Christus, ecce illic." Ecce obscuritas solis et lune, ut eciam civitas posita supra montem [1]) abscondatur et sit obnubilata [a]), quod videri non potest, in tantum, ut [b]) ex infinita multitudine christianorum non facile quis posset [c]) inveniri, quod sit ita certus, ubi est unica vera [d]) dei ecclesia. Audentur [e]) et qui [f]) iurare et constanter indicare omnibus inquirentibus, ubi ecclesia est ex hiis tribus vel ubi est Christus. 5

Hoc dico non quoad omnes, quia aliqui sunt, qui noverunt, ubi est Christus [g]) et eius corpus, de quibus scriptum est [2]): „Ubicumque fuerit corpus, ibi [h]) congregabuntur et aquile", et ego credo, quod in illa parte, que cessit Romanis, est Christus, sed que dico, hec loquor comparative ad totam multitudinem eorum, qui quondam dicebantur christiani; loquor eciam comparacione [i]) ad certitudinem [f. 66a] ecclesie sanctorum primitive, ubi fuit notorium, ubi est [k]) ecclesia, et ubi est [k]) Christus; hic autem nullibi est tanta certitudo existencie [l]) Jhesu Christi, noto in istis partibus prefatis, ut quis audacter se offerrat pro eo ad moriendum. „Wlpes igitur foveas [m]) habent et volucres celi nidos, filius autem hominis", id est christianus verax, filius domini nostri Jhesu Christi, „non habet, ubi caput suum reclinet" [3]), id est ubi confugiat secure et ubi firmetur et ubi protegatur a demoniis et ab ypocritis, agitatus undique et a peccatis conturbatus in tribulacione hac [n]) premaxima [o]), quoniam ecce quasi omnes amici Jhesu Christi sermone et lingwa, sed de facto et vita fere omnes inimici, omnes domestici [4]) corpore, sed pene omnes extranei opere et affeccione: si cui effundas tuam animam affeccione et sermone, quasi volens Jhesum crucifixum invenire, inde abibis amaricatus animo in teipso, reperiens, quod ibidem Christi Jhesu graciam, simul [p]) laborem et pulchros tuos sermones perdidisti; ita [q]) ne- 10 15 20 25 30

8) Nota bene *F.*
11) Ecclesia Grecorum *(sic)* est vera ecclesia *F.*

a) obnubilata est *H.* b) quod *FGI.* c) poterit *EFGHI.* d) veri *B.* e) Audentur *AB.* Audeat *E.* Audet *FGHI.* f) et qui *add. A in m.; om. BEFGHI.* g) et Christus *B.* h) illic *I et biblia.* i) comparative *EGHI.* 35 k) esset *FGHI.* l) existencia *(sic) E.* m) *om. E.* n) ac *(sic) FGI.* o) permaxima *EFGI.* p) simul et *FGHI.* q) ita ut *FGHI.*

1) *Cf. Matth. V. 14.* 2) *Matth. XXIV. 28.* 3) *Matth. VIII. 20.* 4) *Cf. Matth. X. 36.*

que palam et solempniter audebis Jhesum crucifixum[a]) confiteri, quia tunc sine modico tamquam hereticus tractaberis et non[b]) conviciatus et consputus non abibis; et tunc per experienciam[c]) sencies tribulacionem hanc[d]) maximam et amaritu-
5 dinem amarissimam omnium fidelium in domino Jhesu corporis[e]), conscienciarum et animorum.

Capitulum undecimum[f]).

De fermento ypocrisis et distinccione eius ac proprietatibus[g]).

[I.] Sequitur[1]): „Attendite vobis a fermento.“ Pro quo est
10 sagaciter[h]) advertendum, quod duplex est fermentum notatum[i]) in scriptura et in rebus conpertum[k]), et illud[l]) diversum. Unum est fermentum racionis et voluntarium[m]), quo panis et alie res sponte fermentantur; et illud est bonum, quia ponit panem in bono sapore et bono statu, similiter et
15 alios liquores, ut cervisiam et similia[n]) multa; et idcirco illud est[o]) boni[p]) significativum[q]), puta fidei vel sapiencie Jhesu Christi, velud eciam sal; et de illo habetur Mt.[r]) XIII e.[s])[2]): „Simile est regnum celorum fermento, quod acceptum mulier abscondit in farine satis tribus[t]), donec fermentaretur totum.“ Et istud[u])
20 nequaquam hic[v]) est designatum. Aliud[w]) est fermentum quedam[x]) aciditas vel amaritudo aut verius[y]) corruptela in ipsa re, nata occulte et[z]) ex seipsa, non ab extrinseco[aa]) aliquo inmissa, sed ab intrinseco generata, non spontanea, sed ex natura rei liquide veniens, veluti est acor[bb])
25 in vino, mucor in panibus, fetor vel[cc]) rauciditas in carnibus,

---

22) Nota de corruptela corporum *B rubr.*

a) Christum *EG.* b) nisi *FGHI.* c) expergenciam *(sic) E.* d) *om. EFGHI.* e) corporum *FGHI.* f) *ita A; om. BFGHI.* Capitulum XXVII *E.* g) *ita AB (rubr.).* De fermento duplici et quod ypocrisis ab in-
30 tra, non ab extra generatur *E; om. FGHI.* h) *om. E.* i) vocatum *EFGHI.* k) comparatum *I.* l) et illud *om. I.* m) voluntarium aliud *FGI.* n) talia *E.* o) *om. EFGHI.* p) bonum *FGHI.* q) significativum est *FGHI.* r) Mr *E.* s) e. *om. EFGHI.* t) tribus *AE et biblia;* tritici *B;* cribri *FGHI.* u) illud *EFGHI.* v) *om. EFGHI.* w) Illud *FGHI.*
35 x) quod *FGHI.* y) ut carnis *(sic) EFGHI.* z) *om. H.* aa) intrinseco *corr* extrinseco *A;* intrinseco *BFGHI.* bb) aquor *EF.* cc) seu *FGI.*

1) *Lucae XII. 1.* 2) *Matth. XIII. 33.*

tinea in veste, erugo in ferro et vermis ac putredo in lignis, que[a]) omnia et similia[b]), que in rebus[c]) generata, consumunt et destruunt ipsas. Ita conformiter spiritualia spiritualibus comparantes, possumus dicere peccatum[d]) in anima, vermis in consciencia, vana gloria in qualibet virtute, eciam in humilitate, habitus libido in usu rerum corporis, ypocrisis in religione[e]) vel in divino servicio nascuntur et reddunt omnia corrupta et abhominabilia. Et istud tale fermentum sue masse corruptivum[f]) dominus Jhesus loquitur hic, dicens [1]): „Attendite vobis a fermento Phariseorum." De quo similiter apostolus loquitur I[a] Cor.[g]) V°, dicens [2]): „Nescitis, quia modicum fermenti totam massam corrumpit?" Hoc itaque fermentum corruptivum, quod[h]) intrinsece nascitur, et latenter totam massam corrumpit[i]) et pertransit. Quod quidem fermentum non per visum potest congnosci, sed solum per saporem vel[k]) per[l]) gustum; in rebus tepidis vel in tepidis locis positis generatur, continue invalescit et densatur, nisi continue et successive expurgetur, rem illam, quam occupat, in tantum destruit, quod nulli aptam efficit[m]), nisi ut proiciatur[n]).

Que omnia multum congruunt vel apropriantur ypocrisi, de qua sermo. [f. 66[b]] Libido namque illa sue[o]) complacencie, que est ypocrisis, ut postea dicetur, in rebus huius mundi vel divinis[p]), nec non vana gloria mirabiliter occulte et subtiliter animam pertranseunt[q]); et quanto homo apcior est per naturam vel per habitum acquisitum, ut[r]) per industriam, elloquenciam atque scienciam[s]), tanto forcius inbibitur anime, vel[t]) quanto in maiori pollet religione et sanctitate, vel quanto propter hec[u]) huiusmodi ab hominibus honoratur, tanto magis illa suiipsius complacencia[v]) in anima forcius pedem figit et profundius pertransit et tenacius inheret. Quod quidem maxime et quasi apro-

---

3) Corruptela anime *B rubr.*

[a]) et *FG.* [b]) singula *EFGHI.* [c]) nobis *corr.* rebus *A.* [d]) peccata *B.* [e]) religiose *corr.* religione *A;* religioso *B.* [f]) corruptum *EI.* [g]) ad Cor. *FI.* [h]) *add. A in m.; om. BEFGHI.* [i]) corrumpit *BFGI;* corrupit *cet. cod.* [k]) et *E.* [l]) *om. HI.* [m]) efficit *E;* efficitur *cet. cod.* [n]) paciatur *(sic) I.* [o]) sue proprie *EFGHI.* [p]) diviciis *corr.* divinis *A.* [q]) pertransit *E.* [r]) aut *(sic) FGI.* [s]) per scienciam *EFGHI.* [t]) *om. EFGHI.* [u]) *om. FGHI.* [v]) complacencia *EFGHI;* complacenciam *AB.*

[1]) *Lucae XII. 1.* [2]) *I. Cor. V. 6.*

priate[a]) solet Phariseis et pro nunc[b]) religiosis evenire, et ideo, quam[c]) proprie ypocrisym esse fermentum Phariseorum, veritas diffinivit. Nam ypocrisis in rebus turpibus[d]) vel in[e]) hominibus miseris non causatur[f]), quoniam in talibus libido complacencie
5 proprie locum non habet, sed palam conspuitur et horretur. Quod[g]) si quidam[h]) letantur, cum malefecerint, tamen illi ypocrite esse non censentur, quoniam illa[i]) speciem boni nullam habent, cum qua[k]) posset se malicia collorare[l]) et operire.

Hec namque duo oportet ad esse[m]) ypocrisis[n]) con-
10 venire[o]), scilicet quod sit malum vel malicia vel intrinseca corruptela, et quod sit ibi species bonitatis, in quo malicia exorta[p]) absconditur et, tamquam sit bonum et honestum, gloriatur, — quemadmodum turpitudo carnalis natalium de splendore pulchrarum vestium congratulans[q]), que hominum[r]) ob-
15 tuitibus[s]) obiciuntur[t]), et sub quibus honeste palliatur[u]), et tamquam iam non sit, quoniam non[v]) apparet cooperta, ita quod homomet turpitudinis sue non meminit genitalium et aliarum turpitudinum sui corporis, existens hominum in prospectu[w]), neque aliud advertit quilibet, quasi iam non sit aput hominem
20 aliqua per, ante, infra[x]) turpitudo, et hoc solum ideo, quia non apparet[y]) vestibus cooperta —: sic intellige de pravo corde cuiuslibet hominis vel de anima, que est malis repleta et inferno apropinquavit, religione extrinseca et facecia sanctitatis atque composito habitu in ypocritis cooperta. Per tales enim indu-
25 vias apparentis et[z]) extrinsece sanctitatis atque honestatis ypocrite non tantum ab hominibus aliis sunt operti, sed eciam suiipsius obliviscuntur[aa]), quales fuerunt intrinsecus in anima, et ab honoracione[bb]) atque opinione hominum de seipsis abducuntur, ut non velint neque sciant ad suum redire iudicium neque
30 suas presentes vel futuras miserias numerare aut sua peccata

---

[a]) apparate *A.* [b]) tunc *EFGHI.* [c]) qua *E.* [d]) temporalibus, turpibus *I.* [e]) *om. B.* [f]) accusatur *I.* [g]) Qui *FGI.* [h]) siquidem *EFGHI.* [i]) illi *EFGHI.* [k]) *om. E.* [l]) tollerare *E.* [m]) ad se *(sic) EFGHI.* [n]) ypocrisi *E.* [o]) advenire *H.* [p]) exornata *EFGHI.* [q]) con-
35 gratulans *EFGHI;* congratulantes *AB.* [r]) hominibus *B.* [s]) obtutibus *FGHI.* [t]) obiciuntur *BEFGHI;* obicimur *AB.* [u]) palleatur *E;* pallatur *I.* [v]) iam non *E.* [w]) conspectu *corr.* prospectu *A;* perspectu *B;* prospecta *E;* prospectu *cet. cod.* [x]) *om. B.* [y]) apparent *corr.* apparet *A;* apparent *B.* [z]) *om. I.* [aa]) *om. E cum lacuna.* [bb]) oneracione *B.*

et se esse[a]) tam singulis noctibus deplorare[b]), iuxta scripturam, que dicit Petri I. b.[c])[1]): „Vos autem, fratres, omnem curam subinferentes, ministrate in fide vestra[d]) virtutem, in virtute scienciam, in sciencia abstinenciam, in abstinencia pacienciam, in paciencia pietatem, in pietate fraternitatis amorem, in fraternitatis amore caritatem. Hec enim si vobiscum assint et superent, non vacuos nec sine fructu vos constituent in domini nostri Jhesu Christi congnicione." Et tunc[e]) valde ad propositum[2]): „Cui enim non presto sunt hec, cecus est et[f]) manu temptans, oblivionem accipiens[g]) veterum suorum delictorum purgacionis."

Remedium ergo erit[h]) contra ypocrisym optimum semper se nosse et se habere sine ficcione miserum, ignarum, ignobilem, turpem, indevotum[i]), irreligiosum, quamdiu est homo in hac vita, et continue ingemiscere pro peccatis preteritis[k]), presentibus et futuris, et sic se in veritate confiteri, ac in nullo sibi ipsi complacere; quod si oportet in aliquibus bonis complacere, in Christo Jhesu et in eius cruce et bonitate complaceatur, sicut[l]) scriptum[m]) II° Cor. X.[3]): „Qui gloriatur, in domino glorietur", et iterum Gal. VI.[n])[4]): „Michi autem absit gloriari"[o]).

---

12) Remedium contra ypocrisim *B.* — Ypocrisis remedium *D 2. ad calc. fol. sup.* — *E novum capitulum inc.:* Sequitur c. XXVIII. Qualem se unusquisque cognoscere debeat, ut ypocrisim evadere queat.

a) se *FGHI.* b) deplorare peccatorem *E.* c) b. *om. FGHI.* d) vestram *(sic) EH.* e) circa *(sic) B.* f) et et *B.* g) oblivioni tradens *corr.* oblivionem accipiens *A in m.;* oblivioni tradens *BEFGHI.* h) est *D 2.* i) indevotum *I.* k) pro peccatis preteritis *om. B.* l) ut docet apostolus: Qui ɔc. *D 1. 2.* m) scriptum est *FGHI.* n) *om. D 1. 2;* ad Gal. VI. *FHI.* o) *hac voce explicit tractatus de hypocrisi in cod. A, hac nota ad calc. fol. inf. adiuncta:* Nota. Hic est defectus, v. distinccionem et ultra. Nam ista 3ª discrecio non est terminata, ut patet ex distinccione librorum in prologo [supplenda e MS. cap. Prag. D 50, fol. 225b—229b, *add. manu Fr. Palacký). Ibidem, in cod. A sequitur unum folium vacuum (f. 67) et post ipsum, f. 68ª inc. libri III. tract. I.:* Postremo investigandum ɔc. — *In cod. B post vocem* gloriari, etc. *sequitur colore rubro:* Explicit tractatus de ypocrisy multum subtilis cuiusdam magistri Parisiensis. *Quo deleto add. sunt alia manu ea, quae in subsequentibus secundum ipsum cod. B transcripta leguntur.* — *D 1. 2. expl. post vocem* gloriari: Hec ex secundo tractatu, qui intitulatur de

1) *II. Petri I. 5—8.* 2) *II. Petri I. 9.* 3) *II. Cor. X. 17.* 4) *Gal. VI. 14.*

[Cod. *B* f. 112[b]] Nec homo christianus, sic suas numerans miserias et peccata, quibus est repletus, omnino seipsum perdet, sed pocius lucrifaciet[a]), sicut scriptum est Joh.[b])[1]): „Qui odit animam suam in[c]) isto[d]) mundo, in vitam eternam custodit 5 eam.“ Modum autem istius lucri ponit apostolus 2[a] Cor. 12[e])[2]): „Libenter gloriabor in infirmitatibus meis, ut inhabitet in me virtus Christi. Propterea placeo michi in infirmitatibus meis, et[f]) in contumeliis[g]), in necessitatibus[h]), in persecucionibus[i]) pro Christo. Cum enim infirmior, tunc potens sum.“ Ecce, per-10 dicio tui in te est[k]) lucrifaccio Christi; in te[l]) enim mori et in se[m]) vivere est deo[n]) et per deum et ex deo. Infirmitates proprias nosse est ipsas evadere et dei virtutem et dei sapienciam induere, in se exinaniri et odire propriam animam est in deo magnificari et per deum et se in deo esse diligere. Ob quam 15 causam complacet sibi apostolus in suis infirmitatibus, ut inhabitet in eo virtus Christi; placet sibi, quod in se est parvus, ut in deo sit et per deum magnus. Placet eidem, quod in se est inbecillis, stultus et inglorius, ut sit in deo et per deum et ex deo fortis, potens, sapiens[o]) et gloriosus. Propter quod alibi[p]) 20 dicit[3]): „Que erant michi lucri“[q])? Item[4]): „Beati pauperes spiritu, quoniam ipsorum est regnum celorum.“ Quid est ergo regnum celorum, nisi dei virtus et sapiencia[r]) ac dei iusticia? Quis est pauper spiritu, nisi pauperculus et contritus et deficiens in se[s]), vel numerans et congnoscens sanctas suas mi-25 serias et infirmitates in veritate et summis anhelitibus ad Christum properans et dei virtutem et dei sapienciam ac dei iusticiam per Christum induens et recognoscens[t])? Et hic est

---

ypocrisi. — *In cod. EFGHI textus prosequitur sine interruptione hisce verbis:* gloriari, nisi in cruce domini Jhesu Christi.“ Nec [Neque *E*] homo chri-30 stianus ɔc.

24) Cognoscere hominem non ypocritam *E.*

a) lucrifaciat *H.* b) in Joh. *E.* c) in isto mundo *om. E.* d) hoc *GHI.* e) ad Cor. 12 *FHI;* Cor. *E.* f) *om. EFGHI.* g) in contemptu *FGHI.* h) in necessitatibus meis *E.* i) in anxietatibus *add. EFGHI.* 35 k) *ita G;* est, est *cet. cod.* l) se *FGHI.* m) deo *FGHI.* n) cum deo *FGH;* deo et *om. I.* o) et sapiens *H.* p) et alibi *FGHI.* q) lucri *(lacuna) B;* lucri, etc. *FGI.* r) dei sapiencia *EFGHI.* s) in se ipso *EFGH.* t) cognoscens *E.*

1) *Joh. XII. 25.* 2) *II. Cor. XII. 9—10.* 3) *Philipp. III. 7.* 40 4) *Matth. V. 3.*

talis, qui solus est, quem ypocrisis non |B f. 113[a]| fermentat, quoniam quicumque christianus ad hoc non pertingit per profundam humiliacionem sue superbe anime, quemlibet talem necesse est ab yppocrisi fermentari et omnia interiora eius pertransiri, quamvis esset in sublimi eminentis religionis et sanctitatis in loco illo positus, unde Lucifer[a]) fecit casum, quoniam non est nature hoc cuilibet racionali, angelice et humane, que non est sale condita et victima salis [1]), id est que non est gracia et veritate filii dei Jhesu Christi repleta et confirmata, illud videlicet, quod in bonis et diviciis, que a deo accepit, mox incipit sibi complacere sine deo, id est non deo neque in deo neque per deum, a quo accepit[b]), neque tam fideliter, sicut a fideli deo in[c]) bono accepit, quin aliquid sibi ipsi glorie et complacencie retineat[d]) et usurpet. Et cum ad hoc sit prona omnis creatura racionalis, prout nuper est ante deductum, que adhuc est exsors gracie confirmantis et veritatis filii dei Jhesu crucifixi, et cum de facto hoc fiat, mox excidit a veritate et non stat, sicut Lucifer[e]) in veritate non stetit.

Igitur omnis talis, qui in suis bonis, quin verius in dei bonis, sicut scriptum est[2]): „Quid habes, quod non accepisti?", sibi ipsi complacet, et in quantum talis et quamdiu talis ex parte primi homicide[f]) dyaboli et eius filius, qui in veritate non stetit, et ipse est[g]) filius iniquitatis, non[h]) equitatis, quoniam in veritate non stetit. Et omnis talis, si est christianus et divicias Jhesu divicias eterne glorie accepit, prout sunt ypocrite, ipse est[i]) Antichristus, qui extollit se supra[k]) omne, quod dicitur deus aut quod colitur deus[3]). Nam cum omnia in Christo huic mundo sunt donata, omnes scilicet thesauri sapiencie et sciencie dei et omnis[l]) divinitas corporaliter, iam non relinquitur aliquid bonum[m]), quod dicitur deus, aut quod colitur, quod debemus adhuc expectare, super quo Antichristus quidem alcius debeat se exaltare. Oportet igitur hic intelligi per Antichristum omnem multitudinem non quorumlibet hominum, quia non quilibet homines thesauros sapiencie et sciencie dei

---

a) Luciper *I.* b) neque tantum studet deo complacere, quantum accepit *add. GHI.* c) et *FGHI.* d) obtineat *I.* e) Luciper *I.* f) omicide *FGI.* g) *om. E.* h) et non *H.* i) *om. H.* k) super *EFGHI.* l) omnis divicias *false B.* m) aliquid bonum *om. B.*

1) *Cf. Marci IX. 48.* 2) *I. Cor. IV. 7.* 3) *Cf. II. Thess. II. 4.*

acceperunt, sed malos christianos et iniquos christianos, yppocritas, qui acceptis diviciis inmense gracie[a]), que sua sunt, querunt, non que Jhesu Christi[1]), sibi vivunt, non[b]) Jhesu Christo, gloriam adinvicem accipiunt[c]), et gloriam, que a solo deo est, 5 non acquirunt.

Istud[d]) autem[e]), quod superius dictum est, quod omnis creatura racionalis prona est ad ypocrisim, id est disposita fermento yppocrisis subtiliter et intime pertransiri, hoc 10 dico salva informacione meliori. Ad quod intelligendum accipe exemplum superius annotatum, quod quelibet res, ex elementis composita, habet in se aliquid principium[f]) intrinsece corrupcionis, unde recipit suam demolicionem, ut patuit per aliqua de naturalibus rebus superius assignata. Ita creatura racionalis 15 modo suo, quamvis a principio malum nullum[g]) naturale[h]) habuit, tamen sine[i]) possibilitate peccandi, id est deficiendi a suo statu, non fuit. Et[k]) istud vocavi pronitatem, id est possibilitatem deficiendi a suo statu. Et quoniam omnis creatura racionalis accepit a deo magnum bonum, scilicet hoc, quod est et 20 quod valde bonum est, id[l]), quod est, et illud, quod est [*B* f. 113[b]] racionalis[m]), illud bonum congnoscit per actum intellectus reflexum[n]) super se, igitur necesse habet diligere se in tantum, in quantum se congnoscit magnum bonum. Et per consequens, in quantum se diligit, in tantum incipit sibimet in se ipsa con- 25 placere. Et in quantum incipit sibimet in seipsa complacere, in tantum incipit minus stare in veritate, in illa scilicet veritate, que dicit[2]): „Diliges dominum deum tuum ex toto corde tuo et ex tota anima tua et ex omnibus viribus tuis“, quoniam in veritate stare creaturam racionalem est totum et ex toto et per 30 totum dominum deum suum diligere, in quo est totum et ex quo et per quem. Et si libet diligere se, tunc [libet] diligere se in veritate, id est in deo, non per actum reflexum, sed per actum directum, vel simul per actum reflexum et directum diligere et

---

a) glorie *EFGHI.* b) et non *EFGHI.* c) ab invicem recipiunt *E.*
35 d) *hac voce in E novum capitulum inc., quod sic intitulatur:* C. XXIX. Qualiter homo se posset diligere licite et meritorie, et qualis sit ypocrita aut quantus, et quod ultima iniquitas in mundo sit malicia ypocritarum.
e) *om. E.* f) proprium *FGI.* g) *om. E.* h) nature *GI.* i) *om. I.*
k) Et — statu *om. E.* l) illud *H.* m) racionabile *E.* n) reflexus *false E.*

40 1) *Cf. Philipp. II. 21.* 2) *Lucae X. 27.*

ex toto et per totum, — deus[a]) ipse est ex toto et per quem totum id est, quod est. Sed quia modo dicere ceperam, quod[b]) creatura accepit a deo bonum et illud congnoscit et quod illud est proprie suum, quia intime liberaliter sibi datum, nisi assit gracia divina roborans et tenens creaturam in statu veritatis, 5 extimplo ex hiis creatura[c]) incipit semet libidinose diligere et sibimet complacere.

Et hoc de presenti posui esse fermentum ypocrisis. Quare satis congrue prius est assumtum, quod creatura racionalis prona est, id est possibilis ad ypocrisim, nisi fuerit suffulta vel condita 10 sale sapiencie divine et manu divine veritatis. Et hoc est filio dei Jhesu crucifixo attributum. Igitur omnis homo christianus, nisi habeat spiritum Jhesu crucifixi, est yppocrita et filius iniquitatis et Antichristus, et exaltatur supra[d]) omne, quod dicitur aut quod[e]) colitur deus[1]), et 15 est nequissimus. Omnis namque magnitudo iniquitatis Judeorum et illorum, qui deum glorie occiderunt, dicta est a veritate[2]): „Mensura impleta iniquitatis", sicut dicitur Matt. 23° [3]): „Vos implete mensuram patrum vestrorum." Iniqui as autem omnis christianorum non tantum dicitur impleta, sed superha- 20 bundans, sicut dicitur Matt.[f]) de diebus yppocritarum[4]): „Tunc superhabundabit iniquitas et refrigescet caritas multorum." Item lex Moysi fecit in prevaricatoribus peccatum habundare, ut declarat apostolus ad Romanos[5]). Lex autem Christi facit in prevaricatoribus peccatum, non tantum habundare, sed superha- 25 bundare. Lex Moysi fuit occasio peccatoribus, quod peccatum eorum sit supra modum peccans. Lex vero Christi est occasio peccatoribus, ut sit peccatum infinitum peccans vel inmense peccans. Ideo dicit apostolus Hebre.[g]) [6]): „Voluntarie nobis peccatoribus[h]) post[i]) acceptam noticiam veritatis iam non relin- 30 quitur pro peccatis hostia, et irritam quis faciens[k]) legem Moysi,

---

23) Differencia inter legem Moysi et legem Christi *B.*

[a]) dominum *I.* [b]) *ita E; om. cet. cod.* [c]) creata *EHI.* [d]) super *FGHI.* [e]) *om. E.* [f]) scriptum est *corr.* dicitur in Matt. *E.* [g]) ad Hebr. *EFGHI.* [h]) peccantibus *EFG.* [i]) post — hostia *om. EFGHI.* 35 [k]) irritam quisque faciens, et cetera ibidem. Et ex hoc sequitur ɔc., *ita E;* irritantibus *(lacuna).* Et ex hoc sequitur ɔc., *ita FGHI, cet. om.*

[1]) *Cf. II. Thess. II. 4.* [2]) *Cf. Thren. IV. 22:* Completa est iniquitas tua, filia Sion. [3]) *Matth. XXIII. 32.* [4]) *Matth. XXIV. 12.* [5]) *Cf. Rom. II. 25. 27.* [6]) *Hebr. X. 26. 28—29.* 40

sine ulla miseracione duobus vel tribus testibus moritur. Quanto magis putatis deteriora mereri supplicia, qui filium dei conculcaverit et sanitatem testamenti pollutum duxerit, in quo sanctificatus est." Et[a]) ex hoc sequitur, quod iniquitas yppocritarum est iniquitas ultima et maxima, et populus, post quem non erit alius, qui posset plus et gravius peccare. Et inde est eciam, quod hec superhabundancia iniquitatis in ypocritis est descripta illa tribulacio tanta et talis, quanta et qualis numquam ab inicio creature precessit nec postea erit.

Circa[b]) supra dicta potest[c]) moveri: Cum omnis creatura et precipue racionalis, ut dictum est, continet in principio sui possibilitatem deficiendi et de facto deficeret a [*B* f. 114[a]] statu veritatis, nisi sustentetur[d]) verbo dei, de quo scriptum est[1]): „Verbo domini celi firmati sunt", etc., — proinde verbum dei in excelsis[2]) aut veritas divina, que est Jhesus crucifixus[3]), dictus est et[e]) est panis angelorum, quia sustentat vitam angelorum ad effectum; unde psalmus[f])[4]): „Et panis cor hominis confirmet", sicut eciam hic panis celestis sustentat vitam hominum christianorum, que est in deo, prout scriptum est[5]): „Panem angelorum manducavit homo"; et iterum[6]): „Non in solo pane vivit homo, sed in omni verbo, quod procedit de ore dei", similiter sicut iste panis cibarius sustentat vitam hominis carnalem, et pro eo dictus est baculus secundum scripturam, que dicit[7]): „Et conteram in vobis baculum panis" —: Posset igitur circa hoc queri, an deus potuit talem creaturam facere, que esset impeccabilis et sine culpa in sui principio et a seipsa et per consequens a seipsa indefectibilis; secundo, si potuit, quare non fecit?

Ad hoc breviter est dicendum, quod quantum est ex parte dei, potuit, sicut, quantum[g]) est ex parte dei, potest deus creare hominem, quod sit sicut angeli. Sed de racione ho-

a) *contin. EFGHI.* b) *hac voce in EF et G inc. novum capitulum, et quidem in E:* C. XXX. Qualiter homo sustentetur a deo et qualis sit creatus seu a deo formatus a principio *(rubr.:)* Deus miserere nobis. *F:* C. XXX. *G rubr.:* Et nunc incipit c. XXX. c) posset *EFGHI.* d) sustentetur *B;* sustentaretur *EFGHI.* e) et ipse *FGHI.* f) psalmista *E.* g) scriptum *(sic) E.*

1) *Psalm. XXXII. 6.* 2) *Cf. Eccli. I. 5.* 3) *Cf. I. Joann. V. 6.* 4) *Psalm. CIII. 15.* 5) *Psalm. LXXVII. 25.* 6) *Matth. IV. 4.* 7) *Ezech. V. 16.*

inis fieri non potuit, quod homo sit angelus, sicut de racione
minis est, quod homo existens non potest fieri asinus, quia
istens racionalis, non potest fieri irracionalis. Sic quantum
parte dei, potuit facere creaturam inpeccabilem et indefecti-
lem ex se ipsa. Iterum hoc non conpetit actui creacionis, — 5
quantum creacio —, quod[a]) sit aliqua creatura indefectibilis
inpeccabilis, ymmo hoc est generacioni proprium. Nam so-
m unicum filium pater produxit per generacionem inpecca-
lem et spiritum, scilicet[b]) per processionem. Iterum si esset
eatura indefectibilis a seipsa, ut haberet vitam in seipsa[c]): 10
set[d]) independens, et per consequens esset [id], quod esset cre-
ure, — in quantum creatura, — impossibile, quoniam eo ipso,
io[d] pater genuit filium inpeccabilem seu indefectibilem et ha-
ntem vitam in seipso (sicut ipse dicit Joh.[1]): „Sicut habet
ter vitam in seipso, sic dedit filio vitam habere in seipso"). 15
[sic] eo ipso filius est equalis patri et coeternus ac consubstan-
alis, cuius creatura, — in quantum talis —, non est capax.
elinquitur igitur, quod omnis creatura de racione sui status
sui esse est et fuit defectibilis.

Quantum autem de racione dei potencie, deus potuit 20
eaturam facere in principio indefectibilem. Sed si esset a seipsa
defectibilis[e]), tunc esset equalis deo, ut dictum est. Sed gracia
, ut eciam postea, potuit facere et fecit per apposicionem gracie.
patet in angelis, qui perstiterunt, et in beatis animabus in
ta eterna. 25

Quare autem non fecit in principio, cause multe patent
ius. Prima, ut creatura racionalis non omnino gratis haberet
nne bonum perpetuum, sed eciam mereretur, et sic perfeccius
atifica[re]tur, ut ita esset di[*B* f. 114[b]]gnior in gloria. Maius si-
idem est gloriam mereri et pro merito accipere, quam sim- 30
iciter gratis, licet et ipsum meritum sit gracia[f]). Secundo,
creatura esset magis grata, sciens, quod sicut habet a deo
um totum esse per creacionem, ita habet continuacionem illius
r gratificacionem. Tercio, ut tenacius deo suo congnicione

27) Prima *E*. 35

[a]) *om. E.* [b]) sanctum *FGI.* [c]) semetipsa *E.* [d]) et esset *omnes*
.; et *om. ab editore.* [e]) non indefectibilis *omnes cod., sed evidenter false.*
[f]) sit et gracia *E.*

[1]) *Joann. V. 26.*

et amore inhereret, videns, quod sicut a deo habet esse[a]), s
sine deo nec ad momentum potest esse. Et ad evidenciam illi
deus nulli creature dedit habere[b]) vitam in seipsa, sed omn
quod fecit deus, illius vitam posuit in seipso, in sua potesta
5 et in suis manibus. Et pro eo scriptum est Joh. I° [1]): „Qu
factum est, in ipso vita erat." (Quod debet sic punctari: „Qu
factum est", hic facienda est distinccio, et dehinc: „in ipso vi
erat"). Et quod manifestum esset omni creature, quod ipse deu
solus est fons vite, a quo cuilibet vivere derivatur[d]), reposu
10 illius probacionem in nutrimento sive pane[e]) extrinseco a cr
atura. Nutrimento etenim cuiuslibet creature vita tam celest
quam terrestris continuatur et[f]) sustentatur ac restauratur, n
que potest stare vita cuiuslibet sine nutrimento insumpto. Posu
itaque vite[g]) subsistenciam in nutrimento cuiuslibet anime
15 spiritui viventi. Nutrimentum autem posuit in manu sua, sic
scriptum est [2]): „Aperis tu manum tuam et imples omne anim
benediccione", ut sic[h]) omne, quod vivit et cupit vitam, vad
ad manum dei sui et siciat ad fontem sue vite.

Ex quo intellige convenienciam magnam et inmensam illiu
20 quod dominus Jhesus se in forma panis et vini prebuit et pr
se dereliquit, sicut scriptum est [3]): „Memoriam fecit mirabiliu
suorum, escam[i]) dedit timentibus se." Et impossibile est i
venire maiorem congruenciam[k]), ita similem et in tantum pr
priam dei verbo, in quo vivunt omnia et per quem et ex qu
25 sicut escam et potum, que delectabiliter prestant, augent et co
tinuant vitam cuiuslibet animalis. Et de hoc amplius in tracta
questionis, quem feci super frequenti communione a wlg
christiano [4]).

[II.] Dehinc[l]) tractandum est de illa proprietate fe
30 menti, qua dictum est, quod illud, sive cibus sive potus[m]
quodcumque per fermentum est corruptum, non potest cognos

---

a) *om. FG.* b) *om. E.* c) *om. E.* d) dirigatur *E.* e) in pane
f) ac *FGHI.* g) vitam *omnes cod.;* vite *corr. ab ed.* h) sic *FGH*
sicut *BE.* i) et escam *H.* k) convenienciam *E.* l) *hac voce in E*
35 *vum capit. inc. cum hac inscriptione:* C. XXXI. Quomodo ypocrite design
per Ruben, primogenitum Jacob, habeant se ad homines et ad seipsos,
quod sint illa meretrix in Apokalypsi desripta. m) potibus *false E.*

1) *Joann. I. 3—4.* 2) *Psalm. CXLIV. 16.* 3) *Psalm. CX. 4—5.*
4) *v. librum IV. Regularum: „Quaestio de rara vel crebra communione", dist.*

per visum et per apparenciam exteriorem, nisi per gustum et saporem. Illud elicitur ex condicione precedenti, scilicet quia[a]) id[b]) intrinsece in re ipsa nascitur et subtiliter totam massam pertransit latenter et corrumpit; sed tamen sapor, quia ab intrinseco emanat, fermentum manifestat, et gustus similiter, quia 5 ille intrinsece fit per[c]) contactum substancie. Accipe conformiter per omnia de yppocrisi, que nullo modo per apparencias vel difficulter potest indagari, cum sit intrinsecus in anima condita et cooperta apparencia bonitatis, sicut scriptum est, ubi supra[d]) Matt. [1]): „Qui veniunt[e]) ad vos in vestimentis [*B* f. 115[a]] 10 ovium, intrinsecus[f]) autem sunt lupi rapaces."

Ubi est advertendum, quod de more est yppocritarum, saltem[g]) eorum, qui magis student boni et sancti apparere, quod dulciter, quoad seipsos, in rebus temporalibus et pace huius vite conversantur[h]), similiter et[i]) ad omnes alios et presertim ad 15 ignotos et extraneos dulces se exhibent in omni affatu et arrisu. Inde contingit[k]), quod dulces sunt et grati omnibus suis agnatis[l]), et tales existentes, sunt deo amarissimi et hiis[m]), qui spirant Christi Jhesu spiritum, neque ibi possunt suum fellitum saporem transformare, quia deus intuetur cor eorum pravum, 20 mentem vanam, cogittacionem vagam, oracionem indevotam, voluntatem captivam, intellectum obscuratum, affecciones inordinatas et totum templum suum violatum et destructum, ita ut proprie sit dictum domini Jhesu crucifixi [2]): „Cibaverunt me absinthio et potaverunt me aceto", et in Apokalypsi de Ab- 25 sinthio [3]). Et idcirco [4]): „Ecce in pace mea amaritudo mea[n]) amarissima."

Hoc est hic de yppocritis advertendum, quod ipsi ea, que sunt intrinsecus, considerare et pensare negligunt et non curant, solum et principaliter ad ea, que sunt 30 extrinsecus, sunt effusi, quia solum coram hominibus ambulant ad occulum, et cum domino deo suo nesciunt ambulare, si-

---

[a]) quod *FH.* [b]) illud *EFGHI.* [c]) *om. E.* [d]) *loco* ubi supra: vobis in *E false ponit.* [e]) veniunt *EGHI et biblia;* venit *B.* [f]) intrinsecus — rapaces *om. E.* [g]) saltim *FI.* [h]) conversentur *FGHI.* [i]) *om. H.* 35 [k]) contigit *EH.* [l]) co(n)gnatis *EFG(H)I.* [m]) eis *FGHI.* [n]) *om. FGHI.*

[1]) *Matth. VII. 15.* [2]) *Cf. Matth. XXVII. 48; libere adfertur secundum Psalm. LXVIII. 22.* [3]) *Apoc. VIII. 11:* Et nomen stellae dicitur Absinthium. [4]) *Isaiae XXXVIII. 17.* 40

gnati[a]) per Ruben, primogenitum Jacob, cuius benediccio continetur Gen. 49[b])[1]): „Congregamini[c]), ut nuncciem[d]), que ventura sunt[e]) in diebus novissimis. Ruben, primogenitus meus, tu fortitudo mea et principium doloris mei: prior in donis, 5 maior [in] imperio, effusus es ut aqua, non crescas, quia ascendisti cubile patris tui et maculasti stratum eius“[f]). Nota hic omnia et applica singula hic posita singulis, que vides et audis de yppocritis, tunc[g]) intelliges spiritum sanctum hec novissima tempora proprie designasse. Hoc notate, quod, sicut fuit tempore 10 mortalitatis Christi Jhesu, in novissimis diebus ecclesie Jhesu Christi erit[h]): yppocrite siquidem [sunt] primates in populo, in quibus consistit fortitudo tocius multitudinis fidelium, et tamen precipitant Christi Jhesu dolorem et contemptum, prout superius est deductum[i]). Hoc addito ad supra dicta, quod, sicut in 15 novissimis [diebus] legis Moysi discipulus Jhesu tradidit suum magistrum pontificibus et phariseis Judeorum, et pontifices et[k]) sacerdotes tradiderunt ipsum gentibus ad illudendum et occidendum: ita similiter in novissimis temporibus ecclesie negligencia et avaricia sacerdotum ordinariorum tradidit corpus Jhesu, id 20 est populum christianum, ad manus cuiusdam multitudinis adventicie et vagabunde phariseorum et magistrorum, qui ulterius communitate plebis suggesta et post se abducta Christi Jhesu corpus passim tradunt huic Pilato, id est ore contendenti, Poncio, id est declinanti consilium, hoc est[l]) deum[m]), mundo, id est 25 amatoribus huius mundi, et gentibus, id est gentiliter viventibus, conspuendum, flagellandum et crucifigendum. Hec [*B* f. 115[b]] in Proverbiis[2]) dicta volo accipi, optans tempus, quo palam possem nuncciare hec[n]). Et inde accipiendus[o]) est „Ruben principium doloris“ Jhesu[p]) crucifixi. Quomodo autem cetus seu 30 turba ypocritarum sit „prior in donis, maior [in] imperio“[3]), relinquo industrie studiosi fore manifestum, et potest eciam elici ex predictis. Michi erat magis ad propositum id[q]), quod sequitur,

---

[a]) (in *E)* Genesi signati sunt *EFGHI.* [b]) Gen. quarto *false FGHI.* [c]) inquit *add. E.* [d]) vobis *add. E.* [e]) sint *E.* [f]) *om. H.* [g]) yp- 35 pocritis signasse *H, cet. om.* (tunc — designasse). [h]) *ita FGHI; om. B.* [i]) adductum *add. E in m.* [k]) ac *EFGHI.* [l]) *om. B.* [m]) deo *E.* [n]) *om. E.* [o]) accipiendum *I.* [p]) Jhesu Christi *E.* [q]) illud *FGHI.*

[1]) *Gen. XLIX. 1. 3—4.* [2]) *quae dicta Proverbiorum auctor hic in animo habeat, dicere nescimus.* [3]) *Gen. XLIX. 3.*

pertractare, videlicet, quod dicitur[1]: „Effusus es ut aqua, non crescas, quia ascendisti cubile patris tui.“ Cubile Jhesu[a]) Christi est ecclesia sanctorum, que et sponsa dicta est agni[2]), habens in se multas plebes parciales, quam vel quas yppocrite ascenderunt, non per voluntatem patris sui Jhesu Christi, 5 sed aliunde[b]), sicut fures et latrones, non causa fructus afferendi vel prolis suscitandi fratri in cruce pro se mortuo, id est non[c]) causa salutis animarum operande, sed ingesserunt seipsos, vel magis proprie superbe et impudice ascenderunt solum causa delectacionis et libidinis, id est suemet complacencie in primatu, 10 in[d]) honore et in questu. Et per hoc eis contingit merito, quod commaculant[e]) suis iniquitatibus cubile patris sui, id est consciencias plebium ac parvulorum in Christo. Et hec[f]) est abhominacio desolacionis in templo domini.

Ideo ipsi sunt meretrix illa, que habet calicem in manu, 15 aureum poculum plenum abhominacione et inmundicia fornicacionis eius et in fronte eius nomen scriptum misterium[g])[3]). Et ad istos tales loquitur scriptura[h]) Sap. VI. a.[i])[4]): „Audite[k]), reges, et intelligite, discite iudices finium terre. Prebete aures vos, qui continetis multitudines et placetis vobis in turbis na- 20 cionum: quoniam data est vobis a domino potestas, et virtus ab altissimo, qui interogabit opera vestra et cogitaciones scrutabitur: quoniam cum essetis ministri regni eius, non recte indicastis neque custodistis legem iusticie, neque secundum voluntatem dei ambulastis. Horrende et cito apparebit vobis: 25 quoniam iudicium durissimum fiet in hiis, qui presunt. Exiguo enim conceditur misericordia; potentes autem potenter tormenta pacientur.“

Tales igitur multi sunt, ut[l]) aqua effusi, et non crescent. Unde duo mala yppocrite ex isto trahunt. Primum est, 30

---

a) *om. E.* b) aliud *(sic) E.* c) *om. E.* d) et in *E.* e) maculant *E;* coma clamant *(sic) H.* f) hoc *H.* g) nomen misterii *E;* miseria *(sic) H;* misteria *I.* h) vel scriptura scriptatur, etc. *E, cet. om.* i) a. *om. GHI.* k) *post hanc vocem in cod. EFGHI inc. novum capitulum hisce verbis:* Tales igitur multi &c., *v. infra lin. 29. Quod capitulum in cod. E sic intitu-* 35 *latur:* C. XXXII. Quod ypocrite dei sunt, non cognoscunt nec considerant, sed solum exterioribus delectantur cerimoniis et hominum tradicionibus, nec interiora mentis, sed tantum exteriora ponderant. l) in *(sic) H.*

1) *Gen. XLIX. 4.* 2) *Cf. Apoc. XXI. 9.* 3) *Cf. Apoc. XVII, 4—5.* 4) *Sap. VI. 2—7.* 40

quia effusa sunt omnia interiora sua, ut vivat sue carni et huic mundo [a]), et per consequens non est continens verbi dei [1]), quod est vivum et efficax, et revelat atque arguit occulta dedecoris, pertransiens occulta seu medullas anime [b]) expurgansque fer-
5 mentum yppocrisis, sicut scriptum est Joh. [c]) [2]): „Jam vos mundi estis propter sermonem meum, quem locutus sum vobis.“ Item apostolus Hebr. [d]) [3]): „Vivus est sermo dei et efficax“, etc. ibidem. Ideo yppocrita nichil scit aut potest pensare intima sue anime seu [e]) cordis sui et illa, que sunt soli deo nota, ut supra
10 dictum est; et per consequens in nullo seipsum congnoscens, reddit seipsum [B f. 116a] deo valde amarum et abhominabilem. Sed permaxime [f]) perpendit ea, que sunt in facie hominum et corporalia et ad [g]) extra [h]); et idcirco ypocrita facit se per talia hominibus multum dulcem, honorabilem, acceptabilem atque
15 iustum. Verbi gracia yppocrita illas, que sunt apparentes abstinencie corporales, ut ieiunia et observaciones dierum et [i]) calendarum, multum appreciat, tradiciones et adinvenciones hominum ac doctrinas, cerimonias quasdam et [k]) mandata, illa singula multum ponderat, quia sunt illa ab hominibus et coram
20 oculis hominum. Ideo se in illis summopere exercet, quoniam talia sunt speciem pietatis habencia ac [l]) religionis et lucrosa. Misericordiam autem et iudicium et divina precepta et alios actus animi intrinsecos non multum vel nichili estimat neque scit de eis loqui vel cogitare, quia illa sunt soli deo congnita.
25 Et similiter et de peccatis est [m]) dicendum, quod illa mala et turpia [n]), que in faciê hominum sunt vel [o]) apparent turpia, multum yppocrita abhorret [p]), sed mala cordis et turpia coram oculis divinis modici vel nichili pendit. Verbi gracia, sicut fornicacionem corporalem, ymmo et actum coniugii multum aggra-
30 vat, sed cogitaciones pessimas et concupiscencias et similia nichili ducit; iram inprovisam hominis magnipendit, sed odium fratris non considerat; percutere pugno impie vel dicere clamorose fratri suo racha [4]) multum cavet, presertim in conspectu

---

[a]) *loco* huic mundo: hinc *ponit E.* [b]) anime *EFGHI;* animas *false B.* [c]) in Joh. *E.* [d]) ad Hebr. *EFGHI.* [e]) vel *E;* sue *(sic) H.* [f]) et
35 maxime *H.* [g]) et ad *FGHI;* et *om. B.* [h]) dextra *FGI.* [i]) et accensiones *E.* [k]) ac *E.* [l]) et hac *corr.* et ac *G.* [m]) similiter est de peccatis *E.* [n]) et turpia *om. E.* [o]) *om. E.* [p]) yppocrite abhorrent *E.*

[1]) *Cf. Philipp. II. 16.* [2]) *Joann. XV. 3.* [3]) *Hebr. IV. 12.* [4]) *Cf. Matth. V. 22.*

ıominum, sed rixas meditari contra turbantem se et conponere 'erba quasi simplicia et humilia, sed plena contencione et dolo ·t que penetrant interiora anime audientis, illa non reputat. Et ic de multis similibus poteris cogitare[b]).

---

[a]) conturbantem *I.* [b]) *hac voce expl. B et G sine aliqua nota alia.* 5
– *E add.:* ita quod spirituales nequicie nequissime et ymaginaciones et ypo-ritarum machinaciones debent simpliciter et subtiliter evitari. Amen. — Ex-licit summa ypocrisis declarata et per auctoritates sanctorum doctorum pro-ata, per manus cuiusdam Mathie de Radzeow, dicto *(sic)* Loszii, et est finita :ria sexta proxima post dominicam „Ad te levavi", nec non in vigilia sancti 10 icolai Confessoris gloriosi sub anno domini M°CCCC° XXVII°. *(rubr.:)* Amen. – *F habet:* Et sic est finis huius tractatus, *et rubr.:* Explicit tractatus de ypocrisi uiusdam Mathei de Parisia. Et est finitus sabbato ante Nativitatem. — *H* ·*pl.:* Consummatum est hoc opus, etc. — *I finit hoc modo:* Amen. — Finis dest operis, mercedem posco laboris. Explicit tractatus de yppocrisy demon- 15 tranda, anno domini Milesimo CCCC decimo septimo, in vigilia Petri apo-toli *(alia manu:)* Dicit Gregorius: „Navicula Petri, id est ecclesia, turbari otest, sed submergi non potest" *(cf. supra p. 79, l. 4 et 5).*

Indices.

I. Index locorum.

a) Loci scripturae.

(Numeri, quibus antecedit colon [:], denotant paginas huius editionis; ex. gr. Genesis II. 16—1
54 n. = Gen. II. 16—17, quaere in pag. 54, nota).

b) Loci auctorum.

II. Index nominum.

a) Nomina personarum.

b) *Nomina locorum.*

III. Index rerum.

OENIPONTE TYPIS WAGNERIANIS.